Digitized by Google

5
5
457
TECA NAZIONALE
RALE - FIRENZE

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

LIBRI

DONATI DAL

DOTTOR ANNIBALE GIULIONI

GIURISTA

Nato a Firenze il 7 Febbraio 1807
e morto il 1º Dicembre 1895 in Firenze.

16 Maggio 1896

Digitized by Google

PRINCIPIA
MEDICINÆ

AUCTORE

FRANCISCO HOME

Medico Regio, & Collegii Medicorum
Edioburgi Socio.

VENETIIS, MDCCXCVII.
Apud Joſephum Orlandelli,
NOMINE
q. FRANCISCI EX NICOLAO PEZZANA.
SUPERIORUM PERMISSU.

B·5.5.45 7/7

Digitized by Google

IN hoc Volumen redigere conatus ſum præcipua & utiliſſima MEDICINÆ PRINCIPIA. Hiſtorias morborum, ut hiſce temporibus & regionibus conſpiciuntur, curate depinxi: eorumque curationes multiplices, jam uſu confirmatas, tradidi. Rationes, quæ parce & caute exhibentur, ab illis ſegregavi. Ordinem quam ſimpliciſſimum, & uſui accommodatum, ſequutus ſum. Oratione, potius dilucida & ſuccincta, quam eleganti, uſus ſum.

Quum, in rejiciendis quæ minus viderentur idonea; & in iis quæ diffuſius a me ad Prælectiones Medicinales ſcripta eſſent in compendium redigendis, præcipua mea poneretur opera, non dubito quin tyronibus, vel parum in arte verſatis, ob brevitatem difficilius, & in multis locis obſcurius opuſculum hocce videatur.

BOERHAAVIUS certe, qui Librum de cognoſcendis & curandis morbis compoſuit, de Medicis optime meretur. Primus enim Medicinam in ſyſtema rationale & aphoriſticum redegit; & multa de febribus inflammatoriis utilia tradidit. Sed in ordine totius, & in nonnullis morbis deficit; multos præteriit; & totum opus, minus quam par erat, uſui accommodavit, quod ſane humana imbecillitas, in tanta rerum varietate, tamque difficili arte, vix præcavere poteſt; & quod facillime ignoſcetur ab illis, quibus innoteſcit quam arduum ſit opus.

Ex propria experientia nemo huic operi par eſt: ideoque fideles aliorum obſervationes in auxilium advocavi. Ducibus me tutor præcipue CELSO & HOFFMANNO. Hic multarum rerum, quas ipſe ſequutus ſum, auctor bonus. Ille inter omnes quotquot ſcio ob judicii acumen & ſtyli elegantiam nitet. Illius verba, utpote diſertiſſima, nefas mutare duxi; &, uti omnibus medicis notiſſima, haud inſignivi.

OPERIS ARGUMENTA.

LIBER I.

DE SANITATE ET MORBIS.

PARS I.

De Sanitate.

SECT. I. *Definitio, fundamenta, & diviſio Medicinæ practicæ.* Pag. 1
II. *De hygieinia vel tuenda ſanitate.* 2

PARS II.

De diverſis morborum partibus.

SECT. I. *De morbis.* 9
II. *De cauſis morbificis.* ibid.
III. *De cauſis morborum remotis.* 10
IV. *De cauſis prædiſponentibus.* 17
V. *De cauſis morborum proximis.* 19
VI. *De cauſarum morbificarum ſede.* 21
VII. *De ſymptomatibus morborum.* 23
VIII. *De ſymptomatum genealogia, & ratione.* 24
IX. *De criſi.* ibid.
X. *De diagnoſi.* 27
XI. *De prognoſi.* ibid.

PARS III.

De morbis medendis.

SECT. I. *De therapeja.* 30
II. *De remediorum viribus.* 32
III. *De artis in medendo legibus.* 34

LIBER II.

DE MORBIS FEBRILIBUS.

PARS I.

De diverſis morborum diviſionibus.

SECT. I. *De morborum in diverſa genera diviſione.* 37
II. *De endemicis, epidemicis, & ſporadicis morbis.* 38
III. *De acutis & chronicis morbis.* 40
IV. *De morbis febrilibus & non febrilibus.* 42
V. *De febre in genere.* 43
VI. *De febrium generibus.* 49

PARS II.

De febribus quæ in totis corporibus conſiſtere videntur.

SECT. I. *Febris inflammatoria.* 50
II. *Febris lenta vel nervoſa.* 55
III. *Febris maligna putrida, vel petechialis.* 58
IV. *De harum febrium complicationibus.* 61
V. *Febris intermittens.* ibid.
VI. *Febris remittens.* 65
VII. *Febris hectica vel maraſmus.* 67

PARS III.

De febribus quæ oriuntur in partibus.

SECT. I. *De inflammatione in genere, ejuſque terminatione per reſolutionem, abſceſſum, gangrænam vel ſcirrhum.* 79
II. *Phrenitis ſive inflammatio cerebri ejuſque membranarum.* 73
III. *Ophthalmia.* 76
IV. *Angina inflammatoria.* 79
Angina maligna. 83
V. *Tuſſis vel catarrhus.* 86
Tuſſis convulſiva. 88
VI. *Peripneumonia inflammatoria.* 89
Peripneumonia maligna. 93
Peripneumonia notha. ibid.

SECT.

SECT. VII. *Pleuritis.* 94
VIII. *Paraphrenitis,* 96
IX. *Phthiſis pulmonalis.* 97
X. *Tabes aliæ purulentæ.* 100
XI. *Inflammatio ventriculi.* 101
XII. *Dyſenteria, diarrhœa & lienteria.* 102
XIII. *Colicus dolor.* 106
XIV. *Cholera morbus.* 108
XV. *Iliaca paſſio, ileus, ſeu volvulus,* 109
XVI. *Hepatitis.* 110
XVII. *Nephritis.* 113
XVIII. *Stranguria.* 114

P A R S IV.

De morbis febrilibus qui primo in totis corporibus, dein in partibus conſiſtere videntur.

SECT. I. *De his morbis in genere.* 116
II. *Arthritis.* ibid.
III. *Rheumatiſmus.* 121
IV. *Febris puerpera vel miliaris.* 123
V. *Febris ſcarlatina.* 126
VI. *Eryſipelas.* ibid.
VII. *Variolæ.* 129
VIII. *Morbili.* 135

L I B E R III.

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

P A R S I.

De morbis totius corporis.

SECT. I. *De morborum non febrilium diſtributione.* 138
II. *Scorbutus.* ibid.
III. *Hydrops.* 142
IV. *Scrophulæ ſeu ſtrumæ & ſcirrhus.* 146
V. *Carcinoma vel cancer.* 150

PARS

PARS II.

De cerebri nervorumque morbis.

SECT. I. *Apoplexia.* 153
II. *Morbi ſoporoſi.* 156
III. *Paralyſis.* 157
IV. *Epilepſia.* 159
V. *Convulſiones.* 161
Spaſmus cynicus, vel riſus Sardonicus. ibid.
Chorea Sancti Viti. 162
SECT. VI. *Tetanos, epiſthotonos, emproſthotonos.* ib.
VII. *Catapleſis.* 163
VIII. *Malum hyſtericum, & hypochondriacum.* 164
IX. *Inſania.* 166
X. *Odontalgia.* 169

PARS III.

De viſcerum morbis.

SECT. I. *Hæmoptoiſis, aliæque hæmorrhagiæ.* 170
II. *Aſthma.* 172
III. *Imbecillitas vel reſolutio ventriculi & inteſtinorum.* 175
IV. *Hæmorrhoides.* 178
V. *Icterus.* 179
VI. *Calculus cyſticus.* 181
VII. *Diabetes.* 183
VIII. *Incontinentia urinæ.* 185
IX. *Lithiaſis ſeu calculus renum & veſicæ.* ib.

PARS IV.

De morbis genitalium & uteri.

SECT. I. *De his morbis in genere.* 188
II. *Morbus venereus.* 189
Gonorrhœa virulenta. ibid.
Tumor teſtium. 190

Stran-

Stranguria venerea. 194
Bubo venereus. 195
Gonorrhœa non virulenta. 196
Ulcuſcula venerea. 197
Tumores præputii glandiſque. 198
Tubercula calloſa. 199
Lues venerea confirmata. 200
SECT. III. *De menſibus.* 206
IV. *Obſtructio vel ſuppreſſio menſium.* 207
V. *Nimia menſium profuſio.* 208
VI. *Fluor albus.* 209
VII. *Furor uterinus, & ſatyriaſis vel priapiſmus.* 210
VIII. *Impotentia vel ſterilitas virilis.* 211
IX. *Sterilitas muliebris.* 212
X. *Gravidarum morbi.* 213
XI. *Abortus.* 215
XII. *De puerperarum tractatione in genere.* 216
XIII. *Fluxus lochiorum nimius.* ibid.
XIV. *Lochiorum diminutio vel ſuppreſſio.* 217
XV. *Dolores poſt partum.* 218
XVI. *Febris lactea.* ibid.

PARS V.

De morbis infantium & puerorum.

SECT. I. *De his morbis in genere.* 219
II. *Morbus ab acido.* 220
III. *Aphtæ.* 221
IV. *Dentitio.* 222
V. *Vermes.* 223
VI. *Vigilatio, pavor in ſomno, convulſiones.* 224
VII. *Cruſta lactea, tinea, impetigo, &c.* ibid.
VIII. *Phthiriaſis, crinones.* 225
IX. *Ani procidentia.* ibid.
X. *Atrophia.* ibid.
XI. *Rachitis.* 226

PRIN-

PRINCIPIA MEDICINÆ.

LIBER PRIMUS

DE SANITATE, ET MORBIS.

PARS PRIMA

De Sanitate.

SECTIO I.

Definitio, fundamenta, & diviſio Medicinæ Practicæ.

1. MEDICINA practica eſt ars corporis humani ſanitatem tuendi, vel idoneis remediis amiſſam reſtituendi; ideoque Medici nomen ſolus meretur, cui innoteſcunt quæ ſanitatis tutelam & morborum curationem reſpiciunt.

2. Uti in corpore humano medicina verſatur, capitis externi, trunci & artuum conditiones, viſcerum poſituram, ordinem, numerum, magnitudinem, figuram, duritiem, mollitiem, ſtructuram, ſolidarumque & fluidarum partium motus diſcentes noſcere debent. Hinc peritia anatomiæ neceſſaria eſt.

3. Neque ſanitatis, neque morbi diſtinctam habere quiſquam poteſt ideam, abſque notitia omnium actionum in ſtatu ſano. Præmittenda ergo phyſiologia.

4. Ex anatomia & phyſiologia patet, corpus humanum eſſe machinam mechanico-hydraulicam, ſumma

ma arte conſtructam., ex ſolidis potentia motrici donatis, & fluidis motis compoſitam: ideoque legibus corporum ſolidorum vel fluidorum in motu parere. An automaton necne, nihil refert. Hinc uſus mechanicæ ſcientiæ in medicina.

5. Solidæ & fluidæ corporis partes ex variis principiis vel elementis conſtant, internaſque patiuntur mutationes a propria compoſitione, inſitiſque ultimarum particularum viribus ortas, & chemicis legibus ſolummodo explicandas. Exinde chemia etiam in auxilium medicinæ advocanda eſt.

6. Inſtrumenta ad debitum effectum producendum in omnibus artibus requiruntur. Medicinæ inſtrumenta ſunt remedia, quorum vires & compoſitiones in Materia Medica demonſtrantur.

7. Ex hiſce fundamentis patet, non ſolum uſu, ſed etiam corporum rerumque naturalium ratione, & ejus ad praxim applicatione ipſis medicinæ opus eſſe. Nititur itaque experientia & ratione.

8. Medica practica in duas partes aptiſſime dividitur. Prior præcepta ad ſanitatis tutelam neceſſaria tradit, & appellatur Hygieine. Poſterior in morbis depellendis verſatur. Hæc denuo patitur in Pathologiam, quæ cauſas, differentias, & effecta morborum explicat; & in Therapejam, quæ morbos medendi leges & methodum docet. De quibus ordine dicam.

SECTIO II.

De Hygieine, vel tuenda ſanitate.

1. SAnitas eſt vigor actionum, tam corporis, quam animi, a libero, æquabili, & temperato ſolidorum & fluidorum motu proveniens: quæ talem motum in ſolidis, & fluidis cuſtodiunt, & certiſſima ſecundæ valetudinis præſidia deveniunt.

2. Secunda valetudo conſervatur & firmatur, ſi diligenter attendamus ad ſequentia: habitum animi; in-

ingeſta, vid. cibum & potum; externe applicata; nempe aerem, veſtitum, & balneum frigidum; excreta, vid. fæces, urinam, perſpirationem inſenſibilem, menſes, hæmorrhoides, ſemen; exercitationem; ſomnum; & ad quaſdam hominum rerumque varietates.

3. Animi facultates vel agunt, vel patiuntur. Agunt imaginatio, pathemata, & ratio: ab his ergo ſolis corpus afficitur.

Imaginatio, pulchrorum pulcherrimi Opificis operum contemplatione quotidiana, artibus naturæ imitatricibus, varietate grata, mutuo inter amicos & ſexus commercio, recreationibuſque innocuis excitata, neque nimis langueſcere; neque in una re nimis inhæreſcere permittitur.

Pathemata in duas claſſes dividuntur. Prior, quæ complectitur iracundiam, indignationem, furorem, deſiderium, amorem, &c. ad actionem incitat. Poſterior, ad quam pertinet metus, terror, mœror, deſperatio, &c. ab actu reprimit. Pathemata illa, Incitantia appellata, ſanguinis circuitum excitant, fibras conſtringunt, humores attenuant, & ſecretiones promovent. Hæc, Reprimentia vocata, ab externis injuris avocant, & humores, a prioribus calefactos, ſedant, vel exhauſtos reſtituunt. Inter omnes eminent ſpes & gaudium, propter ſalutares effectus. Talia a pathematibus oriuntur commoda, ſi recta ratione gubernentur.

Ratio ipſa, animi corporiſque rectrix, diſciplina eget; & ubi inquietæ cogitationi, nimio literarum ſtudio, abſtruſis ſpeculationibus metaphyſicis vel mathematicis, ſeſe totis viribus committit, corporis inimica eſt. Cogitationes ſeveræ hilarioribus interpellandæ ſunt.

4. Alimentorum ratio in quantitate & qualitate habenda eſt.

Prodeſt bis vel ter die, potius quam ſemel, cibum capere; & ſemper quamplurimum, dummodo hunc

concoquat ventriculus. Nunquam utilis eſt nimia ſatietas; ſæpe inutilis nimia abſtinentia. Poſterior priore pernicioſiior. Quantitatis moderatrix eſt vis ventriculi digerens.

Nutritioni optime inſerviunt alimenta blanda & inſipida, quæ mucilaginem vel gelatinam in ſinu ſuo recondunt, & texturam non nimis firmam vel teneram poſſident. Hinc aquoſa, terreſtria, ſalina, & pinguia, ſeparatim, huic officio inepta ſunt. Hinc omnia indurata, fumata, ſalita, & condita, duabus de cauſis inutilia deveniunt; quoniam & plus propter ſaporem aſſumitur, & quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur.

Cibus a durioribus melius incipit, ut abunde ſuppetat ſalivalis latex. Cœna requirit cibos facilioris ſolutionis, ne ſomnus, & inde prudentes ſecretiones turbentur.

Digeſtionem promovent ſal commune marinum, acida ex vegetabilibus parata, & condimenta moderatè ſumpta, ventriculum ſtimulando, conjunctionem pinguedinis cum aqua promovendo, & mucoſitates incidendo. Sub finem digeſtionis convenit potus herbarum gratæ amaritudinis, uti The, Caffè, &c. non nimis calidus, ad reliquias alimentorum diluendas & abſtergendas. Poſt ſatietatem, neque frigori, neque æſtui, neque labori committatur corpus. Si quibus de cauſis futura ſit inedia; labor omnis vitandus.

5. Potus ex qua frigida, inſipida, inodora, in bilance ventriculoque levi & ſubtili, molli, neque ſalinis, putreſcentibus, vel terreſtribus particulis referta, omnibus aliis palmam præripit. Hujus poculum, tempore veſpertino & matutino, poſt peractam digeſtionem aſſumptum, ad ſanitatem admodum conducit.

Athleticis arridet potus magis nutriens, uti cereviſia ex aqua molli præparata, lupulata, bene fermentata, minime ventoſa, neque in actu fermentationis deglutita. Quo vetuſtior, ni aceſcat, eo levior. Imbecilliorum ventriculus vino aqua diluto optime refocil-

cillatur; neque ſedentariis adverſatur larga vini optimi copia, dummodo debitis intervallis, ventriculoque non onuſto, aſſumatur. Intemperantia in potione, quam in eſca, tutior eſt. Calor lecti, equitatio, & elixir vitrioli nauſeam heſterni Iacchi abigunt.

Moderatus ſpiritus vini uſus in corporibus & regionibus humidioribus calorem ventriculi excitat. Immoderatus ventriculum, corpus, animam, vireſque genitrices enervat, & ad intempeſtivam ſenectutem perducit.

6. Eligendus, ſi fieri poteſt, aer elaſticus, & ad barometrum gravis; temperatus, ſed potius ad frigus quam ad calorem vergens; ſerenus & ſiccus; campeſtris, puruſque ab omnibus iniquinamentis vegetabilibus, animalibus, vel mineralibus; perflabilis; ſolis radiis expoſitus; ventis terreſtres, non aquoſas, plagas verrentibus, ſæpe agitatus; ſubitiſque cæli mutationibus haud obnoxius. Hinc ſanitati male conſulit, qui aeri incarcerato, nimis calido, & vaporibus animalibus repleto, ſe ſuoſque aſſuefacit; aer enim externus & inevitabilis & neceſſarius, ideoque non fugiendus.

7. Senſationi potius quam rationi ſubjicitur veſtium temperies. Quo mutabilior, frigidior, vel humidior aer, quo imbecillius corpus, eo calidiores requiruntur veſtes. Sed in ſubitaneis veſtium mutationibus plerumque fere peccatur. Æſtivæ, neque nimis cito aſſumendæ, neque nimis tarde deponendæ ſunt: munditiies, ſecretionis cuticularis gratum tutamen, quotidiana camiſiæ carbaſinæ mutatione cuſtoditur.

8. *Balneum* frigidum, in hiſce frigidis regionibus, quam utiliſſimum eſt, cutem durando, fibras conſtringendo, humores attenuando, calorem excitando, & ſecretiones augendo. Hæc perficit ſubito frigore, pondere fluidi undequaque premente, ſordiumque eliminatione.

9. Evacuationes, uti fæces, urina, perſpiratio in-

ſenſibilis, mentes, & hæmorrhoides, in debito moderamine continendæ ſunt; ne, his nimis ſuppreſſis, vaſa impleantur, & particulis vitæ ſanitatique infeſtis ſtimulentur; vel, nimis auctis, corpus tabeſcat, & vires conſumantur.

10. Concubitus rarus corpus excitat; frequens ſolvit. Cum autem frequens non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis & corporis; ſcire licet, eum non inutilem eſſe quem corporis neque languor neque dolor ſequitur. Hanc evacutionem prohibent ſtudia nimis protracta, vigiliæ, inanitio, crapula, inebriatio, labor, ætas puerilis vel ſenilis, infirmitas, & omnia quæ debilitant. Suadent naturæ irritamenta, concoctio jam peracta, & quies inſtans.

11. Ad actionem a Summo Opifice hæc machina deſtinata & fabricata eſt, ſanitas ergo ab actione inſeparabilis. Motus appetitum excitat, fibras roborat, humores attenuat, circulationem promovet, omnes humorum ſecretiones auget, animo vires addit, & toti ſyſtemati nervoſo gratam ſenſationem conciliat.

Exercitatio ſemper antecedere cibum, & ad levem ſudorem aut laſſitudinem, non ad fatigationem protrahi debet. Fatigatis aptum eſt cibo humido, vino acqua tepida diluto, balneis calidis, mutatione laboris & quotidiano cubili uti. Sudanti frigidus aer, vel frigidæ aquæ potio, pernicioſiſſima ſunt.

Exercitationes in vehementes & lenes dividuntur. Vehementes, uti curſus, pila, ſaltatio, cæteraque hujus generis, ob violentam humorum agitationem, calorem intenſum, & ſubitum refrigerium, periculo aſſociantur.

Inter leniores enumerantur vectura in rheda, ambulatio, & equitatio; vectura imbecillibus quam ſanis utilior eſt; ſæpe inutilis in clauſo vehiculo. Ambulatio, ubi per aſcenſum & deſcenſum cum quadam varietate movetur corpus, niſi per quam imbecille, commodior eſt; ſed vires quam maxime exhaurit, & exhauſtæ non cito reficiuntur. Aliter accidit in equitatio-

tatione, quæ in caput & pulmones, ſed præcipue in viſcera abdominalia, ſuccuſſionibus repetitis, agit.

Clara vox inter exercitationes ſalutares ab antiquis maxime, ſed fortaſſe immerito, celebratur. Huic anteponanda frictio, quia vires auget, non minuit, & ſecretionem cuticularem quam optime promovet.

12. Humores, quos labor diſſipat & attenuat, ſomnus retinet & incraſſat; hinc ſanguificatio & nutritio in hoc ſtatu optime perficiuntur. Tempus ſomno opportunum nox eſt, ad quem aeris inſalubritas ſuadet, & tenebræ ſilentiaque invitant. Diuturnitas menſurari debet animi corporiſque laboribus prægreſſis, & præſentanea refectione. Somnus capiendus eſt in cubiculo amplo, temperato: & ſupra culcitram duriorem. Infantibus & ſenibus meridiari convenit, ſed in lecto, non in ſella.

13. Ratio quoque habenda eſt varietatis ætatum, corporum, conſuetidinis, ſexuum, temporum, & climatum. Hæ hominum, rerumque proprietates attentionem deſiderant.

14. Infantibus, pueriſque dieta leviſſime nutriens, partitis vicibus, & non ſemel aſſumpta, alvus lubrica, ſomnus quantum fieri poteſt longiſſimus, immerſio in aquam frigidam, arrident. Cane pejus & angue fugienda inedia, purgantia fortiora, & vinum vel caro præcipue condita ad libitum.

Sanum hominem adultæ ætatis nullis obligare ſe legibus, ſed varium vitæ genus habere oportet. Minus enim quæ aſſumat, & quomodo curetur, intereſt.

Senibus carnes albæ dictæ, vinum meracius, frictiones, & calida lavatio apta ſunt. Tunc paullum cibo demendum, adjiciendum potioni.

15. Ante omnia autem ſcire convenit naturam corporis; unumquodque enim ſuas proprietates habet. Diverſa temperamenta diverſimode regenda ſunt. In ſanguineo & cholerico, proſunt pathemata reprimentia, abſtinentia, dieta tenuis & refrigerans, potus multus aquoſus, in melancholico & phlematico, ſti-

mulantia & calefacientia, uti pathemata incitantia, motus, vinum, carnes conditæ, aromata, & frigida lavatio. In quamplurimis vitiatur vel labe hæreditaria, vel prægreſſis morbis, aliqua corporis pars, cui etiam in ſanitate advigilandum.

16. Conſuetudo eſt diſpoſitio motus ſæpe antea peractos iterum peragere; ideoque inſtar naturæ operatur. Nocet, quamvis per ſe non nocivum, quod contra conſuetudinem eſt. Ergo cum quis mutare aliquid volet, paullatim debet aſſuefacere. Otioſa vita utilis non eſt, quia poteſt incidere laboris neceſſitas.

17. Diverſitas ſexus non negligenda eſt. Sexus enim mollior, utpote laxiore habitu & ſenſibiliore natura præditus, & vitæ ſedentariæ addictus, ſtimulantia, corroborantia, & cibos eupeptos ſiccoſque poſtulat.

18. Conſiderare quoque oportet tempus anni. Hyeme, plus edere & meracius bibere convenit: utilius eſt cibis ſiccis quam humidis, carnibus quam oleribqs calidis quam frigidis tunc uti. Vere, minus indulgendum cibo, magis potioni dilutiori, oleribus, & veneri. Æſtate; cibo leviſſimo & exiguo, ſed ſæpius ſumpto, potione dilutiſſima ſitim ſine calore tollente, frigidis & refrigerantibus, corpus eget. Autumno, cibo paullo pleniore uti; minus ſed meracius bibere; neque nocturno aeri, niſi bene veſtito, ſeſe committere licet.

19. Diverſæ regiones diverſum victum poſtulant. In calidiſſimis, potio ex vino bene diluto vel ſpiritibus fermentatis dilutiſſimis, acida vegetabilia, & dieta tenuis; in frigidiſſimis, vinum meracum, vel ſpiritus fermentati aqua parce diluti, dieta ex carne, & aromata proſunt.

20. In gravibus tempeſtatibus ſanitas, fuga & peregrinatione, ſed ubi id non licet, modica exercitatione, vino moderate ſumpto, dieta refocillante & corroborante, balneoque frigido, tuenda eſt; evitatis aquoſis, refrigerantibus, nocturno aere, ſolis

calo-

calore, frigore, fatigatione, cruditate, venere, evacuationibus, & omnibus quæ contra conſuetudinem ſunt. Ex aere ſalubri in gravem, prima hyeme; ex gravi in eum qui ſalubris eſt, prima æſtate; ſtranſire melius eſt.

PARS SECUNDA

De diverſis morborum partibus.

SECTIO I.

De morbis.

1. MOrbus eſt læſio actionum tam corporis quam animi, ab impedito, inequali, vel immoderato ſolidorum vel fluidorum motu proveniens.

2. Hæc medicinæ pars, quæ morbos tractat, in morborum cognitione & curatione tota verſatur: hinc in pathologiam & therapejam diſtinguitur. Prior ordine pathologia, poſterior therapeja; quia ante cognoſcendus quam curandus eſt morbus. De his quædam in genere dicenda, quo minor ipſam morborum hiſtoriam & curationem exequentibus mora ſit.

3. Ut recte cognoſcantur morbi, requiritur notitia cauſarum morbificarum, loci affecti, ſymptomatum, criſeos, diagnoſeos, & prognoſeos. Hinc pathologia, omnia quæ ducunt ad plenam morborum cognitionem comprehendens, in has diverſas Partes diſtribuitur.

SECTIO II.

De cauſis morbificis.

1. QUia nulla motus mutatio fit ſine cauſa, morbus cauſas morbificas neceſſario præſupponit, quarum cognitio medico ſumme utilis eſt. Is enim recte cururus, quem prima origo cauſæ non fefellerit.

2. Cau-

Stranguria venerea. 194
Bubo venereus. 195
Gonorrhœa non virulenta. 196
Ulcuſcula venerea. 197
Tumores præputii glandiſque. 198
Tubercula calloſa. 199
Lues venerea confirmata. 200
SECT. III. *De menſibus.* 206
IV. *Obſtructio vel ſuppreſſio menſium.* 207
V. *Nimia menſium profuſio.* 208
VI. *Fluor albus.* 209
VII. *Furor uterinus; & ſatyriaſis vel priapiſmus.* 210
VIII. *Impotentia vel ſterilitas virilis.* 211
IX. *Sterilitas muliebris.* 212
X. *Gravidarum morbi.* 213
XI. *Abortus.* 215
XII. *De puerperarum tractatione in genere.* 216
XIII. *Fluxus lochiorum nimius.* ibid.
XIV. *Lochiorum diminutio vel ſuppreſſio.* 217
XV. *Dolores poſt partum.* 218
XVI. *Febris lactea.* ibid.

PARS V.

De morbis infantium & puerorum.

SECT. I. *De his morbis in genere.* 219
II. *Morbus ab acido.* 220
III. *Aphtæ.* 221
IV. *Dentitio.* 222
V. *Vermes.* 223
VI. *Vigilatio, pavor in ſomno, convulſiones.* 224
VII. *Cruſta lactea, tinea, impetigo, &c.* ibid.
VIII. *Phthiriaſis, crinones.* 225
IX. *Ani procidentia.* ibid.
X. *Atrophia.* ibid.
XI. *Rachitis.* 226

PRIN-

PRINCIPIA MEDICINÆ.

LIBER PRIMUS

DE SANITATE, ET MORBIS.

PARS PRIMA

De Sanitate.

SECTIO I.

Definitio, fundamenta, & diviſio Medicinæ Practicæ.

1. MEDICINA practica eſt ars corporis humani ſanitatem tuendi, vel idoneis remediis amiſſam reſtituendi; ideoque Medici nomen ſolus meretur, cui innoteſcunt quæ ſanitatis tutelam & morborum curationem reſpiciunt.

2. Uti in corpore humano medicina verſatur, capitis externi, trunci & artuum conditiones, viſcerum poſituram, ordinem, numerum, magnitudinem, figuram, duritiem, mollitiem, ſtructuram, ſolidarumque & fluidarum partium motus diſcentes noſcere debent. Hinc peritia anatomiæ neceſſaria eſt.

3. Neque ſanitatis, neque morbi diſtinctam habere quiſquam poteſt ideam, abſque notitia omnium actionum in ſtatu ſano. Præmittenda ergo phyſiologia.

4. Ex anatomia & phyſiologia patet, corpus humanum eſſe machinam mechanico-hydraulicam, ſumma

ma arte conſtructam., ex ſolidis potentia motrici donatis, & fluidis motis compoſitam: ideoque legibus corporum ſolidorum vel fluidorum in motu parere. An automaton necne, nihil refert. Hinc uſus mechanicæ ſcientiæ in medicina.

5. Solidæ & fluidæ corporis partes ex variis principiis vel elementis conſtant, internaſque patiuntur mutationes a propria compoſitione, inſitiſque ultimarum particularum viribus ortas, & chemicis legibus ſolummodo explicandas. Exinde chemia etiam in auxilium medicinæ advocanda eſt.

6. Inſtrumenta ad debitum effectum producendum in omnibus artibus requiruntur. Medicinæ inſtrumenta ſunt remedia, quorum vires & compoſitiones in Materia Medica demonſtrantur.

7. Ex hiſce fundamentis patet, non ſolum uſu, ſed etiam corporum rerumque naturalium ratione, & ejus ad praxim applicatione ipſis medicinæ opus eſſe. Nititur itaque experientia & ratione.

8. Medica practica in duas partes aptiſſime dividitur. Prior præcepta ad ſanitatis tutelam neceſſaria tradit, & appellatur Hygieine. Poſterior in morbis depellendis verſatur. Hæc denuo patitur in Pathologiam, quæ cauſas, differentias, & effecta morborum explicat; & in Therapejam, quæ morbos medendi leges & methodum docet. De quibus ordine dicam.

SECTIO II.

De Hygieine, vel tuenda ſanitate.

1. SAnitas eſt vigor actionum, tam corporis, quam animi, a libero, æquabili, & temperato ſolidorum & fluidorum motu proveniens: quæ talem motum in ſolidis, & fluidis cuſtodiunt, & certiſſima ſecundæ valetudinis præſidia deveniunt.

2. Secunda valetudo conſervatur & firmatur, ſi diligenter attendamus ad ſequentia: habitum animi; in-

ingeſta, vid. cibum & potum; externe applicata; nempe aerem, veſtitum, & balneum frigidum; excreta, vid. fæces, urinam, perſpirationem inſenſibilem, mentes, hæmorrhoides, ſemen; exercitationem; ſomnum; & ad quaſdam hominum rerumque varietates.

3. Animi facultates vel agunt, vel patiuntur. Agunt imaginatio, pathemata, & ratio: ab his ergo ſolis corpus afficitur.

Imaginatio, pulchrorum pulcherrimi Opificis operum contemplatione quotidiana, artibus naturæ imitatricibus, varietate grata, mutuo inter amicos & ſexus commercio, recreationibuſque innocuis excitata, neque nimis langueſcere, neque in una re nimis inhæreſcere permittitur.

Pathemata in duas claſſes dividuntur. Prior, quæ complectitur iracundiam, indignationem, furorem, deſiderium, amorem, &c. ad actionem incitat. Poſterior, ad quam pertinet metus, terror, mœror, deſperatio, &c. ab actu reprimit. Pathemata illa, *Incitantia* appellata, ſanguinis circuitum excitant, fibras conſtringunt, humores attenuant, & ſecretiones promovent. Hæc, Reprimentia vocata, ab externis injuris avocant, & humores, a prioribus calefactos, ſedant, vel exhauſtos reſtituunt. Inter omnes eminent ſpes & gaudium, propter ſalutares effectus. Talia a pathematibus oriuntur commoda, ſi recta ratione gubernentur.

Ratio ipſa, animi corporiſque rectrix, diſciplina eget; & ubi inquietæ cogitationi, nimio literarum ſtudio, abſtruſis ſpeculationibus metaphyſicis vel mathematicis, ſeſe totis viribus committit, corporis inimica eſt. Cogitationes ſeveræ hilarioribus interpellandæ ſunt.

4. Alimentorum ratio in quantitate & qualitate habenda eſt.

Prodeſt bis vel ter die, potius quam ſemel, cibum capere; & ſemper quamplurimum, dummodo hunc

concoquat ventriculus. Nunquam utilis eſt nimia ſatietas; ſæpe inutilis nimia abſtinentia. Poſterior priore perniciofiior. Quantitatis moderatrix eſt vis ventriculi digerens.

Nutritioni optime inſerviunt alimenta blanda & inſipida, quæ mucilaginem vel gelatinam in ſinu ſuo recondunt, & texturam non nimis firmam vel teneram poſſident. Hinc aquoſa, terreſtria, ſalina, & pinguia, ſeparatim, huic officio inepta ſunt. Hinc omnia indurata, fumata, ſalita, & condita, duabus de cauſis inutilia deveniunt; quoniam & plus propter ſaporem aſſumitur, & quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur.

Cibus a durioribus melius incipit, ut abunde ſuppetat ſalivalis latex. Cœna requirit cibos facilioris ſolutionis, ne ſomnus, & inde prudentes ſecretiones turbentur.

Digeſtionem promovent ſal commune marinum, acida ex vegetabilibus parata, & condimenta moderate ſumpta, ventriculum ſtimulando, conjunctionem pinguedinis cum aqua promovendo, & mucoſitates incidendo. Sub finem digeſtionis convenit potus herbarum gratæ amaritudinis, uti The, Caffè, &c. non nimis calidus, ad reliquias alimentorum diluendas & abſtergendas. Poſt ſatietatem, neque frigori, neque æſtui, neque labori committatur corpus. Si quibus de cauſis futura ſit inedia, labor omnis vitandus.

5. Potus ex qua frigida, inſipida, inodora, in bilance ventriculoque levi & ſubtili, molli, neque ſalinis, putreſcentibus, vel terreſtribus particulis referta, omnibus aliis palmam præripit. Hujus poculum, tempore veſpertino & matutino, poſt peractam digeſtionem aſſumptum, ad ſanitatem admodum conducit.

Athleticis arridet potus magis nutriens, uti cereviſia ex aqua molli præparata, lupulata, bene fermentata, minime ventoſa, neque in actu fermentationis deglutita. Quo vetuſtior, ni aceſcat, eo levior. Imbecilliorum ventriculus vino aqua diluto optime refo-

cil-

cillatur; neque ſedentariis adverſatur larga vini optimi copia, dummodo debitis intervallis, ventriculoque non onuſto, aſſumatur. Intemperantia in potione, quam in eſca, tutior eſt. Calor lecti, equitatio, & elixir vitrioli nauſeam heſterni Iacchi abigunt.

Moderatus ſpiritus vini uſus in corporibus & regionibus humidioribus calorem ventriculi excitat. Immoderatus ventriculum, corpus, animam, vireſque genitrices enervat, & ad intempeſtivam ſenectutem perducit.

6. Eligendus, ſi fieri poteſt, aer elaſticus, & ad barometrum gravis; temperatus, ſed potius ad frigus quam ad calorem vergens; ſerenus & ſiccus; campeſtris, puruſque ab omnibus iniquinamentis vegetabilibus, animalibus, vel mineralibus; perflabilis; ſolis radiis expoſitus; ventis terreſtres, non aquoſas, plagas verrentibus, ſæpe agitatus; ſubitiſque cæli mutationibus haud obnoxius. Hinc ſanitati male conſulit, qui aeri incarcerato, nimis calido, & vaporibus animalibus repleto, ſe ſuoſque aſſuefacit; aer enim externus & inevitabilis & neceſſarius, ideoque non fugiendus.

7. Senſationi potius quam rationi ſubjicitur veſtium temperies. Quo mutabilior, frigidior, vel humidior aer, quo imbecillius corpus, eo calidiores requiruntur veſtes. Sed in ſubitaneis veſtium mutationibus plerumque fere peccatur. Æſtivæ, neque nimis cito aſſumendæ, neque nimis tarde deponendæ ſunt: munditics, ſecretionis cuticularis gratum tutamen, quotidiana camiſiæ carbaſinæ mutatione cuſtoditur.

8. Balneum frigidum, in hiſce frigidis regionibus, quam utiliſſimum eſt, cutem durando, fibras conſtringendo, humores attenuando, calorem excitando, & ſecretiones augendo. Hæc perficit ſubito frigore, pondere fluidi undequaque premente, ſordiumque eliminatione.

9. Evacuationes, uti fæces, urina, perſpiratio inſen-

ſenſibilis, mentes, & hæmorrhoides, in debito moderamine continendæ ſunt; ne, his nimis ſuppreſſis, vaſa impleantur, & particulis vitæ ſanitatique infeſtis ſtimulentur; vel, nimis auctis, corpus tabeſcat, & vires conſumantur.

10. Concubitus rarus corpus excitat; frequens ſolvit. Cum autem frequens non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis & corporis; ſcire licet, eum non inutilem eſſe quem corporis neque languor neque dolor ſequitur. Hanc evacutionem prohibent ſtudia nimis protracta, vigiliæ, inanitio, crapula, inebriatio, labor, ætas puerilis vel ſenilis, infirmitas, & omnia quæ debilitant. Suadent naturæ irritamenta, concoctio jam peracta, & quies inſtans.

11. Ad actionem a Summo Opifice hæc machina deſtinata & fabricata eſt, ſanitas ergo ab actione inſeparabilis. Motus appetitum excitat, fibras roborat, humores attenuat, circulationem promovet, omnes humorum ſecretiones auget, animo vires addit, & toti ſyſtemati nervoſo gratam ſenſationem conciliat.

Exercitatio ſemper antecedere cibum, & ad levem ſudorem aut laſſitudinem, non ad fatigationem protrahi debet. Fatigatis aptum eſt cibo humido, vino acqua tepida diluto, balneis calidis, mutatione laboris & quotidiano cubili uti. Sudanti frigidus aer, vel frigidæ aquæ potio, perniciosiſſima ſunt.

Exercitationes in vehementes & lenes dividuntur. Vehementes, uti curſus, pila, ſaltatio, cæteraque hujus generis, ob violentam humorum agitationem, calorem intenſum, & ſubitum refrigerium, periculo aſſociantur.

Inter leniores enumerantur vectura in rheda, ambulatio, & equitatio; vectura imbecillibus quam ſanis utilior eſt; ſæpe inutilis in clauſo vehiculo. Ambulatio, ubi per aſcenſum & deſcenſum cum quadam varietate movetur corpus, niſi per quam imbecille, commodior eſt; ſed vires quam maxime exhaurit, & exhauſtæ non cito reficiuntur. Aliter accidit in equitatio-

tatione, quæ in caput & pulmones, ſed præcipue in viſcera abdominalia, ſuccuſſionibus repetitis, agit.

Clara vox inter exercitationes ſalutares ab antiquis maxime, ſed fortaſſe immerito, celebratur. Huic anteponanda frictio, quia vires auget, non minuit, & ſecretionem cuticularem quam optime promovet.

12. Humores, quos labor diſſipat & attenuat, ſomnus retinet & incraſſat; hinc ſanguificatio & nutritio in hoc ſtatu optime perficiuntur. Tempus ſomno opportunum nox eſt, ad quem aeris inſalubritas ſuadet, & tenebræ ſilentiaque invitant. Diuturnitas menſurari debet animi corporiſque laboribus prægreſſis, & præſentanea refectione. Somnus capiendus eſt in cubiculo amplo, temperato; & ſupra culcitram duriorem. Infantibus & ſenibus meridiari convenit, ſed in lecto, non in ſella.

13. Ratio quoque habenda eſt varietatis ætatum, corporum, conſuetidinis, ſexuum, temporum, & climatum. Hæ hominum, rerumque proprietates attentionem deſiderant.

14. Infantibus, pueriſque dieta leviſſime nutriens, partitis vicibus, & non ſemel aſſumpta, alvus lubrica, ſomnus quantum fieri poteſt longiſſimus, immerſio in aquam frigidam, arrident. Cane pejus & angue fugienda inedia, purgantia fortiora, & vinum vel caro præcipue condita ad libitum.

Sanum hominem adultæ ætatis nullis obligare ſe legibus, ſed varium vitæ genus habere oportet. Minus enim quæ aſſumat, & quomodo curetur, intereſt.

Senibus carnes albæ dictæ, vinum meracius, frictiones, & calida lavatio apta ſunt. Tunc paullum cibo demendum, adjiciendum potioni.

15. Ante omnia autem ſcire convenit naturam corporis; unumquodque enim ſuas proprietates habet. Diverſa temperamenta diverſimode regenda ſunt. In ſanguineo & cholerico, proſunt pathemata reprimentia, abſtinentia, dieta tenuis & refrigerans, potus multus aquoſus, in melancholico & phlematico, ſti-

mulantia & calefacientia, uti pathemata incitantia, motus, vinum, carnes conditæ, aromata, & frigida lavatio. In quamplurimis vitiatur vel labe hæreditaria, vel prægreſſis morbis, aliqua corporis pars, cui etiam in ſanitate advigilandum.

16. Conſuetudo eſt diſpoſitio motus ſæpe antea peractos iterum peragere; ideoque inſtar naturæ operatur. Nocet, quamvis per ſe non nocivum; quod contra conſuetudinem eſt. Ergo cum quis mutare aliquid volet, paullatim debet aſſuefacere. Otioſa vita utilis non eſt, quia poteſt incidere laboris neceſſitas.

17. Diverſitas ſexus non negligenda eſt. Sexus enim mollior, utpote laxiore habitu & ſenſibiliore natura præditus, & vitæ ſedentariæ addictus, ſtimulantia, corroborantia, & cibos eupeptos ſiccoſque poſtulat.

18. Conſiderare quoque oportet tempus anni. Hyeme, plus edere & meracius bibere convenit: utilius eſt cibis ſiccis quam humidis, carnibus quam oleribqs calidis quam frigidis tunc uti. Vere, minus indulgendum cibo, magis potioni dilutiori, oleribus, & veneri. Æſtate; cibo leviſſimo & exiguo, ſed ſæpius ſumpto, potione dilutiſſima ſitim ſine calore tollente, frigidis & refrigerantibus, corpus eget. Autumno, cibo paullo pleniore uti; minus ſed meracius bibere; neque nocturno aeri, niſi bene veſtito, ſeſe committere licet.

19. Diverſæ regiones diverſum victum poſtulant. In calidiſſimis, potio ex vino bene diluto vel ſpiritibus fermentatis dilutiſſimis, acida vegetabilia, & dieta tenuis; in frigidiſſimis, vinum meracum, vel ſpiritus fermentati aqua parce diluti, dieta ex carne, & aromata proſunt.

20. In gravibus tempeſtatibus ſanitas, fuga & peregrinatione, ſed ubi id non licet, modica exercitatione, vino moderate ſumpto, dieta refocillante & corroborante, balneoque frigido, tuenda eſt; evitatis aquoſis, refrigerantibus, nocturno aere, ſolis calo-

calore, frigore, fatigatione, cruditate, venere, evacuationibus, & omnibus quæ contra conſuetudinem ſunt. Ex aere ſalubri in gravem, prima hyeme; ex gravi in eum qui ſalubris eſt, prima æſtate; ſtranſire melius eſt.

PARS SECUNDA

De diverſis morborum partibus.

SECTIO I.

De morbis.

1. Morbus eſt læſio actionum tam corporis quam animi, ab impedito, inequali, vel immoderato ſolidorum vel fluidorum motu proveniens.

2. Hæc medicinæ pars, quæ morbos tractat, in morborum cognitione & curatione tota verſatur: hinc in pathologiam & therapejam diſtinguitur. Prior ordine pathologia, poſterior therapeja; quia ante cognoſcendus quam curandus eſt morbus. De his quædam in genere dicenda, quo minor ipſam morborum hiſtoriam & curationem exequentibus mora ſit.

3. Ut recte cognoſcantur morbi, requiritur notitia cauſarum morbificarum, loci affecti, ſymptomatum, criſeos, diagnoſeos, & prognoſeos. Hinc pathologia, omnia quæ ducunt ad plenam morborum cognitionem comprehendens, in has diverſas Partes diſtribuitur.

SECTIO II.

De cauſis morbificis.

1. Quia nulla motus mutatio fit ſine cauſa, morbus cauſas morbificas neceſſario præſupponit, quarum cognitio medico ſumme utilis eſt. Is enim recte cururus, quem prima origo cauſæ non ſefellerit.

2. Cau-

2. Cauſa morbifica eſt illa, quæ ſuis innatis viribus motus naturales vitiat, & ad morbi generationem confert.

3. Motus morboſi non prorſus his cauſis morbificis adſcribendi ſunt, ſed ſolummodo eorum defectus vel exceſſus ſupra motus ſanos: motus enim præternaturalis ex binis motibus, naturalibus & morboſis, oritur. Prudentis itaque medici eſt, naturalem æque ac morboſum ſtatum cognoſcere.

4. Tres ab antiquis medicis enumerantur cauſæ morbificæ, nec immerito; cauſæ remotæ, cauſæ prædiſponentes, & cauſæ proximæ. Cauſæ remotæ, externæ, προκαταρτικαι, præincipientes, occaſionales quoque dictæ, ſunt illæ, quæ corporis humano antea diſpoſito applicatæ morbos excitant. Cauſæ prædiſponentes, antecedentes, vel προηγκμέναι, ſunt illæ, quæ ita corpus diſponunt, ut aptum morboſis motibus concipiendis, ſi applicentur cauſæ remotæ, evadat. Cauſæ proximæ, continentes, formales, abditæ vel internæ dictæ, ſunt illæ corporis læſiones, quæ immediate ſymptomata morboſa excitante, & a binis cauſis præcedentibus originem habent: ſed ſemel productæ ſuis viribus permanent.

5. Hæ diverſæ morborum cauſæ haud confundi debent; quia quandoque una, quandoque altera, opem medici ſpeciatim poſcit. De his ergo ſummatim tractandum eſt.

SECTIO III.

De cauſis morborum remotis.

1. PRimum locum merito tenent pathemata animi violenta; quia nihil citius motus ſolidorum & fluidorum placidos pertubat. Effectus, quos producunt, ſenſibus pateſcunt; ſed modus operandi adhuc in tenebris jacet, & fortaſſe ſemper jacebit.

Ira fibras conſtringit, motum ſanguinis accelerat, ſanguinem ad ſuperiora determinat, dolorem in ſcrobicu-

biculo cordis excitat, & ſpaſmodicas ſtricturas in ventriculo, ductu cholidocho, & inteſtinis, concitat. Hinc larga ſalivæ copia, oris amarities, vomitus bilis, volvulus, apoplexia, phrenitis, febris.

In amore pectori altius infixo, alta trahuntur ſuſpiria, cor pulſuſque tremunt, vultus rubore & pallore alternatim tingitur, vox faucibus ſupprimitur, oculi tenebris velantur, gelidi erumpunt ſudores, & ſomnus, quamvis enixe vocatus, uſque ad auroram deſerit. Inde ſecretiones perturbatæ, tabes, appetitus proſtratus, melancholia, inſania.

Mœrore pectus occupante, fibræ relaxantur, motus humorum retardatur, valetudo & venuſtas aufugiunt, ventriculus & inteſtina debilitantur flatibuſque diſtenduntur, alta trahuntur ſuſpiria, lumina ſubſidunt, genæ palleſcunt, corpuſque mortui potius quam viventis ſpeciem fert. Hinc pulſus debilis, appetitus deletus, debilitas, perſpiratio cohibita, frigus extremitatum, tabes, polypus, omneſque morbi qui a ſolidis debilitatis proveniunt. Commotionum omnium mœror corpori infeſtiſſimus eſt.

In timore, & terrore, ſolida debilitantur, fluidorum motus reprimitur, contremiſcunt artus, gelidi effunduntur ſudores, ſanguis circa cor & pulmones accumulatur, fæces & urina involuntarie elabuntur, totaque machina quam maxime relaxatur. Hinc cordis palpitationes, debilitas, anxietas, ſpirandi anguſtia, lethargus, animi deliquium, mania, mors.

Pudor mœrori affinis eſt, & ejus effectus aliquatenus participat. In hoc pathemate ſanguis ad caput determinatur: forſitan adeſt quoque inſolita minimorum vaſorum faciei cerviciſque vibratio. Hinc roſeus genarum color, ſenſuum externorum internorumque confuſio, & apoplexia.

Invidia componitur ex deſiderio, ira, mœrore; & uti debilitatem ultimi, ita febrilem commotionem priorum participat. Hinc oritur hectica febris, quæ vires conſumit.

Im-

Immo gaudium, dulcis curarum proſcriptor, ſi ſubitum & immoderatum ſit, adeo vires deterit, ut mania vel inſperata mors nonnumquam ſequatur.

2. Diuturni & profundi animi labores cerebrum & nervos debilitant, robur corporis conſumunt, ventriculum vireſque concoctrices deſtruunt, ſecretiones impediunt, & veneri inimiciſſimi deveniunt. Hinc cupidi literarum flatulentiis, malo hypochondriaco, paralyſi, corporiſque gracilitati obnoxii ſunt.

3. Alit in ſuo ſinu natura res, quamvis exiguæ molis, corpori infeſtiſſimas, venena dicta, quæ ob celetem operationem proximum locum merentur. Dividuntur in tria genera: vegetabilia, animalia, & mineralia. Inter vegetabilia enumerantur opium, hyoſcyamus, ſolanum lethale, datura, cicuta aquatica, & aconitum cæruleum. Hæc immediate in ventriculi & inteſtinorum nervos ſuis partibus phlogiſticis agunt. Inter animalia enumerantur morſus canis rabidi, viperæ, ſerpentum & tarantulæ; horum venenorum natura adhuc ignota eſt. Inter mineralia, acida ſincera, cobaltum, diverſæ arſenici ſpecies, mercurius ſublimatus corroſivus, e vitrum antimonii: hæc operantur primas vias cauſtico ſale corrodendo.

4. Ad hanc claſſem referenda ſunt quædam medicamenta venenatam vim poſſidentia, uti tartar. emetic, ſcammonium, reſina jalappi, gummi guttetæ, helleborus albus & niger, colocynt. ſemen cataputii, mercarialia, &c. quæ aliquando iiſdem ſymptomatibus ac venena conſtipantur, uti anxietatibus, pulſu debili & celeri, ſingultu, ſpaſmis & convulſionibus, inflammationibus, & ventriculi inteſtinorumque gangræna. Ob hanc cauſam vitanda ſunt. Saturnina, ob vires venenatas, certas quamvis lentas, caute admodum interne exhibenda. Cauſtico ſale ditantur cantharides; ideoque ſumma cum cautela interne uſurpandæ ſunt.

5. Aeris diverſæ qualitates & mutationes morborum malorum cauſæ deveniunt.

Aer gravitate peccans ſanguinem accelerat, pulmones

nes nimis dilatat, & vaſa cutanea comprimendo majorem ſanguinis ad cerebrum fluxum efficit. Hinc pleuritides, peripneumoniæ, anginæ, capitis dolores, vertigo, & apoplexia. Aer levitate peccans ſanguinis circulationem retrardando, & reſiſtentiam externam humoribus intra vaſa pulmonalia contentis minuendo, hemoptoiſin, hyſtericam paſſionem, rheumatiſmum, podagram, & febres intermittentes nervoſaſque gignit.

Aer nimis calidus, particularum ignificarum introductione, fibras laxat, molem humorum amplificat, ſanguinis circulationem incitat, perſpirationem inſenſibilem adauget. Hinc diſſipatio liquidiſſimæ ſanguinis partis; adunatio remanentis; debilitas; ſalium multiplicatio & acrimonia; oleorum attenuatio & corruptio. Si diu perſtet hic aeris ſtatus, vel ſubito adveniat frigus ad impediendum particularum noxiarum exitum, tunc oriuntur febres ardentes, bilioſæ, &c.

Aer nimis frigidus topicas inflammationes, præcipue anginas, pleuritides, peripneumonias producit, pulmones ſua gravitate nimis diſtendendo, fibras conſtringendo, humores condenſando, & perſpirationem minuendo, particularum frigorificarum introductione. Harum exiſtentia probatur ab aucta aquæ in glaciem converſæ mole; a qualitatibus aquæ regelatæ propriis; ab aqua in vacuo vix congelante; ab artificioſis glaciem producendi methodis; ab inſtabilitate gradus frigoris, quo congelatio vel regelatio fit in diverſis temporibus & diverſis regionibus. An hæ particulæ frigorificæ ſalinæ naturæ ſint? Rationi experimentiſque conſentaneum videtur.

Nimia ſiccitas ſolida deſiccat, humores inſpiſſat, & ad febres diſponit. Niſi in aridiſſimis regionibus hæc mala vix ſentiuntur.

Omnium pernicioſiſſima eſt nimia humiditas, quæ cuti & pulmoni externe applicata, per venas bibulas intus aſſumpta, totique corpori interne applicata, fibras laxat & debilitat, perſpirationem minuit, & humores nimis aquoſos reddit. Hinc gravedo, tuſſis, aſth-

aſthma, phthiſis, hydrops, & febres intermittentes, remittentes, nervoſæque. Ex antedictis harum atmoſpheræ qualitatum complicationes diverſæ & effectus patebunt. Frigus humidum valetudini plus infeſtum eſt quam ſiccum, quia perſpiratio magis impeditur. Sed calidus, humidus, & levis aer omnium complicationum corpori infeſtiſſimus eſt ob naturam ſumme relaxantem & putrefacientem.

6. Hinc patet quare certis anni temporibus certi graſſantur morbi. Hyeme enim tempeſtas ſicca & frigida: vere, frigida & humida: æſtate, calida & ſicca: autumno, calida & humida. Hinc quoque patet, quare venti ad morbos producendos multum contribuunt: alii enim levem, alii gravem; alii calidum, alii frigidum; alii ſiccum, alli humidum aerem advehunt. Eorum notitia patet a loci diverſa latitudine, expoſitione, & ſitu reſpectu aquarum.

7. Præter has evidentes aeris qualitates, adſunt aliæ non minus ad deſtruendam ſanitatem efficaces, quamvis non ſenſibus patent, neque inſtrumentis patefaciendæ. Tales ſunt particulæ morbificæ, miaſmata dicta, aeri innatantes.

Inter has eminent putrida effluvia ex putrefactis animalibus, vegetabilibus, vel aquis ſtagnantibus paludoſis ſicceſcentibus. Hæ particulæ, ex ſale pungente & oleo fœtidiſſimo compoſitæ, eamdem putredinoſam fermentationem, quantum fieri poteſt ob motum humorum, chyli novi introitum, & ſecretiones, excitare moliuntur. Inceptam, durante vita, demonſtrant ſymptomata putridæ febris & peſtis.

Foſſilia ſubterrranea, qualia ſunt diverſi ſales, olea, & metalla, aliaque adhuc ignota corpora, vel ſimplicia vel inter ſe compoſita, morbifica effluvia diverſi generis emittunt. Hæc experientia foſſorum metallicorum, vaporibus noxiis a quibuſdam locis provenientibus, & multorum morborum origine confirmatur. Hic referri debet vapor ſulphuris accenſi, & parietum nuper calce extructorum.

Quæ-

Quædam miaſmata morbifica, uti variolarum & morbillorum, aliarum regionum indigenæ, per aerem propagantur, ſeſe in corpore humano multiplicant, iterumque viribus auctis exeunt ad eoſdem morbos propagandos. Aliquando magis, aliquando minus, ſecundum aeris & corporum diſpoſitionem, agunt, ſed nunquam omnino debellantur.

Cogitatione depingi, ſed non demonſtrari poſſunt, diverſæ aeris mutationes, ab ipſius ſalinis, oleoſis & aquoſis particulis inter ſe conjunctis, & fortaſſe in corruptionem quamdam aliquando tendentibus. Haud ſanæ philoſophiæ incongruum videtur, multos referre morbos ſolis & lunæ attractioni, & materiei ſubtili noxiæ cum radiis luminis ab his advectæ.

Hæc morbifica effluvia agunt in ſuperficiem corporis ſecundum copiam, ſubtilitatem, celeritatem, motum, & figuram particularum; & ad ſanguinem deferuntur, 1. Per primas vias, a viſcida & fermentationem promovente ſaliva, 2. Per poros cutis; ſed præcipue, 3. Per vaſa bibula pulmonum, ob majorem ſuperficiem, mucum illinentem, & niſum contra aerem in-expiratione.

8. Confert quam maxime ad morbos producendos evacuationum naturalium defectus, vel ſuppreſſio. Retentio fæcum producit flatus, cruditates, inflationem præcordiorum, dolores ventriculi & capitis: urinæ, hydropem, anaſarcam, & febres: perſpirabilis materiæ, torporem, gravitatem, tuſſim, rheumatiſmum, febres, omneſque fere morbos: menſium, phthiſin, vomitum, vel ſputum ſanguinis, chloroſin, hyſtericam affectionem, cachexiam, hecticam febrem, &c.: hæmorrhoidum, aſtmata, hypochondriacum malum, pleuritidem & peripneumoniam: lochiorum, pathemata hyſterica, dolores ventris, inflammationes, febres, purpuram. Hi morbi originem habent vel a plethora, vel a particulis acribus retentis, vel ab utriſque.

9. Uti in ſanitate, ita in morbis, vid. tinea capitis, podagra, rheumatiſmo, ſcabie, eryſiplare, vario-

lis,

lis, morbillis, bubonibus peſtilentialibus, fiunt ſalutares ad exteriora evacuationes, quibus repulſis, ſeviora quam antea excitantur ſymptomata, ob majorem noxiarum particularum propinquitatem, & corruptionem ſtagnatione auctam.

10. In alimentis duplici modo peccatur, copia & qualitate.

Nimia ſatietas ventriculum diſtendit, motum vermicularem impedit, & vicinas partes comprimit: hinc cruditas, flatus, acida vel putrida ſecundum naturam alimentorum fermentatio, vomitus, diarrhœa, gravedo, dolorque capitis, & plethora.

Sed nimia abſtinentia pejora mala accerſit, debilitatem ventriculi, ciborum rejectionem, evacuationem, obſtructionem, humorum acredinem, putrefactionem, & febres periculoſiſſimas.

Acida immoderate ſumpta ventriculum debilitant, alvum conſtipant, chylum & humores coagulant, omneſque ſecretiones impediunt. Dulcia facillime aceſcunt, humores glutinoſos reddunt, vermes producunt, & dentes corrumpunt. Tenacia, qualia omnia farinacea, panis non fermentatus, ligamenta & tendines animalium, caro vel piſcis indurata, fumata vel ſalita, caſeus novus, & opus piſtorium, chylum nimis viſcidum præbent: hinc morbi primarum viarum, obſtructiones, cachexia, leucophlegmatia, & ſcorbutus. Spiritus fermentati humores coagulant, fibras excitant, & molem humorum augent; hinc ſchirroſitates omnium viſcerum, ſed præcipue ventriculi, hydrops, atrophia, paralyſis, apoplexia, & febris hectica.

11. Vigiliæ nimis protractæ lædunt nervos, perſpirationem impediunt, fibras laxant, & humores acres reddunt. Hinc plerique morbi chronici.

12. Hæ cauſæ morbificæ, aliæque quotquot ſunt, agunt in vaſa & humores vel mechanicis viribus, quatenus ſolida corpora; vel chymicis viribus, quatenus qualitates quaſdam corpus noſtrum reſpicientes poſſident.

Vi-

Vires mechanicæ agunt numero, tenuitate, figura & pondere particularum. Ad hanc claſſem reducuntur ſales cauſtici & venenati animalium vel vegetabilium; effluvia mineralia e terræ viſceribus; ſpiritus acidi minerales; fumi e carbonibus vel ſulphure; effluvia e muris calcariis nuper extructis; & venena mineralia, vel medicamenta veneni vim habentia.

Vires chymicæ multifariam agunt; ſed præcipue, 1. Adunando & coagulando humores, ut particulæ frigorificæ, ſpiritus fermentati, acida omnia, perſpirabilis materia retenta, & quædam febrica miaſmata. 2. Separando & diſſolvendo humores, uti particulæ calidæ, aquoſæ, ſcorbuticæ, quædam ſaliem & venenorum ſpecies, quædam miaſmata febrilia, omniaque fere peſtifera. 3. Acidam fermentationem in primis viis excitando, uti vegetabilia aceſcentia, omnia dulcia, vinum auſterum, & acida. 4. Putridam fermentationem intra vaſa producendo, uti putrida effluvia. 5. Alios motus fermentativos in ſanguine concitando, quibus multiplicantur cauſæ morbificæ, uti accidit in rabie canina, lue venerea, ſcabie, morbillis, variolis, omnibuſque morbis contagioſis.

SECTIO IV.

De cauſis prædiſponentibus.

1. Effectus cauſarum remotarum vel diminuntur vel augentur ſecundum naturam corporis quod occupant. Hinc cauſarum prædiſponentium notitia ſcitu neceſſaria eſt.

2. Omnibus morbis obnoxia maxime eſt infirmitas; minime firmitas.

3. Figura corporis externa ad quoſdam prædiſponit morbos, uti cervix longa, & thorax anguſta planaque ad phthiſim; brevis cervix ad apoplexiam; obeſitas ad aſthma, & gracilitas ad laterum dolores.

4. Ubi fibræ nimis ſtrictæ, & elaſticæ circulationem accelerant, calorem augent, ſanguinem compingunt & adunant, rubrorum globulorum quantitatem & inflammabilitatem adaugent, plethoram producunt, & ſerum glutinoſum reddunt; ibi diſponitur corpus ad inflammationes, pleuriſim, rheumatiſmum, & febres acutas inflammatorias. Ubi, contra, aquoſa ſanguinis pars prævalet & lenteſcit, deficiuntque ſecretiones ob nimis laxam fibrarum compagem; in hoc ſolidorum & fluidorum ſtatu pertimeſcendæ ſunt cachexiæ, hydropes, tumores œdematoſi, intermittentes, remittentes, & febres lentæ nervoſæ dictæ. Hinc temperamentorum diverſorum morbi deducendi ſunt.

5. Fabrica delicata, nervis voluptates & dolores exquiſite ſentientibus donata, hæmoptoiſi & phthiſi pulmonali ſæpe tentatur.

6. Sanguis diſſolutus, minime cohærens, lividus cito putreſcens, & craſſamentum ſerumque minime ſecedens, ſcorbuto, largis hæmorrhagiis, dyſenteria maligna, & febribus putridis tentatur.

7. Uti divitiis, ita morbis parentum liberi ſuccedunt. A quadam enim hæreditaria ſolidorum & vaſorum minimorum ſtructura prædiſponitur corpus ad hyſtericum & hypochondriacum malum, calculum, pthiſim, epilepſiam, ſtrumam, rheumatiſmum, & podagram.

8. Nonnulli morbi aliis morbis viam ſternunt; ut aſthma, hydropi: remittens vel intermittens febris, malo hyſterico vel hypocondriaco, tumori lienis & hydropi; colicæ, paralyſi; variolæ & morbillis; oculorum inflammationi & phthiſi. Pars aliqua, ſemel vitiata vel debilitata morbo, a leviori cauſa ſemper poſtea vitiatur.

9. Diverſæ ætates diverſis morbis opportunæ ſunt. Ætas infantilis dentitioni, vermibus, rachitidi, morbo ab acido, convulſionibus & ſtrumis. Acutis morbis, adoleſcentia; ſed longis, uti tuſſi, ſcabiei, hydropi, aſthmati, obſtructionibus; ſenectus patet.

10. Præ-

10. Prædiſponuntur fœminæ ad chloroſin, hyſteri-cum malum, plethorum, motus ſpaſticos convulſivos, morbos nervoſos, & pathemata animi violentiora.

SECTIO V.

De cauſis morborum proximis.

1. Cauſarum proximarum, effectus morboſos immediate excitantium, notitia medico utiliſſima eſt, quia in affectionis & remediorum cognitionem ampliſſimum eum deducit.

2. Antiqui medici in cauſis proximis adeo hallucinati ſunt, ut Empirici hanc quæſitionem quaſi incomprehenſibilem, ideoque ſupervacuam, rejecerint. Huic diſputantium errori & diſcordiæ originem præbuerunt inſcitia circuitus ſanguinis, & parum uſitata, ob ſuperſtitionem, cadaverum inſpectio. Neque melius merentur de medicina recentiores, qui morbos deduxerunt ab alkali acidove intra venas, quia non adhuc certis experimentis conſtat, alkalinos vel acidos ſales humoribus noſtris ſanis vel morboſis ineſſe; delirio aliquo; furibundo archeo; diſcurſivo ſpirituum motu, calidi innati defectu; qualitate humorum maligna; aliiſque ineptiis.

3. Cauſæ morborum proxime inveſtigandæ ſunt, 1. A natura & viribus cauſarum remotarum præcognitis. 2. A diverſis morbi ſymptomatibus inter ſe collatis, & ad unam ſimplicem cauſam ſevero ratiocinio ducentibus. 3. A remediis & pernicioſis & ſalutaribus, durante morbo, applicatis. 4. A mortuorum ſectione. In poſteriore cavendum eſt ne effectus cauſarum pro ipſis cauſis habeantur.

4. Ingenue tamen confitendum eſt, cauſas quæ morbos immediate excitant plerumque difficiles, aliquando inſcrutabile eſſe, ob abditam ſubtiliſſimam ſuam naturam, ipſarum mutabilitatem, & concatenationem effectuum qui a cauſis remotis pendent:

ideoque illas non ſemper ſcientia comprehendunt, ſed conjectura ſæpe perſequuntur medici. In tam incerta & obſcura quæſtione, verecundia & diffidentia potius quam opinionis tenacitas mortalibus cæcis conveniunt. Quam plurimas vero generales cauſas experientia confirmavit.

5. Inter has ob frequentiam merito primum locum occupant ſtaſes vel ſtagnationes diverſorum humorum. Staſis vel ſtagnatio ſanguinis producit febres inflammatorias, ſecundum partes affectas, diſcrepantes: ſeri, ſpaſmos, rheumatiſmos acutos & chronicos, hydropes, anaſarcam, lippitudinem, tuſſim, dolores dentium: lymphæ, hydrope, tumores glandularum: liquidi nervoſi, vertiginem, apoplexiam, & paralyſim.

6. Nimia ſanguinis copia, a nutriente dieta, quiete, & evacuationum ſuppreſſione orta, vaſa totius corporis, ſed præcipue viſcerum abdominalium, ubi ſegnior circulatio. diſtendit & infarcit: hinc debilitas, gravitas, capitis dolor, inſomnia turbolenta, reſpiratio difficilis, malum hyſtericum & hypochondriacum, polypoſæ concretiones, inflammationes, febres.

7. Nimia ſalium acrium in ſanguine copia, a dieta ſalita, liquoribus fermentatis, medicamentis calidis & evacuationibus ſuppreſſis, generata, originem præbet multis morbis, vid. cutaneis eruptionibus, reumatiſmo, podagræ, defluxionibus acribus, doloribus colicis, maraſmo, & febri hecticæ.

Ab acidis ſalibus in primis viis ſtabulantibus oriuntur flatus, diſtentiones, anxietates, tormina ventris, fæces viridæ, debilitas, tinea capitis, in infantibus diarrhœa, & in adultis venter plerumque conſtipatus.

8. Plurimæ cauſæ remotæ, præcipue febriles, agunt in corpus adunando vel diſſolvendo ſanguinem. A nimia adunatione producuntur obſtructiones, dolores, inflammationes, polypoſæ concretiones, ſecretio-

tionum naturalium diminutio, febres inflammatoriæ; a nimia diſſolutione, ſeceſſus in vaſa lateralia ſeroſa, maculæ purpureæ, frequentes ſanguinis irruptiones; ſcorbutica ſymotomata; & febres malignæ putridæ.

9. Tumores interni, duri, ſchirroſi, diverſorum viſcerum deſtruendo functionem; partis affectæ vitiando ſanguinem, & comprimendo vaſa vicina, varios morbos, ſicuti hydropes, aſthmata, flatus, variaque ſecundum locos affectos ſymptomata, excitant.

10. Suppurationes internæ multorum morborum cauſæ exiſtunt, quales ſunt febres hecticæ cum remiſſione & exacerbatione, ſudores nocturni, marcor, & appetitus proſtratus.

11. Calculi in veſica fellea, vel ductu communi cholidocho, nauſeam, icterum, vomitum, dolorem in dextro hypocondrio, alvi obſtructionem & reſpirationem difficilem; in renibus, & ureteris veſicæ dolores, inflammationes; vomitus, ulcera, urinam ſanguineam, & urinæ ſuppreſſionem, excitant.

12. Polypi ſæpiſſime occupantes thalamos cordis, arteriam pulmonalem, uterina vaſa & ſinus cerebri, ſubitas palpitationes, dolorem pectori infixum, inæquales & intermittentes pulſus, anxietatem, duſpneam & leipotumiam concitant.

13. A vermibus in primis viis præcipue nidulantibus originem trahunt tormina ventris, febres erraticæ, convulſiones, appetitus auctus, & eroſiones inteſtinorum.

SECTIO VI.

De cauſarum morbificarum ſede.

1. Corporis humani partes, quæ in unoquoque morbo a cauſis morbificis præcipue afficiuntur, detegendæ ſunt; quia ad ſymptomatum rationem, prognoſeos certitudinem, & remediorum applicationem intelligendam, hæc notitia medico conducit.

2. Omnes cauſæ morbis ingerendis accommodatæ agunt, vel in partes ſolidas, vel in fluidas.

3. In partibus ſolidis præcipue ſedem ſuam habent morbi chronici, & lenti, hæreditarii & quotquot a cauſis mechanicis, uti venenis multis, acribus ingeſtis, punctione, ſaturatione vel eroſione, originem ſuam trahunt.

4. Fluidis & humoribus præcipue inhærent morbi febriles, qui cito terminantur, & qui ab aeris qualitatibus vitiatis vel contagio originem habent. In ſanguine rubro febres inflammatoriæ & putridæ: in ſero, febres lentæ, reumatiſmi & podagra: in lympha & glandulis lymphaticis, lues venerea, & cauſæ aliquæ peſtilentiales, uti patet glandularum lymphaticarum tumefactione: in liquido nervoſo, febres malignæ nervoſæ, peſtes multæ, effectus odorum, multaque venena, qualia opium, hyoſcyamus, & ſolanum; hæc ſedes eſt omnium peſſima & periculoſiſſima, quia ab hoc fluido ſpirituoſo corporis vires pendent.

5. Plurimis morbis ſedem præbent partes nervoſæ & membranaceæ, quæ motui & ſenſationi immediate dicantur: cerebrum epilepſiis, inſaniis, affectibus ſoporoſis, apoplexiis; nervi, ſpaſmis, convulſionibus, tetani, palpitationibus, aſthmati convulſivo, vomitui, malo hypocondriaco, paralyſi.

6. Nulla corporis pars tantum morbis patet, quantum canalis iſte membranaceus, e ventriculo & inteſtinis compoſitus. Hic enim poſſidet multas plicas & flexuras ad retardandas cauſas morbificas; hic peculiari etenim & admodum lenta circulatione donatur: in hunc deſcendit aer particulis morboſis ſæpe repletus; in hunc deſcendunt alimenta & potus diverſæ naturæ, quæ ſæpe in acidam, ſæpe in præmaturam putredinoſam fermentationem ruunt: huic quoque adſunt diverſi liquores, uti ſaliva, ſuccus pancreaticus, bilis utraque, aliique humores naturæ valde fermenteſcibilis: in hoc ſemper corrumpitur fibro-

broſa ingeſtorum pars. Sedem ergo præbet cardialgiæ, anxietatibus, flatibus, ſpaſmis, colicis doloribos, ilio, iliacæ paſſioni, diarrhœæ, dyſenteriæ, capitis dolori, & vertigini.

SECTIO VII.

De ſymptomatibus morborum.

1. EFfectus præternaturales, qui oriuntur durante morbo, ſymptomata vocantur. Hæc ſimul concatenata morbos conſtituunt; neque, pace Galeni, ſymptoma a morbo, aliter quam pars a toto, differre mihi videtur.

2. Hæc morborum ſymptomata vel ſenſatione ægrotorum percipiuntur, vel adſtantium ſenſibus pateſcunt, vel cadaverum inſpectione deteguntur. In hac cavendum ne cauſæ cum ſymptomatibus confundantur.

3. Effectus, qui immediate a cauſis morboſis oriuntur, vocantur ſymptomata cauſæ: hæc ſymptomata rurſus cauſæ deveniunt aliorum ſymptomatum, quæ appellantur ſymptomata ſymptomatum.

4. Omne ſymptoma conſiſtit in læſione alicujus actionis vel vitalis, vel naturalis, vel animalis.

5. Hæc ſymptomata accurate, plene, ſine ulla ratiocinatione, & eodem ordine, quo ſæpiſſime extiterunt, deſcribenda ſunt. Advertendum enim eſt, quod omnia non ſemper in unoquoque, neque in eodem ordine, ob varias corporum naturas, exiſtunt.

6. Diverſæ medendi methodi diverſa in eodem morbo excitant ſymptomata. Hæc adventitia phænomena a ſymptomatibus morbo peculiaribus & perpetuis accurate diſtinguenda & ſecernenda ſunt. Hoc niſi fiat, judicium circa morbos devenit incertum.

SECTIO VIII.

De ſymptomatum genealogia & ratione.

1. POſt nudam & fidelem ſymptomatum deſcriptionem, ad eorum originem & rationem tranſeundum eſt, cujus cognitio medico conducit ad firmandam prognoſim, & ad mitigandam vel tolendam ſymptomatum vim.

2. Omnia deducenda ſunt ſymptomata ab actione cauſæ proximæ; & ratione partium affectarum ad hanc cauſam excutiendam; inſitis enim viribus ſentit & expellere nititur omne nocivum machina noſtra artificioſiſſima.

3. Hinc ad explicanda ſymptomata neceſſario requiritur notitia qualitatum cauſæ proximæ mechanicarum, & naturalium actionum corporis humani. Hiſce ſolis, & non hypoteſibus vanis, extruitur vera ſymptomatologia.

4. Sed magna adeſt ſymptomatum caterva; quæ non in loco primarie affecto, ſed in conſentiente ſeſe monſtrant; ideoque ſymptomata per conſenſum vel ſympatiam appellantur. Connectuntur & conſentiunt variæ partes ope tendinum, ligamentorum, & nervorum; quorum ſitus & diſtributio, præcipue quinti octavique paris & intercoſtalis nervi, has ſympathias patefaciunt.

SECTIO IX.

De criſi [illegible]

1. CRiſis eſt morbi mutatio, plerumque ſubita, vel in ſalutem, vel in mortem. Hinc bona, vel mala, ſecundum eventum. In priore ſenſu ab hodiernis medicis fere intelligitur.

2. Acutos & febriles morbos, rariſſime chronicos, co-

comitantur criſes, quamvis in hiſce quoque aliquando conſpiciunt; hydrops enim judicatur diarrhœa, vel cutis diſtruptione; apoplexia ſudore; & icterus alvo ſoluta. Neque in omnibus febribus, præcipue longis & lentis, criſis accidit ſenſibilis.

3. Criſim in acutis plerumque præcedit magna perturbatio omnium, quibus, ſi fauſta ſit criſis, deſinentibus ſuccedunt copioſi ſudores; urina ſedimentum ad fundum vaſis deponens; alvus ſoluta; vomitus; ſalivatio; ſecretio muci glandularis e naribus, trachia, vel pulmonibus aucta: hæmorrhagia narium, uteri, vel vaſorum hæmorrhoidalium; puſtulæ, tumores, aphthæ, vel bubones, quæ vel mitigant vel tollunt febrem.

4. Hinc patet quomodo evacuationes criticæ ab evacuationibus morboſis diſtinguendæ ſunt, nempe allevatione morbi, quæ priores ſed non poſteriores comitatur. Hiſce enim morbi plerumque in pejus ruunt.

5. Cauſæ morbificæ ſummo vigore in vaſa agentes, & vaſa ſummis viribus contra renitentia, perturbationem criticam excitant. Si viribus vaſorum ita collectis reſiſtunt particulæ febriles, criſis devenit infauſta. At ſi motu mutentur, vel calore digerantur, vel aliarum particularum combinatione mitigentur, ut pro noxiis innoxiæ fiant, tunc diminuitur febrilis motus febriſque ſymptomata, ceſſant ſpaſmi, viæ excretoriæ magis patulæ deveniunt, auctaque aliqua evacuatione elabitur materia morbifica, ad ſecretionem jam aptata; vel, ſecundum antiquos, concocta. Hinc nullæ proſunt evacuationes ſive naturales, ſive artificiales, niſi cauſas morbi abluunt.

6. Hic agitur controverſia inter Medicos Stahlianos & Mechanicos. Priores criſim & expulſionem cauſarum morbificarum animo rationali; poſteriores legibus mere mechanicis, ſine ejus interventu, attribuunt. In hac diſputatione, ut in omnibus fere aliis, media quodammodo inter diverſas ſententias tenenda eſt opinio: nam animus, quamvis non conſcius, mo-

motum vaſorum neceſſario accelerat; cætera omnia motus auctus perficit.

7. Sed majoris momenti diſputatio olim inter antiquos medicos, & nunc inter hodiernos agitur; Num curti dies critici, necne, ſint? Hippocrates ejuſque aſſeclæ in diebus quaternariis, vid. quarto, ſeptimo, undecimo, quarto decimo, decimo ſeptima, vigeſimo primo, &c. calculo a febris rigore deſumpto, criſim fieri, hancque magis ſalutarem futuram eſſe in his quam in aliis, & præcedentem quaterniorem, quodcumque in futuro obtingit, indicaturum, ideoque diem indicem appellatum fuiſſe: Hippocratis vero æmuli hanc doctrinam, ut vanam, repudiantes, neque in ullo die vel magis vel minus periculi adfuturum aſſeruerunt. In tanta opinionum diverſitate, non rationem, ſed experientiam ſequi, & morborum hiſtorias adire debemus. Hæ, ſeu ab antiquis ſeu modernis conſcriptæ, ſæpius in his quaternariis quam in aliis diebus, crices accidiſſe teſtantur; ideoque prudentis medici eſt ad dies hoſce præcipue attendere.

8. Errant hi qui a perfectione numerorum vel ſolis lunæque conjunctionibus, criticos dies deducebant. Tempus nihil aliud eſt niſi menſura motuum quibus criſes perficiuntur; & quia definitus motuum numerus ad cauſarum morbificarum expulſionem requiritur, ideoque definitum tempus. Quod definita motuum repetitio hunc effectum producere velet, a voluntate Dei ter opt. max. pendet, qui hanc rerum ſeriem æternis legibus ligat.

9. Multa ad accelerandam, vel poſtponendam criſim valent. Accelerant ætas juvenilis, corporis caliditas vel ſenſibilitas, vis morbi, calor vel ſiccitas regionis, & medicamenta ſtimulantia. Poſtponunt temperamentum phlegmaticum, ætas ſenilis, frigida vel humida regio, victus craſſus, nimiæque evacuationes.

SE-

SECTIO X.

De diagnoſi.

1. Diagnoſis eſt ea pars pathologiæ quæ tractat de ſpecifica morborum conſimilium natura & differentia. Sine hac ſcientia nulla ſtabilis inſtitui poteſt prognoſis vel therapeja, & medicus abſtantibus ſæpe ludibrio fit.

2. Extruitur diagnoſis omnium ſymptomatum notitia, ſed præcipue eorum quæ ſemper morbum concomitantur, & ob hanc charecteriſtica vel pathognomonica dicenda ſunt. Hæc ſymptomata characteriſtica in diagnoſi ſemper enumeranda ſunt.

SECTIO XI.

De prognoſi.

1. Prognoſis eſt ſcientia ſignorum, quibus ea, quæ ægro eventura ſint, præcognoſcimus. Nihil magis confert ad morborum vel ſymptomatum medelam, quam eorum prævisio; nihil magis confert ad medici famam, quam futurorum prædictio: & merito; maximam enim in morbo experientiam, rationemque ſanam demonſtrat.

2. In hac pathologiæ parte maximam meritus eſt, & acquiſivit laudem Hippocrates ab omnibus medicis, & antiquis & recentioribus; quamvis nonnulla in curationibus mutarint, tamen illum optime præſagiſſe fatentur. Omnibus attamen ejus prognoſticis haudquaquam fidendum eſt; plurima enim fallunt ob diverſitatem regionum & corporum; plurima quoque ob paucitatem experimentorum, a quibus hæ regulæ prognoſticæ deſumptæ fuere.

3. Ars prognoſtica revera conjecturalis eſt; ratioque conjecturæ talis eſt, ut, cum ſæpiſſime reſponderit, in-

interdum tamen fallat. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum poteſt. Non itaque ſi quid rariſſime aliquem deceperit, ideo finem non habeat, cum ſæpiſſime reſpondeat.

4. Nulla in corpore humano fit mutatio, vel ad ſanitatem vel ad mortem, ſine antecedenti cauſa. Hæc gradatim operans effectus, ſuis viribus congruentes, ſemper producit. Hiſce proſpectis nititur ars prognoſtica; & in his vel ſpes vel deſperatio oritur.

5. Ad hæc potiſſimum, in præſagiis faciendis, attendendum eſt. 1. Quiſnam ſit futurus morbi eventus. 2. Quo tempore morbus criſim habiturus ſit. 3. Per quas vias natura ſeſe a cauſa morbifica liberabit.

6. Fauſtus vel infauſtus morbi eventus petitur, 1. Ex obſervationibus in ſimili morbo notatis; 2. Ex progreſſis in eodem corpore ſimilibus morbis; 3. Ex viribus vitæ præſentibus cognitis, & cum viribus cauſæ morbificæ comparatis. Ex his notis, quid eventurus ſit, colligere poſſumus.

7. Vis vitæ exploratur ex habitu corporis firmo, vel debili; ætate, ſexu; prægreſſa vitæ ratione; regione; morbi tempore; præſenti ſtatu functionum animalium, naturalium, ſed præcipue vitalium.

8. Vis morbi manifeſtatur majore vel minore malignitate cauſæ morbificæ; ſymptomatum, ſed præcipue pathognomonicorum, acerbitate; tempore morbi quando hæc appareant ſymptomata; cauſarum morbificarum ſede; methodo medendi.

9. Quo enim plura ſunt indicia ad eumdem eventum tendentia, eo certior; quo pauciora, eo incertior prognoſis.

10. Similia ſigna non ſimiles effectus denotant in acutis chroniciſque malis ob diverſas eorum naturas. Hinc ambobus non eædem quadrant regulæ.

11. Similia ſigna non idem portentunt periculum in unoquoque morbi periodo. Convulſiones enim in primo variolarum ſtadio plerumque fauſtæ; in ultimo ſæpe infauſtæ.

12. In

12. In acutis morbis magis fallaces ſunt quam in chronicis notæ ſalutis & mortis.

13. Ratio ſemper habenda ad vires & ætatem ægri; proſternuntur enim imbecilli & ſenes a malis quæ robuſtiores in vitæ diſcrimen vix adducerent.

14. Si hæc omnia ſeorſim perpendat medicus, dein fauſtas cum infauſtis notis trutinet, plerumque prædicere poteſt, qualis ſit ſecuturus eventus; ſi nihil novi, quod ægri ſtatum mutet, extrinſecus accidat.

15. Morborum omnium, qui certas periodos non habent, ſed præcipue chronicorum, admodum incerta eſt prognoſis temporis. In genere, quo vires vaſorum cauſas morbificas magis ſuperant, vel vice verſa, eo citius terminatur morbus; quo magis æquales ſunt, eo longius protrahitur. Judicio medici quoque opitulatur conſideratio cauſarum, quæ accelerant vel poſtponunt criſim.

16. Ad vias criſeos inſtantis determinandas, antiqui quædam indicia notaverunt. Prædicitur hæmorrhagia narium rubedine oculorum, viſus hebetudine, acuto occipitis dolore, temporum gravitate & pulſatione, lacrymis involuntariis, & præcipue narium pruritu: ſudor, ſubita urinæ ſuppreſſione, rigore, pulſu molli & undoſo, externarum partium calore, cute molli: vomitus, morſu ventriculi, vertigine, nauſea, ſaliva multa & tenui, labrique inferioris agitatione: diarrhœa, flatu, & ſtrepitu alvi, & tumefactione abdominis: evacuatio per urinam, gravitate hypochondrii, inflatione veſicæ, aucta urinæ quantitate, & ſenſu ardoris.

17. Inter hodiernos Solanus alias notas criticas evacuationes præſagiendi tradidit. Pulſus dicrotus vel digitum bis feriens, indicat hæmorrahagiam narium; quo ſæpius repetitur talis pulſatio; eo magis inſtat criſis: pulſus intermittens, ſi vires non deficiant, alvi ſolutionem: ſi cum intermiſſione complicatur durities, vomitum cum diarrhœa; ſi mollities, evacuationem per urinam: pulſus inciduus, ubi quædam ſucceſſivæ pulſa-

ſationes gradatim ſupra ſe invicem inſurgunt, criticum ſudorem præſagiunt. Sed hæc indicia non ſatis adhuc uſu & experientia confirmata ſunt.

18. In genere, prudentis eſt medici; quamprimum gravis metus ſubeſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe; ne, ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel feſelliſſe exiſtimetur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt, ſic rurſus agyrtæ eſt, parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur.

PARS TERTIA

De morbis medendis.

SECTIO I.

De Terapeja

1. ITA conſtructum a ſummo Opifice eſt corpus humanum, ut nervoſæ partes a pleriſque cauſis morbificis irritentur. Hac irritatione major liquidi nervoſi quantitas in fibras motrices influit, motus ſolidorum & fluidorum accelerantur, & augetur actio contra cauſas morbificas. Hinc quantitas ſuperflua lædens ejicitur, qualitas vitioſa corrigitur, ſtaſes humorum diſſolvuntur, viſcerum obſtructiones reſerantur, & morbi profligantur.

2. Antiqui, circuitu ſanguinis adhuc incognito, moribuſque mechanicis adhinc dependentibus haud intellectis, totum opus Naturæ, vocabulo indiſtincto, tribuebant. Per Naturam, morborum medicum, ſubintelliguntur motus morboſi, qui in corpore ſine ullo adjumento perficiuntur.

3. Hi motus morboſi vel univerſales vel particulares ſunt: univerſales, quando motus per totum ſyſtema vaſculorum ob validam irritationem augetur; particulares, quando ob levem irritationem parte aliqua

tota

tota agitur res, uti in doloribus, ſpaſmis, hæmorragiis; &c. accidit.

4. Non ſimul & ſemel debellantur cauſæ morbificæ. Egent enim hi motus mechanici ordine debito, & tempore determinato ad ſuum opus perficiendum, viiſque ad materiæ expulſionem accomodatis.

5. Quando hi motus morbis debellandis exacte aptati ſunt, nulla tunc artificialis medicinæ patet janua; Natura enim totam ſibi vindicat medelam; & jure optima morborum medicatrix cenſetur. Tunc medicum plus ſpectatorem quam auctorem eſſe oportet.

6. Sed a ſuo ſcopo ſæpe aberrat Natura. In multis enim morbis chronicis, uti lue venerea, hyſterica & hypochondriaca affectione, rachitide, ſcabie, &c. nullus excitatur motus, ideoque nulla expectanda medela. In multis nimis lanquidi vel effrenes hi motus ſunt; ideoque inſtitutum vel non abſolvunt, vel pervertunt. In quibuſdam, præſertim ubi cauſa extra vaſa irrita ſita eſt, uti in calculo, vermibus, liquoribus extravaſatis. &c. motus non modo non ſalutares, ſed admodum pernicioſi ſunt. Hinc Natura aliquando prodeſt, aliquando obeſt; ideoque non ſemper & ubique ſequenda.

7. Ars itaque in auxilium vocanda eſt ad deffectus Naturæ ſupplendos & corrigendos. Motus, quando nullus adeſt, excitandus. Nimis debilis, ſub Naturæ auſpiciis, augendus, omniaque impedimenta ad motum naturalem removenda ſunt. Nimis effrenis, diminuendo cauſas irritantes vel corporis ſenſibilitatem; moderandus. Pernicioſus denique; omnino ſedandus, vel, ſi non fieri poſſit, a locis magis neceſſariis avertendus. Hoc Naturæ, hoc artis officium; & ſua cuique merita laus tribuenda eſt. Hiſce intellectis, numquam poteſtoriri hæc frequens diſputatio: An ſecunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio, contigerit?

8. Quodcunque, vel ſecundum vel contra ſanitatem, in corpore obſervatum, quod aliquid faciendum medi-

co

co indicat ad ſanitatis remanentis tutelam, vel morbi depulſionem, Indicans appellatur. Notitia earum mutationum, quas indicans requirit, Indicatio appellatur. Indicatum denique eſt medicamentum quod hunc eventum aſſequendum indicatur, & indicanti congruit.

9. Indicatio exoritur, 1. A probe perſpectis & intellectis cauſis morbi proximis, quæ rationi, quid faciendum ſit, oſtendunt. 2. Ad ipſa experientia, morborumque hiſtoriis, quæ, quamvis in tenebris latent & cauſæ remotæ & proximæ, tamen multa comprobaverunt auxilia, ſpecifica dicta, quorum natura & agendi ratio adhuc ignoratur, & forſitan ſemper latebit. 3. Ab his ambobus ſimul junctis, & ad eamdem metam tendentibus, hæc optima & firmiſſima medendi methodus eſt.

SECTIO II.

De remediorum viribus.

1. OMnis ars inſtrumentis ad ſuum opus perficiendum eget. Inſtrumenta artis medicinalis appellantur auxilia vel remedia. Hæc in tria genera deducta ſunt. Unum quod medicamentis, alterum quod victu, tertium quod manu medetur; primum φαρμακιτικὴν, ſecundum διαιτητικὴν, tertium χειρουργικὴν, Græci nominaverunt. De hac a prioribus nunc ſeparata, & ad chirurgos relegata, hic non tractabitur.

2. Uti artifex inſtrumentorum, quibus operatur, naturam & vires; ita medicus poteſtates remediorum, quæ ſub certis legibus corpori humano tali modo conſtitututo applicantur, callere debet.

3. Quia corpus peccat vel ob quantitatem deficientem aut excedentem, vel ob qualitatem vitioſam fluidorum aut ſolidorum, vel ob corpora extranea irritantia, ita omne auxilium aut adjicit, aut demit, aut per-

permutat aliquam materiam, aut denique expellit vel deſtruit corpora mechanice agentia. Quædam non uno modo tantum, ſed etiam duobus inter ſe non contrariis, adjuvant. Non ultra hos limites progrediuntur vires remediorum.

4. Materia optime adjicitur alimentis, id eſt cibo & potu. Hæc ſunt aut valentis & firmæ, aut mediæ, aut imbecillæ vel infirmioris naturæ. Nonnulla ad certa fluida proprie tendunt; hinc haimatopea, galactopea, ſpermatopea.

5. Demitur materia ſuperflua, abſtinentia; exercitiis; frictione; ſanguinis detractione per venas, vel per cucurbitulas, vel hirudines; fonticulis; epiſpaſticis; vomitu; laxantibus, vel purgantibus: alvi ductione; lationibus; diaphoreticis, vel ſudorificis; diureticis, emmenagogis; expectorantibus; ſalivantibus; errhinis, & apophlegmatiſantibus.

6. Materiam permutant. 1. Medicamenta alterantia, qualia abſorbentia, diluentia, temperantia, attenuantia, vel incidentia, antiſeptica, & demulcentia vel emollientia. 2. Roborantia, qualia analeptica vel cordialia, balſamica, ſtomachica, viſceralia, aſtringentia, vulneraria. 3. Sedantia, qualia anodyna, antiſpaſmodica, antiepileptica, hypnotica & narcotica. 4. Specifica.

7. Expellunt vel deſtruunt corpora extranea mechanice agentia, carminativa, alexipharmaca, anthelminthica, lithonthriptica.

8. Hæc alimenta & medicamenta non ſuis, & propriis qualitatibus morbos adoriuntur, ſed viribus compoſitis ex motibus naturalibus & artificialibus. Eorum effecta obſervatione & experientia deteguntur.

9. Inumbrantur illorum vires. 1. Quia omnes morbi circumſtantiæ ante adminiſtrationem non exacte notantur & deſcribuntur. 2. Quia plurimæ morborum cauſæ quas debellant adhuc ignorantur. 3. Quia principia, quibus hæ vires dependent, neque ſatis deteguntur, neque legibus mechanicis aut chymicis dilu-

 cide

cide explicantur. 4. Quia compoſita, ſæpius quam ſimplicia remedia, uſurpantur; unde dubius hæret medicus, cui potiſſimum adſcribendus ſit effectus; vel an non plane diverſus a ſimplicibus.

S E C T I O III.

De artis in medendo legibus.

1. QUamquam vix ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit, tamen in medendo quædam ſunt regulæ generales vel axiomata, quibus fere obligatur artifex, quo remedia, magis ſecure & expedite, optatos producant effectus.

2. Ad felicem medelam requiritur notitia proprietatum, non ſolum ægrotantis, ſed etiam ſani corporis. Inveniuntur enim corpora, in quibus aliter atque in cæteris idem evenit. Ideoque cum par ſcientia ſit, utilior tamen medicus eſt amicus, quam extraneus.

3. Raro quiſquam non aliquam partem corporis imbecillam habet; cujus quoties offenſum corpus eſt vitioſa pars maxime ſentit. Huic præcipue ſuccurrendum eſt.

4. Medicus interdum plus quiete, quam movendo atque agendo, proficit.

5. Ars obſervare & ſequi debet ordinem, tempus, & ſucceſſiones motuum, quibus natura ad curationem abſolvendum incedit.

6. Morbis occurrendum in principio & remiſſionibus vel intermiſſionibus, ſed non in ſummo proxiſmi vigore, niſi ad ſymptomata levanda; quia partes nervoſæ tunc ſpaſmodicis contractionibus tentantur.

7. In proxiſmo nitendum eſt, ut impetum morbi trahendo porrigatur in id tempus, quod curationi locum præſtat.

8. Medicamenta naturæ corporis ſemper accommodanda ſunt; debilibus enim debilia, & fortibus fortia con-

conveniunt. Neque unquam, quod infirmioribus fieri poteſt fortioribus medicamentis aggrediendum. Neque quicquid repente in corpore mutandum, quod æque tuto paullatim fiat.

9. Attamen multa in præcipitii periculo recte fiunt, alias omittenda. Nec poteſt vehementi malo niſi æque vehemens auxilium ſuccurrere.

10. Perpauca, eaque bona explorata medicamenta, tentanda. Qui multis promiſcue & paſſim utitur, nulla probe noſcit.

11. Neque crebro, neque ſine cauſa, in longis morbis, mutandæ ſunt applicationes longa experientia comprobatæ; arguit enim vel ignorantiam indicationis vel remediorum.

12. Sed cùm omnibus eadem convenire non poſſint, eſt circumſpecti hominis novare interdum, & augere morbum, & febres accendere: quia curationem ubi id quod eſt non recipit, poteſt recipere id quod futurum eſt. Hinc, quos ratio non reſtituit, temeritas fere adjuvat.

13. In applicatione remediorum obſervandum eſt anni tempus; facilius enim curantur quotquot ab obſtructionibus proveniunt morbi, tempore vernali & æſtivo, quam autumnali & hyemali.

14. Obſervandum quoque eſt tempus diei; evacuantia & ſtomachica mane optime adminiſtrantur, ſed opiata melius in genere circa tempus nocturnum.

15. Nihil commodius eſt quam cauſam morbi, qua via primum expelli poteſt, ejicere; quia humores minus inquinantur, & corpus minus labefactatur.

16. Officium eſt medici impetum morbi a parte magis neceſſaria ad partem minus neceſſariam vertere.

17. Evacuationes per alvum, cutem, & renes numquam excitandæ, niſi materia excretioni antea aptetur, & viæ ad hanc emittendam propriæ pateſcant.

18. Quando ingraveſcunt ſymptomata, ad illorum mitigationem, poſthabita morbi cauſa, remedia dirigenda ſunt. Hæc ſymptomata ſæpe indicant remedia

 cau-

cauſam morbi foventia. In hac contraindicatione maximo periculo ſemper occurrendum.

19. Non retardandæ, ſed promovendæ ſunt criticæ evacuationes, præcipue ſi deficiat natura; neque prudentis medici eſt, aliquid novi moliri circa dies criſi maxime dicatas.

20. Neque cubantis luxuriæ ſubſcribere, neque tortoris vicem exhibere medico convenit.

21. Quo brevior morbus, eo victus tenuior; quo longior, eo minus tenuis.

21. In febrium vel dolorum acceſſionibus, a cibo abſtinendum eſt; quia tunc nulla fieri poteſt nutritio, & cibus plerumque corrumpitur.

23. Quo vires ſunt magis conſumptæ, eo rebus infirmiſſimis magis opus eſt, & parciori ſed frequentiori alimenti uſu reficiendæ ſunt. Quo vires magis conſtant, eo valentiori materiæ, & majori copiæ indulgendum. Itaque utendum materiæ genere pro viribus; moduſque ab omnibus pro genere ſumendus.

L I-

LIBER SECUNDUS

DE MORBIS FEBRILIBUS.

PARS PRIMA

De diverſis morborum diviſionibus.

SECTIO I.

De morborum in diverſa genera diviſione.

1. OMNIBUS quæ pertinent ad univerſa morborum genera abſolutis, ad ſingulorum curationes veniam. Sed operis noſtri ordo requirit, ut prius in diſtinctas & ſeparatas claſſes redigam morbos, quo facilius generales eorum proprietates & diſtributio animo concipiantur.

2. Morbi diſtinguuntur in ſimplices & compoſitos. Simplices per ſe exiſtunt; ſed compoſiti cum aliis morbis conjunguntur, uti febres cum lue venerea, ſcorbuto, vel vermibus complicatæ.

3. In idiopathicos & ſymptomaticos. Ubi morbus primarius, neque ab alio dependet, idiopathicus; quando ab aliis originem ducit, tunc ſymptomaticus dicitur; uti convulſiones a vermibus vel dentitione; cephalalgia ab affecto ventriculo, &c. Summæ utilitatis eſt in praxi hæc diſtinctio.

4. In contagioſos & non contagioſos. Contagioſi, quales febres, variolæ, morbilli, peſtis, dyſenteria, ſcabies, lepra, lues venerea, ita vocantur, quia materia morbifica ab uno in alterum propagatur: hoc dupliciter fit, vel per contactum, vel per aerem.

5. In continuos & intermittentes. Priores, quales febres continentes, phthiſis, ſcabies &c. perpetuo affligunt: poſteriores, quales febres intermittentes,

epilepſia, arthritis &c. poſt breviorem vel longiorem temporis intermiſſionem poſtea redeunt. Hic itus reditusque vel regularis vel irregularis; hinc intermittentes rurſum in periodicos, & irregulares dividuntur.

6. in benignos & malignos. Priores facillime, poſteriores, uti febres malignæ, cancer, ſphacelus, &c. difficillime medelæ auſcultant.

7. In hæreditarios, qui liberis a parentibus tranſmittuntur; & adventitios, qui ſine una labe hæreditaria adveniunt. Medelæ facilius cedunt poſteriores quam priores.

8. In ſalutares & exitiales. In priore claſſi recenſentur diarrhœa vel vomitus ab acri materia in primis viis, intermittentes vernales, hæmorrhoides, profluvium acris muci e naribus, &c. In poſteriore, febres ab animi pathematibus, venena, nervi læſi, &c. Ægrotanti convenit ut medicus hoc recte diſtinguere valeat.

9. In ſanabiles & inſanabiles. In poſteriore claſſe enumerantur paralyſis antiqua, mania inveterata, aſthma in ſenibus, polypus, hydrops, ſchirrus viſcerum, calculus, &c. Horum notitia in prognoſi facienda admodum neceſſaria eſt.

10. In recidivos & non recidivos. Priores ſunt ophthalmiæ, intermittentes febres, hydropes, &c. poſteriores ſunt variolæ, morbilli, peſtis, lues venerea, &c.

11. In endemicos, epidemicos, & ſporadicos; & in acutos & chronicos.

SFCTIO II.

De endemicis, epidemicis, & ſporadicis morbis.

Endemicus appellatur morbus, qui certam regionem, vel certas in eadem regione plagas infeſtat, ſtatis tempeſtatibus plus minus graſſatur, & a cauſis ibi communibus originem ducit.

2. Hæ cauſæ duci poſſunt. 1. A regionibus ſoli ven-

ventiſque diverſimode expoſitis. 2. Ab earum vicinitate ad mare, lacus vel paludes. 3. A nimis alto vel profundo loci ſitu. 4. A diverſa natura ſoli vel lutei, vel paluſtris, vel ſabuloſi. 5. A diverſitate aquarum, quæ diverſis particulis mineralibus, ſalinis, oleoſis, vel terreſtribus repletæ ſunt. 6. A dieta hiſce locis propria.

3. In noſtra inſula endemicus eſt phthiſis & tædium vitæ; accolis maris Baltici ſcorbutus; in Fiandria febres intermittentes; hydrocele & ſarcocele in Gallia Narbonenſi; plica in Polonia; melancholia hypochondrica in Hiſpania; epilepſia in Hetruria; ſtrumoſus colli tumor in Alpium jugis; perniones in regionibus ſeptentrionalibus; peſtis in Ægypto; paralyſi ſpecies, Berceri dicta, in plagis Aſiæ calidis; tetani ſpecies in India; vermes intra cutem progeniti in Guinea; & lues venerea in Peruvia.

4. Morbus qui apparet, graſſatur per populum, & poſtea ceſſat, epidemicus appellatur.

5. Morbus epidemicus ejuſdem conſtitutionis, iiſdem fere ſymptomatibus, utcumque varient corpora, ſtipatur, & iiſdem tollitur remediis; ſed plane diverſus, & in ſymptomatibus & medela, ab epidemicis diverſæ coſtitutionis.

6. Epidemici, omnibus anni temporibus, ſed plerumque vere & autumno, ſeſe monſtrant. Hinc in vernales & autumnales dividuntur. Vernales, uti variolæ, morbilli, pleuritis, &c. adveniunt menſe Januario, ſæviunt vere, & deſinunt circa ſolſtitium æſtivum. Autumnales contra, quales quartanæ, peſtis, cholera morbus, dyſenteria, &c. tunc incipiunt; autumno maximas edunt ſtrages, & adventante hyeme evaneſcunt.

7. Conſtitutione epidemica ad ſuum vigorem procedente evaneſcunt, plerumque, quotquot tunc conſpiciebantur, alii morbi: recedente, rurſus in lucem prodeunt. Si alius comitetur morbus, genium epidemici æmulatur.

8. Originem ducunt epidemici a cauſa generali omnibuſque communi, id eſt aere. Quod aeris qualitates ſenſibus manifeſtæ epidemicos excitant, ex hoc manifeſtatur, quod certas anni tempeſtates certi in genere comitantur morbi epidemici. Sed ſimiles aeris qualitates manifeſtæ non ſemper ſimilibus ſtipantur morbis: hinc inter cauſas morborum epidemicorum frequentiſſimas enumerandæ ſunt abditæ aeris qualitates, quales particulæ putridæ vel exhalationes e terræ viſceribus.

9. Quia medela variat in variis epidemicis, ut quod uni accommodetur, alteri plane funeſtum deveniat, tarde & ſumma cum cautela in remediis applicandis procedendum eſt. Qui aliter facit, carnificis, non medici, partibus fungitur.

10. Methodus medendi in novo & incognito morbo detegitur. 1. Similitudine ad cognitos morbos. 2. Inquiſitione exacta in cauſas producentes & prædiſponentes. 3. Sedula attentione ad naturam, ſymptomata, & criſim morbi. 4. Obſervatione juvantium & lædentium.

11. Morbi ſporadici vel intercurrentes ſunt, qui nullo non tempore contingunt, paucos adoriuntur, & ab epidemica vel endemicis diſcrepant. Originem trahunt a cauſis ſoli ægro propriis, nempe erroribus dietæ, morus vel quietis, ſomni vel vigiliarum, pathematum animi, excretorum vel retentorum.

SECTIO III.

De acutis & chronicis morbis.

1. MAjoris momenti eſt diviſio morborum in acutos & chronicos. Morbi acuti vel breves appellantur, quando cito vel tollunt hominem, vel ipſi cito finiuntur: chronici vel longi, ſub quibus neque ſanitas in propinquo, neque exitium eſt.

2. Acuti morbi proveniunt a materia quadam acri cor-

corporique inimica, humoribus permixta aut procreata; vel a vaſorum obſtructione, irritationem excitante: unde motus ſpaſtici, vel febriles, cito vel ſanitate vel morte terminandi, plerumque excitantur.

3. Sed chronicorum longa alia ratio eſt. Materia enim lenteſcens, & non admodum acris vel copioſa, a ſolidis, præcipue viribus digerentibus, debilitatis plerumque progenita, neque per canales ſecretorios tranſmiſſa, minutiſſima vaſa, ubi langueſcit circulatio humorum & ſenſatio, gradatim infarcit: hinc nulla irritatio; ideoque nulla febris excitatur. Sub finem morbi, quando humores ſtagnantes & vaſa corrumpuntur, ſæpe oritur febrilis motus; ſed fruſtra. Ejectis enim hoc motu particulis corruptis novæ denuo ſuccedunt, donec natura, irrito conamine labefactata, tandem fatiſcat. A laxis autem ſolidis pleroſque morbos chronicos provenire, dehinc apparet, quod in ſenibus & tempore hyemali progignuntur, & motu corporis curantur.

4. Morbi acuti, præcipue intermittentes, in chronicos degenerant; & nonnulli chronici uti paralyſes, epilepſiæ, & obſtructiones, ſuperveniente febre, ſæpe curantur. Hinc ſimilitudinem nonnulli inter cauſas acutorum & chronicorum morborum ſtatuerunt; ſed falluntur. Chronici enim non cauſas ſed effectus acutorum pro ſuis cauſis proximis agnoſcunt; & acutus non oritur a cauſa chronici liberata, ſed hunc liberat ſuis viribus mechanicis, vel chymicis. Magis ad rem videntur nonnullorum chronicorum paroxiſmi, quia a cauſa ſtimulante nati, revera ſunt naturæ conatus ad acutum morbum excitandum.

5. Quia natura raro quidquam perficit in curatione morborum chronicorum ob debilitatem ſolidorum, inſenſibilitatem nervorum; & obſtructiones extra circulationem fere poſitas, tota res arti committitur, cujus officium eſt humores fluidos reddere, evacuare, & tunc fibras roborare.

6. Longus morbus cum penitus inſidet, difficilius

in

in genere curatur, ſaltem in hiſce ſeptentrionalibus plagis, quam acutus; quamvis in hoc breve ſpatium eſt, intra quod, ſi auxilium non profuerit, æger extinguitur; in illo & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet. In acuto quoque ſola plerumque fere vitiantur fluida; in longo vitia fluidorum vitia ſolidorum ſemper comitantur; hic ſola arte; ille & natura & arte oppugnatur.

7. Hæc diviſio, uti manca & difficilis, quando morbi in ordinem digerendi, merito culpatur. 1. Plurimi enim morbi modo acuti, modo longi ſunt, quales febres continentes & intermittentes, febris hectica, epilepſia, apoplexia, paralyſis, &c. 2. Hæret medicus, morbo incipiente, utrum ad acutos vel chronicos referendus ſit. 3. Morbo finito, non adhuc ſemper de ordine conſtat; tempore, genera determinante, nondum circumſcripto. 4. Mala plane repugnantia: quales morbi cum citato & morbi cum tardo pulſu, in eumdem ordinem rediguntur. 5. Nonnulli morbi, quales dolores rheumatici, tuſſis, odontalgia, diſtilatio, dolor colicus, &c. neque acuti dici poſſunt, quia non perimunt; neque utique longi, quia vel cito finiuntur, vel facile ſanantur.

8. Ob has cauſas merito mihi diſplicet & rejicitur hæc antiqua morborum diviſio, quamvis Hippocratis ante ævum ortum habuit, a Cælio Aureliano & Aræteo præcipue exculta, & a pleriſque practicis ad hoc tempus in auxilium vocata fuit.

SECTIO IV.

De morbis febrilibus & non febrilibus.

1. SED naturæ & uſui magis accommodatum eſt, morbos in febriles & non febriles deducere. Febriles appellantur, ubi febris comes morborum continuus eſt; non febriles, ubi febris dividua eſt, & plerumque abeſt.

2. Hæc

2. Hæc morborum diviſio priorem longe præſtat; quia, 1. Perpauci morbi per totum curſum modo febriles modo non febriles; quamvis nonnulli ſunt, qualis rheumatiſmum, tuſſis, phthiſis pulmonalis, &c. Sed hæc eſt perpetua ſummi Opificis in ſuis operibus ratio, qui diſſita genera ſpeciebus intermediis conjungit, ut nihil appareat avulſum, ſed omnia omnibus cohæreant. 2. Nunquam incertus, morbo incipiente, fieri poteſt medicus, utrum morbus ad genus febrile, vel non febrile relegandus ſit. 3. Limites inter febriles & non febriles pulſu exacte notantur. 4. Nulla ineſt repugnantia inter morbos febriles; nulla inter morbos non febriles; ſed, e contrario, in multis conveniunt. 5. Nullus fieri poteſt morbus, qui non vel inter febriles vel inter non febriles enumerandus eſt.

3. Ob has rationes itaque ſervanda eſt hæc generalis diviſio in morbos febriles & non febriles; quia commoda antecedentis diviſionis omnia poſſidet, & præterea ſua propria adjungit: ſecum enim adfert ſummam in prognoſi & medela utilitatem.

4. Incipiam a morbis febrilibus, 1. Quia idea morbi febrilis, id eſt motus fluidorum aucti, ſimplicior eſt idea morbi non febrilis, id eſt vitiatorum ſolidorum & fluidorum. 2. Quia natura ſæpiſſime, ſine auxilio medici, uti apparet in ruſticis, illi medetur. 3. Quia plerumque facilius eſt moderari, quam de novo excitare, motum.

SECTIO V.

De febre in genere.

1. QUia febris comitatur omnes acutos & pleroſque chronicos morbos circa finem, ita ut nemo fere ſine febre fato fungatur, quumque tam abdita ſit ejus natura, & tam diverſæ de illa opiniones, liceat paucis de febribus in genere diſſerere.

2. Ad

2. Ad veritatem in tam difficili, confuſa, & diverſis opinionibus adumbrata quæſtione, placet more mathematico procedere, qui a qualitatibus corporum ſemper & ubique concomitantibus, cognitis, & conceſſis, ad horum naturam incognitam detegendam procedit.

3. Conſideranti varia & innumera febrium ſymptomata patebit, in unaquaque febre ſemper & ubique adeſſe frequentem pulſum & calorem auctum, cum læſione unius vel plurium functionum naturalium, animalium vel vitalium. Nulla præter hæc ſymptomata omnium febrium genera comitantur; ideoque his apte definitur febris.

4. Frequentia pulſus primo a *Sylvio* inter ſymptomata febrium pathognomonica numerabatur. Sed caloris majus minuſve augmentum æque inter hæc locum meretur, quia in omni febre & in unoquoque febris ſtadio, immo in rigoribus, detegitur. Læſio functionum merito inter notas febrium pathognomonicas collocatur, quia ſemper adeſt nonnulla, & febrem ab accelerato per motum vinumve ſanguinis curſu diſtinguit; ſed hæc læſio nullis certis inſignitur ſymptomatibus: ergo a prioribus ſolis deducenda eſt febrium natura.

5. Celeritas & frequentia pulſus a citatore ſanguinis motu oritur. Citatior ſanguinis motus a frequentioribus cordis contractionibus. Cordis contractio frequentior a celeriore liquidi nervoſi in febres contractiles influxu. Celerior liquidi nervoſi motus a mente ita ex neceſſitate determinante, a ceſſatione cujuſdam ſtimuli in toto ſanguine, cor, & vaſa, vel in parte aliqua nervos, & hinc cor per conſenſum, afficientis.

6. Cauſæ irritantes febrificæ vel naſcuntur in corpore, vel intus ingeruntur, vel externe applicantur. Intus naſcuntur ex animi dathematibus violentis, terrore in primis & ira, nimio motu, calore externo, balneis nimis calidis, perſpiratione intercepta, pure, exanthematibus retropulſis, bilioſis & corruptis ſordibus

bus in primis viis. Intus ingeruntur venena, cibi vel potus acres, miaſmata, contagium. Externe applicantur compreſſiones, corrodentia & cauſtica medicamenta, inſtrumenta vulnerantia, lacerantia vel pungentia, quæ nervos & nervoſas partes lædunt.

7. Quod cauſæ hæ febrificæ operantur irritando & ſpaſmodicas contractiones excitando, quam clariſſime patet a primis febrium ſymptomatibus, nempe conſtricta & ſicca cute, vaſis diſparentibus, horripilatione, alvi adſtrictione, urina limpida, flatuum retentione, lumborum dolore, vomitu, pulſu duro & parvo.

8. Hæ cauſæ febrium proximæ neque indolis habendæ ſunt acidæ ſecundum Etmullerum, neque alkalinæ ſecundum Baglivium; quia non adhuc certis experimentis patet, quod acida vel alkalina humoribus noſtris vel ſanis vel morboſis inſunt. Attamen de nonnullarum cauſarum natura conſtat: de quamplurimis adhuc ambigitur, & ſemper fortaſſe de illis lites agentur; quia ad intimam earum naturam & eſſentiam non penetrare queat imbecillus hominis intellectus.

9. Hiſce cauſis, naturæ humanæ inimicis, ex phyſica quadam neceſſitate inſurgit febris, quæ, aucto motu progreſſivo & inteſtino adjuta, particulas cohærentes dirimit, viſcidas attenuat, ſuperfluas evacuat, obſtructiones aperit, emunctoria deobſtruit, intemperatos humores temperat & corrigit, & poſtremo e corpore expellit; uti patet criſibus omnium febrium, ſed earum præcipue, ubi materia cauſtica ab interioribus partibus ad exteriores relegatur.

10. Sed non motu ſolo operatur febris. Calorem ſemper ſibi aſſociat: ergo de hujus origine & effectu paucis inquirendum, præſertim, quando de illis non adhuc conſtat.

11. Calor duplicem in febribus originem agnoſcit. Oritur enim, 1. Ab attritu fluidorum contra vaſa, præſertim minima, & contra ipſa fluida. 2. Continua humorum in putredinem proclivitate.

12. Ca-

12. Calor ab attritu provenit, 1. Quia attritus corporum elaſticorum calorem gignit. 2. Quo major velocitas, eo cæteris paribus, major calor. 3. Quo minor velocitas, eo minor calor, donec motu omni ceſſante, corpus ad aeris circumambientis ſtatum reducitur. 4. Omnia ſtipulantia, quamquam in ſe non calida, calorem augent.

13. Calor aliam præter attritum agnoſcit cauſam, quia neque in homine morboſo, neque ſano, calor exacte quadrat augmento vel diminutioni motus, uti patet experimentis thermometro factis. Aſſumenda eſt itaque alia, nempe proclivitas humorum in putredinem, præſertim in febribus putridis; quia, 1. Putredinem ſemper ſequitur calor. 2. Quo magis putridus morbus, eo major calor. 3. Calor per dies aliquot poſt mortem durat. 4. Putreſcentibus in hydrope humoribus calor ſupervenit. 5. Neque putredo ſola ſufficit ad calorem explicandum, quia calor ſemper excitatur vino & ſpiritibus fermentatione productis, inter remedia ſumme antiſeptica enumerandis.

14. Hinc attritus & niſus in putredinem caloris animalis cauſæ deveniunt. Major attritus oritur a majore velocitate vel denſitate fluidorum: major putrefactio a peculiari fluidorum ſtatu, vel ab ipſa febris cauſa, non a motu ſanginis accelerato; motus enim impedit putrefactionem. Quo gradu unus vel alter, vel uterque increſcit vel decreſcit, eodem gradu augetur vel diminuitur calor.

15. Calor auctus cauſas febriles feliciſſime expugnat, glutinoſos & viſcoſos humores diſſolvendo, cohærentes particulas colliquando, ſuperfluas imminuendo, fibras rigidas relaxando & flexiles reddendo, emunctoria obſtructa expediendo, ſales & olea circulationi inepta per poros ejiciendo, & ſanguinem impactoſque humores diſcutiendo, vel in pus convertendo.

16. Ergo febris, id eſt pulſus citatior & calor auctior, reſpectu ad cauſam morbificam habito, ſemper ſalutaris eſt; effectus enim cauſæ morbificæ ad ipſam tollen-

lendam appriime concinnantur. Hic febris apte a clariſſimo Sydenhamo definitur. „ Naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminationem in ægri ſalutem omni ope molientis “.

17. Febris ergo, quæ ſemper ad cauſas morbificas quadrat, non, ſi fieri poteſt, extinguenda, ſed potius ad harum expulſionem alenda.

18. Sed febris, cum nimis forti vel debili pulſu juncta, a ſuo ſcopo aberrat, & corpus, quod a periculo vindicare conatur, peſſundat. Si motui accelerato aſſociatur pulſus validus & fortis, attritus fit magnus, calor augetur, expanduntur fluida, vaſa comprimuntur, ſecretiones impediuntur, humores in minimis vaſis ſtagnant, & in concretiones viſcoſas inflammatorias abeunt: hinc inflammationes, abſceſſus, gangræna, mors. Si mutui accelerato jungitur debilitas pulſus, momentum fluidorum non valet cauſas morbificas ſubigere, & æger cito extinguitur.

19. Effectus caloris nimis aucti eſt expulſio aquoſæ partis humorum; ſolidorum ſiccatio; ſalium attenuatio & acrimonia; oleorum liquefactio, in venas abſorptio, attenuatio, & ad acrimoniam rancidam proclivitas: hinc fibræ rigidæ, minimorum vaſorum adunatio, ſudor, urina colorata & fœtida, irritatio & exeſio tenerrimorum vaſorum, dolores, convulſiones, mors. Calorem ad gradum centeſimum ſeptimum thermometri Farenheitiani aſſurgere, ſine ullo periculo, ſæpe mihi contigit videre.

20. Effectus caloris nimis remiſſi, quod rariſſime in febribus accidit, ſunt obſtructiones in partibus a corde remotiſſimis, horrores & rigores, obſtructiones perſpirabilis materiæ, determinatio humorum ab exterioribus ad interiora, impotentia ad cauſam morbificam diſſolvendam vel ſuppurationem promovendam.

21. Ad hos exceſſus vel defectus febrium corrigendos in auxilium vocatur, & in his plerumque verſatur ars. Raro cauſarum febrificarum naturas perſpectas habet: ſed rarius penes illam eſt has tollere, vel imme-

mediate eliminare. Nonnunquam tamen cauſas morbificas, uti læſiones externas, venena, ſordes bilioſas, pus, vermes, &c. tollere; nonnunquam in ſuperficiem corporis externam ejicere, uti eruptiones retropulſas, valet. Hæc certiſſima & expeditiſſima febris medela.

22. Sed quando ſolis viribus aucti motus & caloris, quod plerumque accidit, eradicanda eſt cauſa febrifica; officium medici eſt has temperare; ne nimis ſuperent, vel nimis torpeant. Mediam viam ab utroque extremo æque diſtantem ſola experientia, non ratio, docebit.

23. Si in debito moderamine jamjam ſint motus & calor, nihil medico reſtat, niſi vires ſuſtinere, & diſſlatas tenues particulas reſtituere cibo & potu idoneo, & in debita quantitate adminiſtrato.

24. Febricitantibus optime convenit cibus humidus & ſorbilis, ex aceſcentibus vegetabilibus præparatus, & qui ſua natura leviſſimus eſt. Satius eſt parva quantitate & debitis intervallis cibum ægrotanti præbere, ne ſupervacua materia oneretur.

25. Magnæ inter antiquos movebantur lites, quando primum dari debeat. Plerique tarde dabant, nempe quarto, quinto, vel ſexto die. In rebus multum inter ſe differentibus, ob diverſitatem morbi, ætatis, cæli, temporis anni, conſuetudinis, nullum perpetuum temporis eſſe præceptum poteſt. Maturius eſt dandus pueris & ſenibus, quam adoleſcentibus; æſtate quam hyeme; morbo qui plus virium aufert; laute viventi, quam temperato; itemque cælo digeſtioni magis faventi. Monitum Celſi ſemper & ubique ſervandum eſt, ut ægri vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat, & quamdiu ſupererunt, abſtinentia pugnet; ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubveniat.

26. Febrem ſemper fere comitatur ſitis, index deficientiæ aquoſi laticis, vel acrimoniæ in ſanguine. Merito ergo culpandi ſunt omnes fere antiqui medici, qui, a falſa opinione, quod omnibus febricitantibus ni-

nimis humor alienus erat, potiones primis diebus non dabant, & ita officio tortorum, non medicorum, fungebantur. Sitim optime pellit potus aquoſus tepidus, ſucco vegetabilis aceſcentis impregnatus, & debitis intervallis hauſtus, ne gravetur ſtomachus.

27. Si nimis excedunt aut deficiunt pulſus vel calor, moderandi ſunt. Pulſus nimis validus & planus depletur abſtinentia, ſanguinis ex venis detractione, & alvi lotionibus ductione, quod vires ſuſtinere poſſunt.

28. Si pulſus nimis debilis, excitandus eſt dieta magis nutriente & refocilliante ex juſculis tenuiſſimis, vino & medimentis cardiacis, evitatis omnibus evacuationibus.

29. Calor nimis auctus mitigatur, 1. Quiete animi corporiſque. 2. Aeris externi temperie ad frigiditatem vergente. 3. Paucis veſtimentis. 4. Aquæ diluentis frigidiuſcolæ potu. 5. Medicamentis antiſepticis qui motum humorum ſuo ſtimulo non augent, qualia acida vegetabilia & mineralia, vel ſal nitri.

30. Calor nimis debilis reſuſcitatur, 1. Motu vel frictionibus. 2. Aere igne calefacto. 3. Lecti tepore. 4. Calidis corporibus externe applicatis. 5. Omnibus quæ pulſum debilem excitant.

31. Animi quoque habitui invigilandum eſt, ne a viribus pathematum quid detrimenti capiat corpus. Itaque ſi quæ ſunt, quæ exaſperatura febricitantium animos ſint, optimum eſt ea, dum ægrotant, eorum notitiæ ſubſtrahere.

SECTIO VI.

De febrium generibus.

1. HÆC de natura & medela febrium in genere ſufficiunt ad intelligendam naturam & medelam febrium particularium. Hæ optime diſtinguuntur, 1. In febres quæ in toto ſanguine conſiſtunt;

2. In febres inflammatorias ſymptomaticas quæ oriuntur in partibus. 3. In febres ſecretione critica ſtipatas, ubi cauta prius in toto ſanguine inhærens poſtea ad exteriora eliminatur, & nunc illis nunc his ſimiles.

2. Febres acutæ in toto ſanguine conſiſtentes diſtinguntur in continentes, quæ continuo & æqualiter corpus affligunt; in remittentes vel intermittentes, quæ remiſſiones vel intermiſſiones febris habent; & in hecticas.

3. Febres acutæ continentes diſtinguuntur aliquando ab antiquis, a tempore durationis, in ephemeram vel febrem unius diei, & ſynochum ſimplicem, qui non ultra quartum vel quintum diem durat: ſed ſæpius ab aliquo particulari ſymptomate, uti typhodes, vel ſudorifica; aſſodes, ſive anxioſa; lyngodes, ſive ſingultuoſa; phricodes, ſive horrifica; bilioſa.

4. Sed febres continentes, perſpecta tota ſymptomatum complicatione & medela, melius diſtinguuntur in tres ſpecies, inflammatorias ſcilicet, nervoſas, & putridas. Hæ febrium ſpecies, admodum diſſimiles, omnes comprehendunt. De his ergo ordine.

PARS SECUNDA

De febribus quæ in totis corporibus conſiſtere videntur.

SECTIO I.

Febris inflammatoria.

1. FEBRIS continua inflammatoria a ſtatu humorum inflammato nomen ſortitur, & inter ſpecies diverſas febrium ardentium ab Hippocrate deſcribitur. Synochus a Galeno appellatur.

2. Corripit hæc febris frequentius adoleſcentes in vigore ætatis, ruſticos, ſanguineos, laute viventes, athle-

athleticos, omneſque fibris ſtrictis & elaſticis, humoribuſque denſis & elaſticis donatos. Omnibus graſſatur anni temporibus, ſed præcipue veris & æſtatis initio; quia humores præcedente frigore magis compacti ſunt.

3. Cauſæ remotæ ſunt æſtus ſolis; perſpiratio frigore ſubito cohibita; fatigatio; ira; vini vel liquoris fermentati magna ingurgitatio; vigiliæ nimis protractæ; frigida aqua, corpore calefacto, hauſta; balnea nimis calida.

4. An cauſa proxima ſit acris & denſus ſanguis, vaſa minima ſeroſa & ſanguinea, in diverſis locis, obſtruens? Hanc opinionem confirmant cauſæ remotæ, ſanguinis detractus, ſymptomata, medela, & ſectio cadaverum.

5. Seſe monſtrat primo laſſitudine; ſenſatione corporis quaſi contuſi; debilitate; frigore & calore alternatim ſuccedentibus; tremoribus; doloribus per totum corpus, ſed præcipue in humeris, dorſo, genibus, & capite. Tunc ſupervenit calor intenſus & urens; ſitis potionibus non extinguenda; oculorum inflammatio; faciei rubedo & tumefactio; nauſea; vomitus; inquietudo; anxietas; pulſus magnus & validus; cutis arida; urina rubra, ſed nonnunquam aquoſa; lingua aſpera, arida, fuſca vel nigra, & cruſta obducta; ſanguis detractus fortiter concreſcens, & cruſta glutinoſa tenaci tectus; reſpiratio difficilis; alvus conſtipata; tuſſis; vigiliæ; delirium; ſtupor; coma; tremores & tendinum ſubſultus; ſingultus; fæcum & urinæ involuntaria emiſſio; mors.

6. Aperto cadavere, viſcera inflammata & grangrenoſa inveniuntur.

7. Laſſitudo & debilitas a plethora & viſcido ſanguine liquidi nervoſi ſecretionem impediente.

Frigus eſt certa perceptio in animo; ergo caloris abſentiam non denotat. Experimentis thermometro factis ab aliis & me certiſſimum eſt, majorem in frigore febrili jam inchoato adeſſe calorem, quam in

eodem corpore ſano. Senſatio frigoris oritur ab humoribus in vaſis ſubcutaneis ſtagnantibus; quia, 1. Omnia quæ vaſa ſubcutanea contrahunt, uti frigus externum, cibus quem abhorret noſtra natura, vel ejus idea, ac omnia quæ vim cordis debilitant, hanc excitant ſenſationem. 2. Ungues liveſcunt, certum ſanguinis ibi ſtagnantis ſignum. Stagnant humores ob nimiam viſciditatem, & ſtimulum vaſa contrahentem.

Tremores & rigores, ab humorum in vaſis ſubcutaneis ſtagnantium irritatione, inæqualem & involuntarium motum liquidi nervoſi in muſcolos efficientem, originem trahunt. Hinc ſalutares, neque auxilio egent, quia viſcidam materiam debellant, & circulationem iterum renovant.

In partibus membranaceis & ligamentoſis viſcidi humores facillime ſtagnant; hinc humerorum, genuum, & dorſi dolores.

Anxietas a corde nimio ſanguine repleto ob remoram in minimis vaſis, vel a ventriculo, irritante materia oppreſſo, oritur.

Sitis a deficiente aquoſos latice in ſanguine ad acrimoniam temperandam, viſciditatem diluendam, & rigiditatem fibrarum relaxandam, producitur. Hinc ad febris medelam a natura inſtituitur.

Vehemens attritus, a magna vaſorum elaſticitate, & humorum copia denſitateque proveniens, calori urenti originem præbet.

Nauſea & vomitus excitatur a materia acri viſcida, acida, vel bilioſa ventriculum irritante, vel vaſis nimio ſanguine repletis & obſtructis.

Pulſus fortis & magnus a robore vaſorum & ſecretione liquidi nervoſi aucta ob vicidos humores horroribus, pulſu celeri & calore magis reſolutus.

Urina rubeſcit a majore olei cum ſalibus uniti copia. Si inſtar aquæ mingitur, ſpaſmum vaſorum renalium, vel ſanguinis oleoſitatem aquam ingeſtam reſpuentem, oſtendit.

Superior linguæ pars areſcit, & cruſta nigra obduci-

citur, ab ariditate mucoſarum glandularum & muci inſpiſſatione; ſed inferior pars ſalivæ perpetua ſecretione emollitur.

Cruſtam albam in ſuperiore ſanguinis parte a volatili aliqua & ſeptica materia, particulas ſeroſas elevante & conjungente, provenire, experimentis ſatis probatum eſt. An a materia perſpirabili retenta? Ita videtur.

Reſpiratio difficilis, a difficili ſanguinis tranſitu per pulmones.

Alvus contrahitur ab inteſtinorum ariditate & paucis alimentis.

Vigiliæ & delirium ab inflammatis & tenſis cerebri meningumque vaſis proveniunt. Si major in nervorum origines adſit compreſſio, tunc degenerant in ſtuporem & coma. Cerebrum inflammatione irritatum, vel nervi humoribus nunc acrioribus redditis ſtimulati, liquidum nervoſum in muſculos, majore copia & ſine ægri voluntate, emittunt; hinc tremores & ſubſultus tendinum. Singultus eſt convulſio diaphragmatis, œſophagum & ventriculum ſurſum trahentis.

8. Solvitur hic morbus hæmorrhagia, ſudoribus, alvi ſolutione, urina album & æquale ſedimentum deponente, plerumque circa criticos dies.

9. A febre nervoſa diſtinguitur pulſu valido & forti, lingua arida & nigra, ſiti & colore magno, doloribus magis intenſis, & prægreſſa ægri vita. A febre putrida & maligna pulſu forti & valido, rigoribus, ſanguine denſo cruſtaque tenaci cooperto, & præcedente victu.

10. Prognoſis non tam infauſta & infida in hac febre, quam in nervoſa vel putrida, ob pulſus validitatem. Quo ſeveriores rigores, eo intenſior febris. Quo minus rubent oculi vel facies, quo acies oculorum minus obtuſa eſt, quo mitiora ſint ſymptomata circa ventriculum & inteſtina; eo minus periculi eſt. Sitis ſoluta manente linguæ ariditate; urina rubra in pallidum colorem mutata; vox clangoſa; vigiliæ protra-

 ctæ;

ſtæ; delirium diu durans; floccorum collectio; pudoris neglectus; coma; frigus exteriorum quando interiora uruntur; ſudor circa pectus vel frontem, mala ſigna ſunt. Maximum periculum oſtendunt magna ſpirandi difficultas, ſubſultus tendinum, ſingultus, urinæ & fæcum involuntaria & inſcia excretio. Ad extrema ventum eſſe teſtantur oculi pulverulenti & juuallidi, purpura alba, & alvus corruptas fœces, ſqnctis torminibus, profundens.

11. Indicatio curatoria, experientiæ & rationi conſentanea eſt, ſanguinis turgeſcentis vim refrænare, & ejus ſpiſſitudinem diluere. Perficitur, 1. Venæ ſectione toties repetita donec pulſus ad debitam vim redigatur. Caveat medicus ne pulſus nimia repletione oppreſſo decipiatur; tali enim venæ ſectione fortior fit. 2. Potionibus tepidis aquoſis in magna copio hauſtis, vel per anum & cutem introductis, ad viſcidum ſanguinem diluendum, & nimis tenſas fibras relaxandas. 3. Acidis vegetabilibus & nitro potionibus ad calorem refrænandum. 4. Emplaſtris epiſpaſticis, poſt debitam evacuationem, applicatis, quæ viſcidum ſanguinem diſſolvunt, obſtructiones internas aperiunt, & pulſus duritiem tollunt. 5. Abſtinentia, quamdiu vires ſupererunt; & cibo leviſſimo ſubtili, ſi deficiant. 6. Aere quam maximi conclavis renovato, & frigiuſculo, præcipue in calidis tempeſtatibus & regionibus, & admodum levibus veſtimentis, evitatis omnibus calefacientibus & pulſum concitantibus.

12. Nimis mihi videtur incerta, & prudenti medico evitanda, medela ab antiquis uſitata, qui quarto die vel ſubſequentibus criticis diebus, magna ſiti antecedente, aqua frigida ad ſatietatem data, per quam ingens effundebatur ſudor, pro medicamento uſi ſunt. Ægrum certius peſſundabit, ſi ulla adſit viſcerum inflammatio.

13. Quædam ſymptomata mitigationem poſtulant. Anxietas, ſi a corde ſanguine oppreſſo oritur, venæ ſectione & diluentibus; ſi a ventriculo oppreſſo, vomi-

mitus tollatur. Nauſea & vomitus curantur leviſſimis vomitoriis & medicamentis ſtomachicis dictis. Si adſit ventriculi vel viſcerum inflammatio, emetica cane pejus & angue vitanda ſunt.

Premente capitis dolore, delirio, vigiliis vel comate, inſigniter juvant hirundines, vel epiſpaſtica temporibus applicata, epiſpaſtica magna, vel pulmonis portiones aliquæ ex agno recens interfecto calentes capiti raſo impoſitæ & enemata laxantia, evitatis opiatis. Hæc ſymptomata plerumque ſolo tempore, & febre intra debitos limites conſtituta, vincuntur.

Ad ſingultum & ſubſultus tendinum confert moſchus & ante dicta medicamenta, quæ cerebri inflammationem mitigant.

SECTIO II.

Febris lenta vel nervoſa.

1. Lenta vel nervoſa febris ita nuncupatur a lento ejus progreſſu, vel a nervoſo ſyſtemate præcipue affecto. Morbum pituitoſum vel cardicum appellant antiqui ſcriptores.

2. Cauſæ remotæ ſunt laxæ fibræ, debileque ſyſtema nervoſum, nimiæ evacuationes, repetitæ mercuriales ſalivationes, venus immodica, animus triſtitia depreſſus, vigiliæ ſtudiaque nocturna, aer carcerum ſubterraneorum humidus & ſtagnans, dieta cruda & nimis tenuis, præcipue ex fructibus vel vegetabilibus aquoſis & frigidis, potiones aquoſæ & viſcidæ, tempeſtates pluvioſæ, & humida molliſque hyems.

3. Hujus cauſæ proxima videtur eſſe lentor vel viſciditas ſeri, lymphæ & ſucci nervoſi, cum acrimonia a contagio vel obſtructione orta. Patet a cauſis proximis, ſanguine detracto, pituita e ventriculo rejecta, & congruentia cum morbis a ſeroſa colluvie ortis.

4. Hinc ſævit præcipue in ultima corporis vaſcula,

nempe ſeroſa, lymphatica & nervoſa; quin potius in ipſum cerebrum cerebellumque, uti docet color ſubluridus, pallor & exſiccatio ulcerum, omnium ſenſuum depravatio, ſumma debilitas, totius morbi contemplatio, & ſuppurationes in cerebro cerebelloque inſpectione cadaverum detectæ.

5. Obrepit morbus dejectione animi, appetitu proſtrato, oppreſſione, inſomnio, ſuſpiriis reiteratis, gemitu involuntario, terrore animi, inuſitata laſſitudine poſt motum, & frigoris caloriſque alterna ſucceſſione. Elapſis diebus aliquot, accedunt vertigo vel dolor capitis, nauſea & vomitus pituitæ inſipidæ. Summa virium proſtratio, calor haud inſignis, ſitis nulla, pulſus frequens, debilis & quandoque intermittens, lingua humectata, alba, & muco viſcido obducta, præcordiorum oppreſſio & reſpiratio difficilis; urina pallida, aquoſa, & aliquando inſtar ſeri lactis, inſomnium ſomno ſimillimum, faciei rubedo & calor dum pedes algent; mens leviter perturbata vanis imaginibus, illiſque addicta, ſed ſine furore; ſudor immodicus vel diarrhœa colliquativa; ſenſuum externorum & internorum hebetudo & tarditas; anxietates & animi deliquia. Jam fatiſcit natura diuturnitate morbi, tremit lingua; extermitates frigent, ungues livent, perditur omnino viſus & auditus; delirium in coma vertitur; inſcie elabuntur fæces & urina; adeſt tendinum ſubſultus; moritur æger.

6. In ſanitatem gradatim terminatur, opitulante ſalivatione, leni ſudore, diarrhœa & urina turbida, ſed plerumque ſine ulla evidenti criſi.

7. Vaſa minima & nervoſum *ſyſtema lenteſcente* ſero obſtruitur; hinc debilitas, terrores, dolor capitis, delirium, pulſus debilis & citatus, hebetudo, & deliquia, &c. A ſanguine ſeroſo latice ſcatente calor moderatus, nulla ſitis, urina pallida, pituitæ ſecretiones, ſudor, diarrhœa, &c. obſtruentes humores corrumpuntur, cæteroſque inquinant; hinc dira morbi jam ad mortem tendentis facies.

8. Fe-

8. Febris inflammatoria validiſſimos præcipue adoritur; motu arteriarum validum, calorem urentem, urinam rubram & denſum ſanguinem habet, citoque ſua ſtadia decurrit: at in febre nervoſa omnia hiſce contraria accidunt. Antecedens calor aeris vel dieta calefaciens, diſſolutio ſanguinis, urina ruberrima, ſitis magna, petechiæque & diverſitas medelæ febrem putiridam malignam a febre deſcripta diſtinguit, quamvis in multis conſentiens.

9. Prognoſis fauſta ſi leve delirium: ſi vires non admodum fractæ: ſi pulſus adminiſtratis cardiacis plenior fiat; ſi circa finem morbi lenis ſudor vel diarrhœa, ſed præcipue ſalivatio ſine aphthis, ſi tumores circa aurem appareant; ſi eruptio miliaris, non præcedente profuſo ſudore, adſit. Ab aliis inter bona ſigna, a me, experientia ita teſtante, inter mala habent ſurditas. Infauſtam efficiunt prognoſim perdurans ultra quartum diem forte delirium; magnæ evacuationes; ſudor ſupra conſuetudinem & modo & tempore ex thorace, cervice, capite, pedibus tantummodo cruribuſque ſiccioribus & frigidis; ſubſultus tendinum: tremores manuum vel linguæ, vigiliæ, diarrhœa cum pulſu debili, cæcitas, & deglutitio impedita præcipue cum ſingultu. Si frigeſcant manus, fauces liveſcant, ſanguis e vaſis effluat, vel petechiæ appareant, vix ulla medicina periculo ſubtrahit.

10. In hujus morbi medela, 1. Phlebotomia ſemper nocet, niſi ubi adſit ſtatus ſanguinis inflammatorius, quod in quibuſdam epidemicis conſtitutionibus accidit. 2. Primæ viæ purgandæ leni vomitorio, rheo, & clyſmatibus in aſtrictione alvi tertio quoque die repetitis. Epiſpaſtica, per totum morbi decurſum ſe invicem excipientia, lentorem diſſolvunt & evacuant. Diaphoreſis lenis cardiacis attenuantibus promovenda, dummodo ſudor non eliciatur. 3. Vires vino, aqua pulli, & dieta refocillante, ſuſtentante.

11. Si

11. Si remiſſio appareat, vel ſudores ægrum exhauriant, 1. Cort. Peruv. feliciſſimos habet effectus: per quem ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio. 2, Diarrhœa colliquativa rheo & opiatis moderanda. 3. Reſpiratio difficilis & anxietas epiſpaſticis cedunt.

12. Quare hiſce temporibus, magis quam præteritis, ſævit febrit nervoſa?

SECTIO III.

Febris maligna, putrida, vel petechialis.

1. FEbris maligna, putrida, vel petechialis ita dicitur a maligna ejus natura, putreſcentibus humoribus, machuliſque lividis. Petechiæ ab antiquis medicis adumbratæ, ſed ab hodiernis melius deſcribuntur.

2. Qui laxo habitu, ſanguine phlegmatico ſanguineo, animoque mœſto præditi ſunt; qui pravorum alimentorum ingluvie, venere, fame, laboribus, vigiliis debilitati, faciliime hoc morbo corripiuntur, & difficillime emergunt.

3. Cauſæ remotæ ſunt nimia carnium vel piſcium ingurgitatio ſine pane; dieta nautica ex ſalitis & ſemiputrefactis carnibus, aquiſque putreſcentibus; nimius ſalis alkalini, fixi, vel volatilis & aloes uſus; fruges pluviis vel horreis humidis corruptæ; tempeſtates humidæ auſtrinæ, comitante vel potius antecedente magno calore; effluvia ab aquarum inundationibus putreſcentibus, vel paludibus prope exſiccatis, vel animalibus aut vegetabilibus putrefactis; aer noſocomiorum, navium, carcerum, vel ergaſtulorum ſtagnans, & ſordibus inquinatus; contagium;

4. Cauſa proxima eſt putrida humorum diſſolutio; uti docet effectus putridorum fermentorum, anima fœtida, ſanguis diſſolutus & cito putreſcens, urina ruber-

berrima nigrumque ſedimentum deponens, ſudores olidi & ſanguine tincti, petechiæ, cita cadaveris putrefactio, & ſimilitudo cum febribus ab ichore ganrgænoſo abſorpto productis.

5. Adſunt calor intenſus, mordax & remittens; pulſus tenſus, parvus, frequens & inæqualis; pulſatio arteriarum carotidarum & temporum; ſumma virium proſtaratio & imbecillitas; animus anxius, dejectus, & peſſima quævis ominans; nauſea, vomituſque bilis nigræ, dolor capitis & temporum, cculi inflammati & dolentes circa fundum; color infirmatus, tinnitus aurium; reſpiratio laborioſa, interrupta cum ſuſpiriis, & anima fœtida; dolores in ventriculo, artubus & dorſo; decubitus difficilis, tremor, delirium, lingua primo alba, dein nigra aridaque; labia & dentes tenaci ſorde oblinita; ſanguis lividus, diſſolutus, vix cohærens, citoque putreſcens, ſitis inexplebilis, cum oris amaritudine; urina primo pallida, ſed in morbi incremento ruberrima, immo aliquando nigreſcens cum ſedimento inſtar fuliginis; ſudores fœtidi & ſanguine ſæpe tincti; dejectiones graveolentes, lividæ, nigræ, vel ſanguineæ; maculæ lividæ parvæ, inſtar morſus pulicum, petechiæ, vel ſi latiores, vibices dictæ; hæmorragiæ, aphthæ, ulceratio faucium, & ſingultus.

6. Inſpectiones cadaverum, cerebrum & viſcera, præcipue ventriculum, & inteſtina inflammata & ſæpe ſphacelata detexerunt.

7. Miaſma deliterium per nares admiſſum cerebrum nervoſque primo afficit, huic ſymptomatum nervoſorum origo; in ventriculum cum ſaliva delatum, vomitum, anxietatem præcordiorum, &c., in venas aſſumptum, ſanguinis putreſcentiam & diſſolutionem producit, hinc delirium, calor intenſus, ſitis inexhauſta, dejectiones alvi, urinæ, ut & ſudores ſanguinei & fœtidi, petechiæ, ſphaceluſque.

8. Diſtinguitur a febre inflammatoria, pulſu parvo, dejectione animi, diſſolutione ſanguinis, petechiis & pu-

putredine excrementorum; a febre nervoſa, calore, urina ruberrima, ſiti, petechiis & putredine; a peſte, lenitate potius ſymptomatum, quam ſecundum genera differentia.

9. Prognoſis ſemper incerta; ſed minus periculi ſi ſymptomata lenia ſint, diarrhœa vel ſudor fætidus in morbi declinatione oboriatur, vel petechiæ calorem nigreſcentem ſplendidiore mutent. Signa funeſta ſunt numeroſa mauclarum nigreſcentium progenies, earum ſubita evaneſcentia, aphthæ nigræ, ſitis nulla, fauces inflammatæ; laborioſa poſt eruptionem reſpiratio, abdominis tumeſcentia cum alvo ſoluta, dejectiones fœtidiſſimæ & ichoroſæ, frigus extremitatum & convulſiones.

10. Si ſigna adſint plethoræ vel inflammationis, 1. Venæ ſectio ſemel celebranda; iterum repetita plerumque nocebit. 2. Primæ viæ a ſordibus purgandæ vomitu, leni alvi ſubductione, & clyſmatibus in adſtricta alvo tertio quoque die repetitis. 3. Diaphoreſis promovenda leniſſimis & præcipue ſubacidis diaphoreticis. 4. Putreſcentia humorum reſiſtenda vel corrigenda antiſepticis, quorum præcipue celebrantur acida vegetabilia, fermentata vel mineralia, camphora & cortex Peruvianus. 5. Vis vitæ ſuſtinenda dieta aceſcente & vino auſtero rubro aut Rhenano, ſituque ſupino. 6. Aer inquinatus corrigendus.

11. Si pulſus deficiat, delirium oriatur, vel petechiæ retrocedant, tunc, & non antea, uſurpanda ſunt epiſpaſtica.

12. Sani infectionem præcavent vitando aerem inquinatum, vel corrigendo focis, ventilatione & antiſepticis; ſalivam ope maſticati gummi myrrhæ in locis infectis expuendo; vitando mœſtitiam, curam, cruditatem, fatigationem, calorem & libidinem; ad hilaritatem bibendo.

13. Quare nuperis annis tam raro ſeſe monſtraverunt febres putridæ malignæ?

SE-

SECTIO IV.

De harum febrium complicationibus.

1. Mire ſæpe inter ſeſe complicantur hæ tres diverſæ febrium ſpecies; uti inflammatoria cum maligna, maligna cum nervoſa, & nervoſa cum inflammatoria. Tales febres ſæpe mihi contigit vidiſſe.

2. Hæ ſana mente & ſumma peritia medici indigent, cujus officium eſt ſpeciei prævalenti, ideoque periculoſiori, altera haud omnino neglecta, ſuccurrere.

SECTIO V.

Febris intermittens.

1. Intermittens febris hæc eſt, quando inter paroxiſmos febriles plena ἀπορέξια, vel intermiſſio a febre. Sydenhamus noſter in ſymptomatibus deſcribendis deficit; ſed in diſtinctionibus, natura, morbis pediſſequis, & curatione omnibus anteit.

2. Diſtinctio Prima, In vernalem aut autumnalem. Secunda, In quotidinam, tertianam, quartanam &c. & irregularem. Tertia, In tertianam duplicem, ſemitertianam, quartanam duplicem, quartanam triplicem, Quarta, In epidemiam & endemiam.

3. Cauſa remota eſt nimia humiditas in aere, 1. Quia veniunt temporibus anni humidis. 2. Aufugiunt temporibus ſiccis. 3. Quo magis humidum tempus, eo magis ſæviunt. 4. In locis aquoſis paludoſis ſemper graſſantur. 5. Quando conſtitutio favet, morem gerunt humiditatis aeris per hygrometrum menſuratæ.

4. An humiditas operatur fibras relaxando? Ita videtur; quia, 1. Aqua fibras animales longiores & minus

nus elaſticas reddit. 2. Qui tenſas fibras habent, minus obnoxii huic morbo. 3. Qui vinum aut ſpiritum vini bibunt, minime obnoxii. 4. Pulſus revera tardior humidis temporibus quam ſiccis. 5. Intermittens curatur calidis & aſtringentibus.

5. Sequitur imminutà perſpiratio à vi fibrarum diminuta: ergo impedita perſpiratio Sanctoriana & laxa fibra, cauſæ proximæ. Sua enim mole ruunt theoreticæ medicorum opininiones de origine hujus mali: ruit ſanguinis fermentatio chylum acidum corrigens, uti Williſio viſum eſt; fermentatio bilis & lymphæ in duodeno & corde, uti Silvio; recurſus & fermentatio ſucci nervoſi in tranſitu per nervos & glandulas in vaſa lymphatica obſtructi, uti Borellio placuit; crudæ acidæque ſanguinis particulæ in ſuperficie corporis hærentes, & fibras ibi vellicantes, ut Jones aſſeruit; aciditas ſanguinis ſuccum nervoſum inficiens, ut Bezanſon contendit.

6. Paroxiſmus ſe dividit in tria ſtadia, 1. Frigoris. 2. Caloris. 3. Sudoris.

Primum ſtadium incipit oſcitatione; pandiculatione; ſenſatione quadam in dorſo, aut digitorum extremitatibus, haud verbis deſcribenda. Inſequitur horror; tremor; dentium quaſſatio; ſummum frigus quoad ſenſum, quando revere magis calet corpus; vomitus; dolor articulorum, dorſi, capitis; reſpiratio difficillima; urina pellucida; pulſus celer, parvus, debilis, contractus, proterque tremores vix numerandus. Durat per horam unam, duas, tres, vel quatuor. Stadium periculoſiſſimum.

Frigore gradatim recedente, a tergo urget calor vix tolerandus, Arteriæ ſe dilatant, digitumque cum impetu feriunt. Reſpiratio fortis & libera. Dolet caput; deliriumque aliquando adeſt. Sitis maxima, cum lingua alba. Præcordiorum calor magnus. In regione ventriculi dolor & aliquando tumor. Urina rubella. Sanguis detractus plerumque ſolito denſior, præcipue vere, nonnumquam gravibus locis & temporibus

ruber

ruber ſuperne, inferne niger eſt, cum parva ſeri portione, & minore quam in ſanitate cohærentia. Stadium ſecundum.

Tandem ægro ſero exareſcente tertium ſtadium incipit, cum copioſo per totum corpus ſudore. Omnia nunc remittunt ſymptomata, continuatoque per tres quatuorve horas ſudore, omnino diſparent; urina rubra ſedimentum deponit lateritium; ſomnus; intermiſſio.

Inter paroxiſmos, debilitas, ad ſudorem proclivitas, & appetitus proſtratus.

7. Omnia hæc ſymptomata a laxa fibra & retenta perſpiratione originem plane ducunt. Sanguis inflammatus & viſcidus in extremis vaſis hæret; hinc ſenſus frigoris. Tremoribus repetitis ſolvuntur obſtructiones. Sanguine inflammata febris accenditur. Vaſa cutanea laxata tantam vim ſuſtinere non poſſunt; ergo ſudor copioſus febrem tollens. Eadem fibrarum laxitate remanente, iterum redit paroxiſmus. A ratione compoſita eſt diverſa ſanguinis inflammabilitate, diverſa perſpirabilis materiæ quantitate, diverſaque fibrarum laxitate, diverſæ intermittentium ſpecies.

8. Aliquando citius, aliquando tardius ſolvuntur, uti epidemici conſtitutio permittit. Ægrum nonnunquam per plures menſes fatigant.

9. Inſequuntur ſæpe dolores rheumatici, febris hectica, aqua intercus, hydrops, ſcorbutus, icterus, lien induratus & tumefactus, rachitis, diabetes, deſipientia.

10. Diagnoſis in primi paroxiſmi initio haud parum difficilis a febre continua. Tremor validus & frigus magnum, ſine ullo interpoſito calore, tres vel quatuor horas durans, priorem; tremores parvi, frigus calorque viciſſim, poſteriorem potius indicant. Notitia epidemici regnantis diagnoſim confirmat. Species diverſæ, duobus paroxiſmis elapſis, certe ſolummodo cognoſcuntur.

11. Prognoſis bona quando in labiis puſtulæ apparent.

rent. Quo magis regularis febris intermittens in tribus ſtadiis, eo melior. Epidemicæ pejores quam ſporadicæ; quartanæ quam aliæ; autumnales quam vernales. Hydrops inerta, ſi a ſcirrho viſcorum oritur, mortem denunciat. Tonſillarum inflammatio lethalis. Infirmiſſimos ſeneſque primum ſtadium nonnunquam rapit. Nimio motu, frigore, ſudore impedito, medicamentis calidis mutatur in morbos acutos pleuriticos.

12. Curatur, 1. Venæ ſectione parca, ſi pulſus plenus, aliudve ſymptoma poſtulat, quod ſæpe accidit in vernalibus. 2. Sudorificis. 3. Vomitu ita exhibito ut ante paroxiſmum totum corpus fortiter concutiat. 4. Medicamentis calefacientibus interne aſſumptis. 5. Extra applicatis forma oleo, linamentis 6. Salinis aperientibus. 7. Aſtringentibus. 8. Cortice Peruviano. 9. Corpus inſtaurando frictione, equitatione, cibo reficiente, & quam maxime ab acceſſione futura reducto; vino; loci mutatione. Cavet jam convaleſcens a ſolida paroxiſmii hora & die; diu enim meminiſſe convenit. Facile revertitur, niſi a ſano aliquandiu timetur.

In paroxiſmo indicantur multus potus diluens, acidultus, & moderatus calor.

13. Rheumatiſmus curatur frictione, calore & unguentis deobſtruentibus. 2. Febris hectica curatu difficilis; proſunt venæ ſectiones paucæ, ſæpius in ſtatu ſanguinis inflammatorio perficiendæ; epiſpaſtica repetita, & agitatio mitis. 3. Aqua intercus & hydrops, purgantibus & corroborantibus: inciſio pedum aquæ exitum patefacit. 4. Scorbutus raro medicamenta requirit; tollitur alvum ducentibus & deobſtruentibus. 5. Icterus & lien induratus, medicamentis aperientibus ſaponaceis. 6. Rachitis, purgantibus & corroborantibus. 7. Diabetes, corroborantibus. 8. Deſipientia, calefacientibus, inſtaurantibus, corroborantibus.

14. An certis præſidiis muniri poteſt corpus contra intermittentes, & quibus? Quare vernalis ſanitatem

pro-

promittit? 4. An licet poſt morborum purgare? Quare aliquando ſtadium primum frigoris, aliquando tertium ſudoris, nonnunquam utrumque, abſunt? Quare tam ſæpe relapſum patiuntur ægri, quando huic morbo favet? Quare quartana omnium curatu difficillima.

SECTIO VI.

Febris remittens.

1. QUando in febre remiſſio certis, vel incertis temporibus accidit, tunc febris remmittens appellatur.

2. Diſtinguitur, 1. In quotidianam & tertianam. 2. Quando eodem tenore progreditur uſque ad criſim, vel mutatur in intermittentem.

3. Similem, ſed longe fortiorem habet cauſam remotam ac febris intermittens. Probatur iiſdem argumentis. Requiritur quoque, ni fallor experientia, præteriti & præſentis caloris intenſior vis.

4. Calor & humiditas agunt in corpus humores magis acres reddendo, fibras relaxando, perſpirationem impediendo, & majorem in ſanguine permutationem concitando.

5. Separat ſe morbus in duo ſtadia, acceſſionis & remiſſionis.

6. Incipit, uti febris, oſcitatione, pandiculatione, capitis levitate, frigore & calore alternatim. Sequitur febris & calor continuus. Nonnunquam delirium cum primo inſultu adeſt. Sitis, vomitus bilis, dolor capitis, dorſi & articulorum, excruciant. Regio ventriculi dolet & tumet. Sanguis modo denſus, modo diſſolutus. Lingua alba & humida. Inſomnia vexantur. Color ictericus in cute & oculis. Pulſus nonnunquam duriuſculus, raro plenus. Alvus alias obſtructa, alias nimis ſoluta. Parvo plerumque ſudore antecedente, febris remittit ſecundo, tertio, quar-

to, quinto, ſexto, ſeptimo, vel octavo die, quem rariſſime prætergreditur remiſſio: mitigantur omnia ſymptomata. Elapſis horis aliquot, veſperi plerumque, redintegratur febris vis, antecedente fere frigore, aliquando nullo.

In paroxiſmo ſæpe rapitur æger. Cerebrum immediate afficitur. Senſus & loquela pereunt. Reſpiratio acceleratur. Deglutitio impeditur. Diarrhœa ſupervenit. Pulſus initio mollis, vix debilis, non inſtans periculum indicat; ſed paucis horis in tenuem & depreſſum mutatur. Obrumpunt ſudores frigidi. Moritur. Aliquando, ceſſante per octo horas paroxiſmo, plena ſed inſida intermiſſio, uti bis mihi contigit videre.

Perficit ſuum curſum exacerbationibus & remiſſionibus febris ad ſolutionem, vel mutatur in intermittentem; nonnumquam etiam in continuam febrim tranſit ab aucto aeris calore, vel nimis calidis remediis.

7. Hæc ſymptomata a laxa fibra, & inflammatoria ſanguinis diatheſi facillime deducuntur.

8. Criſis ſecundum indolem febris accedit ſexto, ſeptimo, &c. ad quartum decimum diem, quem raro tranſit morbus. Perficitur ſudore copioſo, ſalivatione, ictero univerſali, vel ſanguinis ex naribus affuſione. Rarius conſpicitur magis optanda criſis per icterum vel hæmorrhagiam.

9. Ceſſante morbo, ſæpe remanet dolor capitis acutus, vel tanta levitas ut pedibus incedere non poſſint ægri, dolores rheumatici, hydrops, & cætera mala quæ intermittentes ſequuntur.

10. Diagnoſis ex antedictis facilis.

11. Nullus incertior morbus, neque unquam periculo vacat. Quo magis intermittenti appropinquat, vel a febre immunior in remiſſione, eo melius; quo magis febri continuæ, quo brevior remiſſio & violentior paroxiſmus, eo periculoſior. Urina antea rubra, tenuis facta, haud leviter terrere debet. Si remittens in continuam mutatur, in dubio vita eſt. Quando

do cerebrum affectum, & cætera ſymptomata antea deſcripta ſuperveniunt, mors ſubeſt.

12. Totus in curatione ſcopus hoc nititur fundamento, ut remiſſio febris ad intermiſſionem deducatur. Perficitur, 1. Venæ ſectione. 2. Vomitus. 3. Alvi ſubductione, purgantibus lenioribus; & clymatibus. 4. Potu multo aquoſo diluente; acidis vegetabilibus, refrigerantibus. 5. Epiſpaſticis, quæ egregie huic ſcopo ſatisfaciunt. 6. Victu ſorbili & refrigerante. Convaleſcentibus dieta magis ſiccans convenit.

Quando plena intermiſſio, morbus profligatur cort. Peruv. Si non tranſit in intermittentem, debellatur ſudorificis medicamentis haud calefacientibus, in ſudoribus criticis rite exhibitis.

13. Symptomata mitiganda, 1. Vigiliis, opiata. 2. Dolori capitis, hirundines, & epiſpaſtica ad tempora applicata. 3. Diarrhœæ ſymptomaticæ, rheum, & aſtringentia cum ſudorificis. 4. Capitis levitati, morbo ceſſante, opiata. 5. Cæteris ſymptomatibus remedia in intermittente deſcripta conveniunt.

14. Ad medicinam prophylacticam conducunt humidi aeris correctio igne, aromaticis, &c. matutini aeris evitatio; victus lautus; vinum rubrum; exercitium; balneum frigidum; cortex cum amaris; nicotianæ fumus. Hæc ad intermittentes quoque pertinent.

15. Quare febris remittens ſudorificis ſæpe mutatur in continuam? Quare calore aeris ſuperveniente magis accedit ad febrem continuam? Quare minus in recidiva periculum?

SECTIO VII.

Febris hectica, vel maraſmus.

1. FEbris quæ leniori gradu procedit, vires debilitat, tabemque infert, hectica dicitur.

2. Diſtinguitur in hecticam idiopathicam, & ſym-

ptomaticam. Hecticæ ſymptomaticæ originem trahunt ab infarctionibus ſcirrhoſis & ulceribus omnium viſcerum, ſed præcipue pulmonis & meſenterii; quia prior aeris externi injuriis & totius ſanguinis pertranſeuntis momento patet, poſterior compreſſioni alimentorum in primis viis, viſcido chylo & leniori ſanguinis per inteſtina motui pœnas dat. Harum deſcriptio & curatio ad morbos, a quibus pendent, releganda eſt.

3. An ulla datur hectica febris, quæ primario & immediate ab aliqua ſanguinis acrimonia provenit? Multas mihi certe contigit vidiſſe, ubi nullum viſcus præ aliis, per totum morbi decurſum, laborabat. Neque fidem huic opinioni derogant viſcerum obſtructiones, quæ ſemper in cadaveribus inveniuntur. Effectus enim, æque ac cauſæ ſunt febrium hecticarum.

4. Huic opinioni quoque favet contemplatio cauſarum remotarum, quæ hæcticas inducunt; quales ſunt animi pathemata immoderata, mœror diuturnus, ira, curæ vel vigiliæ, nimiæ evacuationes ſanguinis, lactis, ſeminis, ſalivæ, puris, ſudoris vel fæcis alvinæ, medicamenta nimis acria, uti mercuriales præparationes, purgantia acria; debilitas primarum viarum, qua chylus crudus vel fermentatione inquinatus ad ſanguinem defertur; morbi prægreſſi, uti intermittentes, variolæ, hydrops, ſcorbutus, ſcrophula, evacuationes cohibitæ; frequens inebriatio.

5. An hæc acrimonia eſt ſalinæ & alkaleſcentis naturæ? Ita videtur a prægreſſis cauſis remotis, & medela, ubi ſucci mucilaginoſi & acida proſunt.

6. Symptomata eadem fere ſunt ac in phthiſi. Adſunt calor præternaturalis, perennis, & præſiccus; appetitus proſtratus; pulſus debilis, parvus & frequens, ſed ſumpto cibo fortior & plenior; ſitis; nullus ægritudinis ſenſus; urina rubra & pelle pinguedinoſa cooperta; ruborque genarum poſt paſtum. Oculi nunc cavantur, venter contrahitur, cutis dureſcit,

ſcit, ſomnus non reficit, diarrhœa advenit, corpus contabeſcit, & mors lento gradu advenit.

7. A fluidis acribus & febre depaſcente oriuntur hæc ſymptomata.

8. Facillime dignoſcitur ab omnibus aliis febribus lento ſuo progreſſu.

9. Curationem admittit ſi tempeſtive occurritur, Sed quando vires maxime proſternuntur, crines defluunt, diarrhœa colliquativa, ſudores nocturni, pedum tumor, urina oleaginoſa, vel facies Hippocratica ſuperveniunt, actum eſt de ægro.

10. Huic ſanguinis acrimoniæ obviam itur, 1. Demulcentibus & inviſcantibus medicamentis, uti emulſionibus ex amygdalis dulcibus; decoctis ex vegetabilibus mucilaginoſis, hordeo, althæa, tuſſilagine; &c. juſculis pullinis, gelatinis & oſtreis, ſi ſtomachus ferat. 2. Dieta lactea, lacte præcipue aſinino vel muliebri, ſeroque lactis præcipue caprini. 3. Corroborantibus & leniter adſtringentibus, uti conſerv. roſar. rubr. tinct. roſar. elix. vitriol. cortice Peruviano, aquis ferrugineis, &c. 4. Equitatione continuata & peregrinatione. 5. Primas vias a ſordibus liberando vomitu leni & rheo. 6. Attentione ſemper habita ad cauſas remotas, a quibus ortum duxit, vid. inebriationem, evacuationes ſuppreſſas, materiam retropulſam, aliaſque.

PARS TERTIA

De febribus quæ oriuntur in partibus,

SECTIO I.

De inflammatione in genere ejuſque terminatione per reſolutionem, abſceſſum, gangrænam vel ſcirrhum.

1. JAM procedendum eſt ad eos morbos qui in partibus oriuntur, pauca de inflammationibus in genere, earumque terminationibus, præfatus, ut ſequentia melius intelligantur.

2. Inflammatio varia ſortitur nomina ſecundum ſpeciem vel partes affectas, vid. Eryſipelatis, phlegmonis, furunculi, phrenitidis, ophthalmiæ, &c.

3. Omnes quotquot ſunt inflammationum diverſæ ſpecies oriuntur a ſtaſi vel ſtagnatione particularum ſanguinis rubrarum, in vaſis minimis ſanguineis vel ſeroſis hærentium, fluidorum tranſitum impedientium; & irritationem producentium.

4. Has inflammationes excitat, 1. Quodcumque vaſa arterioſa ita coarctat, ut eorum diameter minor ſit diametro particulæ rubræ, quamvis elongatæ, quale ſpaſmus, irritatio vulnera, contuſio, luxatio, fractura, ligatura, ambuſtio, &c. 2. Quodcumque adunat & inſpiſſat ſanguinem, ut arterias pertranſire non poſſit, quale frigus, frigidus potus, ſpiritus fermentati, motus vehemens, & medicamenta, vel venena inſpiſſantia. 3. Quodcumque particulas rubras in ora vaſorum ſeroſorum adigit, uti vehemens motus, radii ſolares, & plethora.

5. In omnibus inflammationibus pars tumet, rubet, dolet, & plerumque ſplendet; pulſus citatur, ſitis adeſt; pulſatio in parte affecta ſentitur, ſanguiſ-

que

que detractus viſcidus & pellicula coriacea ſemper fere coopertus.

6. Quia plus affluit per arterias quam refluit per venas, pars tumet. Celerior circulatio, ideoque major attritus, in vaſis patentibus calorem efficit. Splendet, quia a ſuperficie magis æquabili plures repercutiuntur radii. Diſtentio fibrarum dolorem, febrem, & ſanguinis denſitatem excitat. Obſtaculum impulſui ſanguinis reſiſtit; hinc pulſatio.

7. Inflammatio terminatur reſolutione impactæ materiæ, ſuppuratione, gangræna, vel ſcirrho.

8. Impacti globuli rubri attenuantur, & in circulum iterum redunt, 1. Diminuendo impetum ſanguinis a tergo urgentis, venæ ſectione, alvi ductione, & inedia. 2. Vaſa ipſa inflammata, vel quam proxima, deplendo ſcarificatione, hirundinum applicatione, &c. 3. Vaſa externa relaxando fomentationibus & cataplaſmatibus emollientibus, mucilaginoſis, oleoſiſque, & calore. 4. Sanguinem inſpiſſatum & impactum attenuando potu multo tepido diluente, & medicamentis attenuantibus ſtimuloque carentibus. 5. Cauſas remotas tollendo.

9. Si materia obſtruens non reſolvitur ante quartum diem, tunc ſtagnatione & calore humores corrumpuntur, vaſa jam emollita diſſolvuntur, & conſtituunt liquidum albicans pus appellatum.

10. Si ſymptomata inflammationis non remittunt, ſed augeſcunt, ſuppuratio poſt quartum diem promovenda eſt medicamentis pinguibus oleoſis maturantibus dictis; calore partis affectæ; pleniore dieta, & cardiacis, ſi adſit debilitas, interne ſumptis. In ſtatu plethorico ſuppuratio promovetur venæ ſectione. Ope chirurgiæ exitus materiæ paratur.

11. Inflammatio ſæpe mutatur in gangrænam vel ſphacelum. Hæc gradu ſolummodo differunt. Gangræna incipientem putrefactionem, ſphacelus jam factam declarat. Cancrum veteres appellarunt.

12. Gangrænam inducunt, 1. Omnia quæ vaſa ita

comprimunt & conſtringunt, ut omnino denegetur humoribus tranſitus, qualia ſunt rodentia medicamenta, ambuſtiones graves, frigus ſummum, adſtringentia, & quodcumque inflammationem primario excitavit. 2. Omnia, quæ corpus vel partem affectam debilitant, ut propulſioni ſanguinis non ſufficiant, qualia ſenectus, pathemata relaxantia, hydrops, nimia humiditas, & externæ applicationes oleoſæ. 3. Omnia, quæ tantam in humoribus acrimoniam gignunt, ut ſtaſi ſemel facta, in ſummam putredinem ruant, qualia ſunt prava dieta, ſcorbutus, phthiſis, eryſipelas, febres malignæ & peſtilentiales, nonnullaque venena.

13. Cauſa proxima eſt putrida partium ſolidarum fluidarumque fermentatio, a motu ſanguinis omnino intercluſo, ejuſque quiete excitata, & particulis phlogiſticis præcipue inhærens.

14. Talem gangræna progreſſum habet. Primo tumor in apice flaveſcit, dolor mitigatur, & color obfuſcatur. Cutis relaxatur, veſtigium prementis digiti retinet, omnem fere ſenſationem amittit, & liveſcit. Tumida partis elevatio conſpicitur, quæ in proximas quoque ſeſe diffundit. Elevantur poſtulæ ichorem ſubflavum continentes & in baſi nigreſcentes. Tunc cutis parteſque ſubjectæ corrumpuntur, emoriuntur, nigreſcunt, frigent, omnem ſenſum amittunt, & inſaniem fœtidam graveolentem diffluunt. Serpit gangræna, vicinaque corripit; tandem horrores, febris, ſudores frigidi, pulſus parvus & debilis, & ſyncope mortem celerrime adferunt.

15. Plus minus nigreſcit pars a diſſolutione olei ſpiſſioris, quo ultimæ connectuntur particulæ. Molleſcit a divulſione & ſeparatione harum particularum. Tumeſcit ab aere ſeparato & elaterium ſuum recuperante. Dolor perit ab intercluſa omni cum ſanis communicatione. Undequaque ſerpit, quia putridum fermentum eumdem motum inteſtinum exitialem in ſanis excitat. Tandem partes putridæ, venis abſorptæ, humores contaminant, mortemque adferunt.

16. Pro-

16. Prognoſis egregie ſibi differt ſecundum locum affectum: gangræna partium externarum ſæpe, partium internarum rariſſime vel nunquam, curatur. Periculoſior multo, quando ab internis cauſis, quam ab externis, oritur. Ægroti ratio habenda quoque eſt; in juvene enim, vegeto, nulloque alio morbo laborante, ſpem ſanationis promittere licet, ſed in ſenibus, tardis, impuris, & morboſis, magis incerta devenit prognoſis. Suppuratio ſemel incœpta felicem denotat eventum. Sphacelus amputationi ſoli cedit.

17. Obviam itur gangrænæ, 1. Tollendo cauſas remotas quæ eam induxerunt. 2. Scarificatione uſque ad partes integras, ut exitus ſaniei pateat. 3. Fomentationibus ex herbis amaris ſtimulantibus, medicamentis calidis & ſpiritoſis. 4. Cataplaſmatibus ex medicamentis calidiſſimis, vid. theriaca, herbis amaris, & ſpirituoſis. 5. Cortice Peruviano, quantum ferre poteſt ventriculus, perinde aſſumpto.

18. Deſcriptio ſcirrhi ad morbos chronicos relegatur.

SECTIO II.

Phrenitis, ſive inflammatio cerebri ejuſque membranarum.

1. PHrenitis eſt febris acuta inflammatoria, orta a ſanguine intra cranium congeſto, & ſtipata ſæviſſimo capitis dolore, mentiſque alienatione.

2. Diſtinguitur. 1. A partibus primario affectis, vid. dura matre, vel pia matre, vel cerebro ipſo. 2. In idiopathicam & ſymptomaticam. Prior rariſſime in hiſce frigidis regionibus apparet; poſterior ſeſe aſſociat omnibus fere febribus, ſed præſertim malignis, varioloſis, & caſtrenſibus.

3. Ad hunc morbum præcipue diſponuntur mente mobiles; iracundi; in diſciplinis literarum exercitati;

tati; caput debile habentes; & ætas juvenilis. Tempore æſtivo calidiſſimo præcipue graſſatur.

4. Cauſæ remotæ ſunt violentia; vigiliæ; longa expoſitio, præſertim capite nudato, radiis ſolis æſtuantibus; iracundia; nimia cogitatio; mœror & cura; vehemens deſiderium, ſedentaria vita, externa violentia; hæmorrhoidalis fluxus, vel lochiorum ſuppreſſio.

5. Cauſa proxima eſt ſtaſis ſanguinis in ipſa cerebri ſubſtantia, vel ejus membranis, vel in utriſque. Hanc docent cauſæ remotæ, ſymptomata & ſectiones cadaverum.

6. Incipit rigoribus, quos ſequuntur calor, dolor & pulſatio capitis, turbatus ſomnus; ſonitus intra caput; aurium tinnitus; oculi inflammati, dolentes, & lumen refugientes, vultus inflatus, auditus acutus, & irritatio a leviſſimo ſtrepitu; pulſus ſæpiſſime debilis, nonnunquam durus, ſemper humilis & depreſſus, urina aquoſa, vigiliæ continuæ, uſque ad octavum diem protractæ; conſpicua arteriæ carotidis pulſatio; ſanguinis per nares diſtillatio, magna debilitas, anxietas & ſuſpiria, lingua modo alba & mucoſa, modo nigra & arida, iracundia inſueta, delirium ferox, convulſiones. Morbo depulſo, æger plectitur ad longum tempus vertigine; debilitate & dolore oculorum, acuto auditu, & gravitate capitis.

7. Critice terminatur morbus inter ſeptimum & quartum decimum diem reſolutione & ejectione obſtruentium humorum per hæmorrhagiam, diarrhœam, vel urinam ſedimentum deponentem. Humoribus non reſolutis, morbus vel ſuppuratione, vel gangræna terminatur: ſæpe in alios degenerat morbos ſcil. maniam, lethargum, melancholiam vel deſipientiam perpetuam.

8. A vaſis cerebri inflammatis & obſtructis proveniunt ſenſus externi acutiores, vigiliæ, debilitas, delirium, cæteraque ſymptomata. Tarde admodum in ſuppurationem abit hic morbus, quia arteriæ cerebri

rebri tunicis deſtituuntur elaſticis : vel ſecundum alios tenuiores habent, & quia varie inter ſeſe contorquentur: hinc diminuitur momentum ſanguinis.

9. Non exacte ab antiquis ſcriptoribus diſtinguitur phrenitis a mania, quamqam in poſteriore morbo nulla vel ſaltem tantilla adeſt febris. A lethargo dignoſcitur vivido colore, reſpiratione celeriori & pulſu humili, a delirio, ſymptomatibus quæ cerebrum ab initio affectum demonſtrant. Inflammatio meningum indicatur duritie cerebri, mollitie pulſus.

10. Morbus periculoſiſſimus eſt a ſumma partis ad vitam neceſſitate. Viri gravius laborant, & ægrius evadunt quam fœminæ. Quo audaciores ſunt ægri, & quo magis a natura ſua receſſerunt, eo in majore verſantur periculo. Hæmorrhagia narium bona. Mali ominis eſt phrenitidem in lethargum mutari. Aphonia, convulſiones, ſingultus, vox tremula, pro ſignis maxime infauſtis habenda ſunt.

11. Indicatio curatoria eſt impetum ſanguinis in vaſa diminuere, & humores impactos diſſolvere. Perficitur, 1. Venæ ſectione a vena jugulari, vel arteria temporali, repetita quoſque vires ſinunt. Si pulſus hanc non perfert, quod ſæpe accidit, præcipue poſt tertium diem; tunc ſanguis per cucurbitulas vel hirundines a temporibus extrahendus, vel nares internæ ſcarificandæ ſunt. 2. Ductione alvi leniſſimis purgantibus vel clyſmatibus. 3. Involutione pedum in humidis & tepidis involucris, vel a cataplaſmatibus emollientibus. 4. Nitro, cum pauxillo camphoræ, intus aſſumpto. 5. Acidis vegetabilibus. 6. Emplaſtris epiſpaſticis, poſt debitas evacuationes, capiti applicatis. 7. Potionibus diluentibus, & dieta tenuiſſima humectante. 8. Cubiculo obſcuro & tenebroſo, aere temperato, ſumma quiete & adſtantium ſilentio.

SE-

SECTIO II.

Ophthalmia.

1. EST inflammatio membranarum oculum inveſtientium, præſertim tunicæ albugineæ.

2. Diſtinguitur, 1. In leviorem, graviorem, & graviſſimam vel chemoſim. Levior intra limites tunicæ adnatæ & ſcleroticæ continetur, gravior præter has partes etiam confines palpebras infeſtat, oculumque vehementi dolore & ardore afficit; chemoſis ad ima oculi, ipſamque retinam penetrat, & ſtipatur delirio, ſuppuratione, & humorum effluxu. 2. In veram, a cauſa magis interna, & ſpuriam, a cauſa magis externa provenientem. 3. In humidam ubi multum ſeri acris, & ſiccam, ubi parum vel nihil ex oculo affluit. 4. In periodicam, quæ quodam tempore, præcipue circa æquinoctium, infeſtat; & epidemicam, quæ oritur a diuturna aeris conſtitutione frigida. 5. In idopathicam & conjunctam aliis morbis, vid. lue venerea, ſcrophula, febribuſque nonnullis. 6. In continuam & intermittentem; poſteriorem ſpeciem videre contigit, graſſantibus febre remittente & intermitente.

3. Cauſæ remotæ vel externe vel interne agunt. Externe agit plaga, pulvis inſperſus, aura frigida borealis liberius admiſſa, ſudor ſubito ſuppreſſus, crebrior conſpectus nivis, ignis, ſolis & colorum ſplendidorum; expoſitio aeri matutino frigidiuſculo & tenebroſo, quem excipit tempus antemeridianum calidum & ſplendeſcens; fumi acres & metallici; depoſitio cataractæ adminiſtrata. Interne agunt ſalutares excretiones cohibitæ, uti menſes, matutinus ſudor, &c.; ſcabies, gutta roſacea, vel tinea capitis repulſa; fiſtulæ & ulcera conſolidata; crapula, libidinis intemperantia, vigiliæ nimis protractæ, lucubrationes nocturnæ; præcedentes oph-

thal-

thalmiæ, aliique morbi oculorum; variolæ & morbili.

4. Cauſa proxima eſt obſtructio, impletio & diſtentio vaſorum tunicæ albuginæ, quæ in ſtatu ſano pellucidum vehunt liquorem, a ſanguine ibi congeſto. Viſus ipſe veritatem teſtatur. Patet quoque experimento; nam injecto in ramum carotidis liquore rubicundo, albuginea oculi tunica ruſeſcens & inflammata apparet.

5. Ophtalmia ſtipatur ſenſatione veluti muſcæ oculo inhærenti, ardore, rubore, tumore, acuto dolore, ut oculi tamquam ab infixa ſpina ſtimulari videantur, ſeri falſi & ferventis ex oculis effluxu, ſorde majoribus angulis inhæreſcente, præcipue poſt ſomnum, viſu imminuto vel plane deperdito, & lumen refugiente, pulſu citato & duriuſculo, arteriarum pulſaſione, tumore palpebrirum & partium circa jacentium, In graviori malo adnata inflammata ſupra corneam ſeſe elevat: muſcæ volitantes obverſantur oculis: pulviſque obſcurus, aliarumque rerum incerta ſimulacra hinc & inde vagantur. Sequentur ſuppurationes, maculæ in cornea, humorum ſpiſſitudo & corneæ craſſities.

6. In diagnoſi ſtabilienda, ſi præter ſigna externæ ophthalmiæ, ophthalmico videntur muſcæ volitantes in aere oculis obverſari, conſors morbi & periculi, ſecundum Pitcarnium, retina eſt. Hanc opinionem refutavit, vir jure magni nominis in ocularia philoſophia Porterfieldius, & demonſtravit nubeculas volitantes, coloremque corporum obverſorum mutuantes, humore aqueo ineſſe. Grave a lumine incommodum irim & nervum affectum indicat.

7. Levis facile diſpelliter: graviſſima in oculi ſuppurationem cum cæcitate tranſit: gravior eſt contumacior: durat per menſes; haud raro maculas in cornea reliquit: viſus hebetudinem inducit, corneam craſſiorem & humores impuriores reddit. Quando inflammatio inreriores partes occupat, periculoſior. Laboran-

ranti prodeſt alvi profluvium. Inflammatio oculi, ſtrumis antea labefactati, ægre recedit. Maculæ inveteratæ difficillime ſaneſcunt.

8. Medela nititur. 1. Sanguinis vel ſeri acris motu a capite derivato; & 2. Staſi inflammatoria diſcuſſa.

Humores ab oculo derivantur, 1. Sanguinis, præſertim e jugulari, miſſione, & ſecundum plethoram, ætatem, anteactam vitam, &c. repetita. 2. Cucurbitulam cum ſcarificatione nuchæ admovendo. 3. Hirundinibus tempori, & ſub ipſo oculo, ſæpius applicatis. 4. Medicamentis leniter laxantibus & antiphlogiſtis. 5. Veſicatoriis, depletis prius vaſis, cervici, pone aures, ſed præcipue capiti & tempori, applicatis. 6. Pediluviis. 7. Ad cutem determinando liberali potione theæ & diaphoreticis, præſertim in ſero acri ſalſo. 8. Setaceis & fontanellis in vetuſto.

Satis diſcutitur, 1. Succos acres & ſalſos corrigendo potionibus diluentibus & demulcentibus. 2. Vaporem aquæ calidæ ad oculum, tecto capite, admittendo. 3. Potu lactis calidi. 4. Superimponendo pulticulam ex candidi panis interiore parte cum lacte cocta, & ſæpe renovando. 5. Quando remittit inflammatio, neque antea, linamentis & collyriis leniter repellentibus & exſiccantibus; hæc enim nimis cito uſurpata, vel nimis acria, inflammationem potius augent. 6. Abſtinentia in initio, dein victu ſumme temperato; quiete in loco obſcuro; oculum tegendo velamine viridi; evitatis ſpirituoſis, vino, fumo tabaci, ſternutatoriis, vomitu, ceparum aliique vapore, ſermone, vigiliis, motu exæſtuante, ſolis lucidorumque corporum aſpectu.

Quidam præcipiunt ſcarificationem palpebrarum interius, utut ipſorum oculorum, quam ophthalmoxam vocant, uti hærenti ſangini exitus tempeſtive paretur. Hæc, non niſi in vehementiſſimis malis, quæ nullis aliis auxiliis ceſſerunt, adhibeatur; ut nihil prætermiſſum videatur, quod a nonnullis pro remedio efficaci celebratum fuit.

9. Oph-

9. Ophthalmiæ ſcrophuloſæ ſpecifica, cort. Peruvianus, mercurialia, & aquæ minerales ferrugineæ purgantes; venereæ collyria, quæ habent parum merc. dulcis, conducunt.

10. Ad maculas & viſum imminutum, axungia viperarum oculo crebrius inſtillata; ſal volat. ſal ammoniac. oleo majoran. imbutum, & odore crebrius naribus ſuſceptum; vapor decoctionis ex rad. valerian. flor. ſambuc. ſem. fœnicul. oculo admiſſus, balnea aquæ dulcis; deobſtruentia; mercurialia, proſunt.

11, Ad hoc malum præcavendum utiles ſunt fonticuli, venæ ſectio circa æquinoctia, purgationes, dieta refrigerans, evitata nocturna lectione, præſertim librorum qui typis minoribus exarati ſunt, aliiſque antea memoratis.

S E C T I O IV.

Angina inflammatoria.

1. ANgina a latinis, vel Σαναγχη, κυνάγχη a Græcis appellata, eſt affectio faucium quam impedita & dolorifica deglutitio, vel reſpirandi difficultas, vel utraque ſimul comitantur.

2. Diſtinguitur, 1. A practicis auctoribus in veram & notham. Quando tumor a ſanguine congeſto provenit, vera angina, quando a ſero, notha appellatur. 2. Secundum loca affecta, ſi ſit membrana mucoſa, aut radix linguæ cum oſſe hyoide, initium œſophagi, muſculi laryngis vel pharyngis, trachea arteria, glandulæ, tonſillæ, velum pendulum palati, uvula, muſculi maxillam moventes, vaſa ſanguinea, ſeroſa, lymphatica, vel nervi. 3. In idiopathicam & ſymptomaticam. Sed uſui melius accomodatur diſtinctio. 4. In inflammatoriam & malignam anginam. Incipiam a priore. 5. Illa rurſus deducitur in manifeſtam, ubi tumor apparet; & occultam, ubi nullus conſpicitur. Prior a pleriſque antiquis Sunanche, poſte-

ſterior Cunanche appellatur; non enim de hiſce nominibus conſentit ſcriptorum cohors.

3. Adoritur præcipue mares, juvenes, ſanguineos, plethoricos, rufos, cervicem nimis veſtientes, raro enim fœminæ laborant, morbumque ſemel perpeſſos. Graſſatur durante gelu & tempore vernali.

4. Cauſæ remotæ ſunt cohibita perſpiratio, præſertim in collo; frigidi aeris in fauces admiſſio, præſertim ſi vis applicati aeris equitatione vel rapido motu augetur; potus aquæ frigidæ; nimia harum partium exercitatio cantu, vociferatione, tubarum flatu, &c., aeris epidemici conſtitutio; acres cibi, potus, medicamenta vel venena; particulæ acres, vel fumi cauſtici, quales inſecta, fumi acidi minerales, arſenicales, antimoniales, &c.; corpora dura & acuta in faucibus hærentia; evacuationes naturale ſuppreſſæ, vel artificiales omiſſæ.

5. Pro cauſa proxima agnoſcit inflammationem diverſarum partium gutturis, quæ deglutitioni vel reſpirationi inſerviunt. Autopſia, cauſæ remotæ, ſymptomata & ſectiones cadaverum hunc manifeſtant.

6. Antiqua manifeſta pharyngem, tonſillas, uvulam, & velum pendulum palati occupans, ſeſe prodit ſenſu frigoris, aſperitate gutturis, dolore in deglutienda ſaliva, pulſu freguenti, valido & duriuſculo; ſanguine denſo, cruſtaque alba cooperto. Fauces, depreſſa lingua, rubræ, tumidæ, coarctatæ, & inflammatæ apparent, magnaque muci viſcidi copia oblinitæ. Aucto tumore, deglutitio & reſpiratio magnopere impediuntur; dolor in auribus ſentitur: oculi ſunt ſanguinolenti & prominentes; & vultus rubet, tumetque. Æger nunc ore aperto erecte ſedet; nauſea frequenter tentatur; maxillam ob dolorem vix movere poteſt, & perpetuam inſtantis ſuffocationis ſenſationem habet. Collum externe ſæpe tumet, & rubet. Potus per nares rejiciuntur. Tandem, morbo procedente, pectus ſtridet, vultus liveſcit, pulſus deficit, & æger ſuffocatur.

An-

Angina occulta, laryngem, vel ſuperiorem tracheæ partem occupans, aſſociatur acuta febre; pungente partis dolore, reſpiratione celeri & impedita; deglutitione fere illæſa; voce acuta & ſtridula, oris hiatu; ſumma pectoris anxietate, ſenſu ſuffocationis, tumefactione venarum circa collum & fauces, vultus livore; læſione omnium cerebri functionum; & ſubitæ ſuffocatione primo, ſecundo, vel tertio die.

7. Terminatur utraque ſpecies reſolutione impactæ materiæ, & ſecretione per urinam vel ſudores, ſuppuratione tumoris quarto vel quinto die, & effluxione materiæ purulentæ ſanguine commixtæ, induratione glandularum in ſcirrhoſum tumorem, & gangræna. Rariſſime ſuppuratur angina occulta ob partium tenuitatem & ariditatem.

8. In priore ſpecie deglutitio neceſſario læſa eſt, quia partes & muſculi deglutitioni inſervientes, nunc tumæfactæ & rigidæ nequeant ſine dolore moveri. Tumor partium circa jacentium occludit rimam glottidis & ſuffocationem minitatur. Magna muci copia eructatur a glandulis & cryptis humoribus turgidis. Inflammatio tubæ Euſtachianæ, in aurem internam a faucibus tendentis, auris dolorem excitant. A compreſſione venarum ſanguinem reheventium, & impedito ſanguinis tranſitu per pulmones, oculi & vultus tument & inflammantur. Nauſea ab irritatione faucium provenit. Maxilla inferior fere immobilis ab inflammatione muſculorum ejus motui ſubſervientium. Ob clauſum œſophagi iter, materies detrudenda motu convulſivo per nares rejicitur.

In occulta angina ſymptomata proveniunt a partibus membranaceis aſperæ arteriæ & laryngis affectis, & coarctatione rimæ glottidis; hinc pulmones non ſatis explicantur, ſanguinis tranſitus interrumpitur, & circa cor, venamque cavam accumulatur.

9. Dignoſcitur angina a lue venerea, quia prior ſtipatur febre & magna inflammatione cito ad acmen tendente; ſed poſterior gradatim obrepit, & fauces

depaſcitur ſine febre notabili: ab angina maligna, ſymptomatibus jamjam deſcribendis.

10. Si pharynx tantum inflammatur, libereque adhuc reſpirat æger, impedita quamvis deglutitione, in vado adhuc res eſt. Sed ſi reſpiratio multum lædatur cum ſumma anguſtia & anxietate pectoris, periculoſus devenit morbus. In priore ſpecie poſt quartum diem ſuppuratio deſideranda, in poſteriore nihil boni præſagiri poteſt, niſi in cita reſolutione. Occulta ſemper periculoſa, præſertim ſi muſculus thyreo-arytenoidæus, occluſioni glottidis dicatus, inflammetur. Tumor partium externarum bonum dat præſagium: ſed ſi ſubito evaneſcat, auctis a materiæ in internas partes translatione ſymptomatibus, in præcipiti res eſt. Angina ab aliis morbis originem ducens, corpore debilitato, mala. Imminentem mortem oſtendunt ſpuma oris, lingua tumida & purpurea, rigorque extremitatum cum pulſu intermittente & convulſivo.

11. Indicationes curatoriæ ſunt, 1. Evacuationem & revulſionem ſanguinis a partibus affectis: & 2. Reſolutionem impacti humoris moliri.

Evacuatio & revulſio perficitur, 1. Venæ ſectione ampla & repetita, præſertim a vena jugulari, ſi debita quantitas hac via affluat. 2. Purgantibus leniſſimis & clyſmatibus. 3. Epiſpaſticis circa collum applicatis.

Reſolvuntur impacti humores, 1. Medicamentis nitroſis. 2. Gummi guajaco poſt debitas evacuationes exhibito, quod inſtar ſpecifici in hoc morbo operatur. 3. Vapore calidæ aquæ cum pauxillo aceti faucibus per infundibulum applicatæ. 4. Gargariſmatibus reſolventibus & diſcutientibus. 5. Applicationibus externo collo diſcutientibus & relaxantibus. 6. Aere ad caliditatem vergente, & elevatione capitis in decubitu, evitatis animi pathematibus, loquela & motu.

12. Ad præcavendam ſuffocationem optime conducunt emetica, & ni ſtranguletur æger, bronchotomia;

An-

Angina maligna.

1. Angina maligna, vel morbus ſtrangulatorius, vel peſtilens faucium affectus, eſt affectio faucium ſtipata febre acuta & ulceribus has partes depaſcentibus. Ulcerum Ægyptiacorum, vel Syriacorum nomen ſortitur ab Aræteo, qui exacte deſcribit. Poſthac, vel latente morbo, vel a medicis prætermiſſo, initio decimi ſeptimi ſæculi in Hiſpania, & Italia cum duriſſimis ſymptomatibus ſeſe manifeſtabat, medicorumque attentionem vindicabat. Maximas meretur laudes ob accuratam hujus morbi deſcriptionem Fothergill.

2. Sæpius & gravius hoc morbo tentantur tenelli quam adulti, puellæ quam pueri, infirmi quam vegeti, leucophlegmatici quam ſanguinei. Seſe monſtrat præcipue autumno & initio veris, prægrediente calida tempeſtate.

3. Cauſa proxima hujus morbi eſt miaſma quoddam ſui generis corpori ab aëre vel corporibus antea affectis communicatum. Frequens morbi ad aſtantes & totam familiam per ſpiritum vel ſaniem ore ejectam tranſmiſſio, morbum contagioſum demonſtrat.

4. Virus corpori immiſſum agit in totam humorum maſſam, ſed præcipue in fauces, & liquores a glandulis ibi ſecretos, viribus nativis ad putredinem & acrimoniam diſponentibus. Hoc plane eluceſcit ex ſymptomatibus, medela, & cadaverum diſſectione.

5. Seſe monſtrat frigore, dein calore urente & intenſo, vertigine, dolore capitis, immobilitate cervicis, moleſta ſenſatione in gutture, nauſea, & vomitu, diarrhœa, oculis inflammatis & aquoſis, facie tumida & rubore ſuffuſa, inquietudine, anxietate, lipothymia, mentis alienatione, pulſu celeri & plerumque debili, raro, valido & duro, ſanguine florido, laxo & diſſoluto, in initio nonnumquam inflammatorio; urina primo cruda & ſeroſa, poſtea quaſi bile tincta, lingua humida, & muco ſæpe ob-

 ducta;

ducta; deglutitione non valde læſa vel impedita, odore in faucibus ingrato, ſpiritu graveolente & putrido, uvula, tonſillis & pharynge tumefactis & florido colore nitentibus, inſequentibus poſtea maculis albis prope tonſillas ulcus fœtidum & ſanie ſcatens tegentibus; narium internarum rubedine & excoriatione, facie, cervice, pectore, & brachiis, uſque ad extremos digitos, tumefactis, colore coccineo nitentibus, & nonnunquam eryſipeloſis; puſtulis hinc & illinc manus obſidentibus, glandularum parotidum tumore & dolore, cervicis œdemate, voce rauca & ſtrangulatoria, hæmorrhagiis per uterum, anum, vel nares; gangræna œſophagi uſque ad ventriculum, & tracheæ ad pulmones ſerpente. Morbus nocte adventante plerumque exacerbatur, & mane, parvo oborto ſudore, mitigatur.

6. Neque criticos dies neque criſim regularem agnoſcit angina maligna. Terminatur fauſte vel infauſte inter ſecundum & ſeptimum diem. Morbo ad ſalutem tendente mitigatur calor, diſparet cutis calor, cuticula diſquamatur, expectoratio augetur, pulſus tardeſcit, tumor cervicis ſubſidet; ulceraque ſeneſcunt.

7. Vomitus & diarrhœa oriuntur a ſanie cauſtica in ventriculum & inteſtina delapſa, & forſitan, levi harum partium ſicut cutis inflammatione. Ab eadem putrida ſanie odor graveolens. Tumor partium internarum & puſtulæ a parte materiæ morbificæ ad has partes relegata. Hæmorrhagiæ a ſanguine diſſoluto & vaſis ſanie eroſis.

8. Diſtinguitur angina maligna ab angina inflammatoria, vomitu & diarrhœa, tumore eryſipeloſo; ulceribus gutturis fœtidis, & alba cruſta occupatis; voce rauca, levi delirio cito ſuperveniente; nulla certa criſi, & ſymptomatum poſt evacuationes augmento. Hæc robuſtos, illa infantes & debiles frequentiſſime petit. Ab aphthis, quia illa ſolas fauces, hæ os quoque cruſta albicante, occupant.

9. Fal-

9. Fallaciſſima quam maxime eſt hujus morbi natura. Morbus ſemper periculoſior in infantibus quam adultis, quia ſaniem expuere non valent; minuſque auxiliis obediunt. Tumor eryſipelaceus fauſto plerumque omine apparet. Dum nitent oculi, ſpes adeſt; quo tempore hoc deperit, in propinquo mors eſt. Quo magis urget debilitas & deliquium, eo gravior morbus; quo minus, eo mitior. Ulcera alba optima, cinerea pejora, livida & nigra peſſima ſunt. Diarrhœa, rigor, pulſus debilis & parvus, corpus œdematoſum vel cadaveroſum, infauſti ominis ſunt. Exanthemata diſparentia vel livida, ſanguinis præcipue e naribus fluxus, mortem ſubeſſe teſtatur.

10. Ad hujus morbi medelam confert, 1. Ventriculum & glandulas faucium leni vomitorio evacuare. 2. Vires medicamentis cardiacis & leniter diaphoreticis, vino dietaque reſtaurante & antiſeptico refocillare. 3. Suſtinere tumorem externarum partium tepido lecti calore, quo optime prævenitur diarrhœa. 4. Medicamentis antiſepticis, inter quæ eminet cortex Peruvianus, acidaque mineralia & vegetabilia, dummodo diarrœham non excitent. 5. Emplaſtris epiſpaſticis circa cervicem applicatis.

Venæ ſectio, purgatio, & medicamenta antiphlogiſtica, experientia teſte, plerumque nocent. Prodeſt nonnunquam venæſectio in corporibus plethoricis & adultis, præcipue ſi adſit laborioſa reſpiratio.

11. In initio morbi convenit gargarizare partes affectas, medicamentis leniter repellentibus & reſolventibus, qualis infuſio roſarum rubr. cum aceto vel vino rubro aſtringente. Ulceribus albis magis arrident gargariſmata ex detergentibus, qualia mel, tinctura mirrhæ, mel Ægyptiacum, & aq. calcis. Repetita gargarizatione optime ſeparatur cruſta alba ulceri adhæreſcens, quæ nunquam impune avellitur, augetur enim inflammatio & dolor, inſequiturque ſæpe hæmorrhagia. Ad hæmorrhagiam adſtringentia & ſtiptica applicentur.

F 3 SE-

SECTIO V.

Tuſſis vel catarrhus, & tuſſis convulſiva.

1. TUſſis eſt vehemens & convulſiva expulſio materiæ irritantis, in cavum pulmonum depluentis ex arteriolis vel glandulis, quæ membranam laryngis, aſperæ arteriæ, bronchiorum, & veſcicularum pulmonalium irrorant.

2. Diſtinguitur. 1. In originariam & ſymptomaticam. 2. In calidam & frigidam; cum priore conjunguntur febrilia ſymptomata, cum poſteriore nulla. 3. In ſiccam, ubi nulla vel pauca; & humidam, ubi magna adeſt excreatio. 4. In tenuem & acrem catarrhum, tenacem & inertem. Sedulo diſtinguendæ & ſeorſim deſcribendæ ſunt hæ duæ ſpecies, utpote diverſæ, immo ſeſe oppoſitæ. Prior ſtrictos, poſterior laxos adoritur.

3. Acer catarrhus excitatur a frigore ſubito corpori applicato: ventis humidis & frigidis, Borea in primis & Euro; ſubitis tempeſtatum mutationibus; regelatione, aere aquoſis particulis repleto, veſtitu humido; pedum refrigerio; alicujus partis: ſed capitis pectoriſque præcipue, denudatione; prægreſſis morbis, vid. variolis, morbillis, &c. Particulis acribus contagioſis in aere natantibus. Craſſum catarrhum inducit quodcumque nimiam ſeri copiam generat; uti laxa corporis pulmonumque compages, vita ſedentaria, aer nimis humidus & inſularis, ſtudia nocturna, & dieta nimis cruda, frigida & aquoſa.

4. Harum cauſa proxima eſt irritatio pulmonum a peregrina materia, & motus totius fere corporis convulſivus, ad hujus expulſionem exinde excitatus: omnia enim irritantia, externæ pulmonum ſuperficiei applicata, qualia corpora peregrina, aer particulis acribus repletus, tuberculæ pulmonum tuſſim excitant. Tuſſis vomitui merito aſſimilatur.

5. Ca-

5. Catarrhus tenuis ſeſe manifeſtat horripilatione, laſſitudine, oculis lachrymas effundentibus & ſæpe inflammatis, vultu rubicundo & inflato, dolorifica capitis gravitate, pectoris anguſtia & dolore, continua faucium titillatione, & ſollicitudine ad tuſſim, præcipue veſpertino tempore, nulla vel pauca aquoſa excreatione, pedum refrigerio, pleniore urinæ ſecretione, pulſu citato & plerumque duro, narium pruritu, ſternutatione, membranæ *Sneiderianæ* inflammatione & excoriatione, coryza, raucedine, reſpiratione difficili, hæmoptoe, phthiſi pulmonali.

In catarrho tenaci reſpiratio laborat, pulmones muco ſpumoſo ſcatent, tuſſis mane præcipue fatigat, & ejicit materiam viſcidam albicantem, vel ſubflavam, vel cæruleam, & in globulos mucoſos adhæreſcentes ſæpe convolutam. Huic ſuperveniunt turbercula pulmonum, ſuppurationes, tabes, phthiſis pulmonalis.

6. Omnia hæc ſymptomata facillime deducuntur ab acri tenuique, vel inerti & viſcida materia vellicante pulmones. Patitur membrana *Sneideriana* ob communicationem cum membrana pulmones intus veſtienti. Omnes thoracis abdominiſque partes externæ internæve in niſum convulſivum trahuntur; quia iiſdem nervis, vid. pari octavo & intercoſtali, ac pulmones, donatur.

7. Tuſſis ſicca plerumque mutatur in humidam; prior poſteriore periculoſior ob inflammatione, vaſorumque rupturas quæ comitantur: hinc melius eſt ſiccam in humidam, quam humidam in ſiccam tranſire; quia poſteriorem ſubſequuntur ſæpe tubercula, febreſque putridæ vel hecticæ. Tuſſis humida digeſtionem lædit, cachexiamque inducit. Debilibus pulmonibus utraque ſpecies incommoda.

8. Hæ diverſæ ſpecies diverſam & fere contrariam medelam poſcunt. In catarrho tenui, 1. Pulmones deplendi venæ ſectione, ductione alvi leniſſima, mitiſſimiſque diaphoreticis. 2. Acrimonia materiæ corrigenda, tenuitas inſpiſſanda, & vaſa pulmonea re-

F 4 la-

laxanda oleis vegetabilium ſine calore expreſſis, ſpermate ceti, decoctis mucilaginoſis, vel ſyrupis ex herbis pectoralibus dictis, vid. tuſſilagine, althæa, ſem. lini: leniter inſpiſſantibus, vid. conſ. roſar. rubrar. balſ. locatell. & lacte aſinino. 3. Motus convulſivi ſedandi opiatis, quæ vires egregie inſpiſſantes quoque poſſident. 4. Dieta tenuiſſima, blanda, lactea, cutis bene tecta, quies in initio, & poſtea lenis motus requiruntur.

In catarrho craſſo, 1. Materia avocanda alvi laxitate, empl. epiſpaſticis, & fonticulis. 2. Attenuanda vomitu, epiſpaſticis, & medicamentis incidentibus & detergentibus, vid. ſapone, ſcillis, allio, gum. ammoniaco, acidis vegetabilibus. 3. Pulmones corroborandi ſuffitu, exſiccante, equitatione continuata, frictionibus validis, præcipue capitis, cum quibuſdam calefacientibus, dieta corroborante, & aquis chalybeatis. 4. Opiata, cereviſia, ova, piſces præcipue ſaxatiles, nocent ob inſpiſſantem ſuam naturam.

Tuſſis convulſiva.

9. Eſt atrocior & magis inveterata tuſſis ſpecies, quæ puerilis, convulſiva vel ferina appellatur. In hac ſpecie continua fit per aliquot minuta ob tuſſim expiratio: & inſpiratio quando advenit perficitur ſibilo, ſtertore, & clangore ob glottidis coarctationem. Parum e pulmonibus rejicitur. Ventriculus ſæpe ad vomendum irritatur. Febris ſupervenit. Sequuntur exulcerationes, hæmoptoe, phthiſis.

10. De ſede hujus tuſſis magna inter practicos agitur lis. Quamplurimi e ventriculo oriri autumant, quia pectoralia relaxantia nocent, & ſtomachica amara profunt, alii e pulmonibus, nonnulli denique e pharynge & larynge. Prima ſententia non firmis ſtabilitur argumentis; quia oleoſa obeſſe & amara prodeſſe pulmonibus æque ac ventriculo poſſunt; neque per

per conſenſum affici videntur pulmones, quia tuſſi ſæviente ventriculus ſæpe irritatur. Mihi videtur provenire a majore partium in catarrho communi aſfectaque ventriculis, laxitate & irritabilitate.

11. Tuſſes convulſivæ raro periculoſæ ſunt, nonnunquam tamen ſuffocationem vel phthiſim inducunt. Parum proficiunt medicamenta donec vires morbi exhauriantur.

12. In medela conducunt, 1. Venæ ſectio copioſa. 2. Vomitus debitis intervallis repetitus. 3. Purgatio cum rheo & calomelano. 4. Pectoralia attenuantia. 5. Epiſpaſtica, ad humores acres e pulmonibus evocandos. 6. Specifica a multis decantata, vid. muſcus pixidatus, ſuccus pulegii. 7. Relaxantia & inviſcantia unguentia thoraci externe applicata. 8. Amara & roborantia poſtea aſſumpta, vid. cort. Peruv.

13. Semel mihi contigit videre tuſſim remittentem, quæ certa hora adveniebat, per horam unam vel alteram inſtar convulſivæ ægrum agitabat, & dein uſque ad eamdem horam noctis inſequentis ceſſabat. Omnibus quotquot ſunt pectoralibus incaſſum tentatis, cortice Peruviano, ſpatio viginti quatuor horarum, feliciter profligata fuit.

SECTIO VI.

Peripneumonia.

1. EST inflammatio pulmunum cum febre acuta, reſpirandi difficultate, tuſſi & pulſu molli. Medicis quam maxime convenit morbi hujus ideam habere diſtinctam, quia omnibus fere ſupervenit acutis ante mortem.

2. Diſtinguitur, 1. A magnitudine morbi, uno ſaltem, vel utriuſque pulmonum lobis affectis. 2. A ſpecie obſtructis, an ſanguinea, vel pituitoſa ſit: prior peripneumonia vera, poſterior notha appellatur.

Eſt

Eſt & alia quoque ſpecies ſanguine diſſoluto & cito putreſcente conjuncta, quæ maligna dici debet. De hiſce ordine agamus.

3. Peripneumonia inflammatoria corripit præcipue ſanguineos, fibras ſtrictas & denſum ſanguinem habentes, dieta craſſa & potu ſpirituoſo utentes; nimis anguſta thoracis conformatione præditos; pinguedinoſos, aſthmaticos, & ſenes; graſſatur maxime hyeme.

4. Cauſæ remotæ ſunt cohibita perſpiratio, valida exercitatio; aer frigidus denſus, gravis in pulmone admiſſus, ventus ab aquilone ſpirans; exhalationes acres vel aſtringentes in aere volitantes; potus ſpirituoſi; aqua frigida corpori labefacto immiſſa, balnea nimis calida, pleuritis & angina, dolores ſpaſtici & colici; evacuationes ſuppreſſæ, exanthemata repulſa; ulcus antiquum conſolidatum; variolæ vel morbilli.

5. Cauſa hujus morbi proxima eſt obſtructio inflammatoria in finibus arteriæ pulmonalis, aut bronchialis, aut utriuſque ſimul. Hanc certiſſime declarant cauſæ remotæ, ſymptomata, & cadaverum inſpectiones.

6. Incipit ſenſu frigoris, cui ſuccedit calor; pulſus citatus, magnus, & mollis, reſpiratio laborioſa, celeris & calida; dolor gravativus ſed non acutus, vultus & oculorum rubeſcentia; anxietas, inquietudo, & debilitas; ſanguis emiſſus tenax, & cruſta alba coopertus; nullus ſupra latus affectum decubitus; tuſſis ſicca, vomitus, os & lingua ſicca, dolor in humero, urina rubra & poſt ſeceſſum turbida, vigiliæ, & delirium. Tandem ſpiritus trahitur cum ſibilo; pulſus formicat, viſus obſcuratur, mens alienatur; extremitates frigent, ſudor in ſuperioribus partibus obrumpitur, & æger moritur.

7. Terminatur hic morbus circa criticos dies ſputo primo tenui, dein flavo & ſanguine tincto, ſudoribus largis; hæmorrhagia narium; alvo laxato, & urina ſedimentum ſubrubrum deponente. Aliquando transfertur materia ad inferiores extremitates, ubi phleg-

phlegmona, eryſipelas, tumores, & ulcera producit. Non accedentibus hiſce ſalutaribus criſibus, infauſtas per ſuppurationem, ſcirrum, vel gangrænam habet.

8. Pulſus in peripneumonia ſemper invenitur mollis: quia pulmo ex pulpoſa & cellulari, non membranacea ſubſtantia, fabricatur; ideoque cum membranoſis arteriarum tunicis nullam habet ſympathiam, neque in ſpaſticas contractiones incitat. Reſpiratio frequens & laborioſa; quia, veſciculis ſangine congeſto compreſſis, neque aerem ſatis copioſe haurientibus, pulmones crebrioribus conatibus id compenſare nituntur. Veſciculorum latera, diſtenſione vaſorum, ad ſe mutuo affricantur; hinc tuſſis & ſtrepitus. Denegato libero per pulmones tranſitu, ſanguis ſtagnat in corde dextro & venis; hinc anxietas, rubor oculorum & faciei, delirium, vigiliæ, & phrenitis.

9. Diſtinguitur clariſſime peripneumonia a pleuritide pulſu pleno & molli; reſpiratione calida, & dolore gravativo ſed non acuto; ab aſthmate, valida febre quæ illam ſequitur.

10. Peripneumonia nunquam periculo vacat a ſumma viſceris neceſſitate. Si obſtructio parva, vaſa flexilia, & febris non nimis valida, tunc ſperanda eſt reſolutio. Si magna adſit inflammatio; vaſa valde rigida; ſanguis, venæ ſectione quamvis ſæpius repetita, tenax ſemper profluit, & ſternutamenta continua, in ſummo diſcrimine verſatur æger. Strepitus pulmonum, & oculorum caligo mortem jam imminentem oſtendunt. Utrumque pulmonum inflammatum cita mors plerumque ſequitur. A pleuritide peripneumonia, uti olim dixit Hippocrates, malum. Optime judicatur ſputo albo, flavo, ſtriis ſanguineis mixto, & ſine molimine prodeunte. Sanguis floridus, ſpumoſus, lividus, poroſus inſtar ſpongiæ, imminens prænunciat periculum.

Si materia intus abſorpta per urinam, ſedem, vel ſudores elicitur, fauſtus morbi eventus; ſi vero deponitur in hepar, lienem, vel cerebrum infauſtus expe-

ctan-

ctandus eſt eventus. Haud meliore nota inſignitur, quando diarrhœa ſputum ſiſtit, vel urina aquoſa devenit. Si ſymptomata ad quartum diem ſine mitigatione permaneant, tunc expectanda ſuppuratio, quæ in phthiſim pulmonalem, vel empyema, morbos dubii eventus, degenerat. Si materies inflammatoria in ſcirrhum mutetur, morbus oritur incurabilis; ſi in gangrænam, mors præſto adeſt.

11. Indicatur in hoc morbo ut, 1. Sanguinis copia & impetus contra vaſa pulmonalia obſtructa minuatur. 2. Vaſa laxentur. 3. Humores diluantur & attenuentur.

Sanguinis copia & impetus minuitur, 1. Larga & repetita venæ ſectione. Quando vires ulteriorum venæ ſectionem non admittunt, cucurbitulæ humeris applicatæ proſunt. Sanguis poſt quartum vel quintum diem non detrahendus, niſi venæ ſectionem nova depoſcant ſymptomata; quia ſuppurationem jam inceptam impedit. 2. Alvi repetita ſubductione emollientibus injectionibus. 3. Epiſpaſticis, poſt debitas evacuationes, applicatis.

Vaſa laxantur, 1. Potu multo tepido relaxante, 2. Vaporibus tiepidis emollientibus per inſpirationem in pulmones attractis. 3. Clyſmatibus emollientibus nitroſis. 4. Quiete & calore lecti. 5. Aere neque nimis calido, neque frigido, ſed temperato.

Humores attenuantur, 1. Potu multo diluente. 2. Nitro cum paucis camphoræ granis. 3. Dieta ſorbili tenuiſſima & attenuante.

12. Ad ſputum promovendum conducunt humidi vapores ore hauſti, blanda oleoſa cum ſyrupis pectoralibus mixta, decocta emollientia pectoralia, incidentia, & ante omnia epiſpaſtica repetita. Ad inhibendum ſanguinis ſinceri ſputum ſectio venæ Saphenæ, & medicamenta mucilaginoſa, leniterque adſtringentia.

De empyemate, & ulceribus vel ſcirrho pulmonum, alibi tractandum eſt.

Pe-

Peripneumonia maligna.

1. Peripneumonia maligna priore longe periculoſior eſt, & ſcorbuticos nautaſque poſt longam navigationem præcipue adoritur. Adeſt difficilis reſpiratio; inquietudo; ſumma debilitas; animi ad minimum motum deliquium; dolores per totum corpus; pulſus mollis & depreſſus; profuſi ſudores; rejectio materiæ tenuis, ſanioſæ, ſanguineæ, male olentis per ſputum; urina ruberrima; ſanguis diſſolutus, lividus, ſine cruſta alba; eruptione rubræ, vel lividæ petechiæ.

2. Proſunt in hac ſpecie acida vegetabilia vel mineralia; acetum camphoratum; vinum rubrum, dieta nutriens & aceſcens; & opiata caute adminiſtrata ad defluxionem inſpiſſandam. Nocent epiſpaſtica, & venæ ſectio, niſi adſit pulſus firmus; præſertim ſi repetatur.

Peripneumonia notha.

1. Peripneumonia notha ſenes, phlegmaticos, debiles, laxos & obeſos, tempeſtatibus præſertim pluvioſis, petit, Oritur a ſero & lympha nimis viſcidis & glutinoſis pulmones obſtruentibus.

2. Adſunt frigus & calor alternatim; pulſus frequens debilis, & tenuis; vomitus, anxietas, ponderis ſenſus in pectore, vertigo, capitis dolor, tuſſis, ſanguis ſeroſus, coarctatio pulmonum, urina pallida, calorque vix auctus.

3. Levatur venæ ſectione, ſi vires admittant; cucurbitulis humeris applicatis; vomitu, epiſpaſticis, purgantibus leniſſimis, ſi nullum adſit ſputum; & medicamentis attenuantibus, uti hauſtibus ſalinis, camphora, aceto ſcillitico, gummi ammoniaco. Mucilaginoſa, oleoſa, & opiata vitanda ſunt.

SE-

SECTIO VII.

Pleuritis.

1. EST dolor lateris acutus cum acuta febre & reſpiratione læſa.

2. Diſtinguitur, 1. In diverſas ſpecies ſecundum diverſas pleuræ partes affectas. 2. In veram, ubi ſola pleura; & in ſpuriam, ubi muſculi intercoſtales afficiuntur. 3. In humidam, ubi adeſt ſeparatio; & ſicam, ubi abeſt.

3. Pleuritis cauſas prædiſponentes & remotas antea in peripneumonia deſcriptas, ſuperadditis externis thoracis læſionibus, pro ſuis agnoſcit.

4. Omnes conſentiunt auctores, quod cauſa hujus morbi proxima eſt inflammatio pleuræ; ſed magnopere diſſentiunt de parte membranæ affecta. Nonnulli externam pulmonum tunicam, vel ſuperficiem, pro ſede pleuritidis habent. Veritatem inter cadaverum ſectiones, ubi ſola inveniuntur, ſine præconcepta opinione ſcrutantibus patebit, quod pleuritis oritur ſæpe a ſola externa pulmonum ſuperficie, ſæpius a pleura coſtas cingente, ſed ſæpiſſime ab utriſque ſimul inflammatis. Vix enim aliter fieri poteſt, quin pulmones ſinceri, inflammato ſemel latere, in morbi ſocietatem trahantur; quia eadem inveſtiuntur membrana, ſæpe lateri adhæreſcunt, & coſtis ob dolorem non ſatis elevatis, haud ſatis expanduntur; ideoque inflammantur. Pulmones a pleuritide affectos teſtatur ſputum a pulmonibus proveniens.

5. Pleuritis incipit rigore & horrore; quos ſequitur calor, ſitis, inquietudo, dolor in latere acutus, pungens, & ad ſpinam vel clavieulas vergens; pulſus durus & inſtar chordæ ſerratus; decubitus in latere affecto difficilis; tuſſis ſicca dolores exacerbans; urina ruberrima; ſanguis detractus valde adhæreſcens, cruſtaque tenaci obductus, dolor capitis, reſpiratio

ratio difficillima, rejectio materiæ tenuis, ſanioſæ, & ſæpe ſanguineæ poſt tertium diem, omniaque peripneumoniæ ſymptomata.

Inſpecto cadavere, pleura ſolito craſſior & inflammata, aliquando ſuppurata, nonnunquam ſphacelata, invenitur. Eodem modo plectuntur pulmones.

6. Solvitur morbus circa criticos dies hæmorrhagia, ſputo in initio tenui, ſanioſo & ſanguineo, dein albo & craſſo; ſudore, alvo ſoluta; abſceſſibus, & urina ſedimentum lateritium deponente. Si non reſolvitur obſtructio, terminatur ſuppuratione, ſcirrho, vel ſphacelo.

7. Dolor ad omoplatas & ſpinam vergit, quia pleura hiſce partibus appropinquat. Pulſus durus & ſerratus provenit a ſpaſtica ſyſtematis arterioſi contractione, excitata per conſenſum inter arteriarum tunicam & pleuræ membranam a vehementi dolore. Decubitus in latere affecto vaſa turgida comprimit, augetque inflammationem & dolorem. Reliqua ſymptomata ab adjuncta peripneumonia facillime deducuntur.

8. Pleuritis diſtinguitur a peripneumonia, dolore acuto & pulſu duro, a doloribus thoracis, aere in inteſtinis incarcerato excitatis, febre, aliiſque ſymptomatibus.

9. Reſpiratio facilis & excretio purulenta, alba, levis, & æqualis, morbi felicem eventum, ſed reſpiratio difficilis, imminens ſuffocatio, urina multa aquoſa, & tuſſis ſicca, elapſo tertio die, infelicem eventum portendunt. Dolor & abſceſſus aurium morbum ſolvunt. Sputum ſubito ceſſans ſine ullo urinæ ſedimento, diarrhœa nimis frequens, ſtrepitus pectoris a redundante ſputo, & facies triſtis, ſubitum exitium minitantur. Pleuritis recidivans plerumque lethalis. Si, dolore pectoris ceſſante, febris eadem permaneat cum pulſu debili & intermittente, ſudoribuſque, gangræna jam incepta eſt.

10. Indicatio curatoria eſt, 1. Momentum ſanguinis

con-

contra vaſa obſtructa diminuere. 2. Vaſa relaxare. 3. Humores diluere.

Momentum ſanguinis diminuitur, 1. Subita, larga, & ſæpius repetita venæ ſectione, quoad æqui vires ferre poſſint. 2. Cucurbitulis, ante ſumma inciſa cute, ſupra locum dolentem applicatis. 3. Empl. epiſpaſt, peramplo ſupra partem affectam applicato, quod certe & cito dolorem levat.

Fibræ relaxantur, 1. Fomentationibus emollientibus, vel ſaccis herbis coctis repletis. 2. Medicamentis oleoſis & potionibus mucilaginoſis interne ſumptis.

Sanguis diluetur, 1. Potu multo tepido diluente. 2. Dieta tenuiſſima ſorbili. 3. Nitro cum pauxillo camphoræ exhibito.

11. Ad acutum lateris dolorem, urgente ſumma neceſſitate, anodyna, præmiſſis debitis evacuationibus, caute adminiſtranda ſunt. Expectoratio, uti in peripneumonia, pectoralibus promovenda eſt. Evacuationes tunc nocent.

12. Inflammatio mediaſtini, quod ex binis pleuris componitur, ſeſe prodit dolore acuto inter ſternum & ſpinam vel claviculas, reſpiratione frequenti & celeri, cæteriſque pleuritidis ſymptomatibus. Pleuritis dorſalis ab Hippocrate & Aretæo appellatur.

13. Si pericardium, quod ex pleuræ duplicatura componitur, inflammatione corripitur, dolor ſentitur profundus; gravitas, anxietas, reſpiratio celerrima & frequens, ſitis ingens, thoracis incendium, palpitatio cordis, pulſus durus & inæqualis, ſyncope.

S E C T I O VIII.

Paraphrenitis.

1. ARcte cum prioribus connectitur paraphrenitis, quæ pro ſua cauſa proxima agnoſcit inflammationem diaphragmatis, vel pleuræ ubi diaphragmati con-

connectitur. Dirus hicce & periculoſus morbus ſtipatur acuta febre, dolore acuto inter coſtas ſpurias & imas vertebras; reſpiratione celeri, convulſiva, & ſingultuoſa; inquietudine & anxietate; tuſſi ſicca, ſingultu, delirio, retractione hypochondrii ſub coſtis, & immobilitate abdominis inter reſpirandum. Eodem modo terminatur, & iiſdem cedit remediis, ac pleuritis.

SECTIO IX.

Phthiſis pulmonalis.

1. PHthiſis pulmonalis eſt tabes corporis, cum febre hetica, tuſſi, & purulento ſputo, ab ulcere pulmonum originem ducens.

2. Diſtinguitur, 1. In originariam & ſymptomaticam. 2. In phthiſim cum abſceſſu, vel cum vomica. 3. In acutam & chronicam.

3. Huic morbo maxime obnoxia eſt ætas inter vigeſimum & trigeſimum annum; & forma quæ gaudet humeris alatis, collo longo teneroque, thorace anguſto planoque, ſtatura procera, & molli muſculorum compage.

4. Cauſæ procatarcticæ ſunt acris materia a pulmonibus ſeparata tuſſimque excitans; fumus arſenici vel carbonum; aer humidus, tubercula, hæmoptoe, evacuationes ſolitæ diminutæ, vel repreſſæ, uti menſtrua, lochia, ulcera, pedum ſudatio, hæmorrhagiæ narium, hæmorrhoides, ſcabies, &c., animi pathemata inordinata, nimia cibi potuſve ingurgitatio; vita ſedentaria; corpora extranea in pulmones delapſa; vulnera, morbi diverſi, uti ſcorbutus, ſcrophula, affectio hyſterica, lues, aſthma, febres continuæ, remittentes, pleuriticæ, peripneumonicæ, ſcarlatinæ, varioloſæ, morbilloſæ; contagium; diſpoſitio hæreditaria.

5. Cauſa proxima eſt ulceratio pulmonum. Hoc teſtantur cauſæ remotæ & cadaverum inſpectiones.

6. Oritur obſtructio ſæpiſſime in glandulis per pulmonis ſubſtantiam diſſeminatis, vel arteriis bronchialibus: aliquando etiam in minutiſſimis arteriæ pulmonalis vaſculis.

7. Recte ſeparatur hic morbus in duo diverſa ſtadia, inflammationis & ſuppurationis.

8. Incipit tuſſi ſicca, voce clangoſa, calore aucto, dolore, thoracis oppreſſione, præcipue poſt motum; ſanguinis ſpumantis & rutili rejectione; ſapore ſalſo in ore; appetitu proſtrato, ſiti, cibi nuper aſſumpti vomitu, triſtitia, gravitate in lobo affecto; pulſu celeri, molli, parvo, nonnunquam pleno & duriuſculo. Stadium primum inflammatorium.

Poſtea pus expuitur viride, album, ſanguineum, inodorum vel grave olens. Corpus extenuatur, & tempore æſtivo alget; febre depaſcitur, quæ veſpere advenit, & mane ſudoribus colliquativis difflatur; diarrhœa, lienteria, dyſenteria, vel diabete vexatur; calore, præſertim in volis manuum, uritur; lingua parvis ulceribus ſcatet: poſt paſtum genæ liveſcunt, ungues curvantur, extenuatis digitis; capilli decidunt, pedes tumeſcunt, præcordia ſurſum convelluntur; bronchiorum partes abraſæ tuſſiendo rejiciuntur, languent omnes functiones, corpus areſcit, oculique ſubſidunt, & intra cavitates ſeſe recondunt. Tandem deglutitionis læſio, ulceris exſiccatio, frigus corporis & virium defectio, ægrum meliora facta expectantem ſubito conficiunt. Stadium ſuppuratorium. In vomica omnia hæc accidunt, puris ſputo excepto.

9. A vaſis pulmonum obſtructis & inflammatis oritur tuſſis ſicca, calor, dolor, febris, cæteraque ſtadii primi ſymptomata. A vaſis & fluidis ſuppuratis puris ſputum. A pure acri putridoque in venas abſorpto humores colliquantur, putreſcunt, febriles paroxiſmos excitant, e corpore per cutem, inteſtina vel renes eliminantur, ad nutritionem inepti redduntur,

& in

& in lateralia vaſa hydropicos tumores excitantes cedunt. Sanguis rutilus & diſſolutus, ad caput poſt paſtum inflatione ventriculi determinatus, in vaſa haud antea permeabilia intrat, & ruborem excitat. Tandem ob humorum defectum & putredinem moritur, non ſine vana convaleſcentiæ ſpe a lenitate morbi apparente & quotidiana ſymptomatum mitigatione.

10. Stadium primum hujus morbi a catarrho dignoſcitur, quia hunc defluxio, illam tuſſis arida & pondus alterius lobi pulmonum in decubitu comitatur. Febris putrida remittens, puris rejectio, tabes, ſudores nocturni, & diarrhœa colliquativa, ſtadium ſecundum ab aliis morbis abunde diſtinguunt.

11. Prognoſim fauſtam efficiunt morbus adhuc recens, pus album, æquale, facileque rejectum; nulla vel ſaltem parva febris, reſpiratio libera, tuſſis mitis, appetitus haud proſtratus, thorax ſatis capax, alvi laxitas, juventus, cæteraque ſymptomata leniſſima; deſperata, morbus hæreditarius, tuſſis ferina, calor hecticus matutino tempore, ſomnus haud vires refocillans, antecedentes morbi febriles, tabeſcentia magna, ſuffocatio, diarrhœa, ſudor colliquativus, pedumque tumores. Acuta periculoſior chronica; originaria ſymptomatica. Autumnus tabidis nocet.

12. Stadium primum curatur, 1. Inflammationem minuendo venæ ſectione parca propriis intervallis ſubinde repetita. 2. Veſicatoriis dorſo & lateribus frequenter applicatis. 3. Tenues & acres humores inviſcando oleoſis & incraſſantibus medicamentis. 4. Vomitu, ſi a catarrho frigido ortum duxit. 5. Cauſas morbi ſpecificas, ſive ab hæmorrhagia, ſcorbuto, ſcrophulo, aſthmate, hypochondriaca aut hyſterica affectione, vel evacuationibus ſuppreſſis, pendent, medicamentis victuque hiſce morbis dicatis tollendo.

Tubercula cruda deobſtruentibus leniſſimis ſumma cum cautela adorienda.

Stadium ſecundum levatur, 1. Abſtergentibus, incraſſantibus, & agglutinantibus. 2. Pus educendo per

vias naturæ conſentaneas, ſcilicet per tracheam ſi vomica ſit, per fonticulas, vel ulcera, per inteſtina, vel per renes, natura ſemper viam præmonſtrante. 3. Puris effectus in ſanguinem impediendo antiſepticis non ſtimulantibus, incraſſantibus, & acidis ex vegetabili vel minerali regno deſumptis, diarrhœa haud prohibente. 4. Corpus nutriendo & corroborando dieta eupepta refocillante, lacte præcipue aſinino, exercitio moderato, præſertim equitatione, aere ſicco, calido, & non nimis tenui, ſomno protracto; evitatis venere, animique pathematibus & curis.

13. Ad dyſenteriam conveniunt rheum & aſtringentia, ad tuſſim & inſomnium pectoralia & opiata; ad ſudores nocturnos corroborantia, ſtrangulæque paucæ; ad nauſeam & vomitum, acida. Alia evacuatio promovenda, dummodo alii vires exhaurienti obſtemus.

14. Cura præſervatoria nititur venæſectione quater in anno celebrata, dieta regulari, immunitate a catarrho, aeris nocturni evitatione, & exercitio.

15. Quare Anglia cæteris nationibus magis obnoxia ſit huic morbo?

FIRENZE

SECTIO X.

Tabes alia purulenta.

1. EMpyema eſt collectio puris inter pulmones & pleuram; cognoſcitur febre hectica, reſpiratione difficili, tuſſi, ſputu, materiæ fluctuatione, gravitate & moleſtiæ ſenſu a ſitu corporis mutato, cæteriſque inflammationis prægreſſæ & ſuppurationis ſignis.

Tabes a vomica hepatis patet dolore uſque ad humerum porrecto, tumore & dolore ad tactum in loco affecto, nauſea, vomitu, diarrhœa.

2. Tabes ab abſceſſu ventriculi ſeſe monſtrat fœtidis eructationibus, tuſſi ſine expectoratione, vomitu pu-

Digitized by Google

purulentæ materiæ, deliquio, ſudoribus, dolore vel tempore deglutitionis, vel poſtquam perficitur: inteſtinorum, a ſitu & ſeparatione puris per ſedem: omenti vel meſenterii tenſione, gravitate, dolore, in hoc profundiore quam in illo: renum, ſenſu ponderis in partem affecta, decubitu in ventrem, urina purulenta & dyſuria: uteri, a dolore lumborum & excretione puris e vagina.

3. Hæ tabes curantur ulcerum abſterſione & agglutinatione, naturæ in ſuis conatibus opitulatione, ſanguinis contra puris effectus munitione, &, quando fieri poteſt, eductione per aperturam arte factam.

SECTIO XI.

Inflammatio ventriculi.

1. HAnc excitant potio frigida, liquores fermentati, venena corroſiva, aeria emetica vel purgantia, retropulſio variolarum, purpureæ, podagræ, humores bilioſi, corpora dura deglutita.

2. Cognoſcitur dolore acuto in præcordiis, calore interno ventriculi, pulſu ſubduro, contracto, & frequenti, ſumma anxietate, vomitu continuo dolorifico, ſiti magna, vigiliis, inquietudine, corporis jactatione; extremorum refrigeratione, ſpiratione difficili, ſummo dolore a ructu, & poſt aſſumpta præcipue acria medicamenta, lipothymia. Inſpectio cadaverum ventriculum ſphacelatum oſtendit.

3. Funeſtum denunciat eventum irrequieta corporis jactatio, potus ingeſtus rurſum ejectus, ſingultus, animus deficiens, pulſus intermittens, mens emota, artumque convulſiones.

4. Curatur venæſectione, quoad vires ferre poſſunt; cucurbitulis ſupra locum dolentem applicatis, foribus & cataplesmatibus externe applicatis, clyſmatibus emollientibus ſæpius repetitis, & nitro cum pauxillo camphoræ interne ſumpto.

SECTIO XII.

Dyſenteria, diarrhœa & lienteria.

1. DYſenteria eſt alvi fluxus cum perpetua adſellandi cupiditate, vehementibus torminibus, & plerumque ſanguinis dejectione.

2. Diſtinguitur, 1. In ſporadicam & epidemicam. 2. In mitem & malignam; poſteriorem notant ſumma virium jactura, exanthemata, &c. 3. In rubram & albam; in illa fæces ſanguine, in hac pure & ſanie tinctæ ſunt.

3. Dyſenteria præcipue corripiuntur qui antea hoc morbo laboraverunt, vel ventriculi & inteſtinorum debilitate plectuntur, qui bilioſis primarum viarum ſordibus infeſtantur; qui prava dieta, fructibus immaturis, & liquoribus fermenteſcentibus uſi fuerunt, & qui frigido humidoque nocturno aeri, ſolis fervorem antea perpeſſi, expoſiti ſunt. Hinc morbus vere caſtrenſis. Dyſenteria epidemica omnes indiſcriminatim adoritur. Sævit præcipue æſtate & autumno, quando calidam tempeſtatem & meridianum ſolem ſubſequuntur humidæ frigidæque noctes.

6. An cauſa proxima eſt acris & cauſtica materiæ putridæ naturæ? Huic fidem faciunt hæc argumenta. Apparet tempeſtatibus putredini maxime accommodatis, & varia inſecta progignentibus; ſcorbuticos præcipue adoritur; a vaporibus ſanguinis putreſcentibus concitatur; partes præcipue affectas emollit & corrumpit; aerem in magna copia gignit; & fæces ſumme putridas reddit.

3. Contagio propagatur dyſenteria, quia excitatur ab odore fæcum dyſentericorum, ab alvi in eadem ſella exoneratione, & a lacte nutricum hoc morbo laborantium. Hinc ſævit inter nutrices, quæ ægris in noſocomiis, præcipue caſtrenſibus, ancillantur.

6. Sedes dyſenteriæ variat in variis morbi ſtadiis.

In

In morbi initio afficiuntur præcipue ventriculus & inteſtina tenuia, uti conſpicuum a nauſea, vomitu, cardialgia, &c. Poſtea omnis morbi vis exercetur in inteſtina craſſa, & ſpeciatim in rectum, uti teſtantur dolor, teneſmus, & ſalutares clyſmatum effectus.

7. Conqueruntur per aliquot dies de appetitu proſtrato, ventris tumore, corporis laſſitudine & horripilatione. Inſequitur pulſus citatus; ſitis, calor vehemens & acris, inquietudo, nauſea & vomitus, cardialgia, anxietates præcordiorum, atrociſſima imi ventris tormina, quæ ſequitur frequens ſed non copioſa alvi dejectio, fæces ſanguineæ ſanioſæ, mucoſæ, ſpumeſcentes, pelliculis & filamentis ſæpe mixtæ; borborigmi & flatus, continua deſidendi cupiditas, quæ teneſmus appellatur; ſtranguria; ani procidentia; virium proſtratio ſumma; ardor interiorum, frigeſcentibus extremitatibus; ſingultus, ſudor frigidus. Quando ad extrema ventum eſt, color ſemel ceſſat, fæces involuntarie elabuntur & egregie fœtent, ſitis perit, pulſus fit debilis, & mors ægrum, meliora expectantem fata, ſubito tollit.

Sectio cadaverum in conſpectum adducit inteſtina, præcipue colon & rectum, præternaturaliter craſſa, aere diſtenta, inflammata, exulcerata, & grangrænoſa; tunicam villoſam abraſam, bilem poraceam, viſcidam, & nigri coloris, ſanguinemque nigerrimum.

8. Nullam certam criſim, neque certas periodos habet. Finitur plerumque inter ſeptimum & decimum quartum diem.

9. Particulæ acres dyſenteriæ in cavum inteſtinorum delapſæ motum periſtalticum accelerant, hinc crebriores ſed minus copioſæ dejectiones. Sua acrimonia ſpaſmos & inflammationes excitant, unde tormina, teneſmus, ſanguis. Flatus & borborigmi a fermentatione putredinoſa acrem generante. Imbecillitas & extremitatum frigus a ſævis inteſtinorum doloribus & tanto humorum diſpendio. Subita doloris evaneſcentia, a grangræna incepta.

10. Dyſenteria diſtinguitur a diarrhœa torminibus ſeverioribus, & ſanguine ſæpiſſime ſed non ſemper excreto; a cholera morbo, rariori vomitu, & fæcibus ejectis.

11. Semper incerti ominis eſt hic morbus. Si invadit ſcorbuticos, tabidos, pueros, ſenes, inteſtina debilia habentes, ſed præcipue gravidas, periculoſus eſt. Mali etiam morbi teſtimonia ſunt vomitus frequentes & ſingultus. Sudores æqualiter per totum corpus diffuſi, & urina ſedimentum largum deponens proſunt. Convulſiones, fæcum graveolentia, caruncula vel pelliculæ ab inteſtinis abraſæ, ani ſtrictura ut nullus pateat clyſmatibus aditus, ſummum minitantur periculum. Actum eſt quando, pulſu celeri ac debili exiſtente, extremitates frigent, dolor ſubito diſparet, fauces inflammatoriæ vel paralyticæ fiunt, & mens alienatur. Inducit ſæpe lienteriam, hydropem, & tabem.

12. Ut curetur dyſenteria, 1. Expellenda eſt materia peccans, vel ad alia loca derivanda, 2. Demulcenda eſt ejus acrimonia, & 3. Motus inteſtinorum effreni, a materia morbifica excitati, conſopiendi.

Ad expulſionem vel derivationem materiæ ad loca magis ſecura, conveniunt, 1. Venæ ſectio, plethora & inflammatione menſuranda. In dyſenteria maligna ſemel vel ad ſummum bis venam ſecare ſat eſt. 2. Rad. ipecacuan. ad ventriculum exonerandum; vel parciori doſi, vid. ad grana quinque, ſexta quaque hora exhibita: optimos præſtat effectus hoc modo aſſumpta; ſed pauci nauſeam continuam perferre volunt. 3. Rheum unoquoque die doſi ſolita majore. 4. Virum antimonii ceratum, additis opio & theriaca, ad mitigandos ejus effectus effrenos, & materiam morbificam ab inteſtinis ad nutem determinandam.

Acrimonia materiæ demulcetur, 1. Potu mucoſo & incraſſante, uti decocto oryzæ, vel pulli. 2. Clyſmatibus emollientibus ex herbis mucilaginoſis, amylo, oleo, &c. 3. Acidis, in dyſenteria maligna, ſumma

cum

cum cautela, ne inteſtina nimis irritent, exhibitis. 4. Thea florum chamæmeli, quæ putredini optime reſiſtit.

Motus effreni conſopiuntur, 1. Opio, poſt debitas primarum viarum evacuationes, certis intervallis, & forma liquida potius quam ſolida propinato. 2. Sub finem morbi adſtringentibus, uti vino rubro, extracto ligni Campechenſis, &c. 3. In convaleſcentia, ad reſtituendam fibrarum inteſtinalium firmitatem, prodeſt aq. calcis, cortex Peruvianus cum amaris, & equitatio, qua nulla res magis inteſtina confirmat.

Paullatim firmari inteſtina debent, ne adſtringentibus fortioribus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. In hoc morbo quoque neceſſarium eſt, non quoties libet, decidere, ſed quoties neceſſe eſt; ut hæc ipſa mora in conſuetudinum ferendi oneris inteſtina deducat.

13. Ad dolorem ventris, juſcula emollientia, ſpermaceti, fomentationes & epiſpatica loco affecto applicata. Ad teneſmum, clyſmata oleoſa, & folia tuſſilaginis ad anum detergendum. Ad ulcera interna, balſamum Locatelli ſurſum & deorſum exhibitum.

14. In conſtitutionibus aeris epidemicis effugiat ſanus conſortium cum ægris, & præcipue cloacam vel ſellam ubi alvum exonerant; pluviam, aerem humidum, vel nocturuum, & cutem bene tectam cuſtodiat.

15. Quando alvi profluvium adeſt cum parva vel nulla febre, nulla ſanguinis rejectione, nulliſque gravioribus torminibus, tunc diarrhœa appellatur. Iiſdem remediis, ſed facilius quam dyſenteria, cedit. Si partiores demulto jectiones, appetitus adhuc illæſus ſit, diarrhœa ſæpe pro valetudine eſt, neque cohiberi debet.

16. Lienteria eſt alvi fluxus; in quo alimenta inconfecta & parum immutata reddunt. Quando excernitur chyloſa materia, cæhaca appelletur. Medicamentis ſtomachicis amaris, roborantibus, & equitatione curatur.

SECTIO XIII.

Colicus dolor.

1. EST acutus inteſtinorum dolor cum alvo conſtipata.

2. Diſtinguitur, 1. In colicam flatulentam, & ſpaſmodicam. 2. In originariam & ſymptomaticam. 3. In acutam & chronicam. 4. In febrilem & non febrilem.

3. Cauſæ remotæ ſunt pituita vitrea; cibi exſucci; feces aridæ, vel concretiones lapidem viam inteſtinalem obſtruentes; bilis acris magna copia ſecreta; collectio ſanguinis in vaſis inteſtinorum; lac acceſens; vermes; retentio lochiorum, frigus, vel venter faſciis non ligatus in puerperiis; indoles ſcorbutica, vel arthritica; fumi ſaturnini, vel aqua mineram plumbi lavans; venena; diarrhœa, vel dyſenteria adſtringentibus nimis cito ſuppreſſa; calculi per ureterem, vel ductum cholidochum tranſeuntes; inteſtinorum tumores, vel glandularum meſenterii abſceſſus.

4. A ſpaſtica inteſtinorum contractione oritur hic morbus. Eluceſcit a ſymptomatibus, cadaverum inſpectione, & experimentis in vivis animalibus inſtitutis.

5. Stipatur parva febre; dolore acuto abdomen quaſi terebrante; difficili reſpiratione; cardialgia; nauſea, vel vomitu materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ, alvo fortiter conſtipata; rugitu; appetitu & concoctiones læſis; ſiti, urina bilioſa & ſæpe obſtructa; hernia umbilicali; tenſione & inflatione abdominis; ſingultu; ſyncope; delirio; convulſionibus; inteſtinorum diſtruptione, vel ſphacelo.

6. Terminatur paralyſi, ileo, profuſis ſudoribus, hæmorrhagia narium, hæmorrhoidali fluxu, diarrhæa, macularum ſcorbuticarum irruptionibus, arthriti.

7. Dia-

7. Diagnoſis inter colicum & nephriticum dolorem oritur a diverſitate loci affecti, exacerbatione prioris & non poſterioris poſt paſtum, majore alvi conſtipatione, & urina ſaturatioris coloris in priore quam in poſteriore.

8. Prognoſis eſt proſperior ſi dolor remittit, neque uno loco infigitur, e contrario periculoſa, ſi in una parte ſine remiſſione ſævit, præcipue accedente pervigilio, ſingultu, delirio, ſyncope, ſudoribus frigidis. Colica inflammatoria vel epidemica peſſima eſt.

9. Medula requirit, 1. Relaxationem ſpaſmorum. 2. Evacuationem materiæ irritantis.

Relaxatio fit, 1. Venæſectione, ſi adſit inflammatio. 2. Clyſmatibus emollientibus. 3. Fomentationibus & cataplaſmatibus calidis toti ventri impoſitis; ſemicupio; cucurbitulis ſine ferro ventri admotis; compreſſione abdominis. 4. Opiatis poſt materiæ irritantis ejectionem.

Materia irritans evacuatur diverſis modis ſecundum ejus naturam; bilis acris, purgantibus; flatus; medicamentis ſpiritum digerentibus; particulæ ſcorbuticæ vel arthriticæ, diaphoreſi; fæces induratæ, laxantibus; & venena, medicamentis oleoſis. Dieta parca, tenuis, & lubricans convenit.

10. Recidivam impediunt equitatio, animus ſerenus, cibus haud flatulentus, & venter pedeſque a frigore & humiditate muniti.

11. Eſt ſpecies hujus morbi quæ colica hyſterica vocatur. Stipatur acuto dolore in regione ventriculi, vomitu materiæ bilioſæ, pulſus celeri debilique, difficili reſpiratione, dejectione ſumma & aliquando delirio. Tollitur opiatis.

SE-

SECTIO XIV.

Cholerus morbus.

1. EST ejectio materiæ biliosæ ſuperne & inferne.
2. Cauſæ remotæ ſunt alimenta facillime in rancidam vel acidam naturam abeuntia, uti caro ſuilla, pinguedo, alimenta oleo vel butyro frixa, dulcia, cucumeres, melones, uva, ceraſi, &c. medicamenta purgantia acriora, venena, ira vehemens, bilis acris.

3. Cauſa proxima eſt convulſiva contractio inteſtinorum tenuium, præcipue duodeni; ab irritatione proveniens.

4. Præcedit nidoroſa eructatio, cardialgia, morſus, dolorque ventriculi & inteſtinorum. Tunc æger corripitur ejectione ex alvo & ventriculo materiæ bilioſæ viridis, flavæ, nigræ; diſtentione adominis; pulſu celeri debili & inæquali; brachiorum artuumque contractione, dolore acuto ſupra umbilicum, retentione urinæ, frigidis ſudoribus, ſingultu, palpitatione, convulſionibus.

3. Prognoſis fauſta, ſi ceſſante vomitu, ſequitur ſomnus, vel morbus tranſgreditur ſeptimum diem; infauſta, ſi æger debilis, vel annoſus, materia acerrima vel fœtens, aut vomitus ceſſet, durantibus cæteris ſymptomatibus. Neque tamen ulli morbo minori momento ſuccurritur.

6. Curatur, 1. Diluendo & expellendo humores acres potu multo aquæ tepidæ, vel juſculi tenuioris, & clyſmatibus oleoſis. 2. Motus convulſivos poſtea compeſcendo antiſpaſmodicis, opiatis, & unguentis nervinis externæ applicatis. 2. Vino, cum diſcuſſa cruditas eſt, vires reſtituendo. 4. Tonum ventriculi & inteſtinorum reſtaurando medicamentis roborantibus, dieta exſiccante, exercitio.

SECTIO XV.

Iliaca paſſio, ileus, ſeu volvulus.

1. EST dolor acutus, inflammatio, & obſtructio inteſtinorum tenuium, ita ut, alvo fortiter obſtipata, cibus vel ſtercus, vel utraque, per os redduntur.

2. Diſtinguitur, 1. In originariam & ſimptomaticam. 2. In veram & notham.

3. Cauſæ remotæ ſunt hernia inguinalis; irritatio vel eroſio a vermibus, medicamentis ſtimulantibus, venenis, vel acri bili; nimis longa fæcum retentio; ingeſta exſucca vel acerba, uti panis ſiccus, nuces, caſtaneæ, oſſa, fructus immaturi, acerbi; intus ſuſceptio unius partis inteſtini intra aliam, tumores & ſchirri inteſtinorum partiumque vicinarum; recti coaleſcentia.

4. Cauſa proxima eſt inverſus inteſtinorum motus periſtaticus ab obturatione viſcerum originem ducens: hoc patet a ſymptomatibus & corporum inſpectione.

5. Poſt alvi ſuppreſſionem æger corripitur, acuto dolore & diſtentione prope umbilicum, retentione obſtinata fæcum & flatus; eructationibus, nauſea, vomitu primo materiæ bilioſæ vel pituitoſæ, dein ſtercoroſæ, poſtremo clyſmatum injectorum, reſpirationis difficultate, urinæ obſtructione, imbecillitate, pulſu citato & contracto, ſiti. Tandem ceſſante dolore, lipothymiæ, ſingultus, delirium, convulſiones, mors.

6. Prognoſis incerta in tam acuto morbo. Minus periculi a dolore vago, vomitu per intervalla recurrente, & laxantibus clyſmatibus per anum ejectis; majus ab inflammatione acuta & fæcibus male olentibus vel nigris ad os aſcendentibus. Debilitas ſumma, fœtidus ſpiritus, pulſus debilis, delirium, convulſio mortem inſtantem denunciat. Juventus ſymptomata tam ſæva quam ſenectus non habet.

7. In-

7. Inflammatio minuenda eſt, 1. Repetita venæ ſectione, præcipue in talo, cucurbitulis abdomini, & hirundinibus venis hæmorrhoidalibus applicatis. 2. Emollientibus & oleoſis ptiſanis, clyſmatibus, & fomentationibus externis. 3. Mediacamentis antiphlogiſticis, vid. ſal nitri cum camphora. 4. Vomitus & doloris diminutione, per antiemetica & opiata, parca manu aſſumpta.

Obſtructio canalis inteſtinalis aperienda, 1. Purgantibus leniſſimus, & ſi hæc nihil proficiunt, acrioribus. 2. Suppoſitoriis vel clyſmatibus ex irritantibus medicamentis vel fumo tabaci. 3. Crudo mercurio ad plurimas uncias aſſumpto. 4. Attentione ſedula ad cauſas remotas particulares, ſive herniam, ſive tumorem, ſive corpora dura.

Poſt alia incaſſum tentata, aqua frigida ſubito in pedes, crura, femora, & abdomen nuda ingeſta, alvum ſæpe feliciter ſolvit, ægrumque ex orci faucibus ſervavit; multa enim in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.

Dieta tenuiſſima haud inflans, quies, pathematum & frigoris evitatio, & ægrotanti, & convaleſcenti conveniunt. Poſtea quoque vitare oportet cruditats, frigus, jactationem, ambulationem, cæteroſque corporis motus, nam facile, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, id malum redire conſuevit.

SECTIO XVI.

Hepatitis.

1. Morbus, quia ab hepate inflammato provenit, hepatitis appellatur.

2. Præter cauſas remotas, quæ omnibus febribus communes ſunt, has peculiares habet, vid. omenti ingentem obeſitatem, ſuccuſſiones ab emeticis nimis violentas, hepatis ſcirrhum, ſubitum frigus ab aere, vel

vel frigidis potionibus, jecori antea calefacto appſicatum; ſanguinem tenaciſſimum, atrabilarium ab antiquis appellatum.

3. Diſtinguitur, 1. In genuinam & ſpuriam: in priore, afficitur hepatis ſubſtantia; in poſteriore, peritonæum veſtiens hepar vel coſtas ſpurias. 2. Secundum partem hepatis affectam, ſcil. concavam & infimam, vel convexam & ſuperiorem, hæ duæ ſpecies diverſæ diverſa habent ſymptomata.

4. Obſtructionem in finibus arteriæ hepaticæ vel venæ portarum pro ſua cauſa proxima agnoſcit.

5. Inflammatio concavæ partis hepatis hiſce ſtipatur ſymptomatibus; dolore obtuſo, gravativo, & fixo in dextro hypochondrio; ardore, anxietate circa præcordia, pulſu primis diebus fere naturaliter ordinato, neque frequentibus magnopere concitato; inflatione & tenſione dextri hypochondrii; cibi faſtidio, nauſea & vomitu; ſiti magna, lingua ſcabra & nigra; cardialgia, facie pallidi, citrini vel icterici coloris; ſingultu moleſtiſſimo.

Inflammationem convexæ partis comitatur dolor magis acutus in reſpirando, & ad jugulum vel humerum extendens; pulſus citatior, tuſſis ſicca, moleſtus in ſiniſtro latere decubitus; ſingultus, vomitus, & magna debilitas.

6. Morbus terminatur quarto, ſeptimo, vel undecimo die per alvi ſolutionem, urinam vel ſudores, vel poſtea ſuppuratur, vel in ſchirrum mutatur.

7. Dolor tantum obtuſus, gravativus, & pulſus parum a naturali alienus, in inflammatione concavæ partis hepatis, hujus viſceris inſenſibilitati debentur. Anxietas, vomitus, cardialgia a nervorum conſenſu, & irritatione vaſorum ventriculi, ſanguine repletorum, ob obſtaculum ad venæ portarum extremitates natum. Color ictericus ab impedita bilis ſecretione & excretione. Singultus ab affectis per conſenſum nervis diaphragmatis, quod cum hepate connectitur.

Sed convexæ partis inflammatio ſeveriora producit ſym-

ſymptomata, quia hepatis ſuperior pars diaphragmati adhæret, quod acutiore ſenſatione præditum eſt. Humores ramos ex eodem nervorum pari ſortitur, ergo per conſenſum afficitur. Æger difficillime in ſiniſtro latere cubat, quia in tali ſitu ligamenta inflammata & tenſa magis tenduntur.

8. Dignoſcitur a pleuritide lenitate doloris, ſitu intra coſtas ſpurias; pulſu non duro, & difficili in ſiniſtro latere decubitu; ab hyſtericis & hypochondriacis ſymptomatibus, febre comitante.

9. Si recte tractetur, raro periculoſus eſt morbus. Eventum funeſtum prædicunt ſingultus perpetuus, febris valida, ſitis inextinguibilis, ſubitus extremorum pallor & frigiditas, urente corpore. Suppuratio hepatis, ni tumor extrorſum vertatur, ſæpiſſime ægrum e medio tollit. Per longam vitam ſine magno incommodo perfertur ſchirrus, ſi debitum adhibeatur vitæ regimen, & tumor medicamentis aperientibus non irritetur; hiſce enim in cancrum ſæpe degenerat.

10. Ad morbi medelam confert, 1. Venæ ſectio copioſa, non obſtantibus arteriis fere naturaliter ordinatis: ſi poſtponatur hæc operatio, donec pulſus indicat, nimis tarde advenit. 2. Alvum laxantia. 3. Clyſmata attenuantia & antiphlogiſtica, quæ abſorpta venis meſeraicis recte ad hepar deferuntur. 4. Fomentationes & cataplaſmata diſcutientia hypocondrio externe applicata. 5. Medicamenta attenuantia & antiphlogiſtica interne ſumpta. 6. Emplaſtra epiſpaſtica ſupra locum dolentem applicata.

11. Frigus, omnia frigida, labor, vehemens motus, ira, trepidatio, pondus, jactus, in hac morbo inimica ſunt.

S E-

SECTIO XVII.

Nephritis.

1. NEphritis eſt inflammatio renum cum ardore & dolore lumborum, difficilique mictu.

2. Cauſæ remotæ ſunt vulnera & contuſiones renum; calculi, cibi flatum in colo; generantes; quodcunque ſanguinem ad renes determinat, uti diuretica calida, concuſſio in rheda, vel equitatio, plethora, evacuationes ſuppreſſæ, ſpaſmodicæ renum contractiones.

3. Cauſa proxima eſt arteriolarum renalium abſtructio, uti patet cadaverum inſpectione.

4. Adſunt calor, dolor, & nonnumquam rubor in regione renum; ſtupor cruris ejuſdem lateris; febris, urina primo pallida, dein rubra; difficilis mictio, doloroſus inceſſus, vel erectio corporis; facilior in latus infirmum, quam in ſanum, decubitus; frigus extremitatum, nauſea & vomitus, anxietas & ſpirandi difficultas, ſuppuratio vel gangræna partis.

5. A tumefacti renis compreſſione oritur rubedo cutis & ſtupor cruris; a compreſſis tubulis uriniferis, palliditas & diminutio urinæ; a partibus tenſis & inflammatis, doloroſa corporis erectio; a communicatione nervorum, vomitus & anxietas.

6. Colicus dolor diſtinguitur a nephritide, quia ille magis ad anteriora ſitus eſt, & difficultas urinæ tarde per conſenſum, ſi unquam, advenit.

7. Morbus periculoſus, præcipue ſi, deficiente urina, ſupervenit delirium. Urina limpida pejor ſaturata. Hæmorrhoides ſupervenientes morbum ſolvunt. Pus, per vias urinæ ſecretum, optatiſſimum efficit ſuppurationis ſtatum; per ſedem, pejorem; ſi in abdomem depluit, peſſimum.

8. Obſtructa vaſa aperienda venæſectione, ſanguiſugis ano applicatis, clyſmatibus emollientibus ſæpe

injeɛtis, fomentationibus loco affecto applicatis, potu multo diluente, diaphoreticis leniſſimis, & dieta tenui.

9. *Si* renes ulcerantur, proſunt balſamica, vulneraria, & aquæ chalybeatæ, evitatis acribus, acidis ſalſis, & molli decubitu ſupre dorſum.

S E C T I O XVIII.

Stranguria.

1. STranguria eſt excretio urinæ guttatim facta, cum continuo ad mingendum ſtimulo. Quando urina omnino ſupprimitur, iſchuria appellatur.

2. Diſtinguitur in acutam, quæ ab inflammatione provenit; & chronicam, quæ nulla inflammatione ſtipatur.

3. Cauſæ remotæ ſunt cantharides interne ſumptæ, vel externe applicatæ; ſcorbutica fluidorum diatheſis; acre pus ad veſicam delatum a rene, aliiſve viſceribus ulceratis; expoſitio podicis ad aerem frigidum, præcipue operantibus catharticis; inflammatio urethræ ab ulceribus venereis, vel injectionibus acribus; inflammatio inteſtini recti; hæmorrhoidalis fluxus ſuppreſſio.

4. Cauſa proxima acuta eſt inflammatio ſphincteris veſicæ, vel muci eum defendentis abraſio, uti docent cauſæ remotæ, cadaverumque inſpectiones.

5. In ſtranguria guttatim prodit urina cum dolore, & continuo ad veſicam exonerandam niſu: poſt parvam excretionem ſtimulus recedit, interumque paullo poſt revertitur. Febris accenditur, cutis calet; abdomen tumet; perinæum & penis rigeſcunt; alvus obſtipatur; oritur ſæpe teneſmus; dolor in dorſo & anteriore abdominis parte ſentitur; anxietas præcordiorum & vomitus aliquando adſunt. Recidivus ſæpiſſime eſt hic morbus.

6. Diagnoſis calculi veſicæ a ſtranguria innititur im-

immunitati prioris plerumque a febre, dolori in glande penis, mucoſæ urinæ & catheteri.

8. Inflammatio minuenda & acrimonia urinæ inviſcanda. Perficiuntur venæ ſectione; alvi ſubductione miti; clyſmatibus emollientibus; fomentationibus & vapore partibus affectis applicatis; potu mucilaginoſo, & calore. Equitatio, frigus, aciditas, & vinum rubrum evitari debent.

19. Excretionem urinæ impedire quoque poſſunt paralyſis veſicæ, hæmorrhoidum tumor, fæces induratæ, calculus veſicæ, caruncula urethræ, tumores proſtatarum, hyſterica paſſio, ulcera, ſchirri & cancri veſicæ, graviditas. Hæ cauſæ ſuis remediis tolli debent.

10. Quando ſtranguriam comitatur calor urinæ, dyſuria appellatur. Excitatur vel ab urina acri, vel inflammatione urethræ, & curatur iiſdem, ac ſtranguria, remediis.

PARS QUARTA

De morbis qui primo in toto corpore, dein in parte ſunt.

SECTIO I.

De hiſce morbis in genere.

1. PEculiarem merentur conſiderationem morbi febriles, qui primo totis humoribus inhærent, dein poſtea magna ex parte relegantur ad partes præcipue exteriores. Inter quos eminent febres eruptivæ dictæ, quales miliares, ſcarlatinæ, eryſipelas, variolæ & morbilli. Multæ præterea ſunt quæ neque certis inſigniuntur nominibus; neque fidei adhuc innoteſcunt deſcriptione. Hæ maxime vernis temporibus oriuntur.

2. Hæc ſecretio ad partes exteriores, ut pote naturalis, & ſalutaris, arte leniter promovenda; & ſecundum ſalutiferum naturæ ductum dirigenda eſt. Hinc medici eſt, horum morborum ſymptomata, & medelam, a præcedentibus plane diverſam, bene perſpecta habere.

SECTIO II.

Arthritis.

1. ARthritis eſt dolor circa juncturas oſſium, præcipue pedis; vere, & autumno maxime revertens.

2. Diſtinguitur, 1. In hæreditariam & acquiſitam. 2. In podagram, chiragram, & gonagram &c. ſecundum partes affectas. 3. In regularem & irregularem.

3. Sextum virilem, ab ἀκμη declinantem; raro fœminas, niſi viragines, vel tempus menſtruale præter-

tergreſſas, aut pueros, aut caſtratos; ingenia peracuta; cupidoſque literarum vitam ſedentariam agentes, & in ſeram noctem vigilantes, tentat.

4. Victus lautus, plenus, opiparus: pocula nimia nocturna, præcipue acida vel auſtera: exercitia ſolita omiſſa: habitus corporis luxurians, humidus, laxus: venus immodica in juventute: a liquoribus deſtillatis ad tenues nimis cita tranſitio: evacuationes ſuppreſſæ: labes hæreditaria; hæ ſunt cauſæ remotæ.

5. Paroxyſmum accelerant pedum præcipue ſudantium ſubita frigori expoſitio, vel a calceis compreſſio; purgatio alvi nimia, defatigatio, animi pathemata, aer humidus; & a ponderoſo ad levem ſubitæ mutationes; lucubratio, perſpiratio ſuppreſſa, cibus dyſreptus, pergræcatio, cauſæque remotæ antedictæ.

6. An cauſa proxima humorum viſcoſitas & acrimonia peculiaris a perſpirabili materia, ob cutis vitium, gradatim retenta? Ita videtur: quia ſenes, ſedentarios, & ganeæ deditos, maxime infeſtat; quia hyeme, non æſtate, ſeſe monſtrat; quia paroxyſmus a ſuſcepto frigore accelleratur; quia rheumatiſmi affinis eſt; quia denſum & inflammatum ſanguinis ſtatum, aliaque febrilia ſymptomata ſibi aſſociat, & quia criſis & medela per perſpirationem auctam perficitur. Hæc cauſa ſociam ſibi adjungere videtur imbecillitatem primarum viarum, in primis ventriculi.

7. Sedes eſt in minimis vaſis tendinum, ligamentorum, membranarum, perioſtei, articulorum, quæ longius a corde diſtant, & maxime comprimuntur; ergo in pede.

8. Paroxyſmum prægrediuntur laſſitudo, torpor, ſpirituum dejectio; apeſia, nauſea, ructus, corpus flatu diſtentum, alvus conſtipata, pedum ſudor ceſſans, varices.

Ingruit paroxyſmus cum dolore ſæviente, plerumque in pollice pedis, ſenſatione quaſi aquæ frigidæ affuſæ, horrore, febre, ejuſque ſymptomatibus. Do-

lor augmentatur oſſa tarſi metatarſique occupans; vel lancinans eſt, vel mordens, vel pungens, vel urens, vel coarctans, vel gravativus. Elapſa nycthemera, pars rubeſcit, tumeſcit, cutis pravo madore humectatur; tunc dolor diminuitur & febris ceſſat. Mane ſemper ſe melius habet, veſpere pejus, paroxyſmulo tunc adveniente. Mens irritabilis. Urina primis diebus colorata, ſedimentum lateritium vel arenorum deponit. Appetitus proſtratus, alvus adſtricta & ſenſatio partis dolorifica totum comitatur proxyſmum. Eo citius vel tardius ſolvitur paroxymus, quo fortior vel debilior natura. Tunc temporis inter digitos pedis pruritus intolerabilis ſentitur & cutis deſquamatur: articulorum quaſi fricatio & ariditas: intermiſſio.

Morbo, progreſſu temporis, altius radices agente, manus, carpus, cubitus, genua, aliaque loca corripiuntur. Tophi gignuntur, articulique diſtorti motu privantur. Diſruptis ligamentis, tota ibi perit ſenſatio. Nunc per totum fere annum protrahuntur paroxyſmi. Urina multa, pellucida, ſine ſedimento. Infeſtatur hæmorrhoidibus, putridis eructationibus, appetitu deleto, ſpaſmis, calculo.

Viribus proſtratis, materia podagrica nunc in caput detonat, unde apoplexia, lethargus, paralyſis, delirium, ſopor, tremores, & convulſiones univerſales; nunc in pulmones, unde aſthma, tuſſis, ſuffocatio; nunc in pleuram, unde pleuritis; nunc in ventriculum & inteſtina, unde anxietas, nauſea, vomitus, diarrhœa. Hiſce ſævientibus, nullus in parte dolor, & vice verſa. Deficiente natura, prægravantur viſcera vitalia, & moritur.

9. A ſyſtemate vaſculoſo materia viſcida onerato, laſſitudo, &c. A ventriculo debilitato, apepſia, &c. A motu humorum in pedibus languido, ſudor ibi interruptus, varices. Ab eadem cauſa & vaſis nimis conſtrictis, ibi ſiſtitur materia podagrica dolorem excitans. A materia viſcida acri, febris. A diverſa

ejus

ejus in parte affecta ſituatione, diverſæ ſenſationes. Translatio materiæ morbificæ in pedem eſt criſis febris. A madore, vaſorumque externorum inflammatione, interna liberantium, doloris remiſſio. Ab impedita perſpiratione & ſanguine magis acri, veſperi paroxyſmulus. Mens irritabilis, ab irritatione generis nervoſi. Solvitur paroxyſmus, ob materiam ſubactam. Materia per poros ſibi viam faciente, cutis prurit & deſquamatur. Tenuioribus diflatis, pars remanet terreſtrior, tophoſque producit. A metaſtaſi materiæ podagricæ in viſcera vitalia, ſymptomata ſæva, & mors.

10. Diagnoſis patet. Si prægreſſis nonnullis podagræ ſymptomatibus, vel ſolito paroxyſmi tempore æger morbo febrili laborat, ab hoc fonte oriri probabile eſt.

11. Qualis ingruit febris, talis erit paroxyſmus. Quo magis dolet pars, eo brevior paroxyſmus, longiorque intermiſſio, & vice verſa: ſecuritatem quoque pollicetur acutus dolor, proprium enim eſt naturæ inſtrumentum ad materiam podagræ ejiciendam. Partibus nobilioribus multa levat mala, ideoque pleriſque magno eſt uſui. Juvenes facilius curantur quam ſenes. In hæreditariis & tophaceis medela non expectanda.

12. Totius medelæ cardo verſatur in curatione morbi, paroxymi & ſymptomatum.

Morbus curatur in intermiſſione, 1. Vires concoctrices roborando. 2. Nullum fomitem adminiſtrando.

Vires concoctrices roborantur, 1. Medicamentis corroborantibus, uti ſtomachicis amaris, aromaticis, antiſcorbuticis, cortice Peruviano, chalybe vel aquis chalybeatis, præcipue thermis Bathonienſibus. 2. Exercitio leni quotidiano in aere ſalubri, præcipue equitatione. 3. Frictionibus. 4. Mature lectum petendo, animi tranquillitate, nulla venere, & cutem mundam ex panno laneo bene tectam cuſtodiendo.

Fomitis ſubminiſtratio impeditur, 1. Dieta rite or-

dinata modo, genere, & tempore. 2. Potu neque calefaciente, neque debilitante: vino nonniſi vinoſis vel debilibus conceſſo. 3. Tinct. rh. amar. bis in ſeptimana repetita; qua craſſior victus pars ſubducetur: flore ſulphuris.

Hiſce regulis diu obtemperare debet æger, cauſis remotis, quæ morbum produxerunt, evitatis. Si hæ nihil proficiunt, certiſſime profligatur dieta lactea.

Paroxyſmus curatur naturæ opitulando, 1. In ſeparatione; dein 2. In expulſione materiæ morbificæ.

Sæparatio adjuvatur. 1. Si initio nimium fervet ſanguis, ob juventutem vel immodicam potationem, venæſectiones cauta. 2. Si nimium torpet; cardiacis. 3. Calore. 4. Potu diluente.

Expulſio perficitur, 1. Diaphoreticis mane adhibitis. 2. Exercitio. 3. Frictione. 4. Inuſtione cum lino, verberatione cum urtica, cantharidibus applicatis.

13. Quoad ſymptomata, 1. Si vehementer excruciat dolor & vires ægri exhaurit, cataplaſmata emollientia, & urgente ſumma neceſſitate, opiata interne vel externe parce adminiſtranda, motum enim articuli labefaciunt. Si caput vel pulmones occupat materia podagrica, expellitur phlebotomia: emp. epiſpaſt. talis, & fomentationum partibus dolore affectis applicatione, pergantibus ſtomachicis. 3. Si ventriculum vel inteſtina, cardiacis fortioribus, exercitio, decoctionibus aromaticis ſudorem in lecto moventibus. 4. Diarrhœa non critica, eodem modo curatur. 5. Dolores nephritici, decoctionibus, clyſmatibuſque emollientibus & thermis calidis.

14. Quare curatu tam difficilis? An ullum ſpecificum adhuc notum, quod podagram radicitus extirpare valet; vel an ulla ſpes reſtat tale inveniendi? An in perſpiratione cuticulari promovenda tota res agitur? Quare ætas tenera immunis,

SE-

SECTIO II.

Rheumatiſmus.

1. RHeumatiſmus, huic morbo vicinus, eſt dolor tranſiens, erraticus in muſculis vel articulis.

2. Diſtinguitur, 1. In febrilem & non febrilem. 2. In univerſalem & localem.

3. Vere & autumno maxime graſſatur.

4. Cauſæ remotæ ſunt, corpus calens frigori ſubito expoſitum: ventorum mutationes: ſanguinis nimia effuſio vel hypocatharis: plethora ab evacuationibus ſuppreſſis: crapulæ, pocula, & venus immodica: morbus ſanguinem vitians, uti intermittens, ſcorbutus, lues venerea.

5. An cauſa proxima eſt, ſerum viſcidum acre, vaſa ſeroſa & lymphatica muſculorum, ſed præcipue membranarum & ligamentorum, obſtruens? Cauſæ remotæ, conſpectus ſeri, & diſtillatio urinæ rheumaticæ, huic fidem faciunt.

6. Febrilis ſymptoma ſunt laſſitudo, rigor, extremitatum gravitas & frigus, pulſus celer & ſtrictus, ſitis, inquietudo, venter conſtipatus. Die uno vel altero elapſo, dolor acutus, ad motum auctus, ſedem ſæpe mutans, articulos præcipue occupat, cum tumore & inflammatione. Sanguis pleuriticus. Caput aliquando vel præcordia occupat. Febre ceſſante, remaneant dolores. Tubercula & anchyloſes in articulis ſæpe formantur.

Non febris ſymptomata ſunt dolores vagi, & rigiditas in partibus muſculoſis, vel ligamentis, plerumque ſine tumore: doloribus retrocedentibus oritur anxietas; & vice verſa.

7. A vitiato ſero oritur febris: a vaſis diſtractis, dolor, tumor, inflammatio. Materiæ ſeparatione, ceſſat febris.

8. Cri-

8. Criſis perficitur, vel per ſudores, vel urinam, vel hæmorrhagiam, vel cutis efflorefcentias.

9. Diagnoſis inter reumatiſmum non febrilem & arthritidem, quamquam difficilis, attamen conſideranti progreſſum ſymptomatum patebit.

10. Spes bona dummodo in externis partibus hærent dolores; incerta, ſi occupant internas. Rheumatiſmus frequens morbos chronicos inducit; vel in affinem podagram mutatur.

11. Rheumatiſmus febrilis curatur, 1. Venæſectione larga & ſæpe repetita. 2. Diluentibus & attenuantibus. 3. Clymatibus. 4. Medicamentis ſudorem poſt depletionem promoventibus, donec febris & dolores ceſſarint. 5. Victu tenuiſſimo, calore lecti temperato, quiete.

Rheumatiſmus non febrilis curatur, 1. Demulcentibus, aperientibus, diaphoreticis. Unguentis calefacientibus & penetrantibus, vel epiſpaſticis parti applicatis. Frictione. 4. Cucurbitula cum ſcarificatione. 5. Uſtione, cauteriis. 6. Thermis arte præparatis, vel naturalibus, quales ſunt *Buxtonienſes*.

12. Ad tumores, cataplaſmata emollientia, evitatis repellentibus: ad dolores ſævos, opium: ad partium rigiditatem, thermæ conveniunt.

13. Eſt ſpecies rheumatiſmi, à loco affecto, iſchias appellata. Oritur a febre, cubatione terrena, omnibuſque antedictis cauſis. Hæret in ligamentis acetabuli. Advenit torpore, impedito motu, formicatione, nonnumquam vehemente febre. Per totum crus ad pedes ſæpe deſcendit dolor. Pars debilitatur, abbreviatur, claudicat. Curatur uti rheumatiſmus chronicus.

14. Eſt & alia ſpecies quæ lumbago rheumatica appellatur. Sæviſſimus hæret in lumbis dolor, deſcendens ad articulum femoris, vel ad os ſacrum, vel tranſverſo itinere per latera ad veſicam. Cauſa eſt ligamentorum vertebralium inflammatio. Curatur venæ ſectione & medicamentis topicis, vid. unguentis

ca-

calidiſſimis penetrantibus, vel empl. epiſpaſticis. Hunc morbum epidemice graſſantem ſemel vidi.

15. An differentia inter rheumatiſmum & arthritidem conſiſtat in ipſa cauſa, vel loco affecto ſolummodo, vel ambobus? An cauſa diverſarum ſpecierum rheumatiſmi eadem ſit? Quare rheumatiſmus facilius quam arthritis curatur?

SECTIO IV.

Febris purpurata vel miliaris.

1. FEbris purpurata vel miliaris nomen tenet a puſtulis rubris vel albis, ſeminis milii ſpeciem præ ſe ferentibus. Antiquis medicis plane incognita fuit: ducentis adhinc annis Leipſiæ primo ſeſe monſtravit.

2. Diſtinguitur, 1. In rubram & albam: in priorem puſtulæ rubræ, in poſteriore albæ ſunt. 2. In idiopathicam & ſymptomaticam; ſæpe enim conjungitur cum variolis, morbillis, & diverſis febribus.

3. Adoritur laxos habitus; temperamenta phlegmatica, infantes & ſenes ſæpius quam adultos; fæminas ſæpius quam viros, & inter illas nobiliores, delicatas, fluore albo affectus, & ſæpiſſime puerperas; quia humores in harum vaſis uterinis ſtagnant & corrumpuntur, & multum ſudant.

4. Cauſæ remotæ ſunt animi pathemata relaxantia, qualia mœror & ſollicitudo; magnæ evacuationes, vigiliæ, meditatio, vita otioſa, aer vapidus, æſtas pluvioſa, dieta nimis aquoſa ex vegetabilibus, & dulcibus, aqua impura, alvus adſtricta, ſudores nimis protracti.

5. An cauſa proxima eſt nimia copia, lenteſcentia, & acrimonia tenuium humorum vaſa ſubcutanea oppilantium? Hanc opinionem confirmant cauſæ prædiſponentes & remotæ, medela, & cadaverum ſectio.

6. Hi-

6. Hiſce ſymptomatibus ſtipatur febris miliaris. Præcedit frigus & horror, ſequitur calor non admodum intenſus; virum defectio; ſpirituum depreſſio; pulſus frequens & debilis; reſpiratio oppreſſa & ſuſpirioſa; inſomnium, leve delirium, lingua alba, urina naturalis vel pallida, alvus adſtricta vel laxa, tremor manuum, remiſſio & axacerbatio febris, vigiliæ, ſpirituum commotio, æſtus in volis manuum, in puerperis lochiorum & lactis ſuppreſſio. Inſueta punctio ſub cute ſentitur. Huic ſuccedit cutis aſperitas, & innumeræ puſtulæ albæ vel rubræ, milii ſemen referentes, quæ ſenſim implentur ichore fœtido. Tunc mitigantur ſymptomata; pulſus plenior & mollior fit; animo redit vigor; cutis madeſcit; ſudor fœtidus erumpit; urina devenit colorata; evacuationes ſuppreſſæ redeunt; & puſtulæ, poſt decurſum plerumque ſeptem dierum, areſcunt & deſquamantur cum moleſto pruritu.

7. A tenuiorum humorum nimia copia & acrimonia facilime deducenda ſunt hæc ſymptomata.

7. Diſtinguitur a morbillis crebra & celebri puſtularum retroceſſione, pruritu moleſto, odore fœtido, & ortu ab humoribus intus corruptis, & non a contagione, vel epidemica aeris coſtitutione.

9. Puſtula rubra mitior eſt alba. Reſpiratio facilis, puſtulæ leni diaphoreſi ſeſe oſtendentes, remittente tunc febre, vel pulſu mollori & ampliori, & multo ſero plena, ſigna bona; ſed corpus impurum, reſpiratio laborioſa, magna ſpirituum dejectio, ſanguis diſſolutus, ſtillæ ſanguinis e naribus, eruptio puſtularum tertio vel quarto die & ſine levamine, mala. Si puſtulæ omnino retrocedunt cum exacerbatione ſymptomatum, anxietate, dolore, convulſionibus, apoplexia, vel ſignis inflammationis internæ, actum eſt de ægro. In puerperis diarrhœa timenda eſt, quia lochiorum fluxum impedit.

10. Morbus ejuſque curatio dividuntur in ſtatum febrilem & ſtatum eruptionis. In ſtatu febrili indica-

tio

tio eſt, febrem in debito moderamine retinere. Huic intentioni conducunt veſicantia unum poſt alterum applicata per totum morbum decurſum, potus ex aqua pulli, animus tranquillus, calor lecti, & ſitus horizontalis. Venæ ſectio raro, niſi urgente aliquo ſymptomate vel pulſu duriuſculo, prodeſt; ſæpe nocet.

In ſtatu eruptionis, conducunt ad materiam morbificam gradatim expellendam, fotus ad artus adhibiti, & leniſſima diaphoretica, evitatis ſudorificis & calefacientibus, frigoreque exreno.

Si in longum trahatur morbus, ſi pus tenue & ſanioſum, ſi pulſus debilis, ſi morbus remiſſiones & exacerbationes habet, cort. Peruvianus adminiſtrandus eſt.

In morbi declinatione, ſi puſtulæ exiguæ, neque materiam morbificam continere valeant, tunc per inteſtina laxantibus leniter educenda eſt materia ſuperflua.

11. Ad retroceſſum puſtularum, cucurbitulæ cum ſcarificatione, & hirudines yenis temporalibus, ſi pulſus durus, fotus, veſicatoria, potus, calidiuſcula & ſubacida, calor lecti, mens hilaris, & redeunte madore, mitia diaphoretica.

12. In morbo complicato cum puerperio vel aliis febribus, curationis ratio pendet ex prudenti utriuſque conſideratione; eo itur quo ſymptomata magis urgent.

13. Prophylaxis nititur aere puro, ſicco, & calidiori; cute bene perſpirabili; alvo aperto; victu ſubacido; attenuantibus, & exercitio.

SE-

SECTIO V.

Febris Scarlatina.

PRæcedenti perſimilis eſt febris a calore ſcarlatina dicta; ubi maculæ amplæ rubræ ſupra cutem non elevatæ hinc inde apparent, cum calore, ariditate, ſenſibilitate, pruritu cutis, & febre acuta. Elapſis tribus vel quatuor vel quinque diebus, maculæ disparent & cutis deſquamatur. Curatur venæſectione, laxantibus, & potionibus diluentibus.

SECTIO VI.

Eryſipelas.

1. ERyſipelas, vel ignis ſacer, vel roſa, vel ignis ſancti Antonii, eſt inflammatio in ſumma cute & pinguedine, late ſerpens, cum dolore, calore, & rubore.

2. Diſtinguitur, 1. In eryſipelas cum puſtulis & ſine puſtulis. 2. In ulceratum vel non ulceratum. 3. In idiopathicum & ſymptomaticum. 4. Secundum partes affectas.

3. Ad hunc morbum diſpoſiti ſunt plethorici, ſanguinei, juvenes, fœminæ gravidæ, ſcorbutici, cacochymici, a parentibus hinc obnoxiis progeniti, & hoc malum ſemel paſſi. Ab anno trigeſimo ad quadrageſimum præcipue infeſtat.

4. Cauſæ remotæ ſunt animi affectus violenti, ira in primis & terror, ſubitum refrigerium corporis a calore ſolis antea calefacti, liquores fermentati, potiones, & balnea nimis colida, evacuationes naturales vel artificiales ſuppreſſæ vel omiſſæ, aer humidus & pluvioſus, perſpiratio quocumque modo impedita.

5. An cauſæ proximæ ſunt acres & cauſticæ particulæ, non a corrupta bile, uti vulgo putatur, ſed ab

ab humoribus, qui ſecerni debent, retentis & corrumpentibus, provenientes? Hanc opinionem confirmant cauſæ prædiſponentes & remotæ, ſymptomataque.

7. Sedes hujus morbi primaria eſt cutis & ſubjacens pinguedo, uti docet cadaverum inſpectio.

7. Invadit eryſipelas horrore; inſequente febrili calore; ſiti; inquietudine; pulſu frequenti; ſanguine plerumque cruſta cooperto; virium proſtratione, dorſi capitiſque dolore; vomitu; delirio; anxietate; corporis jactatione; comate; vigiliis. Secundo, tertio, vel quarto die, cutis intumeſcit cum dolore & rubore, & tumor ſuperintegitur denſo puſtularum agmine, quæ in veſciculas, tenuem humorem continentes, elevantur, febre interim recedente. Serpit tumor. Infeſtat ſæpe extremitates, abdomen, mammas, & glandulas axillares, ſed ſæpiſſime faciem, ubi oculi clauduntur, nares & fauces ſicceſcunt, & ſopor conjungitur. Si morbus terminatur reſolutione, tumor ſenſim ſubſidit, ardor & dolor evaneſcunt, color roſeus in flavum mutatur, & cuticula in ſquamas fatiſcens ſecedit. Si in ſuppurationem abeat, ulcera mali moris, vix ſanabilia, producuntur.

8. Hæc ſymptomata faciilime deduci poſſunt a tenui & acerrimo humore.

9. Tumor eryſipelatis depreſſus, late ſeſe diffundens, & albicans poſt compreſſionem, ſatis diſtinguitur a phlegmone, ubi inflammatio profundior & color poſt tactum non recedit. A peſte diſcrepat, quamvis in multis perſimilis, eryſipelas, quia neque contagio oritur, neque contagioſum eſt, neque tanto ſtipatur periculo.

10. In levioribus hujus morbi ſpeciebus non magnum adeſt periculum; ſed ſi gravior inflammatio corpus cacochymicum corripiat cum perpetuo comate vel delirio, in anguſto ſpes eſt. Eryſipelas retrocedens vel retropulſum, deliria, inflammationes internas, aſthma, ſpaſmos & gangrænam inducit. Si

tumor

tumor liveſcat, gangræna prope adeſt. Quo craſſius & albidius pus, eo minus, quo tenuius & pallidius, eo majus periculum.

11. Indicatio curativa poſtulat febris mitigationem, ut promoveatur ſeparatio humorum morboſorum a ſanis; excluſionem totalem materiæ morbificæ, & quo minus ſerpat, ejus expulſionem e corpore.

Febris mitigatur venæſectione pulſu æſtimanda. Excluſio perficitur potionibus diluentibus, demulcentibus, & medicamentis diaphoreticis. Expulſio materiæ, quando caput occupat, vel longius in vicinas partes ſerpit, optime perficitur leniſſimis laxantibus, & emplaſtris epiſpaſticis in vicinio applicatis.

Convenit dieta infirmiſſimæ materiæ, evitatis, ni pulſus deficiat, medicamentis internis calefacientibus.

12. Farina fænugræci vel tritrici ſupra partem inſperſa & calor lecti tepidus eſt optima applicatio externa; nocent enim omnia repellentia, aquoſa, & oleoſa. Si adſint gangrænæ ſigna, fomentationes ſpirituoſæ, cataplaſmata ex medicamentis calorem excitantibus, & cortex Peruviana conducunt. Vinum in hoc morbi ſtatu non alienum eſt.

13. Eſt eryſipelatis certas ſpecies quæ, quia corpus circiter umbilicum inſtar cinguli cingit, zona, vel zoſter appellatur. Stipatur diverſis tumoribus, obſitis puſtulis urentibus, valde dolentibus, hinc inde ſeſe monſtrantibus. Curatur uti prior morbus.

14. Eſt & alia ſpecies a Sydenhamo deſcripta; quam ipſe, durante conſtitutione varioloſa, quoque vidi. Superveniebat febri, tertio, vel quarto die, eruptio puſtularum eryſipelacearum, quæ humorem flaveſcentem continebant, febrem mitigabant; & poſt quatuor dies diſparebant. Facillime venæ ſectioni & purgationibus ceſſit.

SE-

SECTIO VII.

Variolæ.

1. VAriolæ in Ægypto & interioribus Arabiæ locis ſe primo manifeſtabant, initio ſeptimi ſæculi. Abhinc, cum armis Saracenorum paſſu progredientes, per Hiſpaniam, dein per totam Europam, vagatæ ſunt. Eximias in hoc morbo laudes meruit Sydenhamus.

2. Verno tempore ingrediuntur, æſtivo præcipue graſſantur, autumnali cedunt, brumali vix apparent. Tenella ætas maxime huic morbo obnoxia. Rariſſime ſecunda vice variolas patitur quiſquam.

3. Semina variolarum non a parentibus ad prolem derivantur, aliter haud in noſtro orbe tamdiu latuiſſent; ſed a plagis orientalibus advecta, ut cæterorum epidemicorum, in atmoſphera volitant.

4. Miaſmata varioloſa videntur eſſe admodum ſubtilia, inflammantia, ſtimulantia.

5. Oritur morbus, 1. Immediate ab aere externe materia varioloſa repleto. 2. Contagione ab infecto. 3. Inſitione.

6. Introitum morbo præbent vaſa cutis & pulmonum abſorbentia, membrana oris naſique interna, viæque alimenti.

7. Variolæ diſtinguntur primo in diſcretas, confluentes, cohærentes. 2. In communes, cryſtallinas, ſiliquoſas, verrucoſas, ſanguineas.

8. Morbus admodum regularis, & ſe dividit in quatuor ſtadia, febris primariæ, eruptionis, ſuppurationis, febris ſecundariæ.

9. Advenit horripilatione, tremoribus, animi deliquis; doloribus totius corporis, ſed præcipue occipitis faucium, dorſique; ſiti, calore, inquietudine, pulſu celeri, duro, nauſea, vomitu, oculorum ſcintillatione, ſomnolentia. Acute dolet orificium

ſuperius ventriculi, ut & aliquando latus. Primis diebus ſudoribus adulti, inſultibus epilepticis infantes obnoxii. Sanguis, paucis elapſis horis, pleuriticus. Duos, tres, vel quatuor dies durat ſtadium febrile.

In confluentibus, ſecundo vel tertio, in diſcretis, tertio, quarto vel quinto plerumque die, oriuntur puncta parva, rubra, morſus pulicum æmulantia; conſpiciuntur primo in facie, paucis horis poſtea in pectore & brachiis, poſtero, vel tertio die, in extremitatibus inferioribus. Inflammantur, elevantur, dolent, calent. Si diſcretæ ſunt, eruptione procedente, cedit plerumque febris, ſi confluentes, mitigatur. Sexto circiter die, finita irruptione, in confluentibus, cohærentibus, & ſæpe in diſcretis, os ſcatet tenui ſaliva, quæ gradatim ad veram ſalivationem augetur. Diarrhœa infantibus ſalivationis vicem præſtat. Fauces inflammantur, tument, dolent. Septimo plerumque die palpebræ turgeſcunt materia ſeroſa, & ſequente, oculos obvolvunt. Eodem tempore tumeſcere incipit facies, puſtularumque inteſtitia rubeſcere, doleſcere. Octavo die, ad ſuppurationem tendunt puſtulæ: tunc ſtadium irruptionis finitur.

Puſtulæ ſuam magnitudinem adeptæ, aſperæ evadunt, albeſcunt, & pure replentur, primo in facie, dein eodem ordine in cæteris corporis partibus, quo ortæ fuerunt; ſputum ſpiſſius evadit, & copia augetur; magis dolent fauces; urina ſæpe ſanguinolenta: nunc pure turgent puſtulæ, cutis quaſi igne comburitur, & vix præ moleſtia cubitus ſomnuſve. Decimum circiter diem terminatur ſtadium ſuppurationis.

Hi tumores purulenti in facie primo areſcere, & flaveſcere incipiunt. Febris accenditur major in confluentibus quam diſcretis, cum pulſu pleno, duro, ſiti, anxietate, ſanguine pleuritico. Gradatim detumeſcit facies, ſputuſque viſcidus diminuitur. Eodem tempore manus brachiaque inflantur, vel inflari debent, uſque ad diem decimum tertium, quando tumor faciei & ſalivatio omnino ceſſant. In extremi-

tati-

tatibus puſtulæ ſucculos rumpunt. Ingraveſcente febre, in confluentibus præſertim, horrenda adveniunt ſymptomata, uti delirium, coma, inflammatio pulmonum, cæterarumque viſcerum. Defluxio viſcida, tumor faucium; naſuſque infarctus, minitant ſtrangulationem. Mutationem multas fallaces patitur æger. Tandem ab undecimo ad decimum ſeptimum vel perit, vi morbi oppreſſus, vel a febre, viſu recuperato, convaleſcit. Cutis nunc cruſtis aridis infeſtatur, poſtea decedentibus, veſtigiaque alte impreſſa relinquentibus.

10. Criſis febris ſecundariæ perficitur, vel ſede, vel urina multa craſſa.

11. Poſt morbum finitum, ſequuntur oculorum inflammationes, ulcera, fœda, abſceſſus, juncturarum tumores, phthiſis, tabes, aliaque ſimilia.

12. A miaſmate varioloſo, cum ſanguine mixto, oritur ſtadium febrile: ab eadem materia, in cutem ejecta, febris ceſſio. A puſtulis interne irrumpentibus, dolent fauces. Salivatio eſt niſus naturæ ad reliquias materiei varioloſæ expellendas: eodem tendit faciei & palpebrarum tumor. Interſtitiorum dolor, a tenſione. A retenta perſpiratione, pure multo, & particulis varioloſis, iterum in ſanguinem reſorptis, febris ſecundaria, ejuſque varia ſymptomata. In extremitatibus pus remora acredinem concipit, cutemque exedit.

13. Diagnoſis probabilis redditur in primo ſtadio, ſi epidemicæ regnant variolæ, ſi inferior occipitis pars, fauces, lumbi, ſed præcipue os ſuperius ventriculi dolent. Ab eryſipelate, ſymptomatibus diſtinguitur. Aliquando febris eruptiva, variolas æmulans, eodem tempore graſſatur, ſed non eadem ſtadia percurrit; ergo facile diſtinguitur. Morbo elapſo, ob regularem ſymptomatum ſucceſſionem, nulla reſtat difficultas.

14. Variolæ eo benigniores, quo tardius; eo periculoſiores, quo citius in hyeme adveniunt. In tene-

ra ætate, mitior morbus, in magis firma & provecta, vehementior.

Cæteris paribus, quo diuturnius ſtadium primum, eo mitiores variolæ, quo brevius, eo pejores expectandæ. Si in latere, vel ore ventriculi hæret dolor acutus, malo proficiſcuntur omine.

Quo puſtulæ magis confluentes, quo numeroſiores in facie & corporis trunco, quo magis depreſſæ, quo febris minor remiſſio in ſecundo ſtadio, eo majus periculum; & vice verſa. Delirium, eruptionem ſubſequens, haud leviter nos terrere debet. Defectus ſalivationis, in depreſſis & confluentibus, ſignum peſſimum. Quo magis interſtitia rubent, uti roſæ damaſcenæ, eo melior ſpes; quo magis pallent, eo pejor.

Si pus album, viſcidum, ſacculoſque optime diſtendit, indicium fauſtum. Si e contrario fuſcum & tenue, puſtulæque flaveſcunt, vel apices indentatos habent, indicium infauſtum. Si livent interſtitia, vel ipſæ puſtulæ, mors inſtat.

Si febris ſecundaria apparet, ante puſtularum retroceſſum, omen malum. Si, facie detumente, ptyaliſmoſque deſinente, non turgeſcunt eadem proportione manus & brachia, mortiferum in confluentibus ſignum eſt. Si præ nimio calore, ſtragula ſuſtinere non poteſt æger, adeſt delirium. Magna faucium inflammatio, ſpiritus creber, urina multa pellucida cum nubeculis ſuſpenſis, ſtridor dentium, floccorum lectio, mortem intentant. Haud fidendum eſt delirio remittenti, ſi eadem durat febris.

16. Modus curationis in primo ſtadio eſt, ut febris in juſto moderamine conſervetur, ad materiam varioloſam ſeponendam. Proficitur, 1. Venæ ſectione, pulſu; viribus, anteacta vita, ſymptomatibus, menſuranda. 2. Vomitu. 3. Alvi leni ſolutione. 4. Sanguinem, potu multo acidulo, diluendo. 5. Calore moderato. 6. Extremitates, immediate ante eruptionem, fomentationibus emollientibus relaxando,

ut

ut minor ad partes nobiliores, major ad ignobiliores materiæ varioloſæ fluxus fiat. Ad acutum in orificio ventriculi dolorem, fomentationes continuæ applicentur. Ad ſudores compeſcendos, lecto abſtineat æger, vel leviter ibi tegatur.

In ſecundo ſtadio ſcopus eſt, naturæ materiam varioloſam ad cutem eliminanti, ſuppetias ferre. Si deficit natura ob nimiam debilitatem, quam indicat pulſus imbecillis & languidus, adjuvatur, 1. Cardiacis. Si ob nimiam vaſorum repletionem & ſanguinis viſciditatem, quæ cognoſcitur duritie, viribuſque pulſus adjuvatur. 2. Sanguinis miſſione. 3. Attenuantibus. Si medium iter tenet, tota res ſibi permittenda.

In tertio ſtadio iiſdem, ac in priore, methodis puſtulæ ſuſtinendæ, & ſuppuratio promovenda. In his duobus ſtadiis conveniunt, 1. Dieta tenuiſſima; refrigerans. 2. Potus multus acidulus. 3. Frigoris evitatio. 4. Ad moleſtiam & inſomnium, anodyna. 5. Ad urinam ſanguineam & morbi malignitatem, ſpir. vitr. cum potu, ad gratam aciditatem, mixtus. 6. Ad urinæ ſuppreſſionem, e toro exitus ad aerem frigidiuſculum, cum diureticis & laxantibus.

In quarto ſtadio obviam itur febri ſecundariæ, ejuſque ſymptomatibus, 1. Venæ ſectione ſæpius repetita, dum pulſus ſuſtinere poteſt. 2. Epiſpaſticis. 3. Alvum frequenter ſolvendo purgantibus, dummodo pulſus non deficit. 4. Acidis vegetabilibus cum potu mixtis. 5. Si vires ſuccumbunt, cardiacis ſubveniendo.

Ad tumorem faucium & defluxionem viſcidam, externe cataplaſmata, interne gargariſmi, vomitus, veſicatoria, ſitus fere erectus; ad naſi infarctionem, vapores emollientes; ad calorem faciei urentem, flos lactis tepefactus & cum plumis illinitus; ad profunda veſtigia eradicanda, olei blandiſſimi inunctio; in abortionibus & menſium nimio fluxu, incraſſantia & adſtringentia interne ſumpta, proſunt. Vigeſimo primo

mo die, iterum ſanguis mitti & purgationes inſtitui debent.

16. Cryſtallinæ, diureticis, epiſpaſticis & 1. cardiacis: 2. Verrucoſæ, digerentibus & epiſpaſticis: 3. Sanguineæ, incraſſantibus, antiſepticis, vino rubro Gallico, & cort. Peruviano, aggrediendæ ſunt.

17. In variolis inſitivis, attentione habita ad tempus, dietam, & temperiem ægri, vis morbi egregie laxatur, morbo ſeptimo, octavo, nono, vel decimo die ſeſe monſtrante, citius & benignius ſua ſtadia percurrente, & febre ſecundaria omnino fere evaneſcente.

18. Uti febris ſecundaria materiæ reaſſumptæ effectus eſt, annon ſtadium hoc periculoſiſſimum omnino tolli poteſt, pus e puſtulis inciſione educendo? Opus certe tædii plenum, ſed præmium magnum. Idem perficit natura in extremitatibus.

19. An methodus antiphlogiſtica vel ſpecifica, in primo ſtadio uſurpata, ulteriorem hujus morbi progreſſum impedire queat? Neque conſentaneum videtur legibus naturæ æternis, neque praxi adhuc confirmatur.

20. Annon pus tenue & fuſcum in tertio ſtadio corpori poteſt cortice Peruviano? An miaſmatum varioloſorum diverſæ ſpecies ſunt, vel ſola diverſitas ab infecto corpore? An periculum variolarum a copia recepta, vel a ſtatu ſanguinis inflammatorio, vel ab ambobus, dependet? An unicuique puſtulæ materia adeſt varioloſa? An ſe multiplicare poteſt?

SE-

SECTIO VIII.

Morbilli.

1. EAmdem originem cum variolis morbilli habent ſimilique contagione per orbem vagantur; nec plus una vice, niſi perquam rariſſime, quemquam corripiunt. Sed perperam a multis ſcriptoribus ſimul tractantur, naturaliter enim diſtinguuntur.

2. Menſe Januario ingrediuntur, circa vernum æquinoctium maxime graſſantur, & menſe Julio evaneſcunt. Teneram ætatem præcipue adoriuntur.

3. Tria ſtadia habent morbilli; contagii, eruptionis & exareſcentiæ.

4. Morbus incipit tremoribus vagis; frigore & calore alternatim; hiſce ſupervenit febris continua cum ſiti, calore intenſo, lingua alba, capitis gravedine, ſomnolentia, ſternutatione, tuſſi ſicca ſæpe admodum moleſta, oculis ſcintillantibus tenuemque humorem deſtillantibus, palpebris tumefactis. Vomitus nonnunquam adeſt. Stadium primum.

Quartum circiter diem plerumque apparent in facie maculæ, parvæ, rubræ inſtar morſus pulicum, quæ ſibi invicem implicatæ maculas majores conſtituunt ſupra cutem elevatas. Poſtea latæ maculæ apparent in trunco corporis & extremitatibus, haud ſupra cutem eminentes. Ceſſat plerumque vomitus; ſed intenditur febris, tuſſis, & reſpirationis difficultas. Superveniunt ſæpe ſudores & diarrhœa. Stadium ſecundum.

Sextum circiter diem puſtulæ in facie exareſcunt, & cutis deſquamatur; poſtea idem accidit per totum corpus. Nono die non amplius conſpiciuntur, cutiſque quaſi farina conſpergitur. Eodem tempore nonnunquam mitigantur, nonnunquam augentur febris & tuſ-

tuſſis, quæ ſæpe in peripneumoniam periculoſam terminatur. Diarrhœa poſt morbum aliquando ſupervenit. Stadium tertium.

5. Criſis perficitur ſudoribus, alvi fluxu, & urina copioſa. Nono plerumque die ſuffocantur infantes; ex nimio feri acris affluxu.

6. A miaſmate morbilloſo, ſanguinem & ſalſos humores, præcipue glandulæ lachrymalis, inquinante, oriuntur omnia hæc ſymptomata.

7. Diagnoſis dirigitur a conſtitutione regnante, oculis tenuem humorem deſtillantibus, titillatione in naſo, inquietudine magna, calore intenſo, tuſſi & latis rubris maculis in pectore; haud ſupra cutem elevatis.

8. Prognoſis eo periculoſior, quo tardior eruptio. Diarrhœa mitis & cutis humiditas febrem mitigant. Si puſtulæ iterum ſeſe recondunt, cum delirio, ſignum eſt mortis imminentis; ſi liveſcunt, periculum magnum. Nimia rubedo vel pallor puſtularum, virium proſtratio, vomitus, inquietudo ſumma, deglutitio difficilis, vel aliæ maculæ, uti petechiæ purpureæ, ſigna mala ſunt. Tuſſicula cum raucedine, morbo finito, perdurans ſæpe phthiſeos cauſa fit. Febris lenta, tabes, & abdominis tumor, alvi fluxum, per aliquot ſeptimanas permanentem, ſequuntur.

9. Curantur, 1. Venæ ſectione ætate, viribus &c. menſuranda. 2. Vomitu. 3. Dieta tenuiſſima. 4. Potu multo diluente acidulo.

10. Ad tuſſim mitigandum, medicamenta pectoralia; ad inſomnium, declinante morbo, anodyna; ad maculas purpureas, venæ ſectio, ſi adſit plenitudo, & elix. vitriol. cooducunt; ad peripneumoniam & diarrhœam, methodus in hiſce morbis uſitata.

11. Caveant convaleſcentes ne nimis præmature ſeſe committant frigido aeri, vel ſalubrem victus rationem lautiori poſthabeant; plectuntur enim poſtea catarrho ſuffocativo, aſtmate phthiſi, & tabe.

12. Mor-

12. Morbilli per inſitionem, ope ſanguinis infecti, communicantur, uti a me uſu confirmatum eſt. Die ſexto plerumque febricula ſeſe monſtrat, mitiſſima tuſſicula ſine inſomnio, & inflammatoriis ſymptomatibus concomitante; & neque febre hectica, neque tuſis, neque oculis inflammatis ſuccedentibus.

Digitized by Google

LIBER TERTIUS

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

PARS PRIMA

De morbis totius corporis.

SECTIO I.

De morborum non febrilium diſtributione.

1. OMNIBUS quæ ad morbos febriles pertinent ſpectatis, nunc ad non febriles perventum, quorum idonea in diverſas claſſes diſtributio paullo difficilior eſt. Hæc mihi optima videtur, in quinque claſſes redigere. In prima, diſtribuuntur morbi qui conſiſtere videntur primario in totis corporibus, quamvis nonnulli poſtea in partes detonant. In ſecunda, qui præcipue afficiunt cerebrum vel genus nervoſum. In tertia, qui oriuntur a labe viſcerum. In quarta, qui occupant naturalia vel uterum. In quinta, quibus obnoxia eſt ætas infantilis.

SECTIO II.

Scorbutus.

1. SCorbutus tam varia habet ſymptomata, ut nulla dari poſſit definitio; nihilominus morbus ſpecificus & diſtinctus ab omnibus aliis apparet. Antiquis cognitus fuit, quamquam inter illos, ob hyemes navigationeſque contractiores, non tantum neque tam ſæpe ſæviebat. Bene de civibus meret Lynd ob id volumen, quod de ſcorbuto compoſuit.

2. Va-

2. Variæ hujus morbi diſtinctiones a practicis traditæ, oriri videntur potius a variis ægrorum conſtitutionibus, quam a diverſa cauſa, ſi alium, præter male fundatam opinionem, parentem agnoſcunt. Hinc recte diſtinquitur in calidam, quando inflammatio adeſt; & frigidam quando abeſt.

3. Fœminas, viros effœtos, urbanos, ſtudioſos, mœrori indulgentes, convaleſcentes, & populos ſeptemtrionales, præcipue terram paludoſam habitantes, adoritur.

4. Cauſæ remotæ ſunt aer humidus paludoſus; dieta craſſa ex ſalitis, fumatis, & induratis carnibus vel piſcibus; aquæ, corruptæ, evacuationes nimiæ vel nimis parcæ, morbi prægreſſi, animi pathemata reprimentia, uti mœror, timor, &c.; cibus poſt exercitium immodicum; vita otioſa cum cibi intemperantia; & labes hæreditaria. Annon labes viſcerum potius a morbo excitatur, quam morbum excitat, quia aliquando nulla adeſt?

5. An putredo & attenuatio in ultimis noſtrorum humorum particulis eſt cauſa proxima? Huic opinioni favet cauſarum remotarum contemplatio, ſymptomata, medela, & cadaverum inciſio.

6. Symptomata hujus variantis morbi præcipua hęc ſunt: Debilitas, laſſitudo, defatigatio inſolita poſt motum, reſpiratio difficilis & conſtricta, nauſea, rubedo, tumor, pruritus & ulcera gingivarum, vel linguæ; denudatio, vacillatio, caries dentium; ſpiritus male olens; pulſus plerumque debilis, raro durus, & ſemper fere ad motum citatus; urina rubella, fętens, & pellicula oleoſa ſuperne tecta, tibiarum dolor & tumor; dolores ventris, pectoris, vertebrarum & muſculorum omnium; orthophęa, ſalivatio, lethargus aut inſomnium; paralyſis extremitatum, hæmorrhagiæ a variis locis; ſcabies, cruſtæ humidæ ſiccæque, & cutis ſquamoſa; puſtulæ, ulcera, maculæ lividæ ſæpe in gangrænam terminantes; facies lurida, febres erraticæ, continuæ, vel intermittentes; palpitatio cordis;

dis; œſophagi conſtrictiones; tendinum vel articulorum rigiditas; animi dejectiones; & terrores ob nullam cauſam; ulcerum antiquiorum apertura, obſtructiones, ſchirroſitates; ulcera & gangræna viſcerum; lipothymia; mors ſubita.

7. Debilitas oritur ab humorum putredine & nimia diſſolutione; ad robur enim corporis requiritur ſanguis nec nimis acris, nec nimis tenuis; reſpiratio difficilis, a ſumma debilitate; gingivarum tumor & ulceratio, ab obſtructione & ſalivæ acredine; fœtens halena, a putridis particulis per pulmones ſecretis; color luridus a vaſis ſeroſis ſanguine diſſoluto repletis; debilis circulatio, & tumor tibiarum, a debilitate totius ſyſtematis tam arterioſi, quam nervoſi; dolores, ab acribus particulis in varias partes delatis; ſalivatio, ab acri ſaliva & emiſſariis eroſis; ab acri & attenuatio ſanguine, paralyſis, hæmorrhagiæ, maculæ lividæ, ulcera interna, gangræna, mors.

8. Diagnoſis perquam certiſſima ſi adſit debilitas, fœtens halena, gingivæ tumefactæ, maculæ lividæ, & diſſolutus ſanguis. Scorbutus diſtinguitur ab ictero nigro, quia in illo neque os amarum, neque ſtercora porracea adſunt; a malo hypochondriaco vel hyſterico, quia hæc neque maculas, neque ulcera, neque gingivas tumidas habent; a malo venereo, quia hoc occupat partes plane diſterſas, vid. palatum, tonſillas &c.; a cachexia, ob hujus flacciditatem & ulcerum immunitatem.

9. Prognoſis, niſi in ſumma corporis debilitate, vel dietæ vegetabilis deficientia, bona; ſi hæc adſint, incerta. In adoleſcentibus, & fœminis menſtrua patientibus ſanabilior eſt ſcorbutus, quam in ſenibus vel debilitatis, ubi ſæpe terminatur in atrophiam, paralyſim, hydropem, dyſenteriam, apoplexiam, ſphacelationem, quæ in his difficillime curantur. Alvus vegetabili dieta ſoluta, cutis mollis & humida, colorque macularum flaveſcens ſecuritatem pollicentur. Tumores erumpentes iterumque evaneſcentes, paralyſim indicant.

dicant. Tormina ventris diuturna vel tympanitidem vel mortem ſubita præſagiunt. Reſpiratio difficilis periculoſa. Quo gingivæ magis ulcerantur, vel maculæ nigreſcunt, eo ſevior morbus. Animi deliquia imminuentem mortem plerumque denunciant.

10. Medela verſatur in putridis & acribus particulis corrigendis & ejiciendis, corporeque reſtaurando.

Perficitur, 1. Leni alvi ſolutione, ſubinde repetita, cum rheo, fruct. tamarind. vel crem. tart. 2. Dieta ex vegetabilibus recentibus, lacte vel ſero lactis & pane bene fermentato, omnino præparata. 3. Succis vegetabilium acidorum ſinceris; vid. mali aurantiæ, vel citreæ, acetoſæ, &c. vel fermentatis, vid. vino pomaceo, rhenano, aceto, lacte ebutyrato, &c. 4. Herbis recentibus antiſcorbuticis dictis, vel ſuccis earum expreſſis. Si calefaciant, cum acidis melius propinantur. 5. Mane aquam puram & mollem, vel ferro impregnatam, affatim bibendo, dummodo debito modo per renes ſecernatur. 6. Lenem ſudorem ſalibus volatilibus acet. theriacal. &c. mane eliciendo. 7. Medicamentis uſu comprobatis, vid. cort. Winter. herba vermiculari, ruta muraria, cheledon. min. ſummit. abietis rub. oxymel. ſcillitic. 8. Amaris, corroborantibus, & adſtringentibus. 9. Frictione & exercitione viribus accommodatam, aere ſicco & temperato. 10. Venere, ebrietate, triſtitia, ſtudiis præcipue nocturnis, mærore, cauſiſque remotis evitatis: ab harum enim mutatione haud notata, monitum practicum, ni fallor, oritur, ſæpe ceſſaſſe ſcorbutum, deſuetis ad tempus medicamentis.

11. Ventris cruciatibus, clyſmata demulcentia; ſummis doloribus, opiata; lipothymiæ, vinum meracum, ſpes, quies, & ſitus ſupinus; gingivis tumidis & dentibus vacillantibus, elix. vitriol. alumen, adſtringentia & ſpirituoſa; articulorum rigiditati, fomentationes conveniunt,

12. Nauti, ubi licet, & convaleſcentibus eſt præſidio corpus bene veſtitum habere, veſtes madidas ci-

to

to exuere; pro dieta ex legumine & ſemiputrefactis ſalitiſque carnibus, nonnunquam ſubſtituere juſcula ex carnibus inſulſis; ova olera, panemque fermentatum; cereviſia cum abiete rubro confecta uti; cepa, allium, ſinapi; & condimenta ſæpe aſſumere, corpuſque exercere.

13. Quare nonnunquam tam difficilis curatu? Annon noceat mercurius? Quare febris humoribus putrefactis non ſemper adeſt? An natura putredini gradatim ſe aſſuefacit.

SECTIO III.

Hydrops.

1. EST extravaſatio lymphæ, vel fluidi ſeroſi in tunicam cellularem, vel cavitates corporis diverſas.

2. Diſtinguntur, 1. In anaſarcam vel leucophlegmaticam, aſcitem, tympanitim, hydropem pectoris & uteri, hydrocelem, hydrocephalum, aliaſque ſpecies. 2. In aſcitem veram & ſpuriam ſeu hydatides. 3. In hydropem lentum & acutum.

3. Hoc morbo maxime tentantur fœminæ annum circa quinquageſimum; qui habitu corporis molli & obeſo præditi ſunt; ſenes ſedentarii, uti ſtudioſi, ſartores, &c. & in humido aere degentes, vel opus aquaticum exercentes, quales ſunt lotores & piſcatores.

4. Cauſæ remotæ ſunt cruda & viſcida dieta; ſpirituum fermentatorum, vini, vel cereviſiæ nimia ingurgitatio; aquæ frigidæ potus quando corpus incaleſcit; ſuppreſſio menſium, lochiorum vel hæmorrhoidum; arthritis vel œdema retropulſa; purgantia fortiora; ſalivatio mercurialis; immoderata venæ ſectio; nimis cita obturatio alvini fluxus opiatis; hæmorrhagiæ,

giæ, dyſenteria, phthiſis, icterus, febris continua, remittens vel intermittens; graviditas; ſcirrhoſi tumores viſcerum abdominalium, ſed præcipue hepatis; polypoſæ vel lapidoſæ circa cor concretiones.

5. Morbum immediate producunt; 1. Glandelarum vel vaſorum lymphaticorum obſtructio, dilatatio & diſruptio: cadaverum inſpectio hanc cauſam veriſimilem reddit; tamen rariſſime ob peritonæi reſiſtentiam accedit. 2. Reſorptio fluidorum tenuium in abdomen ſecretorum impedita ob tumores viſcerum, præcipue hepatis, tubercula pulmonum, & polypoſas circa cor concretiones, ligaturæ & compreſſiones venarum ſanguinem reducentium, tumorem œdematoſum partis in vivis animalibus producentes, hujus cauſæ veritatem elucidant. 3. Sanguinis nimia fuſio & vaſorum laxitas. Hinc in omni hydrope eadem exiſtit cauſa proxima, nempe diminuta venarum reſorbentium imbibitio, vel minor imbibitio venarum, quam excretio arteriarum exhalantium.

6. In leucophlegmatia corpus palleſcit & emolleſcit, pedes tument, præcipue veſperi, & veſtigia digiti comprimentis ad tempus retinent; gradatim aſcendit tumor per totam membranam cellularem; inflantur ſcrotum, penis, palpebræ, totumque corpus; æger cibum adverſatur, ſed potum appetit, dyſpnœa & tuſſi laborat; urina aquoſa & pallida, pulſuſque parvus, citatus & inæqualis; nunquam ſudat; in tibiis apparent maculæ & veſiculæ, quæ in ulcera inſanabilia degenerant.

Aſcitis ſtipatur tumore abdominis; dyſpnœa, præcipue in lecto; gravitate; aivo plerumque conſtipata; urina pauca, craſſa, & lateritium ſedimentum deponente; tumore ſcroti; aquarum fluctuatione, ſi propriis ſaccis non continentur; exomphalo; febre lenta, putrefactione aquarum, inflammatione, ulceratione, & gangræna viſcerum abdominalium; morte. Aqua in abdomine contenta eſt vel limpida, vel inſtar loturæ carnium, & ſuper ignem concreſcit.

7. Hy-

7. Hydrops ſolvitur diarrhœa, urinæ profluvio, vel diſruptione cutis in anaſarca, aut abdominis in aſcite.

8. A ſeri lentore, extravaſatione, mole & tandem corruptione hæc oriuntur ſymptomata.

9. Dignoſcitur a gravitate aſcitis, colore pallido, ſiti, febre & fluctuatione. Quando in veſiculis continetur, diagnoſis difficilior.

10. Prognoſis hydropis, præcipue aſcitis, valde incerta. Si appetitus non deletur, ſi urina potui æqualis eſt, & albeſcit, viſceraque ſana ſunt, tunc ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Viſcera ſcirrhoſa, urina turbida & parca, ſitis, debilitas, tuſſis, evacuationes, vel morbi antegreſſi, malus corporis habitus, febris, vel recidivatio incurabilem denunciant. Paroxymus comatoſus lethalis eſt: Aſcitis pejor anaſarca.

11. Huic contra itur aquam evacuando & corpus poſtea roborando.

Aquæ evacuantur, 1. Purgantibus hydragogis dictis, quæ & per vomitum & per ſedem operantur, ſæpe repetitis. 2. Diureſi, præcipue in phthiſicis, imbecillibus, & hyſtericis. 3. Sudoribus per externum calorem elicitis, præcipue in anaſarca. 4. Emeticis ſubinde repetitis. 5. Obſtinata ab omni potu abſtinentia, acidis ſitim fallentibus. 6. Inciſione cutis ſupra talum in anaſarca, vel paracentheſi in aſcite.

Fibræ roborantur, 1. Corroborantibus, amaris, & chalybeatis. 2. Applicationibus externis diſcutientibus. 3. Frictione. 4. Leni per faſciam compreſſione. 5. Balneo frigido. 6. Aere ſicco, calidoque, ſomno moderato in lecto duriuſculo, corporis exercitio & concuſſione; pane heſterno, aniſato, fermentato, & in clibano bene cocto; carne ex venatione, vel ex ſiccis & æſtuoſis locis veniente, aſſa; vegetabilibus calidis, aromatibus, vino meraco auſtero. 7. Medicinam dirigendo adverſus cauſas remotas, nempe evacuationes ſuppreſſas, nimiam ſanguinis profuſionem, arthritim, ſcorbutum, vel viſcerum ſchirrhoſitates.

Ubi

Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

Hydropem pectoris comitatur gravitas thoracis, fluctuatio ad motum, tuſſis ſicca, reſpiratio difficilis & celeris, palpitatio, cæteraque aquarum collectarum ſymptomata. Tollitur evacuationibus & paracentheſi thoracis.

13. In hydrope uteri, aqua continetur vel in ovario, vel tubo Fallopiano, vel cavitate uteri. Priores duæ neque cognoſci, neque curari poſſunt. Poſterior e prodit menſium ſuppreſſione; abdominis tumore, mammarum mollitie, ad motum inhabilitate, dolore, rigoribus, & febre. Tollitur balneis calidis, fomentationibus, & vaporibus emollientibus, cathetere vel peſſo acri in os uteri introducto. Nonnulli perforationem oris uteri pertinaciter occluſi præcipiunt.

14. Hydrocele vel dydrops ſcroti oritur ab aquæ collecta in tunica cellulari ſcroti, vel in tunica cellulari cordæ ſpermaticæ, vel in cellulis ejuſdem cordæ tumefactis vel inter tunicam vaginalem & albuginem teſti. Tollitur hydragogis, punctura, & medicamentis diſcutientibus.

15. Infantibus familiaris eſt hydrocephalus. Quando in calvaria colligitur aqua externus dicitur, & curatur diſcutientibus, epiſpaſticis, cetaceis, & ſcarificatione. Quando aqua ſtagnat inter duram & piam matrem, inter piam & cerebrum, vel in ventriculis cerebri, quod plerumque accidit, cognoſcitur dolore, laſſitudine, triſtitia, ſomnolentia, pulſu in initio tardo, inæquali, febre poſtea lenta, dilatatione pupillæ, nauſea, facie modo rubicunda, modo pallida, comate. Malum plerumque incurabile: attamen aggrediendum evacuationibus; fontanellis; arcta capitis ligatura aromatibus impregnata; & in extremo periculo apertura.

16. Tympanites eſt flatuoſus abdominis tumor, inſtar tympani reſonans dum percutitur. Duæ ſunt hujus morbi diverſæ ſpecies, uti cadaverum inſpectione

patet. Prior excitatur a flatibus intra cavitates inteſtinorum; poſterior a flatibus inter inteſtina & peritonæum concluſis, & ab aquis vel viſceribus corruptis provenientibus. Prior curatur purgantibus & clyſmatibus ſpiritum digerentibus; corroborantibus; & applicationibus externis calidis: poſterior ſola punctura, neque hæc votis reſpondet, ſi inteſtina ulcerentur.

17. Quare non citius putreſcit ſerum? Quare ab aqua ſubito effluente, pel ſine debitis cautelis educta deliquium & cita mors? Quare artificialis compreſſio minuit periculum? Quare acida proſunt? Quare opiata urinæ profluvium adaugent, & morbum ſæpe tollunt?

SECTIO IV.

Struma, ſeu ſcrophula, & ſcirrhus.

1. Scrophula eſt tumor indolens, ſcirrhoſus, in glandulis colli plerumque ſitus; & in ulcus mali moris degenerans.

2. Sedes morbi præcipua, ſed non ſola, eſt glandula, occupat enim membranam adipoſam, muſcolos, tendines, articulos oſſium, ipſaque oſſa. Varia ſortitur nomina ſecundum glandulas affectas. Si tument parotides vel maxillares, ſtruma; ſi ſublinguales, ranula; ſi lachrymales, lippitudo; ſi thyroidea, bronchocele; ſi glandulæ axillarum, mammarum, inguinum, pulmonum, meſenterii, aliarumque partium, tunc harum partium ſcirrhus appellatur.

3. Diſtinguitur, 1. In dolentem & indolentem. 2. Mobilem & immobilem. 3. Apertam & clauſam. 4. Originariam & ſymptomaticam. 5. Externam & internam.

4. Ætas tenera præcipue, ſed matura rariſſime, hoc morbo corripitur. Quaſdam præ aliis nationes, vid. Styrios, Bavaros, Helvetios, ſed præcipue Tyrolenſes, graviter infeſtat.

5. Cau-

5. Cauſæ remotæ ſunt cruda, viſcida, ſacchara-ta, vel acida dieta; aer humidus; exercitium cibo non proportionatum; morbi prægreſſi; externæ injuriæ; virus venereum; nutrix lac cito aceſcens vel viſcidum præbens, morbove tentata; bilis; inertia; frigus; aqua nivalis; luxatio; labes hæreditaria.

6. Aciditas ſanguinem coagulans haud originem præbet huic morbo, quia neque guſtus neque chymia aciditatem vel ſeri vel tumoris detegit; imo acida tumorem diſcutiunt. An cauſa proxima ſit humorum ſeroſorum vel lymphaticorum viſciditas, glandulas conglobatas vel conglomeratas infarciens? Ita patebit, ſtructuram & ſecretionem glandularum; cauſas remotas, ſymptomata, & medelam contemplanti.

7. Torminibus ventris anomalis perſæpe præcedentibus, oriuntur tubera parva, duriuſcula, indolentia, mobilia, nec diſcoloria, fauces vel collum plerumque occupantia; ſeuſim vero aucta vicinis partibus adhæreſcunt, earumque functionem lædunt. Tandem ſentiuntur dolores vagi lancinantes cum calore & cutis rubedine ſplendente; excitatur parva febricula; ſuppuratio oritur imperfecta, & poſt aliquot ſeptimanas vel menſes rumpitur tumor; pus craſſum vel ſanioſum ſecernitur; hiat ulcus ſqualidum cum labris tumidis & duris. Morbo progrediente, fiunt ulcera mali moris, caries aſſium, ſpina ventoſa, anchyloſis, febris hectica, hydrops, phthiſis pulmonalis, ſudores colliquativi, maraſmus, mors. A glandula thyroidea tumefacta, ſuffocatio & fames. Inſpectiones cadaverum oſtendunt omnes internas glandulas, præcipue meſentericas, eſſe ſtrumoſas.

8. Tormina ventris a glandulis meſentericis obſtructis oriuntur. Glandulæ ſalivales præcipue afficiuntur, quia frigori, compreſſioni, & contrectationi maxime ſubjiciuntur. Facies rubet ob venarum ſanguinem a capite reducentium compreſſionem. Indolentia tumoris tardæ vaſorum diſtentioni debetur. Pus non effi-

citur blandum, quia humores peccant & motus deficit. Vaſa cutanea, adhuc a ſcirrho compreſſa, labia tumida efficiunt. Ab humoribus in vaſis ſtagnantibus, caries, ulcera, cæteraque ſymptomata.

9. Pubertate primis coilibus, vel in fœmina primis menſtruis, ſæpe ſolvitur hic morbus.

10. Diagnoſis ſcrophulæ externæ oculis patet; internæ, a ſymptomatibus petenda eſt.

11. Scrophula, quamquam incurabilis, haud periculoſa eſt. Externa, a læſionibus ortum ducens, mobilis, parva, benigna, & a vaſis vel nervis libera, facilius medelæ cedit, quam interna, humorum vitiatorum proles, immobilis, magna, maligna, & vaſis vel nervis affixa. Omnino incurabilis eſt hæreditaria. Diatheſis ſcorbutica, rachitica, vel venerea, malum atrocius reddit. Nonnunquam in cancrum tranſit.

12. Scopus medici eſt, 1. Humorum dyſcraſiam corrigere: 2. Tumorem tollere. Prior poſteriori ſubſervit.

Cachexia corrigitur, 1. Evacuationibus, uti phlebotomia ſemel celebrata, vomitorio, & purgantibus amaris vel mercurialibus unaquaque ſeptimana repetitis. 2. Reſolventibus quæ modice ſtimulant; quales ſunt ſapones nativi & factitii; vegetubilia aromatica; aq. calcis; ſales alkalini fixi, uti ſal. abſynthii ſpongium ad nigredinem uſtum, ſi non adſit hectica diſpoſitio; mercurii præparationes alterantes dictæ; ferrum & aquæ chalybeatæ; ſulphur, aquæ ſulphureæ, in primis Moffatenſes noſtræ; cortex Peruvianus; antimonium, ejuſque præparationes; aqua marina quotidie mane hauſta, ita ut alvus his vel ter ſolvatur; aliaque remedia decantata. 3. Fonticulis prope tumorem. 4. Dieta eupepta & exſiccante, evitatis alimentis viſcidis; ſomno moderato, exercitio, & frictionibus, aere calido & ſicco.

13. Tumor tollitur, 1. Medicamentis externis reſolventibus ſub forma vaporis, embrocationis, cataplaſ-

plaſmatis, vel emplaſtri. 2. Suppurantibus. ſi ad ſuppurationem tendit natura. 3. Cauſticis vel ferro, ſi nullum a partibus vicinis adſit periculum.

14. An finitur ſtruma annum circa decimum quintum ob vires ſolidorum auctas, vel ob quaſdam fluidorum mutationes per genitalia inductas? Unde ortum duxit tactus regius, & quid de eo cenſendum?

15. Hinc intelligitur diagnoſis, prognoſis & medela ſcirrhi uniuſcujuſque. Scirrhus enim eſt tumor durus ſine dolore partes carnoſas, pulmones, meſenterium, uterum, ſed præſertim glandulas, occupans, ab antecedente inflammatione, vel viſcido humorum ſtatu proveniens; hinc ob ſymptomata, ſedem, terminationem, vel curationem, quaſi ſtruma locale conſiderari debet.

16. Sed ſi ſcirrhus immobilis, inæqualis, dolens, & partibus neceſſariis adhærens, vitium hæreditarium, vel habitus malus, tunc lenire potius convenit dieta blanda vegetabili, quiete, alvi laxitate, & empl. ſaturninis, quam medicamentis in cancrum exacerbare, vel ferro anceps experiri auxilium.

17. Haud infrequens eſt fœminis non amplius parturientibus uteri ſcirrhus, qui a ſuppreſſione menſium, relaxatione uteri a fluore albo, difficilique partu oritur, & ſtipatur pondere hypogaſtrii, difficili in latere ſano vel utroque decubitu, ſuppreſſione menſium, venis varicoſis & nonnunquam diſtrumpentibus, hydropeque abdominis. Niſi medicinæ palliativæ vix locus eſt, nam aperientibus in cancrum ſæpe mutatur.

SECTIO V.

Carcinoma, vel cancer.

1. QUando ſcirrhus degenerat in rumorem inæqualem, lividum, lancinantem, cum vaſis circumcirca varicoſis, carcinoma vel cancer papellatur.

2. Aliquando, nullo antecedente ſcirrho, oritur in labiis, gingivis, lingua, pene, aliiſque corporis partibus.

3. Diſtinguitur in cancrum occultum, quando adhuc ſub cute deliteſcit; & exulceratum, quando ulcus comitatur.

4. Præcipua, ſi non unica, cancri ſedes eſt glandula: cancri enim cutaneas excreſcentias, vel verrucas infeſtantes, a glandulis ſubcutaneis mucoſis oriri videntur.

5. Cauſas haſce remotas agnoſcit, vid. evacuationes ſuppreſſas; mœrorem & terrorem & iram; dietam, vel medicamenta, vel morbos acredinem in ſanguine generantes; motum ſanguinis a quacunque cauſa auctum; ſterilitatem; cœlibatum; frigus; irritationem externam a frictione, compreſſione, eryſipelate, vel medicamentis.

6. Neque ab humore atrabilario aduſto, neque ab acido corroſivo prævalente, oritur cancer. An cauſa proxima ſit ſpecifica putrefactio, vel corruptio, quamquam tarda, humorum glandulas obſtruentium? Hoc teſtantur cauſæ remotæ, indoles humorum glanduloſorum, & ſanies a cancro ſecreta.

7. Cancer ſeſe prodit pruritu; calore; dolore lancinante; colore rubro, livido; atro; tumoris augmento; venis tumefactis, varicoſis, & nigris; duritie inæquali, ſcabra; apice eminente. Stadium occulti cancri.

Tunc

Tunc ſupervenit ulcus apertum; ſanies fœtida, cadaveroſa, nigra, vel fulva, ſumme acris, vicinaſque partes erodens; radices in altum demiſſæ; caro in ulcere ſpongioſa; labia tumida, livida & inverſa; dolor exquiſitus; glandularum vicinarum infarctiones; hæmorrhagiæ; appetitus proſtratus; anxietas; febris lenta, extenuatio, virium proſtratio, inſomnia, convulſiones, deliquia, mors optata. Stadium cancri exulcerati.

8. Inchoata lenta putrefactione, leniter ſtimulantur nervi, & fit pruritus. Augetur fluxus ſanguinis ad ſcirrhum; inde calor. Tenduntur nervi: huic dolor. Color tumoris gradatim nigreſcit, ut in omni putredine accidit. Vaſa cutanea comprimuntur augmento tumoris, & ſanguis craſſus, tenuiſſima parte trajecta, ibi remanet; hinc venæ varicoſæ & atræ. Acuminatus fit, ob minorem integumentorum reſiſtentiam. apice diſtenduntur magis vaſa, ergo ibi rumpitur tumor. Putrefactio humorum ab aere magis intenditur; hinc humores magis corroſivi. Interne eroditur tunica glandulæ, & radices undequaque demittit. Materia acris, a vaſis lymphaticis abſorpta, in glandulas vicinas deponitur, & obſtructiones ibi gignit. Venæ eroſæ ſanginem evomunt. Sanies abſorpta nem contaminat; hinc febris lenta, maraſmus, convulſiones, lipothymia, mors.

9. Diagnoſis cancri incipientis ex pruritu, colore, & dolore petitur: antiqua oculo patet.

10. Prognoſis periculoſiſſima. Internus pejor externo. Quo propior ſit cordi, quo nobilior pars affecta, eo magis deſperatæ ſunt res. Humores blandi malignitatem morbi opponunt. Incurabilis eſt, ſi inter vaſa majora, vel ad os radices egerit. Progreſſus æſtimatur colore odoreque ſaniei, & hæmorrhagiis. Mors flexum ſaniei deſinentem ſequitur. Quando febre, convulſionibus, vel lipothymia corripitur æger, ad extrema ventum eſt.

11. Methodus medendi vel curatoria, vel palliati-

va eſt. Cancer incipiens, parvus, ſolitarius, mobilis, ab externa injuria præcipue proveniens, loco apto ſitus, neque vaſis magnis, nervis, ligamentis vel oſſibus adhæreſcens, in juvenili corpore, haud fracto, euchymo, tollendus ferro potius quam eſcaroticis vel cauteriis: diſcuti enim vel ſuppurari per remedia ſueta nullo modo poteſt.

Corpus ante operationem blanda & nutriente dieta præparandum; & humores poſtea alterantibus diu aſſumptis corrigendi.

Cancer ob contrarias dotes operationi ineptus, medelam palliativam ſolummodo admittit. 1. Abſolvitur ſanguinem corrigendo venæſectione, purgantibus leniſſimis, alterantibus non ſtimulantibus. 2. Embrocationibus, unguentis, & emplaſtris ſaturninis, ad cancrum occultum vel exulceratum externe applicatis 3. Fonticulis prope locum affectum. 4. Dieta putrefactioni oppoſita, & ſumma quiete. 5. Mitigatione doloris per opiata.

12. Cancer palati, faucium, uteri, cæterarumque internarum partium palliativam medelam ſolummodo admittit.

13. Sæpe proficit in cancro faciei naſique mercurius ſublimatus corroſivus in ſpir. vini ſolutus, & ad grani dimidium mane & cœnato hauſtus. Nonnunquam mammarum carcinomati reſpondet infuſio ſolani.

14. Quid de exeſione cancri per arſenicum edulcatum cenſendum?

PARS

PARS SECUNDA.

De celebri, nervorumque morbis.

SECTIO I.

Apoplexia.

1. APOPLEXIA eſt privatio ſenſuum internorum & externorum, motuſque animali, excepto motu cordis & thoracis, cum ſtertore.

2. Diſtinguitur, 1. A gradu morbi. 2. A cauſa, nempe in ſanguineam, ſeroſam, polypoſam, &c.

3. Deſides, obeſos, plethoricos, brevem cervicem habentes, potatores, præcipue ſexageſimum circiter annum, infeſtat. Hyeme & tempeſtatibus pluvioſis graſſatur. Aliquando epidemica eſt.

4. Cauſæ remotæ ſunt laxa & plethorica conſtitutio; balnea nimis calida; animi ſpirituum fermentatorum ingurgitatio; ſubita refrigeratio poſt pocula, vel crapulam: inſolatio: animi pathemata: affectiones hyſtericæ: ſeroſa colluvies: libidinis, præcipue ſenilis, intemperantia: acris materiæ repulſio: urinæ ſuppreſſio: ſalivatio mercurialis a frigore aliiſve cauſis ſubito interrupta: contuſiones, convulſiones, & vulnera capitis: venena: halitus carbonum: labes hæreditatis.

5. Cauſa proxima eſt impeditus motus fluidi nervoſi. Obſtructio fit a cauſis intra vaſa, vel extra vaſa cerebri exiſtentibus. Cauſæ intra vaſa ſunt nimia ſanguinis, vel ſeri viſcidi quantitas. Cauſæ extra vaſa ſunt effuſiones ſanguinis, ſeri, aliorumque humorum a concuſſionibus, vulneribus, vaſis eroſis, hydrope: compreſſiones a tumoribus, hydatidibus, vel corporibus extraneis: impedimenta ſanguini a cerebro redeun-

deunti ob tumores, polypum vel ligaturas. Conſpectui ſubjiciuntur hæ cauſæ in cadaveribus. An ſpaſmus in origine nervorum inter cauſas proximas enumerandus ſit? Haudquaquam; quia muſculos, non nervos, ſpaſmus adoritur.

6. Paroxyſmum prægrediuntur torpor ſenſuum internorum & externorum; vocis tarditas; vertigo; capitis dolor; tremor & ſtupor extremitatum; dentium ſtridor; hypochondriacæ & hyſtericæ affectiones; incubus; oculorum ſpontaneæ illachrymationes; aurium tinnitus; reſpiratio ſolito profundior.

Corruit æger ſubito cum abolitione functionum animalium; difficili reſpiratione; extremitatum frigore; cutis areſcentia; faciei rubore; arterium forti pulſatione; ſomno profundo; ſtertore; aliquando ſpuma circa os; & reſolutione ſphincteris veſicæ anique. Tandem corripitur vomitu, & paroxymus ſalvitur copioſo ſudore. Sæpe remanet hemiplegia vel paralyſis.

7. Prædicta ſymptomata faciliime deducuntur a fluido nervoſo gradatim intercepto. Manet reſpiratio & cordis motus, qui intactum eſt cerebellum.

8. Diagnoſis facilis a lethargo, quia nulla adeſt ſomnolentia, neque excitari poteſt; a caro, ob difficilem reſpirationem & ſtertorem; & a ſyncope, quia pulſus non deficit. Sanguinea diſtinguitur a ſeroſa, progreſſo habitu, & præſentaneis inflammationis ſignis.

9. Prognoſis eo proſperior, quo minus læſi ſunt ſenſus externi & interni, motus & reſpiratio. Apoplexia ſanguinea pericuIoſa, ſed curatu facilior eſt; ſeroſa difficillime curatur. Spiritus impeditus, ſpuma oris copioſa, ſudor multus frigidiuſculus, mortem inſtantem demonſtrant. Apoplexia a compreſſione cito lethalis, niſi manus chirurgica in auxilium veniat. Apoplexia ſeroſa, febre; ſanguinea, hæmorrhoidibus ſupervenientibus, ſolvitur. Quartum poſt diem paroxyſmus plerumque fit lethalis.

10. In-

10. Indicatio eſt cerebri obſtructionem reſerare; Secundum diverſitatem cauſæ obſtruentis, diverſimode perficitur.

Si obſtructio oritur a nimio ſanguine cerebrum opplente, tollitur, 1. Larga miſſione ſanguinis ex jugularibus vel arteria temporali. 2. Cucurbitulis occipiti inciſo admotis. 3. Epiſpaſticis. 4. Purgantibus antiphlogiſticis continue repetitis. Clyſmatibus emollientibus. In hac ſpecie evitari debent calefacientia.

Si obſtructio oritur a ſero nimis viſcido, tollitur, 1. Revocando a cerebro, 2. Corrigendo lentorem.

Revocatur, 1. Venæſectione, parca manu celebranda; vel hirudinibus temporibus applicatis. 2. Vomitu. 3. Clyſmatibus & purgantibus acerrimis. 4. Spiritibus volatilibus & ſternutatoriis naribus applicatis. 5. Pediluviis. 6. Actuali cauterio cervici admoto.

Lentor corrigitur, 1. Epiſpaſticis continuatis. 2. Attenuantibus & calefacientibus. 3. Cibis mediæ materiæ; nam & viribus opus eſt, & cruditates cavendæ ſunt.

In utraque ſpecie convenit ſitus erectus, moderatus calor, ſtragula pauca.

Si denique obſtructio ſit ab humoribus, vel aliis corporibus comprimentibus, totus medelæ cardo verſatur, 1. In inanitione vaſorum. 2. Extractione cauſæ chirurgica.

11. Medicina propylactica, apoplexiæ ſanguineæ evacuationibus & temperantia; apoplexiæ ſeroſæ dieta exſiccante, purgantibus amaris debitis intervallis repetitis, & ſetaceis, innititur.

12. Cur, ſenſu motuque decreſcentibus, pulſus ſæpe validior fiat?

SE-

SECTIO II.

Morbi Soporoſi.

Coma ſomnolentum ſeu cataphora, lethargus, carus, & coma vigil.

1. MOrbi ſoporoſi leviores ſunt apoplexiæ; & in coma ſomnolentum ſeu cataphoram, lethargum, carum, & coma vigil, dividuntur.

2. Coma ſomnolentum ſeu cataphora eſt ſomnus profundus; a quo tamen æger excitari poteſt, ſine febre.

Lethargus, ſeu veternus, eſt continua ad ſomnum propenſitas, cum oblivione, caloris augmento, febre lenta, pulſu pleno & ſæpe remittente, reſpiratione rara, pallore & tumore palpebrarum, & ſudore frigido in extremitatibus.

Carus eſt ſomnus profundior, in quo ſenſu motuque fere privatur æger. Vel idiopaticus ſine febre, vel ſymptomaticus cum febre.

3. Cauſæ remotæ ſunt ſeroſa colluvies cerebrum inundans; ſanguis affuſus, vel tumor intra cranium; lotium interruptum; cachexia; ſcorbutus; mœror; potus; crapula; nicotianæ nimius uſus; effluvia.

4. Influxus liquidi nervoſi in nervos, motibus voluntariis & ſenſationi dicatos, plus minus impeditus, morbum ſoporoſorum cauſa proxima eſt.

5. Urina limpida, diarrhœa aquoſa, tremor, & ſudores frigidi, non leviter nos terrere debent. Criſis ante ſeptimum diem in lethargo plerumque infauſta; ſed poſtea plerumque fauſta eſt. Quo major pulſus, eo periculoſior morbus. Carus cum reſpiratione læſa apoplexiam, cum cephalalgia convulſionem denotat.

6. Curantur, 1. Excitando ægrum e ſopore odore foe-

fœdo, ſtimulantibus, cataplaſmatibus, & clyſmatibus acerrimis, ſternutatoriis, veſicatoriis, ſcarificatione, frictione. 2. Stagnationem vel extravaſationem removendo venæſectione, purgantibus, & cibo ſurbili. 3. Paroxyſmi reditum impediendo evacuationibus ſtatis temporibus repetitis, dieta exſiccante, ſomno moderato, exercitio, recreationibus.

7. Coma vigil eſt ſpecies ſtuporis ſine ſomno, cum dolore & calore capitis.

SECTIO III.

Paralyſis.

1. PAralyſis eſt abolitio, vel diminutio motus, aut ſenſus, aut utriuſque in uno vel pluribus partibus corporis.

2. Diſtinguitur, 1. In ἀναισθησίαν ubi deficit tantum ſentiendi vis, & paralyſin, ubi motus ſine vel cum ſenſu labefactatur. 2. In paraplegiam, hemiplexiam, & paralyſin localem, uti extremitatum, linguæ, palpebrarum, œſophagi, ſphincteris, veſicæ & ani, penis, &c.

3. Cauſæ remotæ ſunt ebrietas; indoles humorum ſcorbutica; colica pictonum; aer frigidus vel humidus; aqua vel pus inter meninges effuſum; vulnera cerebri, vel medullæ ſpinalis; compreſſio externa; unitas nervi ſoluta; evacuationes ſolitæ ſuppreſſæ; apoplexia & convulſio; terror ſubitus; fumi mercuriales, arſenici & ſaturnini; tactus piſcis torpedo appellati; ſenium.

4. Cauſa proxima eſt interceptio influxus liquidi nervoſi in muſculos, ab obſtructione cerebri in parte, medullæ oblongatæ, medullæ ſpinalis, vel nervorum. Ab intercepto ſanguine, temporanea, vix vera paralyſis, oriri poteſt; hoc patet a diſtributione, anaſtomoſique vaſorum, & operatione aneuriſmatis.

4. An-

5. Antecedit partis paſſuræ gravedo, pallor, ſtupor & tardus motus. Pars affecta motu vel ſenſu vel utroque plus minus privatur; & mollis, frigida, atrophica, vel œdematoſa devenit. Pulſus plerumque parvus, mollis & tardus, interdum creber & inæqualis. Tandem memoria & ratio labaſcunt. Paralyſis particularis functionibus partium læſis ſeſe monſtrat.

6. Diagnoſi loci primario affecti petitur ab injuriis externis, & cognitióne ortus, progreſſus, & diſtributionis nervorum.

7. Paralyſis, ab apoplexia ortum habens, in apoplexiam ſæpe revertitur. A ſectione vel luxatione valida, vel ab ictu derepente orta, vel ubi pars diminuitur, inſanabilis. Dolor, ſenſatio, calor vel formicatio partis, aut tremor ſuperveniens, ſecuritatem pollicentur. Febris vel diarrhœa ſæpe paralyſin ſolvunt.

8. Medela requirit, ut liberus fluxus liquidi nervoſi per ſuos canales iterum reſtituatur. Perficitur, 1. Venæſectione, ſi in habitu plethorico juvenili; vel a cauſis remotis inflammatoriis morbus ſubito ingruat; aliter ſanguis haud mittendus. 2. Purgantibus & clyſmatibus acrioribus diarrhœam continuam per plurimos dies excitantibus: quamquam metodus hæcce in ſenio non uſurpanda. 3. Febrem temporaneam excitando medicamentis ſtimulantibus, calefacientibus, & attenuantibus. 4. Vomitoriis ſæpe repetitis & ſternutatoriis. 5. Thermis vel aquis ferrugineis. 6. Externis ad ſedem mali applicationibus, vid. urticatione, epiſpaſticis, frictione, electrizatione, linimentis nervinis, balneis calidis, vel natura vel arte paratis. 7. Dieta calefaciente cum aromatibus præparata, ſommo mediocri, motu multo, aere calido & ſicco. Vitare frigus, & rariſſima venere uti, convenit.

9. Stupor & tremor paralyſi affines ſunt, eodemque modo curantur.

SE-

SECTIO IV.

Epilepſia.

1. MOrbus epilepſia, vel ſacer, vel puerilis, vel Herculeus, vel comitialis dictus, eſt ſubita privatio internorum & externorum ſenſuum, cum ſubitis violentibuſque alternis contractionibus & relaxationibus muſculorum totius fere corporis, motibuſque partium exinde convulſivis.

2. Diſtinguitur in idiopathicam, quando primaria morbi ſedes in capite; & ſymptomaticam, quando ſedes primaria extra caput eſt.

3. Infantes, præcipue delicati, & defluctionibus capitis, hæmorrhagiis vel tinea laborantes, huic morbo maxime ſunt obnoxii. Sæpius viros quam feminas occupat.

4. Cauſæ remotæ ſunt externæ capitis injuriæ; uti vulnera, percuſſiones, fracturæ cranii, aqua, ſanguis, vel ſerum acre cerebrum inundans, vel ventriculos opplens; inflammatio vel ſphacelatio cerebri; concretiones, vel polypi intra cranium; eroſiones, dilacerationes, vel vulnera nervorum; evacuationes ſolitæ retentæ; repletio & inanitio; animi pathemata magna, & præcipue ſubitus metus; noxiæ particulæ in corpus admiſſæ; venena; labes hæreditaria.

5. Neque iræ antiquorum cæleſti, neque pituitæ, neque ſpecifico fermento, neque exploſioni violenti fluidi nervoſi, neque contractioni duræ matris, attribuenda eſt cauſa proxima. An in motibus ſpirituum animalium involuntariis & inæqualibus, ab irritatione generis nervoſi provenientibus, inveſtiganda ſit? Ita ſuadent contemplatio cauſarum remotarum, inſpectiones cadaverum, ſymptomataque.

6. Paroxyſmum aliquando antecedunt laſſitudo; ſtupor; vertigo; dolor capitis; ſcotoma; aurium tinnitus: inſomnia horrenda; palpitatio; reſpiratio difficilis,

cilis, tumor & mormura abdominis; urina multa; & præter ſolitum tenuis; facies pallida; lingua titubans; frigus extremitatum; ſenſuſque auræ frigidæ ad caput aſcendentis.

Invadente paroxyſmo, convulsus ſubito concidit cum vociferatione, oculorum contorſione, digitorum contractione, ſtertore, ſpuma oris, extremitatibus hinc inde curvatis. Perit ratio & ſenſatio. Inſcio elabuntur ſemen, urina, fæces. Remittentibus ſymptomatibus, ad ſe redit, & dolorem capitis, torporem, & laſſitudinem ſentit. Peractæ tragœdiæ inſcius eſt.

Paroxyſmi ſtatis temporibus quandoque redeunt; vel ab animi motibus, ſtudiis nimiis, poculis, caliditate vel frigiditate, inducuntur. In morbi progreſſus ſenſus hebeſcunt, & ratio vacillat.

7. Ex motu involuntario & irregulari fluidi nervoſi, facile deducuntur hæc ſymptomata.

8. Diagnoſis viſui patet.

9. Prognoſis incerta. Sæpe ſolvitur hic morbus a pubertate, intermittentibus febribus, & irruptionibus. Solet quidem etiam longus eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſus. Sympathetica facilius curatur quam idiopathica: hæreditaria vix medelæ auſcultat. Morbus poſt quintum & vigeſimum annum ortus ægre, poſt quadrageſimum ægrius curatur. Si nullus in partibus venientis mali ſenſus eſt, aut mens læſa, aut nervorum facta reſolutio, vix ſanatur. Si breves ſint intermiſſiones, convulſiones ſævæ, reſpiratio difficilis, ſtertor vehemens, & poſtea alta quies, æger in peſſimo verſatur ſtatu. Epilepſia in apoplexiam ſæpe degenerat.

10. In paroxyſmo ſcopus eſt colvulſiones ſedare. Perficitur, 1. Venæ ſectione in vena jugulari, ſi non adſint inanitio vel debilitas. 2. Revellentibus, uti frictionibus, ligaturis extremitatum, veſicatoriis, cataplaſmatibus, ſternutatoriis. 3. Antiepilepticis & antiſpaſmodicis per anum injectis, vel capiti & ſpinæ ſub-

for-

forma unguenti applicatis. 4. Tollendo cauſas remotas immediate in cerebrum agentes, quales ſunt depreſſiones, fracturæ cranii, vel corpora extranea.

In intermiſſione ſcopus eſt paroxyſmum impedire. Perficitur, 1. Antiepilepticis, vel ſpecificis ſic dictis medicamentis. 2. Evacuationibus per intervalla repetitis. 3. Fonticulis & ſetaceis. 4. Syſtema nervorum corroborando. 5. Cauſam primariam in epilepſia ſymptomatica tollendo; vomitu, ſi oneratur ventriculus; & ligaturis, vel empl. epiſpaſticis, ſi ab irritatione partis cujuſdam, ipſo loco applicatis. 6. Aere temperato & ſicco, cibo eupepto & aromatibus condito, ſomno moderato, evitatis animi pathematibus, venere, objectorum moventium vel terrentium, locive præcipitis conſpectu, balneo, igni, frigore, vomitu, laſſitudine, omnibuſque negotiis.

SECTIO V.

Convulſiones.

1. Convulſiones, ſpaſmi, vel diſtentiones nervorum ſunt alternæ & involuntariæ contractiones relaxationeſque muſculorum, animi facultatibus & ſenſibus externis integris. Eaſdem agnoſcunt cauſas remotas & proximas, gradu ſolummodo diverſas, ac epilepſia, & eodem modo curantur.

Spaſmus Cynicus vel riſus Sardonicus.

2. Quando hæ convulſiones occupant muſculos buccarum vel labiorum, tunc ſpaſmus Cynicus, vel riſus Sardonicus appellantur. Haud diverſam a priore medelam requirit.

Chorea Sancti Viti.

3. Eſt & alia convulſionis ſpecies, chorea Sancti Viti nominata, ubi crus claudicatione, & brachium ejuſdem lateris convulſione corripiuntur. Sanatur hic morbus repetita vene ſectione & purgatione; cum antiepilepticis & roborantibus, vid. cort. Peruviano, chalybeatis, & balneo frigido. Confert muſculis convulſione affectis admovere ſecundo quoque die cucurbitulas ſiccas.

SECTIO VI.

Tetanus, opiſthotonos, emproſthotonos.

1. TEtanus eſt continua & involuntaria muſculorum fere omnium contractio & rigiditas, ſine relaxatione. Si nonnullis intactis trahitur corpus verſus anteriora, emproſthotonos; ſi verſus poſteriora, opiſthotonos appellatur. Poſteriores a priore gradu ſolummodo diſtinguuntur.

2. Hoc malum in calidiſſimis terræ regionibus endemice graſſatur, præcipue tempeſtatibus pluvioſis æſtui ſuccedentibus. Rariſſime plagas cæli mitioris infeſtat.

3. In tetano muſculi anteriores & poſteriores æqualiter contrahuntur, & corpus inſtar ligni riget. Spaſmus ſub ſternum, ad ſpinam vergens, ſentitur. Dolores, præcipue ſpaſmis ſævientibus, acutiſſimi deveniunt. Facies rubet & detorquetur. Genæ retrahuntur. Oculi rigent. Mandibula nonnunquam obſeratur. Pulſus ſæpiſſime præternaturaliter tardus eſt. Sanguis detractus minus ſolito cohæret. Alvus conſtipatur. Reſpiratio fere intercipitur. Actiones naturales tantum non ſupprimuntur, ſenſibus externis & internis integris. Coſtæ incurvantur. Vitio depulſo, ſumma ad longum tempus atonia.

4. In

4. In opiſthotono & emproſthotono, cervix primo immobilis eſt; dein ſpaſmis ſævientibus, retrorſum in priore, & antrorſum in poſteriore, convellitur. Motus mandibulæ & deglutitio impeditur. Spaſmus ſub ſternum ſpaſmos ſeveriores inducit. Pulſus alias tardus & durus, alias parvus, fluctuans, & irregularis. Lingua riget. Os ſpuma ſanguinea ſcatet. Muſculi ſpinæ & inferiorum extremitatum, intactis ſuperioribus, in conſenſum trahuntur. Tandem ſpaſmis ſeverioribus, vel inſultu epileptico, æger explet mortalitatem.

5. Morbi periculoſiſſimi ſunt, & rariſſime, niſi ubi leniter adveniunt, tertium diem tranſgrediuntur. Ex acerbitate primi inſultus periculum judicatur.

6. Auxilium eſt, 1. In ſanguinis miſſione, ſi vires patiuntur. 2. In medicamentis antiepilepticis. 3. In aqua tepida per anum injecta, fomentationibus muſculis rigidis externe applicatis, vel balneis tepidis manufactis. Sed 4. Præcipue in opio intrepide adminiſtrato, & brevioribus intervallis, prout dolores admonent, ſubinde repetito. Unicus quem vidi tetanus, multis abhinc annis, opio, omnibus incaſſum tentatis, extemplo ſummotus fuit.

Vires poſtea reſtaurandæ cort. Peruviano.

SECTIO VII.

Catalepſis.

1. Catalepſis, ſeu catechus, morbus dicitur, quando fixus remanet æger in eodem ſtatu in quo deprehenſus fuit, ſenſibus internis & externis abolitis.

2. Cauſæ remotæ ſunt, animi pathemata, meditatio ſeria, frigus, evacuationum ſuppreſſio, vermes, vapor carbonum, ſeroſa colluvies intra cranium.

3. Cauſa proxima eſt fluxus liquidi nervoſi in nonnullos, & quies in omnibus aliis nervis.

4. In quo ſtatu correpti ſunt, vel ſedentes, vel

ſtantes, eumdem immoti ſervant. Oculi aperti rigent. Senſus externi & interni pereunt. Pulſus & reſpiratio bene ſe ſe habent. Cum multis ſuſpiriis ad ſe redeunt.

5. Curatur ſanguinis vel a naribus, vel vena jugulari detractione; ſtimulantibus naribus applicatis, cataplaſmatibus & clymatibus acribus, epiſpaſticis, frictione, &c, poſt paroxyſmum, ſetaceis, vomitu, & cauſarum morbum prodecentium correctione vel ablatione.

SECTIO VIII.

Malum hyſtericum, & hypochondriacum.

1. HYſterica paſſio, ſuffocatio uterina, aſcenſus uteri idem morbus in fœminis, qui in viris malum hypochondriacum audit, habita ratione ad diverſam corporis ſtructuram. Ab antiquis deſcribitur.

2. Sævit in fœminas, præcipue innuptas vel viduas; viros ſtudioſos, acutos & facile irritabiles utriuſque ſexus.

3. Cauſæ remotæ ſunt nimia humorum evacuatio per venæ ſectionem, vomitum, ſedem, menſtrua, vel abſtinentiam; nimia retentio menſium & lochiorum, vel evacuationes ſolitæ neglectæ; pubertas, & ad venerem impermiſſam proclivitas; vita ſedentaria, animi commotio; dieta viſcoſa, acida, flatum generans, prægreſſi morbi, labes hæreditaria. Paroxyſmum inducunt ſuaveolentia.

4. Cauſa proxima haud inveſtiganda eſt in uteri aſcenſus, vel vaporibus hinc ad cerebrum delatis, vel viſceribus abdominalibus atra bile obſtructis, vel peristaltico inteſtinorum motu inverſo, vel in fluido nervoſo in genere affecto. An eſt ſpaſmodica viſcerum abdominalium, & præſertim uteri, affectio, una cum nimia ſenſibilitate vel mobilitate ſyſtematis nervoſi? Hoc ſuadent contemplatio cauſarum remotarum, ſymptomatum, & medelæ, ſectioneſque cadaverum.

5. Sic

5. Sic ſe habet paroxyſmus: Primo ſentitur dolor coarctans in fronte, ſenſuum hebetudo, viſus obnubilatio, tædium. Afficitur æger ſenſatione globi aſcendentis ad fauces cum ſuffocatione, palpitatione cordis, inæquali & duro pulſu, vomitu materiæ aciddiſſimæ, vel bilis viridis, reſpiratione difficili, clavo hyſterico, renum & veſicæ doloribus inſtar calculi, odontalgia, dolore in dorſo, difficili mictione, ſummo externarum partium frigore, ptyaliſmo, flatu, tumoribus, riſu vel ploratu effuſo, urina multa limpida, animi irritabilitate, apoplexia, convulſionibus.

Remittente paroxyſmo, remittunt cito ſymptomata. Inteſtina obmurmurant; oculi attolluntur, corpus incaleſcit, & æger, ſuſpiriis profunde emiſſis, ad ſe redit. Sæpe ſudoribus ſolvitur paroxyſmus.

6. A ramis paris octavi & intercoſtalis aliquo modo irritatis proveniunt globus hyſtericus, ſuffocatio, palpitatio cordis, vomitus, dolor renum, urina limpida, ſtranguria, flatus, externorum frigus &c: dolor dorſi, & communicatione horum nervorum cum dorſalibus: ptyaliſmus & odontalgia, a quinto pari conſentiente: a toto genere nervoſo affectio, clavus hyſtericus, riſus & lachrymæ effuſæ, animi irritatio, apoplexia, convulſio.

7. Diagnoſis petitur a ſymptomatibus, præcipue urina limpida & ſuffocatione; a paroxyſmo, animi motibus, vel effluviis ſuaveolentibus, excitato, & graveolentibus fugato. Differt a ſyncope, apoplexia, epilepſia, calculo, iliaca paſſione.

9. Prognoſis eo magis fauſta, quo mitiora ſunt ſymptomata. Paroxyſmo aliquando rapitur æger. Evacuationes menſium vel hæmorrhoidum criticæ morbum tollunt. Rugitus & pudendi humiditas paroxyſmum cito abiturum demonſtrant. Originem præbet hoc malum ſcirrhoſis viſcerum obſtructionibus & putrefactionibus, hydropi, aſthmati, febri hecticæ.

9. In paroxyſmo, indicatio eſt irregularem ſpirituum fluxum & ſpaſmum conſopire. Perficitur. 1. Ve-

pæ ſectione, ſi adſit plethora, vel evacuationum obſtructio. 2. Stimulantibus & hyſtericis medicamentis. 3. Frictionibus extremitatum. 4. Pediluviis. 5. Titillatione plantarum. 6. Clyſmatibus ſpiritum digerentibus. 7. Opium adhibendo, præcipue in dolore acuto vel vomitu atroci.

Extra paroxyſmum ſyſtema nervoſum corroborandum, 1. Amurcam expellendo leniſſimo vomitorio & purgantibus. 2. Amaris & corroborantibus. 3. Equitatione. 4. Ferro vel aquis ferrugineis. 5. Antiſpaſmodicis & hyſtericis. 6. Dieta lactea, ſi antedicta nil proficiunt.

Evacuationes repreſſæ ſollicitandæ ſunt. Cibus flatulentus evitandus.

Si ab orgaſmo uteri oritur morbus, tollitur antiphlogiſticis, matrimonio.

10. Quare tam difficile curatu? Quare ruſticis & laborantibus minus familiare eſt? Quare hiſce temporibus tam commune?

SECTIO IX.

Inſania.

1. Inſania eſt mentis alienatio, vel delirium perdurans, ſine febre.

2. Diſtinguitur, 1. In malincholiam & maniam; prior eſt inſania cum triſtitia & occupatione mentis circa unum objectum; poſterior eſt inſania cum furore. Diverſi videntur gradus ejuſdem morbi. 2. In continuam & periodicam.

3. Hebetes, tarde diſcentes facileque iterum obliviſcentes, & triſtes melancholia; iracundi, hilares, juvenes, plethorici, tenſaſque fibras habentes, mania tentatur.

4. Temporibus calidiſſimis & ſicciſſimis oritur hoc malum.

5. Cauſæ remotæ ſunt nimia & continua animi atten-

tentio ad unam ideam; animi pathemata cogitationes omnino occupantia, uti mœror, triſtitia, metus, ſpes, gaudium, præcipueque amor; religionis falſæ terrores, immodica venus, venena narcotica, morbi febriles prægreſſi, evacuationes debitæ ſuppreſſæ, alimenta dura & viribus concoctricibus haud attenuanda, vita ſedentaria, pia mater calloſa, cerebrum ſiccatum, labes hæreditaria.

6. An ſanguis ater, craſſus, tenax, atra bilis ab antiquis appellatus, inquinando ſpiritus animales, cauſa ſit proxima melancholiæ & maniæ? Huic opinioni fidem faciunt accuratæ cadaverum inſpectiones, operatio cauſarum remotarum, & medela.

7. Sedes hujus morbi præcipua eſt in ipſo cerebro.

8. In melancholia æger mœſtus, abjectus, pavidus, inſomnis, hominum cœtus fugiens, ad iram ſine cauſa pronus, mutabilis, de minimis rebus ſollicitus, nunc avarus, ſtatim prodigus. Venter conſtipatur. Urina parca & pallida prodit. Præcordia flatu attolluntur. Vomitu rejicitur acris materia. Facies palleſcit. Arteriæ pigre moventur. Alimenta avide appetuntur. Imaginatio tantum pervertitur, ut vaſa fictilia, vitrea, immo mortuos ſeſe credunt. Quod triſtiſſimum eſt, ſibi ipſis manus inferre expetunt.

Maniam præcedunt oculi rubentes; palpebræ inconſtanter vibrantes; mores a ſolitis mutati; ſuperbia; odium erga hunc aut illum; dies noctesque inſomnes; cephalalgia; aurium tinnitus & ſonitus muſicus; riſus intempeſtivi. Procedente morbo, in iram effrenem & truculentam incidunt: obvios vel ſeipſos lacerant: venerem egregie & immodeſte appetunt: vires & frigoris tolerantia mirum in modum augentur: imaginatio egregie vitiatur. Tandem, paroxyſmo declinante, mœſti quieti & ſtupidi fiunt.

Inſania ſæpe fugat alios morbos antea in corpore inhærentes, & ægrum immunem a graſſantibus ſervat.

9. A craſſo & tenaci ſanguine vaſa cerebri implente, & liquidum nervoſum, craſſum, tenaxque pro-

ducente, oriuntur triſtitia, timor, cogitationes uni objecto infixæ, imaginatio læſa, robur inſolitum, frigoris, & famis tolerantia, ſecretiones impeditæ, & ab aliis morbis immunitas.

10. Diagnoſis patet. A phrenitide differt inſania, quia hanc nulla, vel ſaltem parva, illam acuta febris comitatur.

11. Spes melior in inſania, quæ ab evacuationibus ſuppreſſis, quam quæ ab erroribus dietæ; quæ a corpore, quam quæ a mente, originem ducit; quando adeſt lætitia, quam quando adeſt triſtitia. Morbum ſolvunt hæmorrhagiæ narium, diarrhœa, ſcabies, hæmorrhoides, menſes. Sub ſomno plerique ſaneſcunt. Remiſſionibus in hoc morbo haud fidendum eſt. Quando vires labefactantur, vel affectiones epilepticæ, vel comatoſæ ſuperveniunt, mors adeſt.

12. Intentio medici debet eſſe, 1. Revellere & evacuare humores cerebrum oppilantes. 2. Spiſſum ſanguinem attenuare & corrigere.

Revulſio & evacuatio perficitur, 1. Venæſectione, parce in melancholia, ſed ſæpe in mania, celebrata. 2. Vomitu. 3. Purgatione continua. 4. Diureticis. 5. Setaceis. 6. Evacuationes ſuppreſſas ſollicitando. 7. Immerſione in aqua frigida; vel balneis tepidis, dummodo caput, haud immerſum, aqua frigida eodem tempore perfunditur.

Sanguis corrigitur, 1. Potu multo diluente, aquis mineralibus, & nitro. 2. Medicamentis ſpecificis. 3. Animi ſerenitate, dieta ex cibis leviſſimis & blandiſſimis, exercitio perfunditur.

13. Animus in diverſis diverſimode regendus: in melancholicis, ſpe, fiducia, ludis, muſica, & fabulis, erigendus; in furioſis, timore, tenebris, vinculis, ſubitis terroribus, deprimendus eſt.

14. Opiata, non niſi in extrema ſollicitudine & longo pervigilio, concedenda. Lenis capitis frictio, ſilanus juxta cadens, geſtatio, cucurbitulæ occipitio inciſo admotæ, & balneæ calidæ, ad ſomnum conducunt.

15. Cu-

15. Cura præſervatoria debitis evacuationibus & animi diętæque regimine nititur. Optimum eſt morbo liberatis mutare regiones, annua peregrinatione jactari, neque eſſe ſolos, neque inter ignotos.

16. Poſt febres continuas, remittentes, vel intermittentes, oritur fatuitas, ſpecies inſaniæ a ſuperiore longe diverſa. Uti ab inanitione provenit, dieta nutriens, exercitium viribus proportionatum, & medicamenta cardiaca proſſunt. Abſit omnis evacuatio.

SECTIO X.

Odontalgia.

1. INter morbos nervoſos merito recenſetur odontalgia, vel dolor dentium, quia a nervo irritato provenit.

2. Hanc irritationem inducunt rheumatica ſanguinis diatheſis; aeris humiditas; inflammatio gingivarum; impedita malarum perſpiratio; potus vel alimenta acida, dulcia, frigida vel calida; dentium caries.

3. Dolor acutus in uno vel pluribus dentibus ſentitur. Gingivæ inflammantur. Genæ ſæpe dolent & tument. Somnus abeſt. Inflammatio vel diſcutitur, vel in ſuppurationem abit, quæ dentem carioſum reddit. Aliquando ſuppuratio fit ad radices dentium.

4. Diagnoſis haud facilis inter odontalgiam & inflammationem in antro Heighmoriano.

5. Minuenda primo inflammatio, dein dolor mitigandus. Minuitur inflammatio venæ ſectione; purgatione cum mercurialibus; ſudorificis; vapore aquæ calidæ per ſpongiam extrinſecus admotæ; medicamentis ſputum magna copia allicientibus; vomitu; gingivarum ſcarificatione; ſanguiſugis ibi applicatis, & epiſpaſticis pone aures. Sedata inflammatione, dolor mitigatur ſpirituoſis vel narcoticis dentibus applicatis.

6. Do-

6. Dolor quoque ceſſat, 1. Antetragam adurendo. 2. Inflammantia, veſicantia, & anodyna pone maxillam inferiorem, vel aures, temporibus vel cubito, applicando. 3. Dentem carioſum, quo minus externa irritent, plumbo implendo. 4. Actuali cauterio, per foramen tranſmiſſo; vel ſpir. ſalis aut ol. vitriol. gutta una aut altera, nervum deſtruendo. 5. Extractione.

7. Quare dentes morales plus quam alii afficiuntur? Quare proximus vel oppoſitus idem ſæpe ſubit fatum? Quare aliquando dens conſumitur ſine dolore?

PARS TERTIA.

De morbis qui oriuntur in partibus.

SECTIO I.

Hæmoptoiſis, aliæque hæmorrhagiæ.

1. QUando ſanguis floridus & ſpumans tuſſi ex pulmone fertur, hæmoptoſis appellatur.

2. Ad hunc morbum prædiſponunt corpora graciliora, debiles fibræ, collum longum, pectus anguſtum, multus & acris ſanguis.

3. Cauſæ remotæ ſunt ſanguinis orgaſmus, vel nimia expanſio, ab aucto particularum fermentantium inteſtino motu; ſpaſticæ nonnullorum viſcerum contractiones, quales ſæpe accidunt in hyſtericis & hypochondriacis malis; obſtructio ſcirrhoſa in vicinis viſceribus, & ſcirrhos vel polypus in ipſis vaſis pulmonalibus, quæ majorem ſanguinis copiam, & majore cum velocitate, ad alia non obſtructa determinat; plethora ab intermiſſis conſuetis evacuationibus, accedente inſuper ira, vehementi motu, cibo potuve calefaciente, vel tuſſi vehementi nimii in fæcibus extrudendis niſus; gelu corporis ſuperficiem, vaſaque ex-

externa cenſtrigens, aer in altiſſimis regionibus nimis levis; menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio.

4. Cauſa proxima eſt ruptura vaſorum pulmonalium, præcedente ſpaſmo univerſali.

5. Antecedit horripilatio, laſſitudo, pedum refrigeratio, anxietas, ſpirandi anguſtia, dolor gravativus undulatorius circa diaphragma, flatus in abdomine, & dolor dorſi. Tandem calidus erumpit ſanguis cum titillatione & pruritu in aſpera arteria. Hæc ſymptomata argunt ſpaſmuum totius corporis ante rupturam.

6. Non comitantur hæc ſymptomata eruptionem ſanguinis e gingivis vel faucibus; ergo diſtinguunt hæmoptoem ab hiſce eruptionibus.

7. Hæmoptoe inter omnes hæmorrhagias periculoſiſſima eſt. Variat egregie periculum in hoc morbo ſecundum cauſas inducentes, habitum, ætatem, vaſaque rupta. Perículoſior enim eſt ubi oritur a vaſis debilibus, ſcirrhoſis, vel polypo, quam ab ipſis fluidis, vel evacuationibus intermiſſis; in corpore debili & laxo, quam in vegeto; in ſene, quam in juvene; a ruptura vaſorum magnorum, quam minimorum. Niſi intra triduum compeſcitur fluxus ſanguinis vix ſervari poteſt. Summe periculoſus eſt quando ſanguis extravaſatur, non totus ejicitur; putreſcit enim, corrumpit vicina, tabemque infert. Facillime revertitur, & ſæpe recidivus ſummum ſecum adfert periculum. Si cum ulcere pulmonum conjungitur, actum eſt de ægro.

8. In medela, 1. Sanguis a pulmonibus avocandus. 2. Ejus orgaſmus temperandus. 3. Spaſmi conſopiendi. Vaſa agglutinanda.

Sanguis avertitur a pulmonibus, 1. Venæ ſectione. 2. Leni alvi ſubductione. 3. Clyſmatibus. 4. Ligaturis extremitatum.

Ejus orgaſmus temperandus, 1. Aqua frigida. 2. Nitro, acidis vegetabilibus & mineralibus. 3. Opiatis.

Spaſmi conſopiunt. 1. Pediluviis. 2. Opiatis, & ſem. hyoſcyami.

Va-

Vaſa agglutinantur, 1. Medicamentis oleoſis, in craſſantibus, & agglutinantibus, vid. balſ. capyur. locatelli, &c. 2. Dieta tenui lactea. 3. Summa corporis animique quiete & ſilentio; evitato vino, motu, venere; nimia caliditate cubiculi vel ſtrangulorum, & cibis acrioribus.

9. Ex dictis, cauſa & curatio hæmorrhagiarum omnium eluceſcit. Hæmorrhagia narium petit præcipue adoleſcentes, & ſæpe ſalutaris criticaque eſt; ſolvit enim plethoram, vertiginem, dolores, &c. & ſuppreſſa, ſæviſſimos inducit morbos. Si vehemens ſit, ſiſtenda iiſdem remediis, & externis applicationibus, vid. aqua frigida; aceto fronti, occipiti, & internis; naribus, & corporibus perquam frigidis nuchæ applicatis.

10. Ex eadem cauſa, ſed præcipue obſtructione lienis oritur vomitus cruentus a vaſis ventriculi diſruptis. Huic antecedit dolor punctorius & tenſivus in ſiniſtro hypochondrio; & cum irruptione junguntur anxietas, conſtrictio in latere, & lipothymia. Curatur iiſdem remediis, & opiatis parciori doſi adminiſtratis; oleoſis, ob relaxantem ſuam naturam, omnino evitatis.

11. De hæmorrhagiis per anum vel per uterum conſulantur hæmorrhoides, menſtruorum vel lochiorum fluxus nimius.

S E C T I O II.

Aſthma.

1. Aſthma eſt impedita & laborioſa reſpiratio, haud ſine metu ſuffocationis.

2. Aliud atque aliud nomen, vid. dyſpnœma, aſthma, orthopnœam habet, prout ſe intendit morbus.

3. Eſt, 1. Vel periodicum, vel continuum. 2. Vel humidum, vel ſiccum. 3. Genuinum vel ſpurium;

oriri

oriri non poteſt a calculo veſicæ felleæ; a tumoribus diaphragmatis, hepatis, ventriculi; a pectoris vel pericardii hydrope; a polypo, aliiſque cauſis. De priore ſolummodo agendum.

4. Elapſa juventute, homines, præcipue obeſos, adoritur. Magis æſtate vel autumno quam hyeme graſſatur.

5. Cauſæ hujus morbi remotæ ſunt aer cænoſus, vel particulis noxiis impregnatus; tonitru; animi pathemata magna; variolæ, ſcorbutus, intermittens catarrhus; ulcera antiqua cicatrizata, vel evacuationes ſolitæ, per hæmorrides vel fontanellas, repreſſæ; evacuatio critica eryſipelatis, vel podagræ, repercuſſa; œdematoſus pedum tumor repulſus; vulnera diaphragmati inflicta; tabes hæreditaria.

6. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Obſtructio bronchiorum & veſcicularum, humoribus craſſis, vel tuberculis inderatis. 2. Irritatio nervorum reſpirationi inſervientium; & huic ſpaſmodica fibrarum annulos cartilagineos bronchiorum nectentium contractio. Primam docet mortuorum inſpectio, & contemplatio cauſarum remotarum. Secundum demonſtrat aſthma, apoplecticos & hyſtericos paroxyſmos, ſcorbutum, evacuationem acrem repulſam, ſequens; ſectio nervi diaphragmatici, vel compreſſio nervorum in occipite hunc morbum inducens; cadavera aperta ubi omnia viſcera ſana; libera & æqualis reſpiratio ante paroxyſmum.

Ita ſeſe habet paroxymus. Primo, ventriculus, ſenſu coarctationis præcedente, diſtenditur, & ructus copioſe emittit. Sequitur calor, febris, ſtupor, capititis dolor, nauſea, urina pallida. Pulmones rigeſcunt, ſpiritus turbantur, membra torpent, pectus plus ſolito gravatur, difficile ſpirat, rauceſcit. Nocte omnia augentur ſymptomata. A thorace coarctato, reſpiratio lenta. Recta cervice ſpiritum trahit, & egregie elevat humeros. Vomitus bilis flavæ. Pejus in lecto, melius in aere frigido, ſeſe habet. Lacrymæ in-

involuntariæ; pulſus parvus, debilis, intermittens; cordis tremor; faciei nigredo & fere ſuffocatio. Remittente coarctatione, phlegma viſcidum, vel dulce vel ſalſum, vel putridum, filamentis nigris diſcriminatum; expuitur. Urina nunc colorata ſedimentum habet. Ceſſante paroxyſmo, ceſſat ſputus.

Inveterato morbo, tument manus & pedes; febris, præcipue nocturno tempore, infeſtat; facies liveſcit. Incidit vel in hydropem, vel conſumptionem, vel inflammationem pulmonum, vel lethargum, vel paralyſim.

8. Ab orgaſmo in ſanguine & nervis, actio ventriculi perturbatur, flatuſque gignitur. Ab eodem, febris, calor, &c. Senſatio rigeſcentiæ gravitatiſque in pulmonibus, a ſanguine ibi accumulato. Ab impletis vel contractis veſiculis, reſpiratio difficilis & ſtridor. Reſpiratio lenta, ob aerem impeditum. Recta cervice ſpirat, ut eo facilius deſcendat diaphragma. Humeri elevantur, ut vi majore agant muſculi ſcapulares. Calor lecti auget ſymptomata, Faciei nigredo & ſuffocatio provenit a tranſitu ſanguinis per pulmones impedito. Ab actione pulmonum læſa, hydrops.

9. Diagnoſis patet.

10. Prognoſis proſperior in juventute, quam ſenectute; in aſthemate ab evacuationibus repreſſis, quam ab aliis cauſis orto. Quo frequentior & ſeverior acceſſio, eo pejus. Aſthma, in peripneumoniam mutatum, lethale. Dyſpnœa ſine incommodo diu durat: orthopnœa ſenes ſubito ſtrangulat. Periculoſa tremula ſpiratio, pulſus intermittens vel deficiens, brachiorum paralyſis, ſyncope, cordis palpitatio, urina pauca. Ad extrema ventum eſſe, teſtantur ſpiritus parvus, tardus, & frigus; itemque pulſus ex tardo factus nimis creber & debilis.

11. In aſthemate humido ſcopus eſt attenuare & evacuare materiam viſcidam, novæque generationem impedire. Attenuatio perficitur, 1. Medicamentis atte-

tenuantibus. 2. Liqueribus diluentibus; Evacuatione Vomitoriis. Novæ materiæ generatio impeditur; 1. Purgantibus lenioribus vel diureticis. 2. Fontanellis & veſicatoriis. 3. Cortice Peruviano. 4. Dietæ micilaginoſæ evitatione.

In aſthmate convulſivo ſcopus eſt orgaſmum ſpirituum compeſcere. Perficitur, 1. Conſtrictionem minuendo clyſmatibus, thoraciſque fomentationibus. 2. Humores divertendo ab alia loca, frictione, vel fomentatione pedum. 3. Spaſmum compeſcendo opiatis. 4. Antiſpaſmodicis. In ſanguinolentis, ſi ſæviant ſymptomata, phlebotomia levamen præſentaneum adfert. Ad flatulentiam proſunt clyſmata ſpiritum digerentia. Fugato paroxyſmo, irritabilitati occurrit cort. Peruvianus.

12. In utriſque conveniunt ſitus erectus; dieta tenuis parcaque, evitatis flatulentis; aer ſerenus; thorax haud conſtrictus.

13. Si repulſa evacuatione ortum ducat aſthma, expugnandum eſt diaphoreticis & evacuatione iterum reſtituta. Si a noxiis particulis, inviſcantibus & veneno contrariis.

14. An proſſunt mercurialia in aſthmate humido?

SECTIO III.

Imbecilitas, vel reſolutio ventriculi & inteſtinorum.

1. EST morbus, quem imbecillitatem primarum viarum nominare licet, qui ſedentarios & literis deditos quam maxime infeſtat; & quamvis frequentiſſimus, attamen tantum non prætermiſſus, & adhuc fere innominatus.

2. Hunc inducunt vita ſedentaria; acriora purgantia nimis frequenter uſurpata; mœror; nimia ciborum repletio; dieta ex alimentis leguminoſis & flatulentis; nimiæ evacuationes, præcipue ſanguinis; & mo-

morbi prægreſſi, quales dyſenteria, abortus, intermittens, & ſpaſmi primarum viarum, diſpoſitio hæreditaria.

3. An cauſa proxima eſt motus periſtalticus primarum viarum debilitatus, vel nonnunquam impeditus, & inordinatæ frequenteſque duodeni, ipſiuſque ventriculi, ſpaſticæ conſtrictiones. Huic fidem faciunt cauſæ evidentes, ſymptomata, medela, & ſectiones cadaverum.

4. Adſunt anxietates; præcordiorum diſtentiones; flatus generatio & incarceratio; ſenſatio faucium conſtrictoria & moleſta; lateris vel ſterni dolor; cardialgia; ructus acidi; ſummæ aciditates; inteſtinorum, præcipue vacuo ventriculo, eroſiones & dolores; venter nonnunquam conſtipatus, nonnunquam ſolutus; fæces virides; appetitus ſæpe auctus; pulſus debilis, parvus, & tardus; frequens, ſed imbecillis, penis erectio; animi marcor; vertigo; palpitatio; aurium tinnitus; inſomnium, macies.

5. Cibus, qui ex vegetabilibus præcipue componitur, ob defectum motus periſtaltici, quietem agens, & calore fotus, in acidam ruit fermentationem; hinc flatus, ſaliumque acidorum generatio, quæ præcedentia excitant ſymptomata. Faucium lateriſque dolor oritur a conſenſu cum partibus affectis, interventu octavi paris & intercoſtalis.

6. Prudens medicus vix ſpondeat conſummatam medelam hujus morbi; quia difficillime curatur, & facillime, ob leviſſimos dietæ errores, recurrit. In nullo verſatur diſcrimine æger quamvis emaciatur, ſi obligare ſe legibus vult.

7. Obviam itur, 1. Evacuando primas vias vomitu florum chamæmeli decoctione elicito, & parvis doſibus tinct. rh. amar. 2. Corroborando has partes medicamentis calefacientibus amaris, cort. Peruviano, & aquis chalybeatis. 3. Equitatione continua, quæ, repetitis ſeccuſſionibus in partes affectas ſeſe præcipue exerens, præſtantiſſimam operam pollicetur. 4. Dieta

ta ex cibis putreſacientibus, non aceſentibus, uti carne, caſeo corrupto, &c. 5. Potu ex aqua, vino Maderenſi, vel ſpir. vini Gallici cum aqua diluti; evitatis omnibus cereviſiæ, excepto *Porter*, ſpeciebus.

8. Prodeſt perfundi aqua frigida, atque in ea natare, canalibuſque ejuſdem ſubjicere etiam ſtomachum ipſum & id quod contra ſtomachum eſt; in aere quam maxime ſicco & temperato degere; extremitates fricare, plerumque in motu eſſe; & cibos, qui potius difficulter concoquuntur, quam facile vitiantur, aſſumere. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere poſſunt, bubulam concoquunt. Utilis eſt magna ſalis marini cum cibis copia.

9. Inimicæ ſunt omnes evacuationes, præcipue emetica & cathartica repetita, dieta ex vegetabilibus, infuſio theæ nimis calida, vel diluta; nimia vini vel cibi ingurgitatio; abſtinentia; lac ejuſque cremor; butyrum, præcipue inſulſum; omnia pinguia; opus piſtorum; acida, acidæve potiones qualis illa *Punch* dicta; & pathemata ſubita.

10. Si cibus non continetur, valent ad comprimendum ſtomachum cucurbitulæ duobus digitis infra ſtomachum admotæ; ſpongia ex aceto; cataplaſma calefaciens, vel lana ſuccida ſicca extrinſecus impoſita, & calefacientibus particulis referta; cibus, ſemper quam minima copia ſemel, ſed debitis intervallis, repetitus, interpoſito nonnunquam aliquo minus utili, ſed magis grato. Vinum meracum, auſterum, frigidum; equitatio lenis, aquæ calybeatæ, & animus tranquillus.

11. Si coacuit intus cibus, proſunt, præter ante dicta, pulveres abſorbentes antacidi, poſt peractam digeſtionem, aſſumpti.

12. Si vero pituita ſola ſtomachus impletur, leniora adſunt ſymptomata, vid. appetitus deletus, inflatio, vertigo, lipothymia, febris erratica, nauſea, vomitus. Convenit per viam ſuperiorem, qua primum expelli poteſt, ejicere; equitatione, aliove exerci-

M ta-

tationis genere, quo ſuperior pars movetur, concuti; præcordia bene veſtita habere; vinum rubrum neque effuſe, neque timide bibere; ſtomachum tinct. rh. amar. cort. Peruv. & chalybeatis roborare, & poculum ſatis amplum, ter quaterve die, digeſtione peracta, ex aq. calcis haurire, qua nihil omnia glutinoſa potentius diſſolvit.

13. Illud quoque in omnibus ſtomachi vitiis præcipiendum eſt, ut, quo modo ſe quiſque æger refecerit, eodem ſanus utatur. Nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur ſecunda valetudo, quibus reddita eſt.

SECTIO IV.

Hæmorrhoides.

1. HÆmorrhoides diſtinguuntur, 1. In apertas & clauſas. 2. In exteriores & interiores; poſteriores digito explorantur.

2. Cauſa eſt obſtructio, inflammatio, & tumor vaſorum hæmorrhoidalium ab alvo dura, purgantibus fortioribus, vel critica quadam evacuatione.

3. In ano apparet tumor parvus, cum dolore & calore, qui debitam adeptus magnitudinem vel reſolvitur, vel indureſcit, vel ſuppuratur. In poſteriori criſi parum puris ſanguinei ſortitur, & gradatim exareſcunt hæmorrhoides.

4. Quando prægreſſa fuit valetudo, quando habitus malus, vel ſtatus corporis febrilis, quando ſanguinis profluvio imbecilliores non fiunt; in his parum tuto ſupprimitur; habent enim criſim, non morbum. Suppreſſa autem incaute hac evacuatione, ſubiti & graviſſimi morbi ſuperveniunt, inclinata in præcordia & viſcera materia. Hæmorrhoides antiquæ, vel irritatæ, in fiſtulam ani nonnunquam degenerant.

5. Si cui vero eæ nocent, ſupprimuntur, 1. Venæſe-

næſectione, vel ſanguiſugis capitulis earum applicatis. 2. Salibus purgantibus. 3. Flore ſulphuris interne ſumpto, 4. Fomentationibus & cataplaſmatibus diſcutientibus. 5. Unguentis repellentibus. 6. Orificium in ſuppuratione apertum conſervando; evitatis calefacientibus; motu magno, & equitatione.

SECTIO V.

Icterus.

1. ICterus, ſeu morbus regius, ſeu arcquatus eſt ſuffuſio bilis, & color tunicæ albugineæ cutiſque, præter naturam, flavus vel nigricans.

2. Diſtinguitur, 1. In icterum flavum & icterum nigrum; poſterior a priore gradu ſolummodo differt. 2. Continuum & periodicum. 3. Idiopathicum & ſymptomaticum. 4. Criticum & ſymptomaticum. 5. Icterum cum febre & ſine febre.

3. Cauſæ remotæ ſunt colica hyſterica; colica billioſa; venena, uti morſus viperæ, vel canis rabidi; ſtaphis agria; cathartica draſtica; triſtitia & ira; oſſificatio vel compreſſio ductuum bilioſorum a tumoribus extra vel intra exiſtentibus; graviditas, meconium non rite purgatum; jecoris obſtructio, ſcirrhus, vel abſceſſus; febres, præcipue intermittentes, nimis cito a cortice Peruviano ſuppreſſæ; calculi ductum cyſticum obturantes.

4. Cauſa proxima hujus morbis eſt, 1. Bilis jam ſeparatæ regurgitatio & abſorptio. Injectiones a ductu hepatico vel veſica fellea ad venam cavam retrogreſſæ, extraneæ compreſſiones, internæque obſtructiones ductuum bilioſorum huic fidem faciunt. 1. Bilis non ſecretæ aucta copia, viſciditas, vel acrimonia. Probabilis redditur ab ictero morſu viperæ ſubito inducto; ſcirrhoſitate hepatia; ſtatu hepatis ſano poſt mortem, nullaque in veſica fellea inventa bile; equorum, qui cyſti deſtruuntur, ictero; & icterico

ſymptomate in febribus ; ubi fæces alvinæ bilis ſecretionem non obſtructam demonſtrant.

5. Adſunt pigrities, laſſitudo ; color oculorum, cutiſque flaveſcens ; alvus obſtructa, appetitus imminutus ; fæces alvinæ albæ ; urina craſſa ſedimentum deponens & linteamenta flavedine tingens ; ſaliva amara & flavo colore tincta, reſpiratio difficilis ; ſtrictura, gravitas, tenſio, & dolor hypochondrii dextri ; vomitus, pruritus in cute, ſudatio difficilis, pulſus nonnunquam citatus, ſingultus, & morbo retrocedentes diarrhœa.

6. A curſu bilis impedito oritur alvum obſtructa, fæces albæ, plethora & pigrities. A regurgitatione, abſorptione, vel redundantia bilis, cutis humoreſque ſecreti bilioſo colore & amaritudine ſaturati. A veſica fellea turgida & irritata, gravitas, ſingultus & vomitus. A bili acri infra cutem ſtabulante pruritus, ſudoriſque difficultas. A bile, ob remoram magis acri, iterumque in inteſtina delabente diarrhœa.

7. Diagnoſis eluceſcit flavo oculorum, cutis, & urinæ colore, albiſque excrementis.

8. Prognoſis eſt magis fauſta in juventute, quam ſenectute, in robuſtis, quam debilitatis, in flaveſcentibus, quam nigreſcentibus, in ictero ſolitario, quam aliis morbis ſtipato. Icterus febribus, præſertim ultimis diebus, ſuperveniens, criſeos munere fungitur ; ſed inflammationem hepatis, ventriculi vel duodeni ſubſequens ægrum in acriore diſcrimine eſſe oſtendit. Sudor naturalis optimum præbet ſignum. Icterus hydropem comitatus incurabilis merito habetur.

9. Promovetur bilis ſecretio, 1. Venæſectione, ſi adſit plethorica conſtitutio. 2. Vomitu ſæpe repetito. 3. Rheo parvis doſibus continue aſſumpto. 4. Aperientibus, ſed præcipue ſapone, per os aſſumpto, vel in anum injecto, & aquis chalybeatis ſub finem morbi. 5. Fomentationibus & cataplaſmatibus hypochondrio dextro aſſidue applicatis. 6. Attentione ad cauſas remotas, vid. calculos, ſpaſmos, venena, febres,

bres, &c. quæ ſuis rem ediis finiendæ. 7. Dieta & potu aceſcente, exercitio, fricatione, & ludis.

SECTIO VI.

Calculus cyſticus.

1. HUnc morbum, quamvis frequentem, antiqui medici ignorabant. Sæculo decimo ſexto, anatomicam ſcientiam perſequenti, calculi cyſtici primo innotuerunt: ſymptomata longo intervallo poſtea deſcripta fuere.

2. Cauſæ prædiſponentes ſunt ætas ſenilis, ſexus fœmineus, vita ſedentaria, potus ex ſpir. vini, alimenta craſſa & ſicca, lithiaſis, podagra.

3. Calculi diſtinguuntur in magnos & parvos, in friabiles vel duros, in ſcabros, vel incruſtatos, in ovales vel anguloſos, in cineriticos, flaveſcentes, vel nigros, in inflammabiles & non inflammabiles.

4. Calculi ſolidioris texturæ, & ſaturatioris coloris, nec in aqua, nec in ſpir. vini rectificatiſſimo, nec in aqua calcis, nec in ſapone aqua ſoluto, diſſolvuntur. Ol. tart. p. d. vim ſolventem poſſidere videtur. Inſtar candelæ flagrant, perexigua terreſtris materia relicta: ergo non tam ex ſalina, quam ex oleoſa & inflammabili, cum terreſtri, bilis parte ob quietem & ſpiſſitudinem conjuncta, coalita, motuque partium vicinarum compreſſa, componuntur. Calculus recens muco abundat; ideoque in aqua fervente ſolvitur, & vix flammam concipit.

5. Calculi in veſica fellea remanentes nonnunquam ſeſe produnt partis dolore & pondere. In ductu cyſtico vel communi cholidocho hærentes, ſequentia excitant ſymptomata. Subitus, profundus, acutus, excrucians dolor in dextra ſtomachi parte, uſque ad dorſum penetrans, cum remiſſionibus & exacerbationibus; nauſea vel vomitus, flatus & tenſio hy-

pochondrii ; alvus aſtricta, cum albis excrementis, pulſus imbecillior, ſed vix citatior ; niſi in doloribus exquiſitis & perdurantibus ; a ſitu erecto, & decubitu in ſiniſtro latere moleſtia ; dyſpnœa, cardialgia, inquietudo & anxietas, animi defectio, convulſiones ; urina primo pallida, dein flava ; color icteritis cutis & oculorum. Tandem, ſedato ſubito dolore, ſequitur nonnumquam diarrhœa, calculi per anum rejiciuntur, ſymptomataque icteritia gradatim evaneſcunt.

Morbus ſæpe revertens cachexiam, tabem, icterum fere continuum & hydropem inducit.

6. A ſenſibilitate ductus, conſenſu nervorum intercoſtalium, cum multis aliis, & bile obſtructa, omnia hæc proveniunt ſymptomata.

7. Diſtinguitur ab inflammatione hepatis, ventriculi, vel inteſtinorum, ſymptomatum exacerbatione & remiſſione, icteritio colore calculiſque per anum rejectis ; a ſpaſmis hyſtericis, qui nervoſo habitu cognoſcuntur.

8. Raro, niſi in ſumma ductuum inflammatione & in prægnantibus, periculoſus. Natura ſæpe multum, medicina parum, in diſſolvendis calculis, profuit ; ideoque perfectam medelam vix ſpondeat medicus, ſæpe enim per intervalla morbus revertitur, & per totam vitam ægrum fatigat.

9. In paraxyſmo intentio eſt ductum laxare, & calculum detrudere.

Ductus laxatur, 1. Sanguinis miſſione in habitu plethorico, & ſtatu febrili. 2. Decoctis & juſculis lubricantibus & oleoſis intus hauriendis. 3. Cataplaſmatibus fotibus, & ſemicupio, externe applicandis. 4. Anodynis, in ſummo dolore. 5. Clyſmatibus relaxantibus eleoſis.

Calculus detruditur, 1. Motum inteſtinorum vermicularem lenioribus purgantibus accelerando. 2. Frictione in hypochondrio dextro & in dorſo adverſus partem affectam. Vomitu & exercitio, modo

abſit

abſit acutus dolor. Extra paroxyſmum calculi ſolvendi; & ulterior geneſis prohibenda.

Solutio tentanda, 1. Leni & repetito vomitu, qui molliores calculoſas concretiones ſæpe comminuit & deturbavit. 2. Medicamentis huic ſcopo dicatis, ſed parum efficacibus, uti ſero lactis, ſucco graminis, ſapone Veneto, decoct. rad. 3. aperient. parier. brav. rub. tinctor.

Ulterior geneſis impeditur, 1. Medicamentis aperientibus ſalinis. 2. Aquis mineralibus ferrugineis, quæ ſanguinem nimis denſum attenuant. 3. Motu corporis, præcipue equitatione.

SECTIO VII.

Diabetes.

1. Diabetes eſt nimia urinæ, plerumque ſuavis, profuſio, cum magna ſiti.

2. Diſtinguitur inutiliter in veram & ſpuriam. Vera appellatur, quando potus immutatus ſecernitur: ſpuria, quando adeſt humorum colliquatio. Sed melius propter uſum, 2. In originariam & ſymptomaticam. Nonnunquam hecticæ febris, ſed præcipue hyſterici mali comes eſt.

3. Cauſæ proximæ ſunt antecedentes morbi febriles, præcipue ſi immodicis evacuationibus fugantur; morſus ſerpentis dipſadis; acidularum aquarum uſus nimis longus, præcipue in frigida tempeſtate; medicamenta diuretica.

4. Neque oritur hic morbus a calida renum intemperie, neque a ſale ſanguinem coagulante; neque a ſalibus, ob ſanguinem ſpiritibus fermentatis repletum, retentis; neque a conſtrictione cuticularil; neque a vitiata bilis mixtura. Cauſa proxima videtur eſſe nimia glandularum renalium urinam ſecernentium laxitas, & ſerum acre attenuatumque: prior patet a cauſis remotis, analogia aliarum evacuatio-

num auctarum, medela, & cadaverum inſpectione: poſterior a ſpaſmis, eruptionibus inflammatoriis, & ulceribus malignis quæ diabetem comitantur.

5. In diabete adſunt urinæ fluxus inſolitus, ſitis intolerabilis, os ſiccum, ſalive ſpumoſæ expuitio crebra, calor viſcerum, urina limpida, ſuavis, bene olens, potumque æquans vel exſuperans, febris hectica, intumeſcentia lumborum, teſtium & pedum, tabes, mors.

6. Os ſiccum, ſaliva ſpumoſa & ſitis, a ſanguine liquidiſſima ſua parte ſpoliato. Sapor urinæ, a particulis chyloſis permixtis. Copia urinæ potum excedens, a liquefacto ſanguine, aliiſque humoribus, & aeris humiditate in corpus attracto. Febris hectica, ab acrimonia humorum. Tumor lumborum, teſtium vel pedum, a ſolidis labefactatis.

7. Copia urinæ aucta deſignat diabetem, & voluntaria emiſſio diſtinguitur ab incontinentia urinæ.

8. Recens facile, antiquus difficile curatur. In bibacibus & ſenſibus nunquam fere medelæ auſcultat.

9. Renum laxitas tollenda, & humores acres attenuatique corrigendi. Perficitur. 1. Corroborantibus & adſtringentibus. 2. Incraſſantibus & mucilaginoſis. 3. Aqua calcis. 4. Aqua Briſtolienſi. 5. Dieta ex ſolidis potius quam liquidis, gelativis, oryza, ſago, ſalep, piſcibuſque teſtaceis, aere ſicco & calido, lecto duro, & exercitio leni quotidie uſurpato. 6. Empl. defenſivo lumbi applicato, vel quod melius reſpondet, cingulo lato lumbis & abdomini arcte circumducto.

SE-

SECTIO VIII.

Incontinentia urinæ.

1. INcontinentia urinæ eſt excretio urinæ involuntaria ortum ducens a ſphinctere veſicæ relaxato ob paralyſim, contuſionem, longam in balneo frigido remoram, puerperium, partum difficilem, ætatem infantilem vel ſenilem, febreſque. Tollitur adſtringentibus, corroborantibus medicamentis, & nervinis unguentis pubi & perinæo externe applicatis.

SECTIO IX.

Lithiaſis ſeu calculus renum & veſicæ.

1. Lithiaſis eſt dolor acutiſſimus renum, ureterum, vel veſicæ, a calculo vel arenulis ibi impactis.

2. Diſtinguitur, 1. A loco affecto, in calculum renum & calculum veſicæ. 2. A calculo ipſo, qui vel ſcaber, vel levis; cineritius, ruber, vel fuſcus; friabilis, vel durus.

3. Cauſæ remotæ ſunt dieta lata & concoctu difficilis; vita ſedentaria; ætas ſenilis; rheumatiſmus & arthritis, ſitus horizonti parallelus; vinum tartaro ſcatens; aqua terreſtri & ſabuloſa materia repleta; ſanguinis diatheſis lapidoſa; labes hæreditaria.

4. Calculus neque viſcidæ pituitæ, neque fermentationi ſalium oppoſitorum, neque materiæ coagulanti, neque putrefactioni, neque ſalibus urinæ tartareis, originem debet. Oritur enim a ſabuloſis & terreſtribus ſanguinis particulis in tubis uriniferis hærentibus, ſeſe attrahentibus, & primo ſub ſpecie muci, dein lapidis, ope glutinoſæ materiæ, adjunctis.

5. Diſſectiones, renes ulceratos, aliquando omnino corruptos, calculoſque in eorum ſubſtantiam inhærentes, demonſtrant.

6. Calculus, præcipue veſicæ, conſtat plerumque ex nucleo & cruſtis vel tunicis concentricis.

7. Chymice tractatus ſeſe reſolvit in aerem, phlegma, ſalem volatilem urinoſum, oleum, & caput mortuum. Pars dimid a ex aere conſtat; quarta ex materia terreſtri; quarta, quæ remanet, ex oleo, phlegmate, & ſale componitur. Tantum abeſt a ſaliva compoſitione inſtar tartari vini.

8. Signa calculi renalis ſunt dolor acutiſſimus, vel gravativus in lumbis; calor, nauſea, vomitus; alvi conſtipatio; syptomatum exacerbatio poſt cibum; urina ſabuloſa; & ſæpe ſanguinea vel purulenta; iſchuria, coma, inflammatio, ulceratio, tabes. Sæpius patitur ſiniſter rem quam dexter.

Quando decidit in ureteres calcus, exacerbantur egregie dolores, & deorſum ad veſicam tendunt, ſtupet crus, retrahuntur teſticuli, & urina ex parte ſupprimitur.

Calculus veſicæ ſtipatur difficili & dolorifico mictu, cum continuo ad urinam deponendam deſiderio; tenſione & dolore coli; titillatione continua in glande; teneſmo; diarrhœa; urina mucoſa; convulſivis in mejendo motibus; urina ſanguine tincta poſt equitationem, cum augmento doloris in veſica, urethra, & glande.

9. Vomitus a conſenſu nervorum ſtomachi & renis oritur. Poſt paſtum exacerbantur ſymptomata ob diſtentionem ventriculi & inteſtinorum. Vaſis anguloſo lapide læſis, ſanguis & pus cum urina effluit. A viis urinæ obturatis, vel renis inflammatione, iſchuria. Calculus, per ureteres deſcendens, nervos lumbares comprimit vel irritat, & ſtuporem cruris, teſticulique retractionem producit.

Irritatio & preſſio calculi contra ſphincterem veſicæ, ſtranguriæ & tenſionis coli; ſympathia nervorum

rum ejuſdem membranæ per urethram continuatæ, glandulave lymphatica ſupra frænum obſtructa, titillationis glandis; contiguitas inteſtini recti, teneſmi & diarrhœæ; abraſio muci & ulcera, urinæ muſcoſæ cauſæ ſunt.

10. Calculus renum dignoſcitur a lumbagine, vomitu, & urina ſabuloſa; a colica, quia dolores altius tendunt, & rugitus exauditur in poſteriore; a paſſione hyſterica renes adoriente, quia hæc a clyſmatibus exacerbatur.

Calculus veſicæ exploratur cathetere, vel digito in anum immiſſo: hiſce, ergo, operationibus, titillatione glandis, & a febre immunitate, ſatis diſtinguitur a ſtranguria.

11. In calculo renum ſummum adeſt periculum ob inflammationes, ulcerationes, & ſuppreſſiones urinæ, quæ ſæpe comitantur. Facilius diſſolvitur in adultis, quam pueris. Res deſperata eſt ſi ulcera in renibus fiunt. Retentio urinæ per aliquot dies, frigus extremitatum, & convulſiones, mortem inſtantem denunciant. Calculus veſicæ facilius ſolvitur vel extrahitur quam renum.

12. Alia eſt cura paroxyſmi, alia extra paroxyſmum. Paroxyſmus ſedatur minuendo inflammationem & tollendo ſpaſmos, 1. Venæſectione. 2. Clyſmatibus emollientibus terebinthinatis. 3. Decotionibus emollientibus oleoſis. 4. Balneis tepidis. 5. Opiatis. 6. Quiete.

Extra paroxyſmum, morbus aggrediendus eſt, 1. Linthontripticis per os aſſumptis, vel in veſicam injectis, quales ſunt, ſapo Hiſpanus, lixivium ſaponis, teſtes animalium calvinati, acqua calcis, porra, cæpæ, celeri, quorum vires lithontripticæ experimentis confirmantur. Summa quies, & venter neque adſtrictus neque ſolutus, tunc convenit. 2. Dietas eupepta haud aceſcente, potu viſcoſo ex cerevifia vel rad. alth. & aqua levi pura, lecto duriuſcolo & altiore verſus caput quam pedes.

13. Si

13. Si calculus veſicæ hiſce remediis non cedit, litthotomia in auxilium vocanda.

14. Ad mictum ſanguineum, aqua calcis, omiſſo ſapone, eſt optimum remedium. Convenit quoque emulſio Arabica & manna ad alvum laxam ſervandam.

15. Arenulæ optime tolluntur aquis chalybeatis, diureticis: & illis præcipue, quæ ſalem alkalinum continent.

PARS QUARTA

De morbis genitalium & uteri.

SECTIO I.

De his morbis in genere.

PROXIMA ſunt ea vitia, quæ ad partes obſcœnas præcipue pertinent. Utut difficilis hæc explanatio, ſimul & pudorem, & artis præcepta ſervantibus, attamen quam maxime neceſſaria, quia in cæteris vitiis ſinguli, in his genus humanum peſſumdatur.

SECTIO II.

Morbus venereus.

1. HAud definiri poteſt morbus venereus ſine ſymptomatum enumeratione. Confertæ ſcriptorum turbæ palmam arripuit Aſtruc, cujus veſtigia meo preſſi pede.

2. Non in Europa innotuit ante 1493. Quia, 1. Neque a medicis, neque hiſtoricis, neque poeticis ſcriptoribus, ante hoc tempus, deſcribitur. 2. Non eſt lepra antiquorum. 3. Primi ſcriptores conſentiunt quod morbus antea inauditus fuit.

3. Non

3. Non in Italia, certis cauſis concurrentibus, germinabat; neque a regionibus Africæ, ſed ab Hiſpaniola cum Columbo advectus, bello Neapolitano ſe primo manifeſtabat.

4. Initio atrociter ſeviebat. Procedente tempore, variationes ſymptomatum magnas expertus eſt. Nunc longe mitior, ſed adhuc viget, ſemperque vigebit, dum homines vario fruuntur concubitu: quamquam pleroſque vanæ ſpei exitus oblectant.

5. Morbus ſemper ab infecto vel infecta provenit. Oritur, 1. Labe hæreditaria. 2. Contactu. Hic diverſis methodis perficitur; tactu partis ulceratæ cum parte ulcerata, baſiatione, lactatione, coitu.

6. Virus venereum eſt venenum ſui generis, vaſa obſtruens, corrodens, omniaque liquida contaminans.

7. Semper fere ſeſe primo manifeſtat in parte tacta.

8. Præcipuam in adipe & membrana celluloſa ſedem habet, ſed non unicam, ut ex glandulis obſtructis patet.

9. Corpus penetrat, 1. Per cutem immediate eroſam. 2. Per vaſa abſorbentia, quæ vel in venas lymphaticas valvuloſas, vel in ſanguineas terminantur.

10. Vires ſunt, in ratione, 1. Copiæ viri venerei. 2. Qualitatis ejuſdem. 3. Temporis in contactu elapſi. 4. Temperiei propriæ. Huic patet ratio, quare aliis intactis, alii inficiuntur; quare in aliis progreſſum celerrimum, in aliis lentum facit; quare aliquando in corpore latet per longum tempus.

11. In medicina prophylactica nulla adhuc cognoſcuntur interna remedia. Externa ablutio cum melle, acepto, urina vel ſpir. vini prodeſt.

12. Diſtinctio in duo ſtadia perquam neceſſaria eſt. Quando non adhuc ſe miſcuit ſanguini morbus venereus localis; quando ſanguis inquinatus, tunc lues venerea confirmata appellatur. Methodus medendi

di in his toto cælo differt. Prior morbus primo, poſterior poſtea tractandus.

13. Quia tam varia ſymptomata morbus venereus localis habet, vid. Gonorrhœam virulentam, tumores teſtium, ſtranguriam, bubones, gonorrhœam non virulentam, ulcuſcula, tumores præputii & balani, tubercula, verrucas, &c., hæc omnia, uti morbi diverſi, tractanda ſunt.

Gonorrhœa virulenta.

1. Cauſa proxima eſt virus venereum, per vaſa abſorbentia, præcipue lymphatica, aſſumptum, & in urethra depoſitum. Rejicitur aſcenſus per urethram, vel aſſumptio in ſanguinem, & in has partes cum ſemine depoſitio.

2. Nulla inter gonorrhœas virulentas diſtinctio, niſi in gradu ſymptomatum, vel diverſitate partium affectarum.

3. Separat ſe morbus in tria ſtadia, increſcentis inflammationis, decreſcentis inflammationis, exacreſcentiæ.

4. In hominibus quartum circiter diem poſt infectionem oritur haud ingrata titillatio in glande. Conſpicitur in urethræ ore paullulum ſaniei tenuis. Orificium, tumet, rubet, hiat, inter mejendum caloris ſenſus cum punctura miti. Poſtea dolor pungens percipitur inſtar puncturæ acuum. Pus magis viſcidum in majore copia exit. Totus rigeſcit penis, præcipue urethra, quæ uſque ad veſicæ collum, uti funis, tenditur. Augetur in dies inflammatio. Dolor & ardor in urina reddenda intolerabilis, præcipue ſub finem. Pus devenit vel flavum vel viride, cum ſtriis ſanguineis ſæpe mixtum. Per noctem ſomnum rumpit frequenter erectio involuntaria dolorifica, cum pene deorſum incurvato. Tument aliquando externæ glandulæ Cowperianæ; aliquando in perinæo abſceſſus. Sequitur ſæpe ſtranguria, tumor teſtium

ſtium vel glandularum inguinalium. Lumbi dolent. Per ſeptimanam unam vel alteram durat.

Tandem miteſcunt omnia ſymptomata. Urina minus urit. Magis albicans & æquabile fit pus. In erectionibus non curvatur neque tantum dolet penis. Urethra emollitur. Hic ſtatus ſecundus.

Inflammatione ſedata, nullus in urina reddenda dolor. Pus album, æquabile, viſcidum, inſtar fili ductilis, ſenſim minuitur; donec, ejectis prius materiæ tenacis globulis ſeparatis, in totum exareſcit. Hic tertius morbi ſtatus.

Accidunt fœminis ſimilia ſymptomata, diverſa partium ſtructura nonnullas variationes efficiente. Incipit cum ſenſu pruriginis, in vulva, & inſolito madore. Inflammantur, tument, calent, dolent muliebria: neque coitum cum viro tolerare poſſunt. Urina urit, ſed non tantum quantum in viris. Pus virulentum, raro ſanguinolentum. Tandem inflammatio minuitur. Pus album & tenax fluere deſinit.

5. Vix rite deſcribitur hujus morbi ſedes in hominibus. Incipit inflammatio & provenit primo pus ab ulcere in urethræ glandula juxta frænum ſita. Probatur, 1. Quia ibi in initio ſentitur titillatio & in mejendo dolor. 2. Quando inflammatio parva eſt, incipiente vel deſinente morbo, digitorum compreſſione exterius vel ſpecillo interius, ibi ſentitur ulcus. 3. Quia injectionibus haud longius penetrantibus curatur gonorrhœa, vel ſiſtitur puris fluxus. 4. Quia ſedes gonorrheæ non virulentæ, gonorrhœam virulentam ſequentis, ibi eſt. 5. Si a partibus vulgo creditis profluebat pus, in plurimis corporis poſitionibus ad veſicam fluere deberet, ergo modo libere exiret, modo ſiſteretur; quod non fit.

Si inflammatio adſit parva, ibi ſiſtitur. Sin magna, abhinc urethra, glandulæ Cowperianæ, proſtatæ, veſiculæ ſeminales inflammantur, ulcerantur. Docet diſſectio cadaverum.

In fœminis, glandulæ vaginæ & urethræ afficiuntur. Viſu & diſſectione cognoſcitur.

6. A

6. A viro venereo urethram ulcerante oriuntur omnia hæc ſymptomata. Penis curvatur ab irritato & contrahente fræno.. Lumborum dolor a nervorum conſenſu.

7. Diagnoſis facilis hujus vitii ab ulcerato rene vel veſica: quia in hiſce pus non niſi cum urina ſortitur. Facilis, quoque a gonorrhœa nimio labore inducta, quia tunc nullus dolor, nulla dyſuria, nullave malignitas. In fœminis, diagnoſis difficilis a fluore albo: ſævius tamen ingruit gonorrhœa; & ſi ulcera in pudendis ſint, certiſſima gonorrheæ ſigna habentur.

8. Morbus levior in fœminis, attamen curatu difficilior. Quo citius apparet, quo major inflammatio, quo plures partes afficiuntur, quo atrociora ſymptomata, eo pejor. Quo magis album minuſque diſcoloratum pus, quo minor ardor urinæ, eo melior. Si intra ſcrotum ſuppuratio fit, periculoſæ res aleæ eſt.

9. Totis viribus laborandum in primo ſtadio, ut inflammatio ſedetur. Perficitur. 1. Venæſectione. 2. Antiphlogiſticis. 3. Leni alvi ſubductione. 4. Fomentationibus & vapore calidæ aquæ. 5. Cataplaſmatibus. 6. Injectionibus emollientibus.

Sedata parum inflammatione, in ſecundo ſtadio ſcopus eſt, ut pus deveniat album & glutinoſum. Perficitur mercurialibus, quorum præcipua vis ad hunc finem ſpectat: haud inutilis tamen in priore ſtadio. Quo propius ulceri applicentur, eo melius; ergo injectio mercurialis, applicatio ung. mercurial. ad glandem & raphe penis, ſummæ utilitatis ſunt.

Per duos hos ſtatus victus debet eſſe tenuiſſimus. Calefacientia, uti vinum, condimenta, exercitium, niſi in debili corporis ſtatu, nocent.

Tertius ſtatus requirit incarnationem & cicatrizationem; quæ perficiuntur, 1. Balſamis terebinthiacis. 2. Adſtringentibus. 3. Aquis ferrugineis. 4. Aqua calcis. 5. Balneo frigido. 6. Injectionibus exſiccantibus. 7. Victu paullo liberiore, ſed eupepto. 8. Abſtinentia a coitu, immo ab ideis veneris, per totum tempus,

10. Ar-

10. Ardor urinæ mitigatur demulcentibus, & camphora; curvatura, pene deorſum ligato. Abſceſſus perinæi curatur quamprimum aperiendo.

11. Alia decantatur medendi methodus per injectiones leniter cauſticas & adſtringentes, ſtatim uſurpatas; ſed quia ſucceſſus nunc ſecundus, nunc adverſus, a medico ſanitatem famamque molienti evitandæ ſunt.

12. Nimiam purgationem ſæpe ſequitur ſeminis profluvium ante coitum, aut alvi dejectionem, vel nimis frequenter in ſomno emiſſum, quod debilitatem & marcorem inducit. Provenit a ſphinctere veſicularum ſeminalium nimis laxato vel eroſo. Curatur iiſdem remediis ac tertius gonorrhœæ ſtatus.

13. Alia eſt gonorrhœæ ſpecies perperam ſicca appellata. Dyſuria ſentitur urens, & magna urethræ inflammatio, cum nullo vel pauciſſimo ſaniei fluxu. Sæpe ſtranguria comitatur. Pro cauſa agnoſcit inflammationem quæ non vergit in ſuppurationem, ſed reſolvitur. Curatur methodis in primo gonorrhœæ ſtadio præſcriptis.

14. Quare fortiora purgantia ſymptomata augent?

Tumor teſtium venereus.

1. Cauſa eſt inflammatio urethræ in gonorrhœa, per vaſa deferentia ob nimium exercitium, calefacientia, injectiones adſtringentes, vel cathartica fortiora, teſtibus communicata. Rejicitur ſuppreſſio ſeminis virulenti.

2. Primo ſiſtitur paullulum fluxus puris venerei. Dolor lancinans ſentitur in teſtibus. Indureſcit chorda ſpermatica. Tumere incipit epididymis, dein teſtis, cum febre. Increſcit teſtis in magna molem cum exquiſito dolore, calore & ponderis ſenſu. Rubet & tenditur ſcrotum. Si reſolvitur, redit fluxus gonorrhœæ; gradatim detumeſcit teſtis; ſæpe epididymis

durities ſupereſt. Si non reſolvitur, abit in ſuppurationem, vel ſcirrhum, vel gangrænam.

3. A communicata inflammatione facile deducuntur hæc ſymptomata.

4. Diagnoſis patet inter venereum & ſimplicem tumorem teſtium a cauſis antecedentibus.

5. Prognoſis proſpera, quando gonorrhœa iterum fluere incipit. Facilius reſolvitur tumor a gonorrhœa quam a lue venerea ortum ducens. Semper incerta, quando inflammatio magna. Mala, ſi dolor ceſſat ſine tumoris diminutione.

6. Curatur, 1. Venæſectione. 2. Fomentationibus. 3. Cataplaſmatibus. 4. Faſcia ſuſpenſoria. 5. Purgantibus lenioribus. 6. Mercurialibus interne ſumptis, & externe applicatis. 7. Vomitu ex turpeth. mineral. 8. Dieta tenuiſſima, quiete, & decubitu horizontali.

Ad remanentem duritiem diſcutiendam, empl. mercurialia, fumigatio, balnea Akæ ſudantia conducunt. Hæc conveniunt omnibus tumoribus venereis induratis.

Si ad ſuppurationem vergat, aperiatur quamprimum. Si cancere vel gangrena corripitur, abſcindatur.

Stranguria venerea.

1. Diſtinctio neceſſaria eſt inter inflammatoriam & habitualem ſtranguriam. Priore jamjam inter morbos febriles tractata, nunc ad poſteriorem veniam.

2. Stranguria habitualis oritur, 1. Ab urethra cicatricibus conſtricta. 2. Ab excreſcentiis induratis, 3. A tumefactis proſtatis & glandulis Cowperianis.

3. Urina profluit tenui rivo, ſæpius interrupto, & aliquando bifido. Longum tempus ad veſicam exonerandam requiritur. Aliquando adeſt ſtimulus ad urinam reddendam, aliquando nullus.

4. Succurritur, 1. Urethram inflammando, ulcerando. 2. Turunda mercuriali. 3. *Specillo* plumbeo. 4. Apertura urethræ ad locum affectum, & obicis extir-

extirpatione. 5. Si in proſtatis ſedes hæret, medicamentis in duritie teſtis jam præſcriptis.

Bubo venereus.

1. Errant ſcriptores qui bubones inter prima luis venereæ ſigna collocant. Sanguine infecto vel non infecto oriri poſſunt. Poſteriores ſolummodo hic tractantur.

2. Diſtinctio, 1. Eſt quando dextrum vel ſiniſtrum inguen, vel ambo tument. 2. Quando inflammatorius vel ſcirrhoidæus eſt.

3. Oritur a viro venereo per vaſa lymphatica aſſumpto, & glandulas inguinales obſtruente.

4. Sentitur in inguine dolor cum parva duritie. Creſcit donec elevetur cutis & rubeat. Pars acute dolet & calet. Inceſſus difficilis. Bubo ad faſtigium elevatur, pulſat, purpureſcit. Tandem, ceſſantibus ſymptomatibus, pus formatum effluit, cavitas nova carne repletur, & cutis ſuperinducitur.

Sed quando indureſcit cum nullo vel minimo dolore & calore, & in eodem ſtatu remanet, tunc ſcirrhoidæus devenit. Vel mobilis vel immobilis eſt. Procedente tempore, aliquando mutatur in carcinoma.

5. Diagnoſis facilis, inter hos & bubones peſtilentes aut ſcorbuticos, ſymptomatibus venereis antecedentibus. Ab hernia inguinali facile diſtinguitur his ſignis: hernia ſi premitur digito facile cedit, ſed cito reſtituitur; bubo venereus vel non cedit vel retinet veſtigium; prior tota mollis, poſterior ſolummodo ſuperne; hæc ſua propria ſymptomata habet, ille ſua. Diagnoſis difficillima inter bubones locales & bubones a ſanguine infecto procedente, quando hujus ſymptomata non adhuc apparent: priores ſemper gonorrhœam vel cancro immediate antecedente vel conſociantes habent; poſteriores ſine cauſa manifeſta oriuntur. Anteacta vita judicium adjuvat.

6. Prognoſis in bubone inflammatorio ſemper fauſta. Si cito diſpareat, ſanguis inficitur. Semper incerta in bubone ſcirrhoidæo; quando dolere incipit,

 ma-

mala. In carcinomate, ſi non inhæret vaſis inguinalibus, prognoſis dubia; quando hæret, incurabilis.

7. In primis diebus, quando magnitudinem vix æquat nucis caſtaneæ, tuto reſolvi poteſt; ſed ſi hanc ſuperat, vel celeriter tumet, ad ſuppurationem perduci debet. Reſolutio perficitur, 1. Venæſectione. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus intus ſumptis & ad locum applicatis. 4. Dieta tenui. Suppuratio perficitur, 1. Emplaſtris maturantibus. 2. Cataplaſmatibus ſuppurantibus. 3. Dieta larga nutriente. Nulla venæſectio neque purgatio in hoc ſtatu adminiſtranda eſt.

Suppurato omnino bubone, educatur pus per magnam aperturam, 1. Scalpello. 2. Cauſtico. Nihil amplius reſtat, quam ut ulcus depuratum carne repleatur. Si minus recte procedit, mercurio intus ſumpto ulcus corrigitur, Victus nunc tenuis.

8. Hæc, buboni venereo locali, ubicumque loci eſt, conveniunt.

9. An bubo localis ſeſe monſtrare poſſit ſine prægreſſis ſymptomatibus venereis?

Gonorrhœa non virulenta, Anglice, Gloet.

1. Eſt ulcus parvum, calloſum, haud venereum, ab ulcere gonorrhœæ in ipſo glandulæ emiſſario remanens, eamdemque ſedem habens. Probatur, 1. Quia in illam degenerat gonorrhœa. 2. Quia in glande prope frænum ſentitur aliquando punctura. 3. Quia injectionibus irritantibus dolor ibi ſentitur, pus magna copia provenit, calet ibi urina, & gonorrhœa quaſi virulenta excitatur. 4. Specillo exploratorio vel digitis comprimentibus patet. Ergo nunquam a ſola ductuum excretoriorum laxitate, vel proſtatis, aut veſiculis ſeminalibus, provenire poteſt.

2. Producitur a nimiis & fortioribus purgantibus, repetitis diu & durantibus gonorrhœis, corpore vel febre vel ſalivatione aliiſque cauſis debilitato. His ulceris vaſa relaxantur, & cicatrizatio impeditur.

3. Ex

3. Ex urethra continuo fluit paullum ſaniei tenuis, aquoſæ, pellucidæ, præcipue poſt partum vel nimium exercitium. Filamenta puris craſſioris in urinâ natant. Plus calidis tempeſtatibus quam frigidis exit. Punctura nonnunquam in glande ſentitur.

4. Diagnoſis inter hanc & ſeminis profluvium facilis; illa ſemper fluit, hoc non niſi certis temporibus.

5. Prognoſis proſperior in recenti quam antiqua. Sed ſemper incerta medela; reſtat enim adhuc opprobrium medicorum.

6. Succurritur; 1. Medicamentis adſtringentibus internis. 2. Fluxum aliter divertentibus. 3. Cantharidibus interne ſumptis. 4. Aquis mineralibus ferrugineis. 5. Injectionibus digerentibus, vel urethram rodentibus. 6. Injectionibus ſtypticis. 7. Balneo frigido marino. 8. Victu reficiente, ſed non calefaciente; & abſtinentia a venere, poculis, nimio cibo, & ſaltatione.

7. Viribus reſtauratis, & inquietis ob morbum cogitationibus oblivioni traditis; incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio.

Ulcuſcula venerea, Anglicè, Chancres.

1. Cauſa eſt virus venereum acrius & ſubtilius vaſa ipſa erodens, vel glandulas ſebaceas obſtruens & inflammans.

2. Primo apparet macula rubra, quæ elevatur in papulam miliarem, calentem, prurientem. Senſim albeſcit apex, & mutatur in pus flavum viſcidum. Dehiſcit, & fit ulcus inflammatum, undequaque ſerpens. Albo & calloſo margine plerumque cingitur. Tandem longe lateque paſcitur, & vicina corrumpit.

3. A viro venereo inflammante, corrodente, oriuntur hæc ſymptomata.

4. Diagnoſis ab excoriatione glandis facilis; inter ulcuſcula localia & a lue venerea producta, difficilis. Si maligna, citoque ſua ſtadia decurrunt; ſi frænum vel carunculas mirtiformes occupant, ad prio-

ra veriſimiliter pertinent: ſed ſi valde benigna, ſi cito abeunt iterumque repullulant, ſuſpicio adeſt ſanguinis infecti.

5. Prognoſis melior, quando aquoſum laticem, quam quando viſcidam materiam continent. Si recens neque magna inflammatio, proſpera; ſi antiquum, incerta.

6. Curatur, 1. Venæſectione. 2. Fomentationibus & cataplaſmatibus emollientibus. 3. Merculiaribus. 4. Purgantibus. 5. Ung. mercuriali fortiſſimo, vel cauſticis mercurialibus ulceri applicatis. 6. Pene ſurſum ſuſpenſo. 7. Victu tenuiſſimo.

7. Hæc ad omnia ulcuſcula localia, ubicumque ſita ſunt, conveniunt.

Tumor præputii & glandis.

1. Tumores præputii & glandis diſtinguuntur, 1. In inflammatorios, œdematodeos, & ſcirrhoidæos. 2. In phimoſim & paraphimoſim.

2. Cauſa proxima eſt virus venereum ulcuſculorum obſtruens vaſa ſanguinea vel ſeroſa. Annumeranda quoque eſt calloſitatum compreſſio.

3. Cauſæ remotæ ſunt frigus peni admiſſum, cauſtica irritantia, ſordis venereæ remora, exercitium, pocula nimia, calefacientia.

4. Ab ulcuſculis inflammatis incipit præputii glandiſque inflammatio, rubedo, calor, dolor, tumor. Febris comitatur. Coarctatur urethra, difficilis exit urina, & dolorem excitat. Præputii vel glandis marginem obſident cryſtallinæ, aquoſum laticem continentes. Similia ſymptomata accidunt fæminis. Terminatur vel reſolutione, vel ſcirrho, vel gangræna.

5. Si, vulneratis leviter partibus, rutilus erumpit ſanguis, omnia ſalva ſunt. Mitior œdematodæus, periculoſior inflammatorius, contumax ſcirrhoidæus. Si cryſtallinæ appareant, gravis; ſi gangræna, gravior;

Digitized by Google

vior; ſed ſi radices penis vel oſtium vaginæ corripuit, graviſſima prognoſis.

6. In tumore inflammatorio & œdematode, indicatio eſt obſtructiones reſolvere & gangrænam præcavere. Perficitur, 1. Venæſectione larga. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus. 4. Pene ſurſum ſuſpenſo. 5. Fomentationibus & cataplaſmatibus. 6. Injectionibus emollientibus inter præputium & glandem injectis. 7. Partes ung. mercur. illinendo. 8. Scarificatione vel inciſione præputii. 9. Parco victu; potu dilente; quiete; irritantium & cauſticorum evitatione; ſordis venereæ ablutione.

Tubercula calloſa.

1. Diſtinctio, 1. A locis affectis. 2. A diverſis eorum ſpeciebus.

2. Oriuntur a vaſis minimis & glandulis viro venereo affectis.

3. Si, ſanatis venereis ulcuſculis, ſupereſt calloſitas, phyma; ſi inſtar funis, chorda appellatur. Aliquando ſine ulcere prægreſſo germinant in pene, vulva, ano, mammis, verrucoſæ ſubſtantiæ. Si longæ, pori; ſi breviores, verrucæ; ſi minus adhuc elevatæ latæque, condylomata; ſi fimbriatæ, criſtæ nominantur. Excreſcentiæ quoque variæ fiunt in ano. Si a cute pendula tumefacta, criſtæ; ſi a tenui pediculo, mora; ex ultimis maximæ, fici vel mariſcæ nuncupantur. Si in ſulcis ani fiſſuræ oriuntur, pus ſeparantes, rhagadum nomen gerunt. Omnia hæc cancrum degenerare poſſunt.

4. Diagnoſis inter localia & a lue venerea orta, petenda a frequenti repullulatione, cæteriſque ſymptomatibus.

5. Prognoſis in ſtatu ſcirrhoſo, proſpera. Si calere, dolere, lancinare incipiunt, incerta.

6. Phymata & chordæ tractari debent methodis in ſcirrho præſcriptis. Cætera tubercula curantur,

1. Amputatione. 2. Cauſticis. Rhagades, emollientibus, detergentibus, cicatrizantibus.

Lues venerea confirmata.

1. Diſtinctio, 1. A locis affectis, 2. Ab aliis morbis complicatis.

2. Oritur a venereo per vaſa ſanguinea, ſeroſa, lymphatica, intus aſſumpto, & omnes humores, præſertim mucum glandularum, adipemque inquinante. Cauſis propriis concurrentibus ad propria loca ſæpe determinatur.

3. Cauſæ remotæ ſunt omnia quæ ulcera virulenta localia inflammant & exſiccant, ſi ſint externe vel interne applicata; repulſio bubonum ſine mercurio adhibito. Ergo egregie errant, qui luem a gonorrhœa nunquam affirmant productam.

4. Recrudeſcunt omnia præter gonorrhœam ſymptomata localia, uti ulcuſcula in pudendis, tumores teſtium, bubones, tubercula penis & ani.

Palatum, fauces, membrana Sneideriana infeſtantur inflammationibus, ulceribuſque, cum albo & calloſo margine. Hinc deglutitio impeditur, oſſa carie eroduntur, raucitas ſequitur, anima fœtet, & naſus ipſe corruit.

Quando corpus in lecto incaluit, tunc oriuntur per totum corpus dolores atrociſſimi, lancinantes, dilacerantes, ſed præcipue in medio tibiæ, humerique, aurora appropinquante, deſinunt vel miteſcunt. Aliquando tumor & ſuppuratio in locis dolentibus, aliquando nulla evenit.

Cutis deturpatur maculis latis, rotundis, ſiccis, flaveſcentibus vel purpureis, ab omnibus aliis diſtinguendis. Circa frontem & tempora & pilorum radices confertim hærent puſtulæ ſcabioſæ, quibus nomen corona veneris. In volis manuum plantiſque pedum apparent fiſſuræ ichorem ſeparantes. In cute per totum corpus oriuntur inflammationes & ulcera, in

in latitudine ſerpentia, muſcolos denudantia, pus viride flavum inſtar ſevi ſplendeſcens ſeparantia, cum orificiis parvis, complanatis, pallidis.

Glandulæ diverſæ infarciuntur, indurantur, tument in variis locis. Hæ, ſecundum varios duritiei gradus, varia ſortiuntur nomina. A tendinibus, nervis, ligamentis, oriuntur nodi, ganglia, tophi.

Ab oſſibus elevantur exoſtoſes, acutiſſime dolentes, modo duræ, modo molles, & in ſuppurationem tendentes. Oſſa ipſa carie tentantur, & ulcera ibi fœtida maligna producuntur. Medulla corrumpitur, graveolens acriſque devenit, & excitat graviſſimos dolores. Capita oſſium intumeſcunt cum dolore; inde anchyloſis. Oſſa nonnunquam fragilia ad minimum ictum, nonnumquam mollia inſtar ſeri, deveniunt.

Palpebræ inflammantur, ulcerantur, oculi cæcantur ſuffuſione, ductus lachrymalis clauditur, & fiſtula producitur. In aurium penetralibus inflammatio, abſceſſus, caries fit. Tympanum eroditur & pus defluit; inde tinnitus, murmur, ſurditas.

Functiones animales afficiuntur; corripitur æger cephalalgia, hæmicrania, vertigine, epilepſia, ſpaſmis, tremoribus, paralyſi. Vitales functiones labem ſentiunt; oritur dyſpnœa, aſthma, hæmoptœ, phthiſis, palpitatio cordis, ſyncope, intermiſſio pulſus. Labefactantur quoque naturales functiones; appetitus nullus, digeſtio proſtrata, affectiones hypochondriacæ, hydrops, obſtructiones, diarrhœa ſuperveniunt.

Effœto corpore, pallet facies; adoritur febris hectica colliquativa, ulceribus graveolentibus tabeſcit. tandemque poſt ſummos excruciatus, lenta & miſerrima morte perit.

Fœminæ ſua propria ſymptomata habent, vid. ſcirrhos, ulcera, canceros in mammis & utero; fluxum nimium vel ſuppreſſionem menſtruorum, abortum, fœtuſque rubentes ſine cuticula.

6. A viro venereo cum ſanguine mixto facile deducuntur hæc ſymptomata. A glandulis in pudendis &

ano infarctis ; proveniunt ulcuſcula & tubercula. A mucoſis faucium & naſi glandulis obſtructis, ulcera hæc loca depaſcentia. Vel ab acri viro venereo irritante muſculos & perioſtæum, vel exoſtoſi incipienti, vel a medulla corrupta, dolores venerei ; a calore dilatante humores, incrementum, & a perſpiratione aucta, lenimen dolorum. A glandulis cutis ſebaceis, puſtulæ ; ab adipe infra cutem infecta, ulcera. A materia oſſea effuſa & medulla corrupta, morbi oſſium. A lympha & ſemine inſpiſſato, tumore glandularum & teſtium. Ab humoribus & glandulis oculorum, morbi occularii. A tubo Euſtachiano, ulceribus faucium infecto, morbi aurium. Ab omnibus humoribus depravatis acribuſque, & obſtructionibus variis, læſæ functiones animales, vitales, naturales.

7. Diagnoſis difficilis ob ſimilitudinem ſymptomatum cum aliis morbis, vel ob diſſimulationem ægri. Signa quædam certa, quædam dubia. Priora ſunt, quando inficit alios, vel generat fœtus lue infectos ; quando morbi venerei locales apparent ſine coitu ; quando cutis maculis, vel puſtulis ſcabioſis, vel ulceribus antea deſcriptis deturpatur. Facillime cognoſcuntur a ſcorbuticis ulcera faucium venerea, propter cavitatem & colorem cinericium ; ab angina ſuppurata, prægreſſis ſignis & diuturnitate. Exoſtoſis, ſi non a fractura vel ictu externo provenit, certiſſimum præbet ſignum. Hyperoſtoſis venerea facile diſtinguitur a rachitico, podagrico & ſtrumoſo vitio, præcedentibus horum ſymptomatibus. Cariem multa inducunt ; ſed quando neque externa, neque ſcorbutica, neque ſtrumoſa, neque rachiritica cauſa patet, tunc caries venerea cenſenda. Fragilitas oſſis diagnoſim certam præbet.

Poſteriora ſigna. A glandulis tumefactis & doloribus nocturnis, cautum judicium. Affectiones oculorum, aurium, capitis, pulmonum, incertam efficiunt diagnoſim. A prægreſſo corporis ſtatu judicium quoque dirigitur, ſi præceſſerint tubercula venerea,

ul-

ulcuſcula maligna, tumores præputii glandiſque, vel ſubita bubonis magni reſolutio ſine mercurio.

8. Prognoſis melior in recentioribus, quam vetuſtioribus; in adultis, quam in ſenibus, vel infantibus; in fæminis, dummodo fluunt menſtrua, quam in viris; in antiphlogiſtico ſanguinis ſtatu, quam in inflammatorio; in ſanis, quam morboſis. Quo pejora ſecum ſymptomata adfert, & partes ad vitam magis neceſſarias adoritur, eo gravius morbi periculum. Si exoſtoſis interna vel caries in cranio oriatur; ſi tubercula vel vomicæ fiant in pulmonibus; ſi cancer in utero formetur; ſi medulla oſſium corrumpatur, in anguſto ſpes eſt. Si cum ſtrumis, vel ſcorbuto, vel phthiſi coit, medela difficilis. Quædam ſymptomata medicamentis vix cedunt, uti dolores venerei, puſtulæ magnæ corroſivæ, teſtes vel glandulæ tumefactæ, caries.

9. Mos olim fuit morbum lign. guajaci, rad. chinæ & ſarſaparillæ fugare; ſed mutata viri venerei natura, huic operi per ſe nunc imparia ſunt. Hodie præ omnibus merito habetur mercurius.

10. Medela perficitur vel ſine ſalivatione, vel cum ſalivatione. In priore methodo mercurius ad emunctoria corporis dirigitur medicamentis huic ſcopo inſervientibus, 1. Ad inteſtina, purgantibus. 2. Ad renes, diureticis. 3. Ad cutem, ſudorificis, balneis & fontanellis. Has evacuationes optime promovet ſolutio mercur. ſublim. corroſiv. in cancro jamjam memorata: ſed non adhuc experimentis ſatis comprobantur ejus vires. Requirit hæc methodus aerem tepidum, ſerenum, æſtivum, cautelam a frigore, dietam tenuiſſimam, reſpectum ad partes præcipuæ affectas, & perſeverantiam poſt totalem ſymptomatum receſſum. Sepe fallit hæc methodus, ergo vix eligenda, niſi ubi hydrargeroſis periculoſa.

11. Salivatio nunc cenſetur tutiſſima, expeditiſſima & ſæpe jucundiſſima via. Non convenit in epilepſia, in phthiſi pulmonali, in gravidis, ſenibus, in-

infantibuſque, in emaciatis, vel aliquo morbo febrili chronicove, præcipue diarrhœa, correptis, antequam fugantur vel mitigantur. Ut diſtincte tractetur, in tria ſtadia, excitationis, continuationis, & deſinentiæ, dividi debet.

12. Stadium primum. 1. In noſtra regione tempus autumnale, vernali; vernale, æſtivo cedit. Hibernum frigus evitandum. 2. In plethoricis ſemper, in macilentis vel hydropicis nunquam venæſectio inſtituenda. 3. Lenis purgatio adhibenda. 4. Diluentibus potionibus & balneis tepidis relaxanda & implenda vaſa. 6. Induſiis lanæ mollis corpus veſtiendum. 6. Tunc mercurius lente in vaſa ingerendus. Externa applicatio juncturis forma unguenti optime reſpondet.

Stadium ſecundum. 1. Ptyaliſmus in ſuccidis excitandus eſt ad ſex libras, in macilentis ad quatuor ſpatio viginti quatuor horarum. 2. Pulſus nunquam aſſurgere debet ultra centum pulſationes ſpatio unius minuti; aliter vera febris ſymptomata ſuperveniunt. 3. Calor cubiculi optime verſatur circa 70. gr. thermometri Farenheitiani. 4. Per diem noctemque talis ſitus eligatur, qui exitum ſalivæ patefacit. 5. Potus largus, dieta tenuiſſima, humectans convenit: evitatis pinguibus, oleoſis, calefacientibus. 6. In hoc ſtatu ſuſtineatur ptyaliſmus donec diſpareant omnia luis ſymptomata, quæ fugat mercurius.

Stadium tertium. 1. Sua propria porta exeat mercurius. 2. Purgatio una vel altera lenis præſcribenda. 3. Victus magis nutriens, ſed eupeptus, permittendus. 4. Caute admodum ad aerem externum redeundum. 5. Exercitium & ruſticatio ſanitatem confirmant.

13. Mercurius ſecum adfert ſua incommoda & pericula.

In primo ſtadio, 1. Si mercurio non excitatur ptyaliſmus, vomitu ex turpeth. miner. promovetur. Sed non inſtandum, repugnante natura; quia ſine ſalivatione ſuum opus ſæpe perficit. 2. Accidit aliquando a nimia feſtinatione vel frigore concepto, quod facies

cies & labia tument, lingua magnopere tumefacta extrorſum prominet, & febris ſequitur. Non vacat periculo hic ſtatus. Ergo immediate venæſectione larga, purgantibus, vapore fomentationum ad loca affecta applicato, ſudorificis, induſiorum mercurialium detractione, vis mercurii minui debet. 3. Si morbus febrilis adoritur ægrum, inunctio ſiſtenda. 4. Si diarrhœa ſupervenit, vomitu & opiatis repetitis curatur.

In ſtadio ſecundo, 1. Si accidit ſputum ſanguinis, poſt debitam venæſectionem, pectoralia & adſtringentia adminiſtranda, mercuriique vis retundenda, vel omnino coercenda. 2. Si ptyaliſmus ob aliquam cauſam urgentem immediate ſiſti debet, flore ſulphuris gradatim aſſumpto optime perficitur. 3. Si epilepſia ſupervenit, venæſectione, vomitu & cautela in mercurio adminiſtrando opus eſt. 4. Si menſes nimium fluunt; mercurius inhibendus & adſtringentia præſcribenda. 5. Ad inflammationem oris, continua cum decoctionibus emollientibus ablutio. 6. Si alvus nimium conſtipata, leniſſimo aperiente ſolvitur.

In tertio ſtadio. 1. Ad ulcera profunda & hæmorrhagias oris, adſtringentia. 2. Ad coaleſcentiam linguæ, cum partibus vicinis diſſociatio. 3. Ad conſtrictionem maxillæ inferioris, vix ullum invenitur remedium.

14. Remanent aliqua ſymptomata poſt ptyaliſmum. 1. Ulcera faucium, quæ curantur gargariſmatibus ſtypticis. 2. Ad ulcera contumacia in cute, fonticuli & ung. detergentia. 3. Dolores rheumatici tolluntur decoctionibus lignorum, frictione ad locum & thermis. 6. Caries oſſis ſcalpro exſcindi vel actuali cauterio inuri debet. 3. Exoſtoſis, ſi non cedit ung. mercuriali fortiſſimo; abſcindenda. 6. Ulcus uteri curatur purgantibus, & injectionibus detergentibus. 7. Ad corpus vi mercurii fractum, amara cum cortice Peruviano. 8. Depreſſus naſus fulcitur, ſepto arte facto.

15. Quare tam varia habet ſymptomata, & tam varia imitatur morbos lues venerea?

SE-

SECTIO III.

De menſibus.

1. MEnſes circiter annum decimum quartum vel quintum apparent, & circiter annum quadrageſimum nonum ſiſtuntur, habita ratione ad regimen, victum, temperiemque.

2. Sex, ſeptem, vel decem unciæ ſanguinis boni & rutili plerumque ſecernuntur. In fluxus duratione magna quoque variatio.

4. In prægnantibus, præſertim poſt tertium menſem, & lactantibus, fluunt menſes.

4. Ab arteriis uteri vaginæque evaneſcentibus prodeunt menſes.

5. An plethora, præcipue ipſius uteri, ortum habens a perſpiratione muliebri parca, peculiari hujus viſceris compage, & vaſis facile diſtenſilibus, cauſa ſit proxima fluxus muliebris? Huic opinioni favent pondus corporis per multos annos idem remanens, vires profluvio ſanguinis non diminutæ, ſymptomataque.

6. Adſunt horrores; laſſitudo; in lumbis æſtus; dolor, & pondus, febricula; cephalalgia; appetitus proſtratus; oculorum hebetudo.

7. Ob laxam & facile dilatabilem uteri compagem, ob ſanguinis perpendicularem altitudinem, ob venas uteri valvulis carentes, facilius per has quam per alias elabitur ſanguis ſuperfluus, & ibi generat æſtum, dolorem & pondus.

8. Quare bruta animalia, ſimia excepta, menſes non patiuntur? Quare non æque reſpondet phlebotomia, ac fluxus ſanguinis per uterum? Quare menſibus incipientibus, turgent mammæ? An ſolemnis ſecretio in hominibus obſervetur?

SE-

SECTIO IV.

Obſtructio vel ſuppreſſio menſium.

1. SI, longioribus intervallis & minus copioſe quam par eſt fluant menſes, tunc obſtrui; ſi non omnino fluant, tunc ſupprimi dicuntur.

2. Cauſæ remotæ ſunt ſubitum frigus; ingeſta viſcida & acida; triſtitia & metus; morbi prægreſſi; evacuationes nimiæ; medicamenta adſtringentia.

3. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Nimia vaſorum uterinorum rigiditas. 2. Uteri compreſſio a tumoribus vicinis. 3. Uteri coaleſcentia. 4. Humorum lentor.

4. Adſunt dolor & æſtus lumborum, coxarumque; arteriarum pulſatio; cephalalgia; appetitus proſtratus; languor; horrores; febricula lenta; urina craſſa & rubra; inflammatio, ſuppuratio, vel gangræna uteri; varices, tumores crurum, ventris inflammationes; vomitus, anxietas, tuſſis, dyſpnœa, tabes, cordis palpitatio, ſyncope, vertigo, apoplexia, inſania, chloroſis, pica, fluor albus, hæmorrhagiæ variæ.

5. A ſanguine menſtruo, qui evacuari ſolebat, uterum infarciente, & per nervorum ſympathiam univerſum corpus turbante, rite fluunt hæc ſymptomata.

6. Diagnoſis hujus mali in initio a graviditate difficilis; petitur a fœdo colore, ſymptomatibus poſt tertium menſem non recedentibus, & nullo motu in utero percepto.

7. Prognoſis variat ſecundum ſymptomata, tempus ſuppreſſionis, ætatem, cauſaſque.

8. In nimia vaſorum rigiditate indicatio eſt, 1. Fibras uterinas relaxare fomentationibus, balneis tepidis, & inunctionibus emollientibus: vel 2. Momentum ſanguinis intendere cardiacis.

In humorum lentore indicatio eſt particulas cohærentes disjungere, & momentum fluidorum augere.

Per-

Perficitur ; 1. Sanguinis miſſione à vena ſaphena, ſi adſit plethora. 2. Cucurbitulis. 3. Frictionibus crurum. 4. Catharſi forti. 5. Vomitu 6. Emmenagogis. Dieta eupepta & nutriens, motus corporis, & aer ad caliditatem urgens, conveniunt.

9. Immerito ab hoc vitio diſtinguitur chloroſis ſeu febris virginum pallida ; idem enim eſt morbus.

S E C T I O V.

Nimia menſium profuſio.

1. Nimis eſt profuſio, quando exinde debilitatur fœmina. Accidit ſæpe circa annum quadrageſimum quintum.

2. Cauſæ remotæ ſunt nimia ſalacitas ; morbi febriles, ebrietas, immodicum exercitium, ſternutatio, ſaltatio, vomitus, animi pathemata, paſſiones hyſtericæ, evacuationes repreſſæ, emmenagoga, peſſorum acrium ; morbi uteri, quales ſunt ſcirrhi, cancri vel polypi.

3. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Sanguis nimis rarefactus, tenuis & acris. 2. Vaſa nimis debilia.

4. Adſunt color fœdus, debilitas, appetitus proſtratus, anxietas, ſyncope, extremorum frigus, convulſio, ſuffocatio, febriles ardores, tumores œdematoſi, hydrops, cachexia, fluor albus, atrophia.

5. Hiſce ſymptomatibus originem præbet hæmorrhagia.

6. Prognoſis infauſta, quando ſupervenit convulſio ; vel quando oritur ab inſanabili uteri morbo.

6. In ſanguine nimis rarefacto, tenui vel acri, ſcopus eſt, 1. Revellere venæſectione in brachio, ſi vires adhuc integræ ; vel cucurbitulis. 2. Condenſare & demulcere medicamentis coagulantibus & demulcentibus, inter quæ eminet ſpir. vitriol. cum adſtringentibus.

In

In vaſorum debilitate ſcopus eſt elaſticitatem reſtituere adſtringentibus interne & externe applicatis.

Conveniunt aer ſiccus & ad frigidum vergens; cibus & potus nutriens, refrigerans, & exſiccans; animus a pathematibus vacuus; abſtinentia a venere; & in decubitu caput depreſſum, cruraque elevata.

SECTIO VI.

Fluor albus.

1. FLuor albus eſt excretio continua humoris albi, ſubrubri, vel viridis, nunc mitis, nunc acris ab utero.

2. Fœminæ, præſertim laxioris habitus, ab anno quarto decimo huic malo maxime obnoxiæ. Quandoque infantibus accidit.

3. Diſtinctiones ſolummodo petuntur a colore, qualitate, copia, & tempore fluxus.

4. Sedes hujus mali eſt in glandulis, lacunis mucoſis, & arteriis minimis in cavitatem uteri vaginæque dehiſcentibus.

4. Cauſæ remotæ ſunt aer humidus; dieta nimis tenax, otium, meteſtaſis humorum, uſus thermarum nimius; fluxus menſium immodicus; abortus vel partus difficilis, venus effrænata, obſtructio menſium, lapſus inopinati, & luxationes lumborum.

6. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Seroſa colluvies. 2. Laxa uteri compages.

7. Adſunt continuus vel interruptus fluxus humorum; appetitus proſtratus; pica, reſpiratio difficilis, palpebrarum tumor; febris hectica; lumborum dolor; urina turbida; triſtitia; aqua intercus; ulcerationes leves uteri vaginæque; palpitatio; ſyncope.

8. A nima copia & fluxu ſeri oriuntur hæc ſymptomata.

9. Diſtinguitur a menſibus decoloribus, quia hi periodum ſervant; ab ulcere uteri, ſymptomatibus ſup-

purationem præcedentibus ; a gonorrhœa ; quia in hac adſunt genitalium phlogoſis, ulcera, & humor ſecernitur a lacunis prope clitoridem.

10. Fluor albus impregnationem difficilem & abortum facilem reddidit. Quo morbus recentior & magis albicans humor, eo melior; quo antiquor & magis viridis vel fuſcus, eo pejor prognoſis. Quando dolores acuti, cancer metuendus.

11. Ad medelam perficiendam requiritur, 1. Ut humorum vitium corrigatur, & fluxus ad uterum impediatur, 2. Ut tonus uteri reſtituatur.

Humorum vitium corrigitur & ſeri fluxus ad uterum impeditur, 1. Laxantibus amaris. 2. Diaphoreticis. 3. Fontanellis. 4. Aq. calcis.

Tonus uteri reſtituitur exſiccantibus, roborantibus, & adſtringentibus, interne applicatis.

Si humor acris vel fœtidus, alternantia mercurialia præmittenda. Dieta ſit exſiccans & eupepta, aer ſiccus, a venere & animi pathematibus abſtinentia, exercitium lene.

SECTIO VII.

Furor uterinus, & ſatyriaſis, vel priapiſmus.

1. FUror uterinus eſt furioſus & inſatiabilis veneris appetitus cum mania conjunctus.

2. Cauſæ remotæ ſunt menſium obſtructio; ebrietas; cibi calefacientes; cogitationes & hiſtoriæ venereæ; nimius emmenagogorum calidorum uſum; cantharides; ſtimulantia utero applicata.

3. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Acrimonia humorum a clitoride, vagina, vel utero ſeparatorum. 2. Partium genitalium nimia tenſitas & inflammatio.

4. Fœmina primo triſtis & taciturna fit; erubeſcit, pulſuſque mutatur de rebus venereis facta mentione. Poſtea mania correpta in riſus & fletus conjici-

jicitur, de venere palam loquitur, & obvios ad copulam ſollicitat.

5. Hilaritas, audita de amore fabula, diſtinguit furorem uterinum incipientem a melancholia vera.

4. Prognoſis fauſta, quando rerum venerearum mentio non amplius eas afficit.

7. Ad medelam perficiendam phlogoſis partium tollenda & acrimonia humorum mitiganda.

Phlogoſis tollitur. 1. Venæſectione larga & ſæpe repetita. 2. Purgantibus & clyſmatibus emollientibus. 3. Balneis, fomentationibus, injectionibus utero applicatis. 4. Antiphlogiſticis, vid. nitro & emulſ. Arabic.

Acrimonia mitigatur, 1. Demulcentibus. 2. Narcoticis.

Dieta parca & refrigerans, aer frigidiuſculus; modicum exercitium, evitatis cogitationibus & hiſtoriis libidinoſis, conveniunt.

8. An coitus permittendus?

9. Satyriaſis vel priapiſmus virorum eaſdem cauſas agnoſcit, & eodem modo curatur.

S E C T I O VIII.

Impotentia, vel ſterilitas virilis.

1. ORitur, 1. Seminis inopia vel vitio. 2. A reſolutione pudendorum. 3. Ab impedita ſeminis ejaculatione.

2. Imminuitur vel vitiatur ſemen ob pravum victum; inediam; corpulentiam; medicamenta refrigerantia, vel ſeminis generationi inimica; Veneris abuſum; nimiam caſtitatem; virus venereum; tumores teſtium; ſenium.

3. Reſolutio pudendorum inducitur a contuſionibus; caſu ſupra os ſacrum; applicationibus emollientibus; urethræ ulcere; pudore, terrore; capitis læſionibus.

4. Ejaculatio ſeminis impeditur a lapidibus vel tumoribus emiſſaria veſicularum ſeminalium occludentibus, perforatione obliqua, incurvato pene.

5. Seminis vitium vel inopia cognoſcitur a nullo ad venerem ſtimulo, nimia ejus tenuitate & parva copia in copula emiſſa: reſolutio genitalium a læſione præcedente & ſeminis emiſſione ſine erectione: impeditus ſeminis egreſſus a ſtimulo ad venerem non imminuto.

6. Medela cauſis accommodanda. Deficientia vel vitium ſeminis reſarcitur, 1. Reſtaurantibus, quæ ſuccum gelatinoſum præbent. 2. Dieta nutriente præcipue ex avibus ſylveſtribus; evitatis evacuationibus, ebrietate, acidis, triſtitiaque. 3. Sedula attentione ad cauſas, vid. corpulentiam, tumores teſtium, vel virus venereum.

Reſolutio genitalium tollitur, 1. Stimulantibus interne ſumptis, & externe peni applicatis. 2. Roborantibus, inter quæ eminet balneum frigidum. 3. Dietà calefaciente, exſiccante.

Obſtacula ſeminis egreſſum impedentia artem chirurgicam poſtulant.

SECTIO IX.

Sterilitas muliebris.

1. UBI fœmina maturæ ætatis non concepit poſt multiplices cum viro coitus, ſterilis dicitur. Ergo in veram & relativam merito diſtingui debet.

2. Oritur, 1. A ſemine haud in iterum penetrante ob os coalitum, vel tumoribus occluſum, ſitum obliquum, vel voluptatem e coitu nimis languidam. 2. A ſemine non retento, vel non abſorpto, ob orificium uteri laxum, diverſos fluxus vel hæmorrhagias uterinas, denſitatem vel ſcirrhoſitatem matricis, vel internam ejus ſuperficiem viſcida materia repletam,

tam. 3. Ab ovarii & tubarum Fallopianarum vitiis ſeroſis, hydropicis, multiſque aliis, quæ ſupponi poſſunt. 4. A pravis humorum uterinorum qualitatibus ob nimium calorem uteri, fluxum album acrem, vel ulcere uteri. Quædam medicamenta conceptionem impedire perhibentur.

3. Os uteri clauſum; a celeri effluxu ſeminis; tactu, ſymptomatibuſque præcedentibus; ſeminis abſorptio impedita, a menſium obſtructionibus, fluxu humorum vario; & poſt aliquot dies ſeminis ejectione; vitia ovarii & tubaurm difficillime, ſi nullus tumor exterhe apparet; depravatio humorum uterinorum, calore & cachexia corporis, humorumque evacuatorum examinatione; deprehenduntur.

4. Prognoſis fauſta, quando provenit a menſibus ſuppreſſis, fluore albo, vel fluxu acri; ſed ſemper incerta in obſtructionibus vaginæ, uteri, ovariorum, vel tubarum Fallopianarum.

5. Quando os uteri clauditur, ars chirurgica tentanda eſt. Appetitus venereus, ſi languet, excitandus.

Si nimia humorum copia ab utero ſeparetur, evacuantia, exſiccantia, & roborantia uſurpanda. Si ſcirrho laboret uterus, vix medelæ aſcultat: ut & vitia ovarii & tubarum Fallopianarum.

Nimius uteri calor contemperatur injectionibus in uterum, dieta refrigerante, clyſmatibus. Ulcerum & fluoris albi humor acris, ſublatis cauſis, ceſſat.

SECTIO X.

Gravidarum morbi.

1. Signa conceptionis, præſertim in initio, valde obſcura, multis aliis morbis communia, & in diverſis fœminis diverſa ſunt. Sequentia plerumque accidunt. Menſes, poſt primum, ſecundum, vel tertium menſem omnino ſuppreſſi vel diminuti, & malæ

hinc pendentia; motus in utero circa quartum menſem; mammæ intumeſcentes, & quando comprimuntur, ſeroſum liquorem ſtillantes; areolæ fuſcæ; tumor abdominis præcipuæ verſus partem inferiorem. Tempus graviditatis ab exploratione craſſitiei cervicius uteri, & intumeſcentiæ abdominis, propinquitate ad hypochondria, cognoſcitur. Sexus vix, numerus fœtuum difficillime, prædici poteſt.

2. Graviditas diſtinguitur ab hydrope ob hujus tumorem deorſum vergentem fluctuationem & ſitim: a mola, ob pondus gravativum, abdominis æqualem intumeſcentiam, & nullum in utero motum.

3. Gravidarum morbi varii ſunt in diverſis fœminis. Nonnullæ melius ſe habent quando gravidæ; dum aliæ per totum geſtationis tempus ægrotant.

4. Incommoda quæ gravidis accidunt primis menſibus ſunt appetitus proſtratus, vel depravatus, nauſea, vomitus, torpor, gravitas, dolor capitis, vertigo, animi deliquia, dyſpnœa, tumor & dolor mammarum, odontalgia, hæmorrhagia uteri & narium. Hæc ſymptomata a menſibus retentis, uteroque infarcto & increſcente, ortum ducunt.

5. Incomoda quæ accidant ultimis menſibus, ſunt tumores pedum, labiorum pudendi œdema, varices, tenſiones abdominis, dolor dorſi, lumborumque, ſpirandi difficultas, obſtructio alvi, flatus, hæmorrhoides.

6. Priora ſymptomata tolluntur, 1. Sanguinis miſſione, menſuranda pulſu, retentione menſium, & tempore geſtationis. 2. Medicamentis unicuique ſymptomati accommodatis. 3. Dieta parca & tenui, aereque temperato, motu violento, animi affectionibus immoderatis, & ſpectaculis horridis evitatis.

7. Poſteriora mitigantur, 1. Venæſectione caute adminiſtrata. 2. Faſciis & ſitu horizontali. 3. Medicamentis ſymptomati unicuique dicatis. 4. Dieta modica, ſed pleniore quam antea, & moderato exercitio.

SE-

SECTIO IX.

Abortus.

1. ABortus eſt excluſio fœtus immatura. Tertio plerumque menſe accidit.

2. Cauſæ remotæ ſunt ſtatus morboſus, vel mors fœtus; morbus uteri, vel partium utero vicinarum, uti inflammatio, ulcera, vulnus, teneſmus; nimis violenta ſanguinis determinatio ad uterum exercitiis immodicis, emmenagogis, diureticis; validæ muſculorum abdominalium contractiones ab irritantibus catharticis, tuſſi, convulſionibus, ſubita brachiorum elevatione, lapſu proclivi; ſpirituum perturbationes ab animi affectionibus, vel ingratis odoribus; debilitas & relaxatio uteri a fluore albo, partu præcedente difficili, vel labe hæreditaria.

3. Cauſa proxima abortus eadem eſt ac partus naturalis, nempe uteri muſculorumque abdominalium violenta contractio ab irritatione pregreſſa.

4. Adſunt horripilatio, frigus extremitatum, dolores ventris & lumborum ad os ſacrum & pubem tendentes, pulſus citatus, relaxatio oris uteri, aquæ ſanguiniſque effluxus, animi deliquia, fœtus expulſio.

4. Prognoſis incerta quando primipara, vel debilis fœmina, quando cauſæ violentæ agunt, quando fœtus computruit, vel quando poſtremis menſibus accidit abortus, raro enim adeſt periculum ante quintum menſem. Syncope vel convulſiones, nimiam hæmorrhagiam ſecutæ, periculum maximum oſtendunt.

6. Orgaſmus, & effluxus ſanguinis compeſcendus eſt, 1. Phlebotomia, ſi adſit plethora. 2. Adſtringentibus internis & externis.

Irritatio uteri tollenda, 1. Antiſpaſmodicis & leniſſimis antihyſtericis: 2. Narcoticis. 3. Leniendo cauſas remotas irritantes.

Quies corporis & animi, dieta parca & tenuis; aer temperatus, & decubitus cum hypogaſtrio elevato, conveniunt.

7. Si duret adhuc ſanguinis effluxus periculoſus, vel aquæ affluant, tunc fœtus, quocumque geſtationis tempore, obſtetricis manu educendus, & gravida, ut in partu naturali, tractanda.

8. In præcavendo abortu, inanitio & plethora æqualiter pertimeſcenda; cauſæ remotæ vitandæ vel tollendæ; & uteri cachexia corrigenda.

SECTIO XII.

De puerperarum tractatione in genere.

1. PUerperis in genere conveniunt primis diebus dieta ſorbilis nutriens & eupepta; decubitus in lecto per plurimos dies; quies; aer ad calidum vergens: animi tranquillitas; continuus cutis mador; paregorica; & purgatio, antequam ſe ad conſueta munera accingant.

2. Puerperarum incommoda præcipue ſunt lochiorum fluxus nimius, lochiorum diminutio vel retentio, dolores poſt partum, febris lactea & a lacte pendentia mala. Hæc peculiarem conſiderationem merentur; cætera quæ a partu proveniunt, paroxyſmi hyſterici, hemorrhoides, procidentia uteri vel ani, excoriatio vel dilaceratio vulvæ, & perinei abſceſſus, methodo, in hiſce morbis uſitata, tractanda.

SECTIO XIII.

Fluxus lochiorum nimius.

1. FLuxus lochiorum immodicus non ſolum a copia ſanguinis effluente, ſed a virium proſtratione, pulſus debilitate, vertigine, ſyncope & convulſionibus, judicatur.

2. Cau-

2. Cauſæ proximæ ſunt tonus fibrarum uterinarum amiſſus; contractio impedita ob grumos ſanguinis, vel fruſtula placentæ in utero relicta; læſio uteri.

3. Periculum ſummum ſubitæ mortis imminet.

4. Curatur, 1. Cucurbitulis ſine ſcarificatione mammis, lumbis, imoque ventri applicatis: ſanguinis enim miſſio, niſi adſit plethora, jam exhauſtam præcipitat. 2. Extractione corporum extraneorum. 3. Adſtringentibus internis & externis. 4. Narcoticis. 5. Dieta nutriente & ſolida potius quam fluida, aere non minus calido, quiete & ſomno, decubito ſupino. 6. Abdomen faſcia ligando.

SECTIO XIV.

Lochiorum diminutio, vel ſuppreſſio.

1. Cauſæ remotæ ſunt diarrhœa; animi pathemata; aer vel potus frigidus; medicamenta adſtringentia; perſpiratio obſtructa; uteri inflammatio, paroxyſmi hyſterici.

2. Cauſa proxima eſt, convulſiva vaſorum uterinorum conſtrictio.

3. Stipatur tumore & duritie abdominis, ſi non adſit diarrhœa; doloribus ad lumbos, inguina & renes permeantibus; rigoribus; febribus acutis variis, uti purpura puerperarum, febre miliari, pleuritide, peripneumonia, phrenitide, angina, hepatitide, inflammationibus ventriculi, uteri, aliarumque partium; omnibuſque aliis ſymptomatibus quæ has febres comitari ſolent.

4. Quo citius accidit & graviora parit ſymptomata eo majus periculum. Hæmorrhagiæ, vel ſudore naturales ſupervenientes, fauſtam reddunt prognoſim.

5. Lochia iterum revocantur, 1. Venæ ſectione in talo, pedum in aqua tepida immerſione, & cucurbitulis partibus inferioribus applicatis. 2. Vaſa uterina relaxando clyſmatibus, fomentationibus, injectionibus

& cataplaſmatibus emollientibus. 3. Tollendo cauſas remotas, nempe diarrhœam, perſpirationem obſtructam, paroxyſmos hyſtericos, vel inflammationem uteri medicamentis hiſce dicatis. 4. Potu multo diluente & capite ſublime habito.

6. Si adſint febres inflammatoriæ, medelam ipſis propriam poſtulant, ratione ſemper habita ad cauſam; nempe lochiorum retentionem.

SECTIO XV.

Dolores poſt partum.

1. ORiuntur a fruſtulis placentæ relictis; grumis ſanguinis; lochiis retentis; flatu abdominis; utero vel ligamentis nimis diſtentis.

2. In læſionibus uteri & ligamentorum conducunt blanda oleoſa interne ſumpta. Fruſtula placentæ & grumi ſanguinis extrahenda. Flatus abdominis clyſmatibus ſpiritum digerentibus diſpellitur. In omnibus fere ſummum remedium eſt opium.

SECTIO XVI.

Febris lactea.

1. SEcundo, tertio, vel quarto die, puerpera corripitur rigoribus febre; tumore & dolore mammarum qui ad axillam tendit. Poſt diem unum vel alterum febris judicatur ſudoribus vel diarrhœa. Hic morbus ad febriles pertinet.

2. Ceſſante vel imminuto multum lochiorum fluxu, humores ad mammas molles & pendulas ruunt, febremque excitant. Dolor axillarum oritur a communicatione inter mammas & glandulas axillares ope vaſorum lymphaticorum.

3. Si febris adſit acuta, mitigantur, 1. Diaphoreticis & antacidis. 2. Clyſmatibus. 3. Potu mul-

multó diluente. 4. Embrocatione mammarum relaxante.

4. Lac in mammis ob copiam, ſpiſſitudinem, vel acredinem ſæpé ſtagnat, & tumores inæquales inflammatorios producit. Curantur ſuctione, reſolventibus, evacuationibus, & antacidis.

5. Eodem modo tolluntur inflammationes, quæ in diverſis locis oriuntur, lacte intra vaſa retento.

6. Lac a mammis repellitur medicamentis topicis diſcutientibus & clyſmatibus, ſuctione prius adhibita.

PARS QUINTA.

De morbis Infantium & puerorum.

SECTIO I.

De Morbis infantibus & puerilibus in genere.

1. MOrbi ad decimum ſere annum hoc titulo inſigniuntur.

2. Cauſæ morborum infantilium & puerilium ad has claſſes reduci poſſunt, 1. Varias mutationes in ſuo ſtatu a natura inductas. 2. Deitam lacteam aceſcentem. 3. Lac nutricum viciatum. 4. Fibrarum muſcularium debilitatem. 5. Senſibilitatem generis nervoſi. 6. Labem hæreditariam.

3. Diagnoſis morborum infantilium petitur præcipue a ructu acido; nauſea; vomitu; materia ejecta per os, vel anum; ploratu; vigiliis; inquietudine; ſiti; reſpiratione; convulſionibus; parentum morbis; puſtulis vel ulceribus interne, externeve conſpiciendis. Pulſus & urina incerta præbent indicia.

4. Facilius in morbos incidit, faciliuſque e morbis elabitur tenera quam provecta ætas. Infantes laxam alvum ſaniores ſunt quam conſtipatam habentes. Corpulentiores magis obnoxii rachitidi, ſcrophulæ, tuſſi

convulſivæ, aphthiſque; macilentiores febribus inflammatoriis. Convulſiones, præcipue cum diuturnis vigiliis, infirmis mortiferæ.

5. In morbis infantium curandis mitiſſima eligenda ſunt medicamenta.

6. Ad præcavendos morbos, convenit meconium e primis viis expellere, antequam lactetur infans, ſi natura huic operi non ſufficiat.

7. Eligenda quoque eſt nutrix ſana; dentes & pulmones integros habens; gracilis potius quam obeſa; hilaris; non primipara; neque ebrietati, iracundiæ, aut veneri dedita; lac ſubdulce, inodorum, album, non nimis vetuſtum, neque nimis tenue aut viſcidum ſecernens.

8. Lac maternum alieno anteponendum, ob laxantem coloſtri qualitatem, habitum ſimilem, & animi vitia a nutrice ſæpe impreſſa.

SECTIO II.

Morbus ab acido.

1. MUlta parit mala acidum in primis viis teneros nervos lædens, & lac in maſſam tenacem coagulans.

2. Hinc ſequuntur ructus acidi; nauſea; vomitus lactis coagulati; jactatio; inquietudo; ploratus; mammarum averſatio; flatus; tormina, & intumeſcentia ventris, ſpirandi anguſtia; alvi adſtrictio, vel diarrhœa cum fœcibus virideſcentibus, & corroſivi; maramus; tuſſis ſicca; pallor; flacciditas; convulſiones.

3. Facile in initio curantur, 1. Aciditatem corrigendo abſorbentibus vel inviſcantibus. 2. Materiam peccantem leniſſimis purgantibus evacuando.

4. Symptomata mitigantur, 1. Spiritum digerentibus. 2. Enematibus ſpaſmum inteſtinorum relaxantibus. 3. Fomentationibus, cataplaſmatibus, vel inunctio-

ctionibus ſpiritum digerentibus abdomini externe applicatis. Opiata cane pejus & angue vitanda ſunt.

5. Ad præcavendam aciditatem nutrix veſcatur carnibus, earumque juſculis, evitatis leguminibus aſcendentibus.

SECTIO III.

Aphthæ.

1. Aphthæ ſeſe produnt alba cruſta in ore, faucibus, œſophago, & aliquando in toto tubo alimentari. Os inflammatur & dolet. Lactis ſuctio & deglutitio impeditur. Hinc inquietudo, vigiliæ, febris.

2. Diſtinguuntur, 1. In genuinas & ſymptomaticas. 2. In benignas & malignas.

3. Cauſæ remotæ ſunt, nimis violenti conatus in ſugendo; oris frictio ab externis cauſis; lac nutricis vitiatum; lac bonum in acidam indolem degenerans.

4. Cauſa proxima eſt nimia ſpiſſitudo vel acrimonia humorum, qui a glandulis parvis mucoſis oris, faucium, &c. ſeparantur; hinc inflammationes & cruſtæ.

5. Prognoſis infauſta, quando nigra vel fœtida ſunt ulcuſcula, vel deglutitio impeditur.

6. Tolluntur, 1. Sanguinis diminutione, ſi inflammatio adſit magna. 2. Alvum leniter ducentibus. 3. Abſorbentibus. 4. Externis applicationibus detergentibus & exſiccantibus.

7. Si in culpa eſt nutrix, vel alia conducenda, vel lac corrigendum.

8. Aphthæ ſymptomaticæ medela ad ipſum morbum primarium applicata curantur.

SECTIO IV.

Dentitio.

1. DEntitio incipit ſeptimo, octavo, nono, vel decimo menſe, & quarto plerumque anno finitur, dentibus ſapientiæ exceptis.

2. Dentitio difficilis ſic ſe habet. Infans plorat; vigilat, calet, papillas nutrici mordet, & digitos in os ſæpe immittit. Gingivæ dolent; rubent in baſi, ſed in apice albicant & acuminantur. Os ſcatet ſaliva. Vel conſtipatur vel ſolvitur alvus. Sequuntur febris; ſomnolentia; aphthæ; gangrænæ; convulſiones.

3. Cauſa horum ſymptomatum proxima eſt tenſio, inflammatio & terebratio gingivarum.

4. Diagnoſis facilis ab ætate infantis & oris inſpectione.

5. Prognoſis eo periculoſior quo magis debile genus nervoſum, quo magis inflammatoria conſtitutio, quo plures ſimul erumpunt dentes. Salivatio & alvus ſoluta benigna; febris acuta, ſomnolentia, & convulſiones, peſſima ſymptomata ſunt.

6. Medela perficitur eruptionem dentium promovendo & inflammationem temperando.

Eruptio promovetur, 1. Emolliendo & relaxando gingivas. 2. Comprimendo gingivas contra dentes, corporum durorum & glabrorum affrictu. 3. Inciſione veſiculæ albæ, quando dentes jamjam adſunt.

Inflammatio minuitur, 1. Sanguinis detractione. 2. Alvi ſolutione. 3. Regimine temperato. 4. Veſicatoriis.

SE-

SECTIO V.

Vermes.

1. UNaquæque ætas, ſed præcipue infantilis, poſt oblactionem, vermibus infeſtatur.

2. Diſtinguuntur in lumbricos, aſcarides, tineas, & cucurbitiones.

3. Generationi vermium favent aer humidus, conſtitutio imbecilla, & prava dieta ex caſeo, fructibus horæis, leguminibus, ſaccharatis, & farinaceis.

4. Ex ovis deglutitis & fotis, inteſtinorum humiditate, caliditate, humoribuſque mucilaginoſis, producuntur.

5. Adſunt vigilatio; narium pruritus; ructus acidus; nauſea; appetitus dejectus, vel caninus; ſalivæ fluxus; aſpectus lugubris; facies pallida cum maculis rubris; oſcitationes, ſingultus, abdomen tumefactum & induratum, morſus circa umbilicum, diarrhœa, ſtridor dentium; convulſiones; ſyncope; febris erratica. Variant ſymptomata ſecundum locum affectum.

6. A vermibus ductum inteſtinalem rodentibus, nidiſque eorum mucilaginoſis, hæc producuntur.

7. Diagnoſis petitur a laxo habitu, dieta, ſymptomatibus, & vermium excretione.

8. Prognoſis proſperior in aſcaridibus, quam lumbricis; in albis, quam in nigris lumbricis. Vermes, in aliis morbis excreti, putrefactionem humorum inteſtinalium arguunt.

9. Curatur hic morbus, 1. Acidis. 2. Amaris. 3. Oleoſis. 4. Mercurialibus. 5. Vitriolo ferri, vel aquis ferrugineis. 6. Pulvere ſtanni. 7. Variis ſpecificis, uti corn. cerv. præp. allio, ſem. ſantonic. tanacet. aſs. fœtid. aq. calc. 8. Clyſmatibus primo dulcibus, dein amaris. 9. Emplaſtris ex amaris umbilico applicandis. 10. Dieta vermibus contraria.

In arcaridibus ſummum remedium eſt acqua ſulphurea

res ſalina vici *Harrowgate* dicti, ſuperne & inferne adminiſtrata.

SECTIO VI.

Vigilatio, pavor in ſomno, convulſiones.

1. Vigilatio a nervorum irritatione provenit; hinc ab acido, aphthis, vermibus, dentitione, inflammationibus, omnibuſque dolorem excitantibus producitur.

2. Comitatur macies, febris & diarrhœa.

3. Curatur, 1. Morbum primarium tollendo. 2. Narcotica parce adminiſtrando, quando poſtulat vis morbi.

4. Hinc cognoſcitur cauſa & medela pavoris in ſomno.

5. Ab iiſdem cauſis fortius agentibus producuntur convulſiones ſymptomaticæ. Tolluntur attentione ad morbum primarium & antihyſtericis.

SECTIO VII.

Cruſta lactea, tinea, impetigo, &c.

1. Cruſta lactea eſt cruſta ſcabioſa, mobilis, calvarium, frontem, vel faciem occupans, bene nutritos infantes infeſtans, ab humoribus viſcidis glandulas ſebaceas obſtruentibus proveniens.

2. Tinea eſt cruſta ſcabioſa calvarii, inæqualis, phagedænica, ab ulcuſculis radices crinum occupantibus orta.

3. Curantur, 1. Alvum laxantibus. 2. Aperientibus. 3. Emollientibus & deterſivis. 4. Fonticulis.

4. Hinc intelliguntur impetigo, intertrigo, ſudamina, perniones, & tumores glandularum lymphaticarum.

SE-

SECTIO VIII.

Phthiriaſis, crinones.

1. PHthiriaſis eſt nimia pediculorum quantitas a ſpurcitie orta. Curatur munditie & medicamentis animalia necantibus.

Eodem modo tolluntur crinones.

SECTIO IX.

Ani procidentia.

1. EST prolapſus tunicæ internæ inteſtini recti a teneſmo originem habens. Proſunt applicationes adſtringentes & ſpirituoſæ.

SECTIO X.

Atrophia.

1. CAuſe atrophiæ ſunt, 1. Tranſitus chylo ad vaſa ſanguinea denegatus ob lactis coagulum, vermes, vel glandulas meſenterii obſtructas. 2. Nimia humorum diſſipatio e vaſis. 3. Prava dieta.

2. Adſunt flacciditas & macies corporis; tumor abdominis, laſſitudo corporis, vigiliæ, febris, hydrops vel anaſarca, diarrhœa colliquativa.

3. Prognoſis variat ſecundum cauſas: in confirmata macie ſemper incerta eſt.

4. Medela ad varietatem cauſarum accommodetur.

SECTIO XI.

Rhachitis .

1. RHachitis eſt oſſium ſpinæque incurvatio cum inæquali partium nutritione. Antiquis morbus incognitus primo ſeſe monſtrabat circa annum 1630. in occidentalibus Angliæ plagis, & dein per totam Europam vagatus eſt.

2. Diſtinguitur, 1. In rhachitem connatam & adventitiam. 2. In originariam & ſymptomaticam. 3. In ſolitariam, & complicatam aliis morbis.

3. Infantes a ſexto menſe ad ſeſquiannum frequenter, ab hoc ad finem ſecundi anni cum dimidio frequentiſſime, ſed poſt annum quintum nunquam fere hoc morbo corripiuntur.

4. Cauſæ remotæ ſunt diſpoſitio ad hunc morbum a parentibus laxam vel humidam conſtitutionem habentibus, morbis debilitantibus exhauſtis, vitam otioſam agentibus, dietæ opiparæ indulgentibus, voluptatibus aut morbis venereis fractis, vel fluore albo laborantibus, communicata; aer paluſtris & humidus, vel exhalationibus ex plumbo, antimonio, aut argento vivo, iniquinatus; narcotica nimis copioſe interne ſumpta, vel externe applicata, dieta ex viſcidis, humectantibus, vel ſaccharatis alimentis, defectus motus & exercitii; ſomnus vel vigiliæ in exceſſu, calor lecti immoderatus, morbi prægreſſi, uti febres, difficilis dentitio, convulſiones, diarrhœa, aliique; nutrix morboſa, vel lac nutritioni ineptum ſecernens.

5. Non oritur hic morbus a defectu ſpirituum animalium in medulla ſpinali, ſed a laxitate fibrarum & lentore fluidorum inde ſequenti. Patet a cauſis remotis, ſymptomatibus, & cadaverum inſpectione.

6. Seſe prodit ignavia, debilitate, & flacciditate muſculorum, protuberantiis articulorum, abbreviatio-

tione & incurvatione oſſium, primo tibiæ & fibulæ radii & ulnæ, dein femoris & humeri; capitis incremento, extenuatione muſculorum infra caput, difficili dentitione & dentibus nigris vacillantibuſque; pectore anguſto & acuminato; abdominis tumeſcentia, hypochondriorum tenſione, reſpiratione difficili, tuſſi; appetitu in initio illæſo, poſtea deleto; ſpina dorſi varie inflexa; excrementis parum fœtidis vel mutatis; lienteria; ingenio acuto & præcoci, febriculaque. Tandem hebetes lethargici, & apoplexia, vel convulſionibus correpti vitam morte commutant.

Aperto cadavere, jecur magnum ſcirrhoſumque, glandulæ meſenterii obſtructæ, abdomen hydropicum, inteſtina flatu turgida; thorax aqua repletus, pulmones ſcirrhoſi, vel ſuppurati, jugulares & carotides venæ juxta proportione ampliores; arteriæ vero debito minores; & aqua inter duram & piam matrem, vel in cerebri ventriculis conſpicitur.

7. Oſſa mollia deveniunt ob defectum virium comprimentium & fluidorum oſſificationi ineptorum, ideoque a muſculis flexoribus incurvantur. Coſtæ complanantur a muſculis pectoralibus, intercoſtalibus & abdominalibus; ſternumque acuminatur. A nervis medullæ ſpinalis compreſſis oritur tabes corporis infra caput, largior liquoris nervoſi ſecretio in cerebro, abhinc major nutritio capitis & abdominalium viſcerum, acumenque ingenii inuſitatum. Glandulæ ſtrumoſæ, a lentore & debili fluidorum circulatione. Tumor ventris, a ſcirrhoſis viſcerum glandulis, aqua in cavitate abdominis, & aere inteſtini incluſo; licentia, a tubo inteſtinali debilitato, & bilis aquoſitate: lethargus & apoplexia, a cerebro colluvie ſeroſa oppreſſo, proveniunt.

8. Diagnoſis morbi incipientis a ſymptomatibus, præcipue inhabilitate ad motum, protuberantiis articulorum, tumore abdominis, molitie capitis, laxi-

tate

tate generali & tabe corporis petitur. Ab hydrocephalo ſymptomatibus diſtinguitur.

9. Rachitis connata periculoſior poſtea contracta; periculoſior quoque a morbis præcedentibus, quam ab errore regiminis orta. Quo grandius caput; quo majores articulorum prominentiæ, quo magis oſſa incurvantur, eo productior fit morbus. Hydrocephalum, aſthma, phthiſis pulmonalis, hydrops, febris hectica, lues venerea, ſcorbutus, pene incurabilem efficiunt. Eruptio cuticularis & calor medelam accelerant.

10. Ad curationem perficiendam colluvies feroſa evacuanda & fibræ roborandæ.

Serum redundans evacuatur, 1. Vomitoriis & rheo certis intervallis repetitis. 2. Fontanellis.

Fibræ roborantur, 1. Exſiccantibus, amaris, chalabeatis, cortice Peruviano. 2. Balneo frigido, ſi vires ſufficiant. 3. Frictione, externe applicatis eodem tempore medicamentis roborantibus non oleoſis. 4. Exercitio moderato, uti cunarum agitatione, rheda, artificiali corporis ſuſpenſione vel geſtatione in ulnis. 5. Dieta exſiccante & aere ſicciſſimo.

F I N I S.

IN-

INDEX OPERIS.

A
Abortus *Pag.* 215
Acutus morbus 40
Aer 5 & 13
Alimenta 3
Amor 11
Angina inflammatoria 79
Angina maligna 83
Aphthæ 221
Apoplexia 153
Arthritis 116
Aſthma 172
Atrophia infantum 225
B
Balneum 5
Bubo venereus 195
C
Cæliaca 105
Calculus cyſticus 181
Calculus renum & veſicæ 185
Carcinoma vel Cancer 150
Carus 156
Cataphora *ibid.*
Catalepſis 163
Catarrhus 86
Cauſa morbifica 10
Cauſæ remotæ morborum *ibid.*
Cauſæ proximæ morborum 19
Cauſarum morbificarum ſedes 21
Cholera morbus 108
Chorea Sancti Viti 162
Colica hyſterica 107
Colicus dolor 106
Coma 156
Concubitus 6
Conſuetudo 8
Convulſio 161
Criſis 24
Cruſta lactea 224
D
Dentitio 222
Diagnoſis 27
Diabetes 183
Diarrhœa 105
Dolores poſt partum 218
Dyſenteria 102
Dyſuria 115
E
Emproſthotonos 162
Empyema 100
Endemaci morbi 38
Epidemici morbi *ibid.*
Epilepſia 159
Eryſipelas 126
Evacuationes 5
Exercitatio 6
F
Febrilis & non febrilis morbus 42
Febriū complicationes 61
Febris in genere 43
Febrium genera 49
Febris inflammatoria 50
- - - intermittens 61
- - - lenta vel nervoſa 55
- - - lactea 218

Fe-

Febris hectica vel maraſmus 67
- - - remittens 65
Fluor albus 209
Furor uterinus 210

G

Gangræna 70
Gaudium 12
Gonorrhœa virulenta 190
Gravidarum morbi 213

H

Hæmorrhoides 178
Hæmoptoiſis 170
Hepatitis 110
Hydrops 142
Hyſtericum & hypochondriacum malum 164

I

Icterus 179
Iliaca paſſio ſeu Ileus 109
Imaginatio 3
Imbecillitas vetriculi 175
Incontinentia urinæ 185
Inflammatio 70
- - - - - - ventriculi 101
- - - - - - mediaſtini 106
- - - - - - pericardii *ib.*
Inſania 166
Invidia 11
Ira 10
Iſchuria 114
Iſchias 122

L

Lethargus 156
Lienteria 105
Lochiorum fluxus nimius 216
Lochiorum diminutio, vel ſuppreſſio 217
Lues venerea confirmata 200
Lumbago 122

M

Medicinæ diviſio 1
Mœror 11
Medendi leges 34
Menſes 206
Menſium obſtructio, vel ſuppreſſio 207
- - - - - profuſio 208
Miaſmata 14
Miliaris febris 123
Morbus 9
Morborum diviſio 30
Morbilli 135
Morbus ab acido 220
Morbi infantiles 219

N

Nephritis 113

O

Odontalgia 169
Ophthalmia 76
Opiſthotonos 162

P

Pathemata 3
Pathologia 9
Paraphrenitis 96
Paralyſis 157
Peripneumonia inflammatoria 89
- - - - - - maligna 93
- - - - - - notha *ibid.*
Phrenitis 75
Phthiſis pulmonalis 97
Phthiriaſis 228

Pleu-

Pleuritis 94
- - - - - - dorſalis 6
Proprietates hominum rerumque 7
Prædiſponentes cauſæ 17
Priapiſmus 210
Procidentia ani 225
Potus 4
Pudor 11
Puerperarum tractatio in genere 216

R

Ratio 3
Remediorum vires 33
Reſolutio 71
Riſus Sardonicus 161
Rhachitis 226
Rheumatiſmus 121

S

Sanitas 3
Scarlatina febris 126
Scirrhus 146
Scorbutus 138
Sitis 52
Somnus 7
Sporadici morbi 40
Sphacelus 73
Spaſmus cynicus 161
Stranguria 114
Struma vel ſcrophula 146
Stranguria venerea 194
Sterilitas virilis 211
- - - - - muliebris 212
Symptomata morborum 23
Symptomatum ratio 24
Suppuratio 73

T

Tabes purulentæ 100
Tetanus 162
Teſtium tumor venereus 193
Therapeja 9 & 30
Timor & Terror 11
Tuſſis 86
- - - convulſiva 88
Tumor præputii & glandis 198
Tubercula calloſa 199

U

Ulcuſcula venerea 197

V

Variolæ 129
Veſtis 5
Venena 12
Venereus morbus 188
Vermes 223
Vigilatio 224
Volvulus 109

Z

Zona vel Zoſter 128

F I N I S.

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

CONcediamo Licenza a *Giuſeppe Orlandini per la dita del fu Franceſco di Niccolò Pezzana* Stampator di Venezia di poter riſtampare il Libro intitolato *Principia Medicinæ Auctore Franciſco Home* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 20. Gennaro 1797.

(*Marco Zeno Kav. Rif.*

(*Antonio Capello Pr. Kav. Proc. Rif.*

(

Regiſtrato in Libro a Car. 733. al N. 72.

Marcantonio Sanfermo Segr.

2511591 D

60

Digitized by Google

Digitized by Google

B.5.5.457

Digitized by Google